

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Tahsin KURTBEOĞLU

KIRIKKALE İL MERKEZİNDE FAALİYET GÖSTEREN
HEMŞEHRİ DERNEKLERİ VE BU DERNEKLERİN
İLİN SOSYAL, KÜLTÜREL VE SİYASAL YAPISINA ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Rauf KARASU

KIRIKKALE
2005

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tahsin KURTBEYOĞLU'na ait **“Kırıkkale İl Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri Ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel Ve Siyasal Yapısına Etkileri”** adlı çalışma, jürimiz tarafından, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mimar TÜRKKAHRAMAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Rafet ÇEVİKBAŞ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Rauf KARASU
(Danışman)

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “**Kırıkkale İl Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri Ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel Ve Siyasal Yapısına Etkileri**” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Eylül 2005

Tahsin KURTBEOĞLU

ÖZET

KIRIKKALE İL MERKEZİNDE FAALİYET GÖSTEREN HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ VE BU DERNEKLERİN İLİN SOSYAL, KÜLTÜREL VE SİYASAL YAPISINA ETKİLERİ

Tahsin KURTBEOĞLU

1925 yılında temeli atılan askeri silah fabrikaları Kırıkkale kentinin kurulmasına yol açmıştır. Fabrikaların çalışmaya başlamasıyla birlikte yoğun işçi akımı gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda 1941 yılında Belediye teşkilatı kurulmuştur. 1950 yılında nüfusu 15.000 civarında olan Kırıkkale’de, bu tarihten sonra Türkiye ortalamasının çok üstünde bir nüfus artışı görülür. 1989 yılında İl olan Kırıkkale, 2000 yılı nüfus sayımına göre 205.078 kişinin yaşadığı bir kent merkezidir.

Kırıkkale tamamen göçlerle oluşmuş bir kenttir. Büyük çoğunluğu Kırıkkale’ye yakın il, ilçe ve köylerden gelen kişiler geldikleri yöreleri esas alarak gruplaşmışlardır. Bu hemşehri grupları, daha sonra dernek şeklinde örgütlenmişlerdir.

Bu araştırmada hemşehri dernekleri yöneticileri ile anket yapılmıştır. Ayrıca çok sayıda kişiyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler göstermektedir ki, hemşehri dernekleri Kırıkkale’de kentlilik bilincinin (Kırıkkalelilik) gelişmesine engel olmaktadır. Kendilerini diğer gruplardan farklılaştıran hemşehri dernekleri, kentsel bütünleşmeye de engel olmaktadır. Dolayısıyla kentin gelişmesi ve kalkınmasına olumsuz etki yapmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Dernek, hemşehrilik, hemşehri derneği, kentsel bütünleşme, kentlilik bilinci.

ABSTRACT

ASSOCIATIONS OF FELLOWSHIP THAT PERFORM IN THE CENTER OF KIRIKKALE AND THE EFFECTS OF THESE ASSOCIATIONS TO SOCIAL, CULTURAL AND POLITICAL STRUCTURE OF THE PROVINCE

Tahsin KURTBEOĞLU

Military Gun Factories was begun to build in 1925. Before this time nobody were living in Kırıkkale. Gun Factories caused to exist the city of Kırıkkale. Most workers applied to work here after the building of factories. As a result of this, the organization of municipality was founded in 1941. The population of Kırıkkale was over 15.000 in 1950 and then Kırıkkale had an increase of population which was above the average of Turkey. Kırıkkale which became an administrative province is a centre in 1989. 205.078 people live in Kırıkkale, according to the census in 2000.

Kırıkkale is a city which consist of migrations. Most of the people came to here from province, cities and villages near Kırıkkale. People from the same places make up some groups with each other. The groups of those fellow citizens have organized some associations.

In this resarch the questionnaire was made with the directors of the associations of fellowship. Besides, face to face meetings were made with lots of people. The information that has been acquried shows that the associations of fellowship handicap the urban conscious in Kırıkkale. The associations of fellow citizens who discrimiate themselves from other groups. Those groups are prevent the urban integration. So this stuation makes a negative effect on the devolepment and progress of the city.

Key words: associations, fellowship, associations of fellowship, urban integration, urban conscious

İÇİNDEKİLER

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLOLAR LİSTESİ	IX
KISALTMALAR	XI
I. BÖLÜM	
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SINIRLANDIRILMASI.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
1.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ ..	2
1.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	3
1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	3
1.6. ÇALIŞMA PLANI	4
II. BÖLÜM	
DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ	
2.1. ÖZGÜRLÜK KAVRAMI	5
2.1.1. Tanım	5
2.1.2. Kolektif Özgürlükler	6
2.1.3. Kolektif Örgüt Özgürlüğü	7
2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞU OLARAK DERNEKLER	8
2.2.1. Sivil Toplum Kavramı	8
2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları Ve Özellikleri	9
2.2.3. Dernek Kavramı	12
2.2.3.1. Derneğin Tanımı ve Unsurları	13
2.3.DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ	14
2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	14

2.3.1.1. Meşrutiyet Anayasası ve Cemiyetler Kanunu	15
2.3.2. Cumhuriyet Dönemi	16
2.3.2.1. 1924 Anayasası Dönemi	16
2.3.2.1.1. 1926 Tarihli Medeni Kanun	16
2.3.2.1.2. 1938 Tarihli Cemiyetler Kanunu	17
2.3.2.2. 1961 Anayasası Dönemi	17
2.3.2.2.1. 1630 Sayılı Dernekler Kanunu	18
2.3.2.3. 1982 Anayasası Dönemi	19
2.3.2.3.1. 1995/2001 Yılları Anayasa Değişiklikleri	20
2.3.2.3.2. 2908 Sayılı Dernekler Kanunu	21
2.3.2.3.3. 5253 Sayılı Dernekler Kanunu	23
2.3.3. Türkiye’de Dernekleşme	24
III. BÖLÜM	
GÖÇ, KENTLEŞME VE HEMŞEHRİLİK	
3.1. Göç	28
3.1.1. Göçün Tanımı Ve Tipleri	28
3.1.2. Göç Nedenleri	30
3.2. KENTLEŞME VE KENTSEL BÜTÜNLEŞME	31
3.2.1. Kentin Tanımı Ve Kentlerin Doğuşu	31
3.2.2. Kentleşme	33
3.2.3. Kentlileşme	35
3.2.4. Kentsel Bütünleşme	37
3.2.5. Kentlilik Bilinci	38
3.3. HEMŞEHRİLİK VE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	39
3.3.1. Hemşehri Kimdir?	39
3.3.2. Hemşehrilik İlişkileri, Yapısı Ve İşlevi	40
3.3.3. Toplumsal İlişkiler Açısından Hemşehrilik	44
3.3.4. Hemşehri Dernekleri	46

IV. BÖLÜM	
KIRIKKALE İLİNİN GENEL TANIMI	
4.1. KIRIKKALE İLİNİN KISA TARİHÇESİ	51
4.2. KIRIKKALE’NİN COĞRAFİ YAPISI	53
4.3. KIRIKKALE’NİN DEMOGRAFİK YAPISI VE NÜFUS ARTIŞI	55
4.4. KIRIKKALE’NİN GENEL EKONOMİK YAPISI	57
4.5. KIRIKKALE’YE GÖÇ VE NEDENLERİ	59
4.6. KIRIKKALE’NİN KENTLEŞMESİ	60
4.7. KIRIKKALE’DE DERNEKLEŞME VE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ ..	63
V. BÖLÜM	
ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRMESİ	
5.1. DENEK ÖZELLİKLERİ	71
5.2. DENEKLERİN MEMLEKETLERİ İLE BAĞLARI	80
5.3. KIRIKKALE VE KIRIKKALELİLİK İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ ..	84
5.4. HEMŞEHRİ DERNEKLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	92
5.5. DERNEK ÜYELERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	104
5.6. HEMŞEHRİ DERNEKLERİNİN FAALİYETLERİ VE BU DERNEKLERİN KIRIKKALE’NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISINA ETKİLERİ.....	117
5.7. HEMŞEHRİ DERNEKLERİNİN KIRIKKALE’NİN SİYASAL HAYATINA ETKİLERİ	125
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	135
KAYNAKÇA	149
EKLER	155

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	Seçilmiş Yıllara Göre Türkiye'deki Dernek Sayıları (1938-2003)	25
Tablo 2	Ülkelere Göre Hiçbir Gönüllü Kuruluşa Üye Olmayan Seçmen Yaşındaki Nüfus Oranı (1989-1991)	26
Tablo 3	Ocak 2005 İtibariyle Türkiye ve Kırıkkale'de Bulunan Derneklerin Amaçlarına Göre Dağılımı	64
Tablo 4	Hemşehri Derneklerinin Üye Sayıları	66
Tablo 5	Hemşehri Derneklerini Nereden Gelenlerin Kurduğu	66
Tablo 6	Anket Uygulanan Hemşehri Derneklerinin Nereden Gelenlerce Kurulduğu	70
Tablo 7	Deneklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	72
Tablo 8	Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	72
Tablo 9	Deneklerin Geldikleri Yerlere Göre Dağılımı	73
Tablo 10	Deneklerin Kırıkkale'ye Geliş Yıllarına Göre Dağılımı	73
Tablo 11	Deneklerin Ailelerinden Kırıkkale'ye İlk Gelenlerin Kimler Olduğu	74
Tablo 12	Deneklerin Kırıkkale'ye Göç Sebepleri	74
Tablo 13	Deneklerin Mesleklerine Göre Dağılımı	75
Tablo 14	Dernek Başkanlarının Mesleklerine Göre Dağılımı	76
Tablo 15	Deneklerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı	77
Tablo 16	Dernek Başkanların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı	78
Tablo 17	Deneklerin Yöneticilik Süreleri	78
Tablo 18	Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı	78
Tablo 19	Deneklerin Başka Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumları	80
Tablo 20	Deneklerin Memleketlerine Geri Dönüş Eğilimleri	80
Tablo 21	Deneklerin Memleketlerini Ziyaret Sıklıkları	81
Tablo 22	Deneklerin Memleketlerinde Gayrimenkul Sahipliği.....	82
Tablo 23	Deneklerin Memleketlerinde Sahip Oldukları Gayrimenkullerin Dağılımı ..	82
Tablo 24	Deneklerin Kırıkkale'de Gayrimenkul Sahipliği	82
Tablo 25	Deneklerin Kırıkkale'de Sahip Oldukları Gayrimenkullerin Dağılımı	83
Tablo 26	Deneklerin Kırıkkale Kentinin Kime Ait Olduğuna Dair Düşünceleri	84
Tablo 27	Deneklerin Kendilerini Nereli Kabul Ettikleri	84
Tablo 28	Deneklerin Kimleri Hemşehrileri Olarak Gördükleri	86
Tablo 29	Deneklerin Kimleri Kırıkkaleli Olarak Gördükleri	87

Tablo 30	Deneklere Göre Kırıkkale'nin En Önemli Sorunu	89
Tablo 31	Hangi Derneğin Nereden Gelenleri Temsil Ettiği	92
Tablo 32	Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı.	93
Tablo 33	Dernek Gelirlerinin Neler Olduğu	96
Tablo 34	Hemşehri Derneklerinin 2003 yılı Gelirleri	98
Tablo 35	Hemşehri Derneklerinin Sahip Oldukları Tesisler	99
Tablo 36	Hemşehri Derneklerinin İşbirliği Yaptığı STK Olup Olmadığı	100
Tablo 37	Dernek Faaliyetleri Sırasında En Sık Karşılaşılan Sorunlar	101
Tablo 38	Derneklerin Hemşehrilerini Etkileme Güçleri	105
Tablo 39	Hemşehri Derneklerinin Üye Sayıları	106
Tablo 40	Hemşehri Derneklerine Üyelik Sebepleri	107
Tablo 41	Hemşehri Derneklerinin Üyeleriyle Buluşma Mekanları	109
Tablo 42	Üyelerin Dernek ve /veya iletişim merkezlerini ziyaret sıklığı	109
Tablo 43	Dernek Üyelerinin Çoğunlukla İkamet Ettiği Semt/Mahalle	110
Tablo 44	Hemşehri Derneği Üyelerinin Nüfus Sayımlarına Nerede Katıldıkları	112
Tablo 45	Üyelerin Memleketlerine Dönme Eğilimi Olup Olmadığı	113
Tablo 46	Dernek Üyelerinin Kırıkkale'ye Adapte Olma Durumu.....	115
Tablo 47	Başka Örgütlerde Yöneticilik Yapan Üyeler	116
Tablo 48	Hemşehri Derneklerinin Faaliyet Programları	118
Tablo 49	Siyasi Partilerin Genel Seçimlerde Aday Belirlerken Hemşehri Derneklerinin Görüşlerini Dikkate Alıp Almadıkları	125
Tablo 50	Siyasi Partilerin Yerel Seçimlerde Aday Belirlerken Hemşehri Derneklerinin Görüşlerini Dikkate Alıp Almadıkları	125
Tablo 51	Adayların Genel Seçim Dönemlerinde Hemşehri Derneklerini Ziyaretleri ..	128
Tablo 52	Adayların Yerel Seçim Dönemlerinde Hemşehri Derneklerini Ziyaretleri ..	128
Tablo 53	Dernek Üyesi yada Hemşehrilerin Seçimle Geline Bir Göreve Aday Olmasının / Seçilmesinin Hemşehri Derneklerince Ne Kadar Önemli Görüldüğü.....	132
Tablo 54	Dernek Yöneticilerine Göre Hemşehri Derneklerinin “Kırıkkalelilik Bilinci” Üzerindeki Etkisi	133

KISALTMALAR

a.g.e	Adı Geçen Eser
a.g.m	Adı Geçen Makale
AB.....	Avrupa Birliği
ATO.....	Ankara Ticaret Odası
c.	Cilt
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
IULA	Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
MKE	Makine Kimya Endüstrisi
MKEK	Makine Kimya Endüstrisi Kurumu
s.	Sayfa
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
YTL	Yeni Türk Lirası

I. BÖLÜM

1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SINIRLANDIRILMASI

Kırıkkale kent merkezinde yaşayan hemşehri grupları tarafından kurulmuş olan Hemşehri Derneklerinin, Kırıkkale'nin sosyal, kültürel ve siyasal hayatı üzerinde ciddi etkileri söz konusudur. Bu durumun kentsel bütünleşmeyi ve Kırıkkalelilik Bilinci'ni ne yönde etkilediği tezin ana konusu olarak incelenecektir.

Araştırma, hemşehri derneklerinin yöneticileriyle yapılan anket ve görüşmeler ile Kırıkkale'ye değişik yörelerden gelerek yerleşmiş, bu derneklerle organik bağı olmayan, çeşitli yaş ve meslek gruplarından, farklı eğitim seviyelerine sahip kişilerle yapılan görüşmeler, Kırıkkale Valiliği Dernekler İl Müdürlüğü kayıtları ve Kırıkkale ile ilgili gözlemlerimiz neticesi elde edilen bilgiler ışığında yorumlanmıştır.

Kırıkkale ilinde faal olan hemşehri derneklerinden sadece kent merkezinde bulunanlar araştırma kapsamına alınmıştır.

Kırıkkale kent merkezinde olmasına ve Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarında faal görünmesine rağmen, mensuplarınca fesh edildiği bildirilen 3 hemşehri derneği ile, araştırmamızın ana konusu dahilinde değerlendirmedeğimiz 3 mahalle, bir il ve bir bölge derneği araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Hemşehri derneklerinin Kırıkkale'ye etkileri konusunda yalnızca dernek yöneticileri ile anket yapılmış, anket uygulanmayan bazı yöneticilerle ve dernek üyeleriyle de görüşmeler yapılarak hem anketler test edilmiş, hem de farklı bilgiler var ise onlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

1925 yılında Makine Kimya Endüstrisi Kurumu Top ve Mühimmat Fabrikalarının temelinin atılmasıyla oluşmaya başlayan Kırıkkale, açılan fabrikaların işçi ihtiyacının karşılanması için çevre il, ilçe ve köylerden gelen kişilerce oluşmuştur da denilebilir. 1941 yılında Belediye, 1944 yılında ilçe olan Kırıkkale, 1989 yılında il statüsüne kavuşmuştur. Hızlı nüfus artışı ile birlikte oluşan hemşehri grupları, coğrafi olarak kümelenirken, aynı zamanda örgütsel birliktelikler

oluşturmuşlardır. Kırıkkale’de kentleşmenin sağlıklı olmadığı ve kentsel bütünleşmenin sağlanamadığı eleştirileri yapılmaktadır. Bizzat Kırıkkaleliler ve idarecileri kentsel bütünleşmenin sağlanabilmesi için kent kimliğinin oluşturulması ve “Kırıkkalelilik Bilinci”nin geliştirilmesi gerektiğini dile getirmektedirler.

Kırıkkale’ye başka yerlerden gelen göçmenlerin oluşturduğu gruplaşma ve derneklerin kentin özgün kimliğinin oluşmasında engelleyici rol üstlendiği ve farklı kültürlerden gelenlerin kaynaşmasını geciktirdiği beyan edilmektedir.

Hemşehri dernekleri, sadece Kırıkkale ili dışından gelmiş kişilerce değil, Kırıkkale’nin değişik ilçe, belde, köy hatta mahallesinden il merkezine göç etmiş kişilerce de kurulmuştur. Bu derneklerin, ilin sosyal, kültürel ve siyasal hayatına çok ciddi etkileri olduğu açıktır. Bu etkilerin yanı sıra “Kırıkkalelilik” bilincinin oluşamamış olmasında hemşehri derneklerinin etkileri araştırılacaktır.

Hemşehri derneklerinin yönetici profiline ne olduğu ve yöneticilerinin Kırıkkale ve Kırıkkalelilik ile ilgili düşünceleri, Kırıkkale ve memleketleri ile olan bağları, derneklerin kuruluş amaçları, faaliyetleri ile kentin sosyal, kültürel ve siyasal hayatına etkileri araştırılacaktır. Ayrıca bu derneklerin sorunları tespit edilerek, yaptıkları çalışmaların daha verimli hale gelmesi için nelerin yapılması gerektiği belirlenmeye çalışılacaktır.

1.3 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırmanın yöntemi tanımlayıcı yöntemdir. Kuramsal kısmı literatür taraması sonucu oluşturulmuştur. Kaynaklar; kişisel olarak sahip olunan yayınlar ile İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı kitaplığı, Kırıkkale Dernekler İl Müdürlüğü Kitaplığı, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Kırıkkale ve Bahşili Halk Kütüphaneleri, Kırıkkale Valiliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Arşivi ve Valilik Kitaplık ve Dökümantasyon Merkezinden yararlanılmak suretiyle elde edilmiştir.

Uygulanan anket formu, öncelikle kaynak taraması sonucu, nelerin sorulması gerektiği tespit edilerek hazırlanmıştır. Anket formunun hazırlanması aşamasında, hemşehrilik, kentleşme ve kentlilik bilinci ile ilgili yapılmış olan, araştırmamızda da yer yer atıfta bulunduğumuz, anket uygulamaları incelenmiş, üniversiteden konuyla ilgili bilim adamlarının görüş ve önerileri alınmış, hemşehri dernekleri konusunda bilgi sahibi olan mahalli yöneticilerle ön görüşmeler yapılmıştır.

Anketlerin uygulanmasında deneklerle yüz yüze görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Ancak, anket formu bazı deneklerin kendilerine bırakılarak doldurmaları istenmiştir. Yüz yüze görüşülerek yapılan anketlerde, deneklerin anket dışı değerlendirmeleri de not alınarak yorumlarda kullanılmıştır.

Anket uygulaması, Kırıkkale kent merkezinde bulunan ve araştırma kapsamına alınan 36 hemşehri derneğinin birer yöneticisi ile yapılmıştır. Anketlerle elde edilen bilgiler Dernekler İl Müdürlüğündeki dernek dosyalarının içerikleri ile de karşılaştırılmıştır. Anket uygulaması için 36 denek az gözükse de, araştırma kapsamındaki derneklerin tamamına ulaşılmış olması ve her biri 5 kişiden oluşan dernek yönetim kurulunun %20'si ile anket yapılmış olması önemlidir. Anket uygulanan yöneticiler dışında 25 ayrı derneğin yöneticisi ile de görüşme yapılmıştır.

Anket uygulaması ile elde edilen bilgilerin tek başına yeterli olmayacağı düşüncesiyle; hemşehri derneklerine üye olmayan, farklı meslek ve yaş gruplarından kişilerle, kendisini Kırıkkaleli kabul eden atanmış kamu görevlileri ile, zorunlu atamaya tabi üst düzey kamu görevlileri ile, yerel idarelerin yöneticileri ile ve dernekler konusunda görevli kamu personeliyle yüz yüze görüşmeler yapılarak hemşehri dernekleri hakkındaki düşünce ve kanaatleri alınmıştır.

Kırıkkale Valiliği Dernekler İl Müdürlüğünde bulunan dernek dosyaları da incelenerek bazı bilgiler alınmış, ankete verilen cevaplarla da karşılaştırılmıştır.

1.4 ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Kırıkkale kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin yöneticileridir. Anket uygulaması il merkezinde bulunan ve araştırmamızın konusunu teşkil eden 36 hemşehri derneğinin, toplam 180 kişi olan yönetim kurulu üyelerinden birer kişiyle yapılmıştır. Anket uygulanacak dernek yöneticisi konusunda başkan veya başkan yardımcısı olması tercih edilmiş, bunlar bulunamamışsa tesadüfi yöntemle, herhangi bir dernek yöneticisiyle uygulanmıştır.

1.5 ARAŞTIRMANIN DENENCCELERİ

Araştırmada aşağıdaki denenceler sınanmıştır:

-Hemşehri dernekleri "Kırıkkalelilik Bilinci"nin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

-Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri Kırıkkale’de kentsel bütünleşmenin önünde engeldir.

-Kırıkkale İl sınırları içinden gelenlerce kurulan hemşehri dernekleri, farklı kültürel özelliklerini koruma, tanıtmaya ve hemşehrileriyle sosyal dayanışma – yardımlaşma amacı dışında, yerel siyasette ve yönetimde söz sahibi olma gibi amaçlar taşımaktadır.

-Kırıkkale il merkezinde faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin, temsil ettikleri yörelerden gelenler üzerindeki etkisi ihmal edilebilir düzeyde düşüktür.

1.6 ÇALIŞMA PLANI

Bu çalışmanın;

Birinci bölümünde; araştırmanın konusu, amacı ve önemi, yöntemi ve veri toplama teknikleri, araştırmanın evren ve örnekleme, varsayımları ve çalışma planı yer almaktadır.

İkinci bölümde; özgürlük, sivil toplum, sivil toplum örgütü ve dernek kavramları tanımlandıktan sonra, Türkiye’deki hukuki düzenlemeler çerçevesinde dernek kurma özgürlüğünün gelişimi anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde; göç olgusu tanımlanarak göç tipleri ve göç nedenleri, kentleşme, kentleşme, kentsel bütünleşme ve kentlilik bilincinin ne olduğu açıklanmış, hemşehrilik ilişkileri ve hemşehri dernekleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde; Kırıkkale ilinin tarihçesi, coğrafi, demografik ve ekonomik yapısı kısa bir şekilde anlatıldıktan sonra, Kırıkkale’ye göçün sebepleri, Kırıkkale’nin kentleşme süreci ve Kırıkkale’deki dernekleşme olgusuna yer verilmiştir.

Beşinci bölümde ise; araştırma kapsamında yaptığımız anket uygulamasının sonuçları, Dernekler İl Müdürlüğü kayıtları, görüşme, gözlem ve konumuzla doğrudan ilgili yayınlardan elde edilen bilgiler ışığında yorumlanmıştır.

Çalışmanın sonunda, genel bir değerlendirme ve sonuç yer almaktadır. Kırıkkale İl merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin listesi ile uygulanan anket formu da çalışmanın en sonuna yer almaktadır.

II. BÖLÜM

DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

2.1 ÖZGÜRLÜK KAVRAMI

2.1.1 Tanım

Kişilerin, başkalarının hakkına tecavüz etmeden, istediğini yapabilmesi ve bunu tekrar edebilmesi şeklinde tanımlayabileceğimiz özgürlük kavramı, sözlüklerde herhangi bir şarta bağlı olmama, serbest olma¹ olarak tanımlanmıştır.

Eski karşılığı hürriyet olan özgürlük kavramının anlamı konusunda ortaklaşa kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır.² Kimine göre özgürlük her şeyden önce bağımsızlık, yani her türlü zorlama ve dış baskıdan uzak olarak insanın kendi kaderine hakim olması demektir. Bazılarının özgürlükten anladığı ise onun gizlilik ve özellik ifade eden yönüdür. Yani kişinin kendi dünyasında başkalarının müdahale alanı dışında yaşamasıdır. Kimisi için özgürlük, en başta imkan eşitliği veya sadece eşitliktir. Bunlara göre özgürlük çabası insanlar arasında eşitsizlikleri giderme, imtiyazları ve ayrılıkları ortadan kaldırma çabasından başka bir şey değildir.³ Özgürlük, insanın herhangi bir dış baskı, engel ya da müdahale olmaksızın belli davranış veya eylemde bulunabilmesini⁴ ifade eder.

1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, “başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilme gücü”nü özgürlük olarak tanımlamıştır. Bildirgeye göre her insanın doğal haklarının kullanmasının sınırı toplumun diğer üyelerine aynı haktan yararlanmayı sağlayan sınırdır. Bu sınırlar ancak yasa ile belirlenebilir ve yasalar sadece toplum için zararlı olan hareketleri yasaklayabilir. Kısaca özgürlük toplumun bireye tanıdığı bağımsızlık alanı⁵ olarak görülmektedir.

Özgürlük herkese tanınmış olan bir insan hakkıdır. Kişiler istedikleri biçimde karar verme ve davranma yetkisine sahip olduğu zaman özgür sayılırlar. Hukuk

¹ ERÜZ, A.Salih / AKSAKAL, Kahraman : Türkçe Sözlük, Şamil Yayınevi, İstanbul 1984, s.755

² ÖZTEKİN, Ali : Siyaset Bilimine Giriş, Malatya 1993, s.110

³ KAPANİ, Münici : Kamu Hürriyetleri. Ankara 1981, s.4

⁴ UYGUN, Oktay : “İnsan Hakları Kavramı” İnsan Hakları, ed.Korkut Tankuter, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul 2000, s.24

⁵ KABAOĞLU, İbrahim Özden : Özgürlükler Hukuku. İstanbul 1999, s.11

alanında özgürlüklerin öznesi bireydir. Özgürlükler bireye olanaklar, yetkiler ve iktidar sağlar. Kısaca söylemek gerekirse özgürlük yapabilmek ve karar vermektir.⁶ Çoğu zaman hak ve özgürlük birbiri ile çakışır. Özgürlük bir veya birden fazla hakkı içerebilir. Hakta ise özgürlükte bulunmayan bir özellik, bir edimde bulunmayı isteme yetkisi varolabilir. Başkalarının bir şey yapmalarını istemek bir hak ise de özgürlük yoksa bu mümkün değildir.⁷

Sonuç olarak Anayasamızda da herkesin “yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına” ve “kişi hürriyeti ve güvenliğine” sahip olduğu açıkça belirtilmek suretiyle güvenceye alınmış olan özgürlük, kişilerin başkalarına zarar vermeden, yapmak istediği her şeyi yapabilmesi, söylemek istediği her şeyi söyleyebilmesi ve bunları tekrar edebilmesi olarak tanımlanabilir.

2.1.2 Kolektif Özgürlükler

Bireysel özgürlükler herkesin kişisel olarak iradesi doğrultusunda uygulamaya koyabildiği haklardır. Bu özgürlüklerde birey fiilen özgürlüğünü başkaları ile bir araya gelmeden ve de başkaları ile birlikte davranmadan yalnızca kendi inisiyatifi ile kullanabilir. Buna karşılık kolektif özgürlükler ise ancak birden çok kişinin belli bir yönde iradelerini birleştirmeleri suretiyle kullanılabilir. Kolektif özgürlüklerden biri olan dernek özgürlüğü de hak sahipleri açısından bireysel nitelik taşısa da, dernek olgusu birden çok kişinin bir araya gelmesi suretiyle oluşabilir.⁸

Kolektif özgürlüklerin özneleri ve yararlanıcıları yalnızca bireyler değil, aynı zamanda bireylerin oluşturdukları gruplardır. Bu gruplar örgütlü ve sürekli olabileceği gibi geçici de olabilirler. Örgütlü grupların başında dernekler, sendikalar ve siyasal partiler gelir. Dernek birlikte düşünme ve ortak düşünce biçiminin somutlaştığı yerdir. Dernek şeklinde gruplaşma, bireye düşüncelerini benzerleriyle paylaşma, fikir ve görüşlerini açıklamak suretiyle kanaat oluşturma imkanını sağlar. Dernekler örgütlenme ve düşüncenin düzenli biçimde yayılma fonksiyonunu da yerine getirir.⁹ Dernek, toplantı ve gösteri yürüyüşü gibi toplu özgürlükler, grup

---

⁶ KABAOĞLU, İbrahim Özden : Özgürlükler Hukuku, İstanbul 1999, s.13

⁷ KABAOĞLU, İbrahim Özden : Kolektif Özgürlükler, İstanbul 1989, s.16

⁸ TUNAYA, Tarık Zafer : Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku, İstanbul 1975, s.323

⁹ KABAOĞLU, İbrahim Özden : Kolektif Özgürlükler, İstanbul 1989, s.59

haklarının ilerletilmesi, geliştirilmesi ve derinleştirilmesi ana hedeflerine yönelik¹⁰ özgürlükler olarak değerlendirilmektedir.

2.1.3 Kolektif Örgüt Özgürlüğü

İnsanların yalnız başlarına gerçekleştiremedikleri amaçlarını başkaları ile bir araya gelerek gerçekleştirmeye başlamaları neticesinde örgütler ortaya çıkmıştır. Bu sebeple örgütlenme özgürlüğü öncelikle bir insan hakları konusudur. Demokrasinin çoğulculuk ilkesinin gerçekleşmesi de, siyasal katılmayı sağlayan bir siyasal özgürlük biçimi olan örgütlenme özgürlüğünün varlığına bağlıdır.¹¹ Genel anlamda bir insan hakkı konusu olan örgütlenme özgürlüğü aynı zamanda, hem demokrasi hem de düşünce ve düşünceleri ifade özgürlüğü ile yakından ilgilidir.

Dernek, sendika ve siyasal partiler, üyelerinden ayrı, bağımsız, kendilerine özgü örgütsel yapılara sahip tüzel kişilerdir. Kolektif özgürlük, ilgili kuruluşun öznesi olan örgütün hukuki güvenceye kavuşturulması anlamına gelirken, temel hak ve özgürlüklerin korunması da, ancak örgütlenme özgürlüğü ile mümkün¹² olacaktır.

Siyasal bakımdan modernleşmenin bir göstergesi olarak görülen¹³ ve demokratik devlet niteliği ile yakından ilgili olan örgütlenme özgürlüğünün tanınması, demokratik devletin temel şartlarından biri olarak da görülmektedir.¹⁴ Bu sebeple, her siyasi düşünce ve her türlü ideolojinin kısıtlanmaksızın örgütlenebildiği, çağdaş, çoğulcu ve katılımcı demokrasiler kolektif örgüt özgürlüğünün olduğu yönetimlerdir.¹⁵

Kolektif örgüt özgürlüğü kendini, öncelikle dernek, sendika ve siyasal partilerin serbestçe kurulabilmesinde gösterir. Bu kurumların serbestçe oluşması, kişinin özgür iradesi doğrultusunda tercih ve davranışının güvenceye kavuşturulmasını ve devlet müdahalesinin dışında tutulmasını gerekli kılar. Örgütler kamu otoritelerinin iznine gerek olmadan, bireysel hakkın kullanılması sonucu kurulurlar. Örgütlerin tüzüklerinin oluşmasında da kolektif örgüt özgürlüğü kendini

---

¹⁰ KABAOĞLU, İbrahim Özden : “Dernek, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü” İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s.135

¹¹ YILDIRIM, İbrahim : Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s.22-23

¹² YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.30

¹³ TURAN, İlder : Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, Der Yayınları, İstanbul 1976, s.136

¹⁴ SERİM, Bülent : “Örgütlenme Özgürlüğü Depolitizasyon ve Engeller”, Amme İdaresi Dergisi, Mart 1984, s.83

¹⁵ ÖZTEKİN, Ali : a.g.e, s. 199

gösterir. Zira tüzük, örgütün anayasası konumundadır ve kurucuların serbest iradeleri ile oluşturulur.¹⁶ Dernek kurucularının tüzüklerini özgürce hazırladıktan sonra, derneği kurduklarını kamu otoritesine bildiriyor olmaları bu özgürlüğü kısıtlayan bir durum değildir. Dernek ve benzeri örgütlerin kuruluşlarını düzenleyen yasa ve yönetmeliklerin olması da, kolektif örgüt özgürlüğünün güvenceye alınması ile ilgilidir. Ancak düzenlemeler, kişi ve örgütlerin haklarını koruyucu, hareket alanlarını, başkalarına zarar vermeyecek şekilde, genişletici özellikte olmalıdır.

Birleşmiş Milletler tarafından 23 Mart 1976 tarihinde kabul edilen “Kişi Hakları ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi”nin 22. maddesi ile “herkesin başkalarıyla birlikte dernek kurma hak ve özgürlüğüne sahip” olduğu ilkesi benimsenirken, 4 Kasım 1950 tarihinde Avrupa Konseyi tarafında hazırlanan ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile de, kişilerin örgütlenme özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Sözleşmenin 11.maddesine göre; “herkes,barışçıl nitelikli toplanma özgürlüğü ve çıkarlarını korumak için sendika kurma ve sendikaya girme hakkı dahil, başkalarıyla birlikte örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir.”

Dernek kurma özgürlüğü, insan kişiliğinin korunması, aile, konut ve özel yaşamın güvencesi, hareket ve dolaşım özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü ile birlikte kişi özgürlükleri ve siyasal haklar kategorisi içinde¹⁷ değerlendirilen bir kolektif örgüt özgürlüğüdür.

2.2 SİVİL TOPLUM KURULUŞU OLARAK DERNEKLER

2.2.1 Sivil Toplum Kavramı

Batı toplumlarının gelişim sürecinin ve batı siyasal geleneğinin içinde doğup gelişen¹⁸ sivil toplum kavramı gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde üzerinde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Bunca tartışmaya rağmen ortak bir sivil toplum tanımının yapıldığını ifade etmek ise mümkün değildir.

En geniş anlamıyla, toplumun devlet kurumları dışında kendi kendini yönlendirmesini içeren ve demokratik bir anlam taşıyan¹⁹ sivil toplum kavramı;

---

¹⁶ TUNAYA, Tarık Zafer : a.g.e, s.326

¹⁷ KABOĞLU, İbrahim Özden : Çevre Hakkı, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, s.6

¹⁸ TOSUN, Gülgün E. : Devlet Sivil Toplum İlişkisi, Alfa yayınları, İstanbul 2001, s.29

¹⁹ YILMAZ, Aytakin : Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye, Yeni Türkiye Dergisi c.3 sayı:18 Kasım-Aralık 97, s.86

devlet denetimi veya baskısının ulaşamadığı veya belirleyici olamadığı alanlarda, bireylerin/grupların devletten izin almadan, kovuşturmayaya uğrama korkusu taşımadan ve ekonomik ilişkilerin baskısından da büyük ölçüde bağımsız olarak hareket ederek tutum belirleyebildikleri, sosyo-kültürel etkinliklerde bulunabildikleri, gönüllü ve rızaya dayalı ilişkileri, etkinlikleri²⁰ ifade eder. Doğrudan devlet tarafından düzenlenmeyen, kendi dinamiğini oluşturan toplumsal ilişkiler alanı olan sivil toplumun en belirleyici özelliği, “özgür bireylerin kendi iradeleri ile ve kendi aralarında belirledikleri ortak bir amaçla bir araya geliyor olmalarıdır”.²¹ Sarıbay ise; gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde örgütlü bir sosyal yapılanmayı²² sivil toplum olarak tanımlamaktadır. Bu yapı, yasal düzen veya ortak kurallar dizisi gibi özgürlüklerin ve özerkliklerin güvencesi olan kurumsallaşmış bir temele oturur. Bu hem devlet iktidarını sınırlayıcı, hem de o iktidarı hukuka dayandığı sürece meşrulaştırıcı bir gücü bağrında taşır. Dolayısıyla, sivil toplum devletten özerk olmayı içerir ama, ondan yabancılaşmayı zorunlu kılmaz.

Sivil toplum kavramı bazılarınca zannedildiği gibi askeri toplumun karşıtı olmadığı gibi²³ bütün topluma karşılık gelmek üzere de kullanılmaz. “Sivil”, genelde devlet iktidarının dışında kalan alandır.²⁴ Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, sivil toplum birbirine eklemlenmiş örgütlü toplumsal kesimleri ifade eder. “Sivil toplum sadece örgütlenmek değil aynı zamanda sivil ruha sahip bireylerden kurulu bir toplumdur.”²⁵

2.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları ve Özellikleri

Her birine farklı anlamlar yüklenebilse de üçüncü sektör, gönüllü kuruluşlar, demokratik kitle kuruluşları, hükümet dışı organizasyonlar gibi isimlerle anılan sivil toplum örgütleri hem sayı hem de örgütlenme alanları olarak giderek artan bir eğilim içindedir. Drucker, üçüncü sektör olarak isimlendirdiği bu tür örgütleri, “ticari

²⁰ ATAR, Yavuz : Demokratik Toplumda Sivil Toplumun Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Döualizmi, Yeni Türkiye Dergisi, c.3 Sayı:18, Kasım-Aralık 1997, s.98

²¹ DOĞAN, İlyas : Sivil Toplum, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s.239-241

²² SARIBAY, Ali Yaşar : ”Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum, “ Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, der.A.Yaşar Sarıbay / E.Fuat Keyman, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s.90

²³ YILMAZ, Aytakin : a.g.m, s.86

²⁴ ALKAN, Mehmet Ö.: “Osmanlı’da Cemiyetler Çağı” Tarih ve Toplum Dergisi, c.40 sayı:238 , Ekim 2003, s.5

²⁵ DOĞAN, İlyas : a.g.e, s.230

niteliği bulunmayan, devlete ait olmayan, insanı değiştirmeye yönelik kâr amaçsız kuruluşlar”²⁶ olarak tanımlamaktadır.

Sivil toplum alanında faaliyet gösteren ve devlet yönetiminin bir parçası olmayan her çeşit örgütlenmeyi ifade eden sivil toplum kuruluşları, resmi olarak belli bir hukuki kalıba uyan örgütler olarak, ortak bir amaç etrafında toplanan ve doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan kişi topluluklarıdır.²⁷ Özel sektörle kamu sektörü arasındaki bir ara sektör niteliğindeki özerk kuruluşlardan oluşan sivil toplum kuruluşlarının devlete bağımlı olmamaları ve tamamen gönüllü ilişkilere dayanmaları,²⁸ bunları resmi yada yarı-resmi kuruluşlardan ayıran en belirgin özellikleridir. Bu sebeptendir ki belirli mesleklerin yapılabilmesi için zorunlu olarak üye olunan örgütlenmeleri tam anlamıyla sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmek doğru görülmemektedir.²⁹

Yukarıda tanımladığımız sivil toplum kuruluşlarını tamamen bir baskı grubu ya da çıkar grubu olarak adlandırmak mümkün değildir. Daha doğru bir yaklaşımla, baskı ve çıkar gruplarının tamamı sivil toplum kuruluşu sayılamaz. Çıkar grupları; “Üyelerin her türlü maddi ve manevi çıkarlarını korumak için oluşturulmuş örgütlü yada örgütsüz insan gruplarıdır.” Baskı grupları ise, “üyelerinin maddi ve manevi çıkarları için siyasi iktidar yada ülkede mevcut olan siyasal sistem üzerinde baskı yapan çıkar gruplarıdır.”³⁰ Baskı gruplarının temel amacı, siyasal iktidarı üyelerinin çıkarlarının kamu yararı ile uyumlu olduğuna ikna ederek yönlendirmek ve karar mekanizmalarını bu şekilde hareket etmeye sevk etmektir. Oysa bir örgüt kendini sivil toplum kuruluşu olarak niteliyorsa devlet kurumu ile araya belirgin bir mesafe koymalıdır. Her ne kadar bir sivil toplum kuruluşu yürüttüğü faaliyetlerden sonuç almak için çoğu zaman devletin ilgi ve desteğine ihtiyaç duysa da, sivil toplum kuruluşları her zaman politik alanı etkilemek amacıyla faaliyet göstermezler. Çoğu zaman politik bakımdan anlamı olmayan faaliyetlere yönelmektedirler.³¹ Toplumun geneline ilgilendiren konularda, toplumda aksayan bazı alanlarda oluşan boşlukların,

---

²⁶ DRUCKER, F.Peter : Yeni Gerçekler Çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara 1994, s. 199

²⁷ YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.52

²⁸ ATAR, Yavuz : a.g.m, s.98

²⁹ DOĞAN. İlyas : a.g.e, s.238; ATAR, Yavuz : a.g.m, s.98; YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.62; TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.343

³⁰ ÖZTEKİN, Ali : a.g.e, s.89

³¹ DOĞAN. İlyas : a.g.e, s.238-240

gönüllü katılımı kapatılması bu tür faaliyetlerdir ve genellikle siyasal bir faaliyet olarak yorumlanmazlar.

Sivil toplum örgütlerini diğer örgütlenmelerden ayırt eden başlıca özellikler olarak, bu örgütlerin, devletin istek, destek ve kontrolü dışında, bireylerin özgür iradeleri ile kurulmuş, gelirini hükümet dışı kaynaklardan sağlıyor olmaları³² sayılabilir.

Sivil toplum kuruluşları, yasalar çerçevesinde işleyen merkezi ve yerel kuruluşların, günümüz ihtiyaçlarına cevap verememesi sebebiyle, demokratik örgütler olarak gündeme gelmişlerdir. STK'ların ortak özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:³³

-Sosyal amaçlı sivil kuruluş olma. Sivil toplum kuruluşları üyelerinin katılımına imkan veren merkezi yönetimden (siyasal toplumdan) bağımsız olan, toplum yada kamu yararı konusunda merkezden ayrı niteliklere sahip, sosyal amaç taşıyan sivil kuruluşlardır.

-Özerklik. Sivil toplum kuruluşları yönetim ve denetim işlerini oluşturdukları kendi kuralları ile sağlayan özerk kuruluşlardır. Toplum kuralları ve oluşumlarına izin veren kanunlar genel bir çerçeve çizerler. Özerklik sivil toplum kuruluşlarının en önemli özelliğidir.

-Gönüllülük. STK'larda üyelik zorunlu olmadığı gibi bir ücret karşılığı da değildir. Gönüllü giriş ilkesinin benimsenmiş olması gereklidir.

-Bir kamu alanına sahip olma. Kamu alanı özel alan dışında hem sivil hem de siyasal toplumu ilgilendiren yaşam düzlemidir. Özel, özerk ve devletten bağımsız olan yurttaşların girişimlerini içeren kuruluşlar bir kamu alanına sahiptir. Bir kamu alanına sahip olmayan kuruluşlar sivil toplum kuruluşu sayılmamaktadır.

-Yasallık. Ülkede organizasyonun kurulmasını zorunlu kılan yada engelleyen hiçbir yasal düzenleme olmamalıdır.

-Kâr amacı gütmemek. Sivil toplum kuruluşları gelir getirici faaliyetlerde bulunabilirler, ancak gelir veya kârları üye ve görevlilere dağıtılamaz. Gelirler amaçları doğrultusunda harcanır. Profesyonel kadrolara ücret ödenmesi ise kâr amaçlılık değildir.

---

³² ALKAN, Mehmet Ö.: a.g.m, s.5

³³ YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.60

-Kamu yararını gözetmek. Sivil toplum kuruluşları insanların ve genelinde toplumun iyiliği, refahı, kalkınması, hayat şartlarının iyileştirilmesi, toplumsal sorunlara çözüm üretilmesi gibi konularda doğrudan yada dolaylı işlev üstlenerek kamu yararına çalışırlar. Bu sebeptendir ki, bencil, kamu yararına aykırı amaç güden baskı gruplarına “sivil toplum örgütü” adının verilmesi demokratik gelişmeye aykırı³⁴ görülmektedir.

-Şeffaflık. Özel amaçlı olmama, sivil olma, üyelerin, finansman ve faaliyetlerin biliniyor olması.

Sivil toplum kuruluşları; kişisel çıkar arayışlarına zemin hazırlamamak, her hangi bir siyasal veya ekonomik güç odağının uzantısı olmamak, görüş ve faaliyetlerinde bağımsız olmak; insan, tabiat, vatan sevgisi taşımak gibi bazı ortak değerlere sahip olmalıdır.

Sivil toplum kuruluşları merkezden yani siyasal toplumdan bağımsız olmalıdır. Bunun yanında üyelerin katılımına olanak veren kuruluşlardır. Ayrıca toplum yada kamu yararının ne olduğu konusunda, siyasal toplum kuruluşlarından ayrı görüşlere sahip olabilmelidir. Sivil toplum kuruluşları bu üç özelliği dolayısıyla demokratik nitelik taşırlar.³⁵

Kurulması yasal fakat zorunlu olmayan gönüllü örgütler olan sivil toplum kuruluşlarının en önde gelenleri sendikalar, dernekler, vakıflar gibi tüzel kişiliklerdir. Genellikle, insan hakları, çevre sorunları, kadın hakları, sağlık, barış, dayanışma, kültür ve geleneklerin korunması, demokrasi gibi çok değişik konularda oluşturulan sivil toplum kuruluşlarının en çok dernek şeklinde örgütlendiği görülmektedir. Kuruluşunun nispeten daha kolay olması yanında kuruluş maliyetinin nerede ise sifıra yakın olması sebebiyle, sayıca diğer sivil toplum kuruluşlarından çok daha fazla olan dernekler, sivil toplum kuruluşlarının en yaygın ve en tipik örnekleridir.

2.2.3 Dernek Kavramı

Çağdaş toplumlarda tek düze toplum yapısı yerine çıkarları birbiri ile çatışan dinamik bir toplumsal yapı ortaya çıkmaktadır. Bir anlamda çoğulcu toplum yapısı içinde bulunan, çıkarları ve düşünceleri birbirlerinden çok farklı ve birbirleriyle

---

³⁴ HATEMİ, Hüseyin : “ Sivil Toplum Örgütü Ne Demek Olsa Gerekir?”, Yeni Türkiye Dergisi, c.3 Sayı:18 Kasım-Aralık 1997, s.20

³⁵ AZAKLI, Sedat : “Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye”, Yeni Türkiye Dergisi, c.3 Sayı:18 Kasım-Aralık 1997, s.228

çatışan grupların kendi görüşlerine uygun yeni ve farklı örgütlenmelere gitmeleri kaçınılmaz³⁶ bir durumdur. Bu gelişme önümüze dernek şeklindeki örgütlenmeyi çıkarmaktadır. Esasen birlikte düşünme ve ortak düşünce biçiminin somutlaştığı yerlerdir dernekler.

Dernek, batıda ortaya çıkan ve gelişen bir kurum olmakla birlikte Türk halkı için yeni bir kavram sayılmaz. Köylerimizde işlerin konuşulup tartışıldığı “köy derneği” var olagelen bir örgütlenme biçimidir. “Düğün dernek kurmak” deyimini de bir araya gelmek, toplanmak, topluca eğlenmek, örgüt kurmak anlamında kullanılmaktadır.

2.2.3.1 Derneğin Tanımı ve Unsurları

Toplum içerisinde grup ilişkilerini ve çıkarlarını yansıtan³⁷ dernekler, kazanç paylaşma amacı gütmeyen kişi toplulukları olarak, genellikle sanayileşmenin ve kentleşmenin yabancılaştırdığı ve yalnızlaştırdığı kişilerin, benzer görüşleri paylaşan insanlarla bir araya gelerek, kendi varlığını sürdürmek ve ortak amacı gerçekleştirmek için oluşturduğu örgütlenme biçimleridir. Bir kültür, hayır, yardımlaşma ve dayanışma örgütleri olan dernekler, kural olarak ideal amaçlar için kurulabilir.³⁸ Geniş anlamda iktisadi olmayan her çeşit amaç olan ideal amaçlarını³⁹ tek başlarına gerçekleştiremeyen bireylerin bu amaçlarını uzun vadede gerçekleştirmek için örgütlenme ihtiyacı duymaları sonucunda dernekler oluşur. Bilimsel, siyasal, yardımlaşma, dayanışma, estetik, doğayı koruma, sosyal ve kültürel amaçlar bu kapsama girmektedir.

Hukukumuzda dernekler konusu hem Medeni Kanun’un genel hükümleri ile hem de özel bir kanun olan 5253 sayılı Dernekler Kanunu ile düzenlenmiştir.

Medeni Kanunda tanımlanmayan dernekler, Dernekler Kanunu’nda; "... kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi

---

³⁶ ÖZEROĞLU, H.Necdet : “Dernekler ve Siyaset”, Türk İdare Dergisi, Aralık 1999, s.92

³⁷ YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.127

³⁸ YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.125

³⁹ YÜCEKÖK, Ahmet : “Türk Hukukunda Tüzel Kişilik”, Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1994, s.147

toplulukları” olarak tanımlanmıştır. Kanundaki bu tanımdan hareketle dernek kavramı konusunda genellikle üzerinde birleşilen tanım şudur:

“Dernek, belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere, asgari sayısı kanun tarafından belirlenen gerçek veya tüzel kişilerin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirdikleri, örgütlenmiş ve tüzel kişilikle donatılmış bir kişi topluluğudur.”

Yukarıda verilen tanımlama da dikkate alınarak, derneğin unsurlarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Derneği oluşturan gerçek yada tüzel kişilerin, kâr amacı dışında ve yasalarca yasaklanmamış bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş olmaları gerekir.

- Derneği oluşturacak asgari sayıda gerçek yada tüzel kişiliğin olması.

- Derneği oluşturan kişilerin bilgi ve faaliyetlerini sürekli bir biçimde birleştirmeleri gerekmektedir.

- Dernek kendisini oluşturan kişilerden ayrı ve bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip kişi topluluğudur.

-Derneğe üyelik gönüllülük esasına dayanır, miras yada zorunlu yollarla elde edilemez.

-Dernekler devletten ayrı ve bağımsız bir örgütlenmeyi ifade eder.

2.3 DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ

2.3.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlıda kurulan ilk sivil toplum örgütleri olarak ortaya çıkan kuruluşlar Tanzimat döneminde kurulan derneklerdir. Avrupa’da sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılan dernek, cemiyet, kulüp, sendika gibi örgütlerin kuruluşu 17. yüzyıldan itibaren görülürken Osmanlı’da yaygın ve etkin olarak, ticaretin artması, sanayileşme ve kentleşme gibi gelişmelere paralel olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

18. yüzyıl sonu ve 19.yüzyılın başından itibaren Osmanlının dış ticarete açık büyük kentlerinde, örneğin başta İzmir olmak üzere, İstanbul, Selanik ve Beyrut gibi yerlerde, düzensiz ve geçici de olsa dernekleşmenin başladığı görülür. 1840’lı yıllarda tek tük ve geçici bir nitelik taşıyan dernekleşme 1860 sonrası hız kazanır. Esas itibari ile 1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan değişim dernekleşmeye de yansımış ve bu eğilim 1856 Islahat Fermanı ile artmıştır. 1880’li yılların başından

itibaren Müslümanlar arasında dernekleşme bir yandan devlet teşviki ile ticaret ve ziraat odaları kurmak diğer yandan gizli siyasal cemiyetler oluşturmak şeklinde kendisini göstermiştir. 1890'lı yıllar ise spor derneklerinin kurulmaya başladığı yıllardır. Çok uluslu bir yapı arz eden Osmanlılarda özellikle 1850'lerden sonra Rum ve Yahudilerinde yaygın olarak cemiyetler oluşturduğu görülmektedir.⁴⁰ Osmanlıda yaşanan dernekleşmenin siyasal değişimle de yakın ilgisi olduğu muhakkaktır. Tanzimat sonrasında oluşan örgütlü toplum, Osmanlı tarihinde siyasal ve toplumsal açıdan asla geri dönmeyecek bir sürecin başlangıcı olmuştur.

1876 öncesinde olduğu gibi, 1876 Anayasasında da dernek gibi yapılanmalar açık olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle Tanzimat ve 1.Meşrutiyet döneminde kurulan cemiyet ve dernekler ya Padişahın "irade-i seniyye"si ile yada hükümetten izin alınarak kuruluyordu.⁴¹

II.Abdülhamit döneminde yer altına giren dernekleşme, 2.meşrutiyet ile birlikte yeniden ve daha özgür olarak ortaya çıkmış ve hemen her konuda ve Osmanlı Devleti sınırlarında yaşayan her etnik grubun örgütlenmesi olarak görülmüştür. Bu hızlı dernekleşme 2. meşrutiyet sonrası, özellikle İstiklal Harbi öncesi ve sırasında da artarak devam etmiştir.

2.3.1.1 Meşrutiyet Anayasası ve Cemiyetler Kanunu

Hukuk sistemimizde dernek kurma konusu ilk olarak 1908 Meşrutiyet Anayasası ile düzenlenmiştir.⁴² Bu tarihten önceki dönemde dernek kurma ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. 1908 yılında bazı maddeleri değiştirilen 1876 tarihli Kanun-u Esasinin yeni şeklinin 120. maddesi ile hukuk tarihimizde ilk defa, bazı sınırlamalar olsa da, dernek kurma özgürlüğü tanınmıştır.

Hukuk tarihimizde derneklerle ilgili yasaların ilki 1909 yılında yapılmıştır. 2.Meşrutiyet Anayasasına dayanılarak çıkarılan yasa "Cemiyetler Kanunu" adını taşımaktadır. Var olan örgütlenmeleri denetim altına almayı amaçlayan ve genelde kısıtlayıcı yönde düzenlemeler içeren 3 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu 14 Temmuz 1938 tarihine kadar yürürlükte kalmış, ancak; 15 Ekim 1923 ve 20 Aralık 1923 tarihlerinde değişikliğe uğramıştır. Ekim 1923 değişikliği ile derneğe üyelik

⁴⁰ ALKAN, Mehmet Ö.: a.g.m, s.6-7

⁴¹ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s. 244

⁴² TOKSÖZ, Fikret : "Dernekler", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c.2, İletişim Yayını, İstanbul 1971, s.368

için 18 yaşını bitirmek ve adam öldürme suçundan hüküm giymemiş olmak gibi sınırlamalar getirilmiştir. Aralık 1923 değişikliği ile ise yürütme organına her türlü derneğin işlemlerini denetleyebilme imkanı tanınmıştır.⁴³

2.3.2 Cumhuriyet Dönemi

2.3.2.1 1924 Anayasası Dönemi

Çok kısa ve öz bir belge olan 1921 Anayasasında dernek kurma özgürlüğü ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Esasen “Hak ve Özgürlükler” bölümü hiç bulunmamaktadır. Yapılış tarihinin özel şartları gereği, anayasaların geleneksel bölümlerinden yalnızca birini, devletin temel kuruluşunu gösteren⁴⁴ bir Anayasadır 1921 Anayasası.

1924 Anayasasında ise kişi hak ve özgürlükleri “Türklerin Hukuku Ammesi” adı altında 5.bölümde düzenlenmiştir. 70.maddede dernek kurma hak ve özgürlüğü Türklerin tabi hakları olarak belirlenmiştir. Diğer özgürlüklerle birlikte, dernek kurma özgürlüğünün ancak kanunla sınırlanabileceği ve kanun önünde eşitlik açıkça ifade edilmiştir.

2.3.2.1.1 1926 Tarihli Medeni Kanun

Bu dönemde çıkan en önemli kanunlarından biri olan 1926 tarihli Medeni Kanunun ikinci faslı “Cemiyetler” başlığı altında derneklere ayrılmıştır. “Cemiyetler Nasıl Teşekkül Eder” alt başlığı altında derneğin yapısı ve tescili, dernek tüzüğünün kanunla ilişkisi gibi hususlar düzenlenmiştir. Bu bölümdeki hükümler uyarınca dernekler tüzüklerinde dernek olarak kurulma arzularını beyan etmekle birlikte tüzel kişilik kazanırlar.

1938 yılına kadar yürürlükte kalacak olan 1909 tarihli Cemiyetler Kanununun önemli sınırlama hükümleri Medeni Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Medeni Kanunun 71.maddesi; Cemiyetler Kanununun yürütmeye vermiş olduğu dernekleri denetleme yetkisini, “kanun ve ahlaka aykırılık” durumları ile sınırlamıştır. Maddeye göre bir derneğin amacı kanuna veya genel ahlaka aykırı olursa o dernek talep üzerine “hakim tarafından” fesh olunabilir.

⁴³ AKIN, İlhan : Temel Hak ve Özgürlükler, İstanbul 1971, s.178

⁴⁴ PARLA, Taha : Türkiye’de Anayasalar, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, s.15

2.3.2.1.2 1938 Tarihli Cemiyetler Kanunu

1909 tarihli Cemiyetler Kanunu ile Medeni Kanun arasındaki ilişki; 1938 yılında çıkarılan 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'na dek sürmüştür. 1938 yılında çıkarılan 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun ilk şekli o ana kadar bahsi geçen kanunlarda mevcut olan dernek kurmada serbestlik ilkesini ortadan kaldırmış ve izin sistemini getirmiştir. Gerçi bu Kanundan önceki dönemin hukuk uygulamalarında da fiilen izin sistemi egemen olsa da en azından mevcut hukuk serbestlik ilkesini öngörmüştür.⁴⁵ Bu sebeple 1938 tarihli Cemiyetler Kanununun ilk şekli dernek kurma özgürlüğü açısından bir geriye gidiştir. Zira bu kanunla, “dernek kurma özgürlüğü adeta zaptu rapt altına alınmış, zaten ancak izinle kurulabilen dernekleri kapatma yetkisi de yürütme organına verilmiştir.”⁴⁶

Yeni Cemiyetler Kanununun getirdiği izin sistemli dönemin ömrü de fazla uzun olmamıştır. Bu dönemi sona erdiren Kanun 4919 sayılı ve 1946 tarihli Kanundur. Söz konusu Kanun 3512 sayılı Kanunu değiştirmiş ve izin sistemini ortadan kaldırmıştır.

Serbestlik ilkesinin bu düzenlemeden sonraki ömrü ancak on yıl olabilmıştır. 1956 yılında yürürlüğe giren 6761 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanunun 16.maddesi uyarınca; dernek tüzüğünün Danıştay'ca onaylanması şartı getirilmiş ve derneklerin kuruluşlarındaki serbestlik esası kaldırılmıştır.⁴⁷

2.3.2.2 1961 Anayasası Dönemi

Dernek kurma hakkı 1961 Anayasasının ikinci bölümünde kişi hak ve ödevleri başlığı altında bölümün yedinci kısmında, düzenlenmiştir. 1961 Anayasasına göre “herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir” ve dernek kurma hakkı ancak kamu düzenini veya genel ahlaki korumak için kanunla sınırlanabilir.

1961 Anayasasının düşünce, ifade, örgütlenme, basın yayın ve kişisel haklar alanındaki özgürlükleri güvenceye alması, sivil toplum açısından da olumlu bir

---

⁴⁵ AKIN, İlhan : a.g.e, s.178

⁴⁶ TOKSÖZ, Fikret : a.g.e, s.374

⁴⁷ AKIN, İlhan : a.g.e, s.179

gelişme olarak değerlendirilebilir.⁴⁸ 1961-1971 tarihleri arasındaki dernek sayısının artışı da bu gelişmenin bir ürünüdür.

1971 yılında yapılan değişiklikle de önceki düzenlemede olduğu gibi serbestlik ilkesi benimsenmiş ancak, önemli sınırlamalar getirilmiştir. Bu doğrultuda dernek kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil ve yöntemin kanunla düzenleneceği ve önceki düzenlemeden farklı olarak da hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı kuralı getirilmiştir. Hakkın sınırlama halleri ve bu hallere aykırı olarak hakkın kullanılması halinde uygulanacak yaptırımlar da maddede yer almıştır. Derneklerin ancak kanunların gösterdiği hallerde ve hakim kararı ile kapatılabileceği ilkesi benimsenmiştir. Ayrıca gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, yetkili idari merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilme hükmü de getirilmiştir.

Anayasada 1971 yılında yapılan değişikliklerle dernek kurma özgürlüğü ile ilgili getirilen sınırlamalar bir geriye gidiştir. Serbestlik ilkesi benimsenmiş olmakla birlikte 1982 Anayasası kadar olmasa da sınırlayıcı düzenlemeler söz konusudur. Anayasa değişikliği doğrultusunda hazırlanan 1630 sayılı Dernekler Kanununun 1972 yılı sonunda yürürlüğe girmesinden sonra 45.969 olan dernek sayısının 18.958'e düştüğü görülmektedir. Bu durum getirilen sınırlama ve yasaklamaların bir sonucudur.

2.3.2.2.1 1630 Sayılı Dernekler Kanunu

1971 Anayasa değişikliği ile yeniden ve ayrıntılı bir biçimde düzenlenen 1961 Anayasası'nın 29.maddesine paralel olarak 1630 sayılı Dernekler Kanunu 1972 yılında kabul edilmiş ve böylece 1938 tarihli 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu tamamen yürürlükten kaldırılmıştır.

1630 sayılı kanun ; “kazanç paylaşımı dışında, belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle” kurulan örgütlenmeleri dernek olarak tanımlamıştır. Kanun medeni hakları kullanma ehliyetine haiz ve 18 yaşını bitirmiş bulunan herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğunu belirtmiş ve bazı istisnalara yer vermiştir.

---

⁴⁸ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.278

Kanuna göre dernek kurma hakkına sahip olan herkes derneklere üye olabilir. Ancak yabancıların derneklere üye olabilmeleri için Türk vatandaşlarında aranan şartlara ek olarak yabancıların Türkiye'de ikamet etme şartı da getirilmiştir. Hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı ilkesi benimsenerek dernek tüzüklerine bu ilkeye aykırı hüküm konulması da yasaklamıştır.

1630 sayılı Dernekler Kanununun 4. maddesi hangi amaçlarla dernek kurulamayacağını belirlerken, 35. maddesi ile derneklerin tüzüklerinde belirtilen amaçları dışında faaliyet gerçekleştirmeleri yasaklanmıştır. Bu genel yasaklamaya ilaveten derneklerin gerçekleştirmesi yasaklanan faaliyetler ayrıca sayılmıştır. Kanunla derneklerin bazı isimleri almaları ve bazı işaretleri kullanmaları da yasaklanmıştır. Ayrıca yasaklanan bu işaret ve sembollerin derneklerin her türlü faaliyetinde kullanılması da yasaklanmıştır.

Ayrıca uluslararası faaliyette bulunmak amacıyla dernek kurulması, merkezi yurt dışında olan derneklerin Türkiye'de şube açmaları ve Türkiye'de kurulmuş derneklerin Uluslararası dernek ve teşekküllere katılması da yasaklanmıştır

2.3.2.3 1982 Anayasası Dönemi

Temel kuralları belirleyen bir metin olması gereken Anayasa'da, diğer hususlarda olduğu gibi, derneklerle ilgili de geniş düzenlemeler mevcuttur. Dernek kurma özgürlüğü Anayasanın ikinci bölümünde yer alan kişinin hakları ve ödevleri içerisinde sayılmış ve "toplantı hak ve özgürlüğü" başlığı adı altında düzenlenmiştir. Anayasanın 33.maddesi ile herkese "önceden izin almaksızın dernek kurma hakkı" tanınmıştır. 33.maddenin 7.fıkrası bu hükme bir istisna getirmiştir. Buna göre, "birinci fıkra hükmü, silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına başkaca sınırlamalar getirmesine veya bu hürriyeti kullanmalarının yasaklanmasına engel değildir."

Maddenin ikinci fıkrası dernek kurabilmek için kanunun öngördüğü bilgi ve belgelerin yetkili makamlara verilmesini öngörmüştür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, yetkili makamlar tarafından derneğin faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurulabilmesi yaptırımını da aynı fıkrada yer almıştır. Ayrıca hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya yada dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı hükmü de getirilmiştir. Dernek kurma özgürlüğünün

kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği de özellikle belirtilmiştir.

1982 Anayasası derneklerin Anayasanın temel hak ve hürriyetleri sınırlandıran 13. maddesine aykırı hareket edemeyecekleri hükmünü getirirken, bu genel yasakların haricinde 33. madde de bazı özel yasaklarda getirilmiştir.

Derneklerin kanunun belirlediği hallerde hakim kararı ile kapatılabileceği, ancak gecikmesinde sakınca bulunan haller gibi bazı özel durumlarda hakim kararına kadar kanununun yetkili kıldığı merciin emriyle faaliyetten alıkonulabileceği kuralı da benimsenmiştir.

1982 Anayasasının yasakçı yaklaşımı adeta dernek kurma hakkını ortadan kaldırmış, derneklerin diğer örgütlü grup ve topluluklarla ilişkisi kesilmiştir. Dernekler adeta toplumsal/siyasal yaşamdan yalıtılmıştır.⁴⁹ Dernek kurma özgürlüğüne sınırlamalar getiren Anayasanın bu yaklaşımında, büyük ölçüde 12 Eylül öncesi anarşi ve kargaşa ortamının bu özgürlüklerden kaynaklandığı⁵⁰ anlayışı etkili olmuştur. 12 Eylül askeri hareketından önceki dönemde dernekleşmenin neredeyse her alanda ve herkes tarafından gerçekleştirilmiş olması, bu arada emniyet güçlerine kadar dernekler etrafında oluşan kutuplaşmalar, bu alanın daraltılmasına gerekçe olmuştur diyebiliriz.

2.3.2.3.1. 1995 / 2001 Yılları Anayasa Değişiklikleri

1982 Anayasası 1995, 2001 ve 2004 yıllarında geniş kapsamlı olmak üzere 9 kez değişikliğe uğramıştır. Anayasanın dernek kurma özgürlüğü ile ilgili 33. maddesi ise 1995 ve 2001 yıllarında yapılan değişikliklerle yeniden düzenlenmiştir.

Maddenin yeni halinde, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahip olduğu ve hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı esası benimsenmiştir.

Derneğin kapatılması yanında faaliyetinin durdurulmasında da hakim kararının açıkça aranması esası getirilmiş ve dernek faaliyetlerinin hakim kararı olmadan yetkili makamlarca durdurulmasında bir süre sınırı öngörülmüştür. Buna göre millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa,

⁴⁹ PARLA, Taha : a.g.e, s.36

⁵⁰ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.307

kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Derneklerle ilgili Anayasanın önceki halinde yer alan yasaklama hükümleri yürürlükten kaldırılmış, dernek kurma hürriyetinin ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği belirtilmiştir. 33.maddenin eski düzenlemesinde yer alan ve değişiklikle kaldırılan yasaklamalar, derneğin siyasi amaç gütmesi yasağı; siyasi faaliyette bulunma yasağı; siyasi partilerden destek görme ve onlara destek olma yasağı; sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlara yönelik ortak hareket yasağıdır.

Anayasanın 33. maddesi yanında dernek kurma özgürlüğü dahil bütün hak ve özgürlükler için geçerli olan sınırlamalar içeren 13.madde de değişikliğe uğramıştır. Maddenin yeni halinde yasaklamalar tek tek sayılmak yerine ilgili maddelerde belirtilen sebeplere dayalı olarak yasakların getirilebileceği benimsenmiştir. Buna göre temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

2.3.2.3.2 2908 sayılı Dernekler Kanunu

07.10.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2908 sayılı Dernekler Kanunu 1630 sayılı eski Dernekler Kanunu'nu ve bu kanunun tüm ek ve değişikliklerini yürürlükten kaldırmıştır.

2908 sayılı Kanununun 1. Maddesinde ; “...kazanç paylaşma dışında , kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir gayeyi gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin (değişiklikle eklenmiştir), bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları” dernek olarak tanımlanmıştır.

2908 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonra 8 kez değişikliğe uğramıştır. Hemen belirtelim ki bu değişiklikler genellikle dernekleşmenin önündeki engellerin kaldırılması yönünde olmuştur. 1982 Anayasası ile getirilen ve kanunda da

benimsenen yasaklama ve sınırlamaların kaldırılması ve dernekleşmenin daha özgür hale getirilmesi doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede söylenecek olan ilk şey şüphesiz tüzel kişilere de dernek kurma hakkının tanınmasıdır. 2908 sayılı Dernekler Kanununda özellikle Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde yapılan değişiklikler de dikkate alınarak değişiklikler yapılmıştır.

Kanun Anayasada olduğu gibi dernek kurmada serbestlik ilkesini benimsemiştir. Ancak; Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk mensupları ve özel kanunlarında dernek kurmaları yasaklanan memur statüsündeki kamu hizmeti görevlilerinin sürekli olarak; kanunda sayılan bazı suçları işleyen kişilerin ise belirli sürelerle dernek kuramayacakları hükme bağlanmıştır.

Derneklerin uluslar arası faaliyetlerini düzenleyen, sınırlayan ve izne tabi tutan 7. Madde 26.3.2002 tarihli değişiklikle yürürlükten kaldırılmıştır. Uluslararası faaliyet yasağı, yabancı derneklerin Türkiye'de şube açma, Türk derneklerin yabancı derneklere katılma yasağı ve derneklerin yurt dışında kurulmuş dernek veya kuruluşlara üye olarak katılabilmeleri için Bakanlar Kurulu'ndan izin almaları şartı kaldırılmıştır. Medeni Kanununun 91.maddesine göre Yabancı derneklerin Türkiye'de faaliyette bulunabilmeleri, şube açma, üst kuruluşlar kurmaları Bakanlar Kurulu yerine, Dışişleri Bakanlığının görüşü üzerine İçişleri Bakanlığının iznine bağlanmıştır.

Kanuna göre hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Her üye istifa hakkına sahiptir.

4. Avrupa Birliği Uyum Paketi çerçevesinde Kanunun 6. madde başlığından “dilleri” ibaresi çıkarılarak bu madde başlığı, “Bazı ad ve işaretleri kullanma yasağı” şeklinde düzenlenmiş ve derneklerin Türkiye Cumhuriyetinin Resmi Kurumları ile yazışmalarında Türkçe kullanılması hükmü getirilerek, bunun dışında dil kullanılması hususundaki yasaklar kaldırılmıştır.

Kanunun 15. ve 73. maddelerinde yapılan değişiklikle İçişleri Bakanlığı bünyesinde Dernekler Daire Başkanlığı ve il ve ilçelerde Dernekler Müdürlüğü kurulmuştur. Bu değişiklikle derneklere ait iş ve işlemler ile bunların denetimi yetkisi Güvenlik birimlerinden alınarak sivil birimlere devredilmiştir.

2.3.2.3.3 5253 Sayılı Dernekler Kanunu

2908 sayılı Kanunda 2002 ve 2003 yıllarında yapılan köklü değişikliklerin ardından Dernekler Kanunu tamamen değiştirilerek, önceki düzenlemelerin aksine, yasaklama ve sınırlamaların istisna haline getirildiği bir yasa olan ve 23.11.2004 tarihinde yayınlanan 5253 sayılı Dernekler Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Yeni kanunla birlikte 2908 sayılı yasada 2002 yılında yapılan değişikliklere paralel olarak dernekleşmeye daha sivil bir bakış getirilmiştir. Yeni Dernekler Kanunu ile “dernek kurmayı bir asayiş, bir güvenlik olayı kabul eden, halkın örgütlenmesini güvenlik meselesi olarak gören”⁵¹ anlayış yerini daha özgürlükçü bir yaklaşıma bırakmıştır.

Yeni kanun derneği tanımlarken 2908 sayılı kanunun değişik halindeki tanımı tekrar etmiştir. Önceki kanundan farklı olarak; derneklerin kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere girişim, hareket ve benzeri adlarla tüzel kişiliği olmayan geçici nitelikte birliktelikler, yani platformlar yasal zemine kavuşmuştur.

Dernek kurma, Türk Silahlı Kuvvetleri ve kolluk mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar hariç fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişilere tanınmış bir haktır. Dernek kurmak için önceden izin alınması gerekmemektedir. Ayrıca onbeş yaşını bitiren küçüklere yasal temsilcilerinin izni ile çocuk dernekleri kurma ve kurulmuş olanlara üye olma hakkı tanınmıştır. Oniki yaşını bitirenlere ise yasal temsilcilerinin izniyle çocuk derneklerine üye olma imkanı verilmiştir.

Derneklerin uluslararası faaliyet göstermesi, uluslararası işbirliği yapması, yurtdışında temsilcilik veya şube açması, üst kuruluş kurması, kurulu dernek yada kuruluşlara katılması serbestleştirilmiştir. Yabancı derneklerin Türkiye’de faaliyet veya işbirliği yapabilmesi Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izni şartına bağlanmıştır. Ayrıca yurtdışından yardım alınması izin yerine bildirim tabi tutulmuştur.

Derneklerin benzer amaçlı dernekler, siyasi partiler, sendika ve mesleki kuruluşlardan maddi yardım alması ve yardım etmesi önündeki engeller kaldırılırken, kamu kurum ve kuruluşları ile ortak projeler yürütme imkanı verilmiştir.

---

⁵¹ YAZICIOĞLU, Recep : Sıradışı Bir Vali - Söyleşiler ve Yorumlar, Birey Yayıncılık, İstanbul 2001, s.120

Yeni kanun dernek denetiminin, 24 saat önceden haber verilmek şartıyla İçişleri Bakanı veya mülki idare amirince yapılabileceğini ancak bu denetimde kolluk mensuplarının görevlendirilemeyeceğini hükme bağlamıştır.

İzinle açılabilen tesislerle ilgili kısıtlamalar daraltılarak sadece yurt, pansiyon ve lokal açılması izne tabi tutulurken, spor tesisleri, kamp, aşevi v.s. için izin alınması kaldırılmıştır.

Derneklerin defter kayıtlarını Türkçe tutmaları ve resmi kurumlarla Türkçe yazışmaları zorunlu kılınırken, bunların dışında herhangi bir dilde toplantı yapmaları, yazışma yapmaları, yayın yapmaları serbest bırakılmıştır.

Eski kanunda suç olan bir çok husus suç olmaktan çıkarılırken, suç olarak kalan işlem ve eylemlerin karşılığı hürriyeti bağlayıcı suç olmaktan çıkarılarak idari para cezasına dönüştürülmüştür.

Bazı suçlardan mahkum olanların belirli sürelerle dernek kurmalarına getirilen yasaklama kaldırılmış, öğrencilerin normal dernek gibi örgütlenmeleri imkanı getirilmiştir.

Valiliklerin, usulüne uygun verilmiş mahkeme kararı olmadan dernekleri faaliyetten alıkoyabilmeleri hükmü kaldırılmıştır.

Derneklerin kullanamayacağı bazı ad ve işaretler listesine başka bir ülkenin bayrak, amblem ve flaması da eklenmiştir.

Kurulması yasak olan dernekler ve yasak faaliyetleri ile ilgili maddenin kapsamı daraltılarak “Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek veya Türk dilinden veya kültüründen ayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak” amacı çerçevesinde dernek kurulması yasak kapsamından çıkartılmıştır.

5253 sayılı Dernekler Kanunu genel hatlarıyla özgürlükçü anlayışla hazırlanmış bir Kanun olup yasaklama ve sınırlamaları tamamen kaldırma yada en aza indirme eğilimi taşıyan, dernek iş ve işlemleri konusunda işlenen suçlara karşı hürriyeti bağlayıcı cezaları en aza indirerek idari para cezasına çeviren bir düzenlemedir.

2.3.3 Türkiye’de Dernekleşme

Kişiler, kendi kararına bağlı olmaksızın bazı grupların doğal üyesidirler. Din, dil, ırk, bölge, kabile, aşiret, soy, sosyal tabaka ve sınıf bu tür grup üyeliğinin esasını teşkil edebilir. Dernekleşmemiş diyebileceğimiz bu topluluklar, çoğu zaman, güçlü bir

örgütlenme göstermezler. Bunlar geleneksel toplum yapılarıdır. Dernekleşme ise, siyasal modernleşmenin bir boyutudur. Dernekleşmiş bir grubun en belirgin özelliği, üyelerinin çıkarlarını gerçekleştirmek ve üyelerin yararına faaliyet göstermek üzere kurulmuş bir örgütün varlığıdır. Bu örgütlerin tek amacı siyasal olmayabilir. Üyelerinin değişik gereksinimlerine cevap verir. Bu arada onların siyasal sistemde temsil edilmesini, çıkarlarının gözetilmesini de sağlamaya çalışır.⁵² Hemen belirtmemiz gerekir ki burada söz edilen dernekleşmeden, yalnızca “dernekler” değil sendikalar, meslek kuruluşları gibi örgütlerin tamamı anlaşılmalıdır.

Türkiye’deki derneklerin sayısal olarak izlediği seyir, belli yıllar için aşağıdaki şekildedir. Türkiye için önemli sayılabilecek değişim yılları dikkate alınarak hazırlanan tablo incelendiğinde, siyasal sistemle ilgili değerlendirme yapma imkanı da doğmaktadır.

Yıllar İtibariyle Dernek Sayıları

Tablo 1:Seçilmiş Yıllara Göre Türkiye’deki Dernek Sayıları (1938-2003)⁵³

Yıllar	Dernek Sayısı	Yıllar	Denek Sayısı
1938	205	1972	45969
1946	733	1973	18958
1950	2011	1980	54144
1960	18955	1984	53657
1966	31281	1994	57395
1970	42170	1997	69385
1971	40170	2004	80529

Cemiyetler Kanununun yürürlüğe girdiği 1938 yılında 205 olan dernek sayısının 8 yıl içinde ancak 733’e çıktığı görülmektedir. Dernek kurmanın izne tabi olması, 2.Dünya savaşı ve buna bağlı sosyo-ekonomik durgunluk dernek sayısının artışına engel olmuş denilebilir. Çok partili hayata geçişle birlikte 1950’li yıllarda yaşanan özgürleşme, köyden kente göç, toplumsal sınıfsal yapının belirlenmeye başlaması gibi modern toplumu oluşturan özelliklerin biçimlenmesi dernek sayı ve türlerinde artışa yol açmıştır. 1972 yılında 46 bin sınırında olan dernek sayısı iktidarı endişelendirmiş ve çıkarılan Dernekler Kanunu ile bu sayıyı azaltıcı tedbirler alınmış, bürokratik engeller hazırlanmıştır. Neticede 1973 yılında dernek sayısı 18.958’e düşmüştür. Yaklaşık 27.000 dernek kapanmış veya kapatılmıştır. 1975 ten sonra yeniden artış gösteren derneklerin sayısı 1980 yılında 54144’e ulaşmıştır. 12

⁵² TURAN, İlder : Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, Der Yayınları, İstanbul 1976, s.135-137

⁵³ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi s.373; SANLI, Leyla : Toplumsal Hareketler Konuşuyor, Alan Yayıncılık, İstanbul 2003, s.15; İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı Verileri

Eylül 1980 hareketinden sonra sayısı azalan ve sonrasında artış hızı düşen dernekleşme 1990'lı yıllarla birlikte yeniden hız kazanmıştır. Toplumdaki özgürleşme ve demokratikleşme ile doğru orantılı olarak artan dernek sayısı, demokrasinin kesintiye uğradığı dönemlerde ciddi azalma seyri göstermektedir. Dernek sayısındaki artış hızı Türk toplumunun geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş hızının da göstergesi olarak görülebilir. Dernekler, gelişmenin bir ölçüsü, modernleşmenin bir doğal sonucu olarak görülmelidir.

Demokrasinin kesintiye uğradığı yıllarda azalsa da, sonrasında sayıları hızla artan derneklerin toplumsal hareketlilikle de doğrudan ilişkisi vardır. Toplumsal hareketlilik ve siyasal katılımın genişlemesi eski bildik örgütler yanında, yeni sivil toplum dinamiklerinin de (hemşehrilik dernekleri, gönüllü çevre örgütleri, insan hakları dernekleri vs.) belirmesine yol açmıştır. “Kentlerin köyün dışı açılmasını yansıtan gecekondular aracılığıyla büyümesiyle birlikte, kentlerde karşı karşıya gelen merkez ve çevre kültürünün çatışmaları Türkiye’de kendine özgü bir sivil toplum oluşumunun da önemli bir kilometre taşıdır.”⁵⁴

Dernekleşme Olgusu

Tablo 2: Ülkelere Göre Hiçbir Gönüllü Kuruluşa Üye Olmayan Seçmen Yaşındaki Nüfus Oranı⁵⁵

Ülke	Oran	Ülke	Oran
İzlanda	10.4	İngiltere	46.6
İsveç	14.1	Fransa	61.0
Hollanda	15.7	Japonya	63.7
ABD	18.0	İspanya	69.4
Almanya	32.4	Türkiye	94.7

Türkiye’de dernek sayılarındaki artışa rağmen dernekleşme eğilimi yerleşik demokrasilere oranla bir hayli düşük gözükmemektedir. Tablo incelendiğinde 1989-91 yıllarında ABD ve İzlanda, İsveç, Danimarka gibi ülkelerde gönüllü kuruluşlara üyeliğin seçmen yaşındaki nüfusun %80-90’ını kapsadığı, Fransa, İspanya ve Japonya gibi ülkelerde bu oranın %30-40 arasında olduğu, Türkiye’de ise bu oranın

⁵⁴ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.275

⁵⁵ Dünya Değerler Araştırması 1989-1991 (aktaran: KALAYCIOĞLU, Ersin : “Sivil Toplum ve Neopatrimonial Siyaset” Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam der; E.Fuat Keyman / A.Yaşar Sarıbay. Vadi Yayınları. Ankara 1998, s.127)

%10'dan daha az olduğu gör÷lmektedir. Türkiye'de gönüllü kuruluşların güçlü bir yer tutmakta olduğunu ileri sürmek olanaksız gibi göz÷kmektedir.⁵⁶

2004 yılı içerisinde Ankara Ticaret Odası tarafından yaptırılan bir araştırma ise yukarıda açıklanan durumun değişmediğini gösteriyor. Başta dernek olmak üzere sivil toplum kuruluşlarındaki sayısal artışa rağmen veriler Avrupa Birliği'nin hala çok gerisinde olduğumuzu göstermektedir. 2004 yılı itibariyle Türkiye'de 80.529 derneğin faal olduğu ve her 866 kişiye bir derneğin düştüğu tespit edilmiştir. Oysa Almanya'da 2.100.000, Fransa'da 1.470.000, Amerika Birleşik Devletlerinde ise 1.200.000 dernek bulunuyor. Fransa ve Almanya'da her 40 kişiye bir dernek düşerken, her 10 Fransız'dan 4'ü en az bir derneğin faaliyetine katılırken nüfusun beşte biri ise en az iki derneğe üye bulunuyor. Türkiye açısından bir başka olumsuz sayılabilecek durum ise faal derneklerin yüzde 37'sinin beş büyük ilde toplanmış olmasıdır. Rapora göre Türkiye'de derneklerin üye sayıları çoğunlukla 10 ile 100 üye arasında değişmektedir.

---

⁵⁶ KALAYCIOğLU, Ersin : “Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset”, Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, der. E.Fuat Keyman / A.Yaşar Sarıbay, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s.127

III. BÖLÜM

GÖÇ, KENTLEŞME VE HEMŞEHRİLİK

3.1. GÖÇ

3.1.1 Göçün Tanımı ve Tipleri

Basit anlamıyla, bir yerden başka bir yere gitmek, taşınmak olan göç, toplum yapısını değiştiren hareketlerdir. İnsanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi⁵⁷ anlamındadır. Göç, coğrafi mekan değiştirme sürecinin, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla da toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir.⁵⁸

İnsanların yaşadıkları yeri terk edip devamlı olarak yaşayacakları başka bir yere gitmeleri olarak tanımlanabilen göç olgusu, aslında yer ve zaman gibi iki kavramı içerir. Göç bir yerden diğerine hareketi, yani alan değiştirmeyi ve bunun için bir mesafe kat etmeyi içermektedir. Bu konuda farklı yaklaşımlar olmakla birlikte genellikle yer değiştiren alanın sınırları idari bölünmeler esas alınarak belirlenir.⁵⁹ Kriter olarak alınan mesafe tamamen keyfidir. Değişik mesafeler yanında 20 km. mesafeyi esas alanlar da vardır.⁶⁰ Bazı yazarlar ise konut yerinin değiştirilmesinin yada bir emek pazarı olarak ele aldığı yerleşme alanını dikkate alarak, bir kişinin işyeri ve konutunu bu emek pazarı dışına çıkarmasını⁶¹ göç için yeterli görmektedir.

Göç kavramı başka bir yerde, belli bir süre yaşamayı ima eder. Buradaki kalış süresi tartışmalı olmakla birlikte bu süre en az 1 yıl veya daha fazla olmalıdır. Bir, beş veya on yıllık dönemleri esas alarak yapılan nüfus sayımlarında, bir sayımdan diğerine farklı yerde yaşayanların göç ettiğini kabul eden yaklaşımlarda vardır. Zaman ve mekan unsuru dışında, oturlan-yaşanılan yerin değiştirilmesi yanında,

---

⁵⁷ İÇDUYGU, Ahmet / ÜNALAN, Turgay : "Türkiye'de İç Göç; Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri", Konferans, Türkiye'de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998, s.38

⁵⁸ ÖZER, İnan : Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişim, Ekin Kitapevi, Bursa 2004, s.11

⁵⁹ ÖZCAN, Yusuf Ziya : "İç Göçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar", Konferans, Türkiye'de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998, s.78-79

⁶⁰ ÖZER, İnan : a.g.e, s.11-12

⁶¹ TEKELİ, İlhan : "Türkiye'de İç göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi", Konferans, Türkiye'de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998, s.9

çalışılan yerin değiştirilmesinin de göç olgusu içinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürenlerde bulunmaktadır.⁶²

Göç , insanın habitatından genelde zorlayıcı nedenlere bağımlı olarak kopması sonucu ortaya çıkan bir olgu⁶³ olsa da, göçenlerin kendi iradeleriyle yer değiştirmesi⁶⁴ gerektiği kabul edilmektedir.

Oldukça karmaşık ve uzun bir süreç olan göç, göç veren yerleşim birimi, göç eden kişiler ve göç alan birim olarak üç temel değişken etrafında incelenmektedir. Göç bireylerin kendi istekleriyle olabileceği gibi, bireylerin kendi istekleri dışında , çok farklı zorlayıcı unsur sebebiyle gönülsüz de olabilmektedir.

Türkiye’de göçler çoğunlukla kırdan-kente ve son yıllarda ise kentten-kente olmakla birlikte, göç akım yönleri, kırdan-kente, kentten-kente, kentten-kıra ve kırdan-kıra olabilir. Göçü ve göç eden kişileri tanımlamada, göç olgusunun içerdiği farklı tiplerden yararlanılmaktadır. Bu tipler çerçevesinde;

İç göç - Dış göç,

Ekonomik göç- Siyasi göç,

Sürekli göç- Geçici göç,

Gönüllü göç-Zorunlu göç gibi değişik göç tanımları⁶⁵ yapılabilmektedir.

Göç tiplerini, bireysel göç, kitlesel göç ve zincirleme göç olarak belirleyenler de⁶⁶ bulunmaktadır. Ancak göç konusuyla ilgili çalışmalarda en sık rastlanan göç tiplerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:⁶⁷

1-Geçici Göçler

-Mevsimlik

-Günlük ve kısa dönem

2-Transferler

Tayin ve görev nedeniyle göç edenler

3-Uzun dönem göçleri

-İş/çalışma nedeni ile göç edenler (Bunlar kendi içlerinde ilk defa göç edenler , birden fazla göç edenler ve dönenler diye ayrılmaktadır.)

⁶² ÖZCAN, Yusuf Ziya : a.g.e, s.79-81

⁶³ GÜREL, Sümer : “Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı”, 21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2001, s.132

⁶⁴ TEKELİ, İlhan : a.g.e, s.9

⁶⁵ İÇDUYGU, Mehmet / SİRKECİ, İbrahim / AYDINGÜN, İsmail : “Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi”, Konferans, Türkiye’de İç Göç. Tarih Vakfı Yayını. İstanbul 1998, s.216

⁶⁶ GÜREL, Sümer : a.g.e, s.134

⁶⁷ ÖZCAN, Yusuf Ziya : a.g.e, s.83

- Hayat-boyu göçmenler
- İskan ve çeşitli nedenlerle göç ettirilenler.

4-Göçmen olmayanlar

- Hiçbir zaman göç etmeyenler
- Potansiyel göçmenler

Toplumsal ve ekonomik değişim süreçlerinin hem bir sonucu hem de bir nedeni olarak da değerlendirebileceğimiz göç⁶⁸ hareketinin varış noktasında, kalıcı bir yerleşim yapmak amacı taşıyıp taşımadığı ölçülmesinin zorluğu nedeniyle gözardı edilebilmektedir.⁶⁹

Sonuç olarak; kişilerin, zorlayıcı unsurlar olsa da, kendi iradeleriyle bir yerleşim yerinden belli mesafedeki başka bir yerleşim merkezine, devamlı yada uzun bir süre yaşamak üzere gitmelerini göç olarak tanımlayabiliriz.

3.1.2 Göç Nedenleri

Yukarıda gösterilen göç tiplerini incelendiğinde, göçün sebepleri konusunda da fikir yürütmek mümkün olacaktır.

Göçe yol açan faktörler itici ve çekici olmak üzere ikiye ayrılarak ele alınmaktadır.⁷⁰ Ancak, Keleş, bu iki faktöre “iletici güçler”i de eklemektedir.⁷¹

Kişilerin göç etmelerinde etkin olan “itici faktörler” olarak, sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal alanda toprak - nüfus dengesinin bozulması, toprak mülkiyetinde kutuplaşma gibi nedenler⁷² sayılabilir. İtici faktörler, kişilerin göç etmelerinde etkili olan, göç edilen yerdeki-zamandaki oluşan yada değişen şartlardır. Atalayın yaptığı araştırmada ortaya çıkan, Kırıkkale’ye göç sebepleri arasında %33,8 ve %27’lik oranlarla en öndeki gerekçeler olan, “arazi azlığı” ve “işsizlik ve geçim sıkıntısı” göçün itici faktörlerinin en tipik örnekleridir.

Göçe yol açan ikinci grup etmenler ise “çekici faktörler” olarak adlandırılmaktadır. Bunlar göç edilerek gidilen yerin özellikleri olup genel anlamda göçü cazip kılacak iş imkanlarının olması, sağlık-egitim imkanları, daha iyi şartlarda

⁶⁸ İÇDUYGU, Ahmet / ÜNALAN, Turgay : a.g.e, s.39

⁶⁹ ÜNALAN, Turgay : “Türkiye’de İç Göçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, Konferans, Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998, s.91

⁷⁰ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme (Kırıkkale Araştırması), DPT Yayını, Ankara 1983, s.73; TEKŞEN, Adnan : Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemshehrilik, DPT Yayını, Ankara 2003, s.42

⁷¹ KELEŞ, Ruşen / YAVUZ, Fehmi : Yerel Yönetimler, Turhan Kitapevi, Ankara 1989, s.257

⁷² ÖZER, İnan : a.g.e, s.24

yaşam gibi unsurlardır. Sanayileşmenin getirdiği iş gücü talebi, nüfus artışına paralel ticaret sektörüne duyulan ihtiyaç⁷³, hizmet sektöründeki gelişme göçün çekici faktörleridir.

Ulaşım ve haberleşme alanındaki ilerlemeler ise, genel sosyal değişmeler göçün “iletici faktörler”i olarak adlandırılmaktadır.⁷⁴ Ancak, ulaşım ve haberleşmenin gelişmesiyle, kent ve kentin imkanları hakkındaki bilgilerin artması ve kente göçü teşvik edici bir rol oynamasını “çekici faktörler” içinde değerlendirenler de bulunmaktadır.⁷⁵

3.2 KENTLEŞME VE KENTSEL BÜTÜNLEŞME

3.2.1 Kentin Tanımı ve Kentlerin Doğuşu

Kent kelimesinin Orta Asya Türklerince şehir karşılığı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Soğdça’dan Türklerin diline geçen “kent” kelimesi yaygın olarak kullanılmıştır. “Yarkent”, “Taşkent”, “Semarkent”, örneklerinde olduğu gibi birçok büyük şehir bu adlarla anılmıştır.⁷⁶ Orhun yazılarında, şehir karşılığı olarak Türkçe’de “balçık, çamur” anlamlarına gelen, “balık” kelimesinin kullanıldığı bilinmektedir.⁷⁷ Bununla beraber XI.y.y.’da Karahanlı Türkleri ile Oğuz Türklerinin “balık” kelimesi yerine “kent” sözünü kullandıklarını görüyoruz.⁷⁸ Şehir kelimesi ise dilimize Farsça’dan geçmiş olup kent karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Kentlerin doğuşu ve gelişimini inceleyen bazı uzmanlar, ilk kentlerin M.Ö. 4000’li yıllarda Mezopotamya’da oluştuğunu, Mısır ve İndüs kentlerinin bunu takip ettiğini, ardından da Çin ve Meso-Amerika’da kentlerin kurulduğunu belirtirler.⁷⁹ Buna karşın, ilk kentlerin Yunan ve Roma kentleri olduğunu ifade eden çok sayıda bilim adamı da bulunmaktadır.⁸⁰

Kentlerin oluşumu ve kentleşme konularını inceleyen bilim adamları, genellikle sanayi öncesi ve sonrası kentlerini birbirinden ayırmaktadırlar. Sanayi

⁷³ ATALAY, Beşir : a.g.e, s.76

⁷⁴ ATALAY, Beşir : a.g.e, s.73

⁷⁵ TEKŞEN, Adnan : Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik, DPT Yayını, Ankara 2003, s.43

⁷⁶ KAYA, Erol : Kentleşme ve Kentleşme, İlke Yayıncılık, İstanbul 2004, s.13

⁷⁷ BARTHOLD, Vasili V. : Orta Asya Türk Tarihi-Dersleri-, Çağlar Yayınları, Ankara 2004, s.37

⁷⁸ İSPİR, Eyüp G. : Şehirleşme ve Meseleleri, Gazi Büro Yayınları, Ankara 1991, s.34

⁷⁹ GÖRMEZ, Kemal : Kent ve Siyaset, Gazi Kitapevi, Ankara 1997, s.9

⁸⁰ KAYA, Erol : a.g.e, s.20

öncesi kentlerin, nüfus birikimi olsa da günümüz kentlerinin hemen hemen çoğu özelliğini taşımadığı bir gerçektir.⁸¹ Çağdaş anlamda sadece nüfus çokluğu barındıran yerleri kent olarak görmekte mümkün değildir.

Bugünkü anlamında kentlerin Sanayi Devrimi ile oluştuğunu ifade edebiliriz. Sanayileşme öncesi kentleri tarımın ilerlemesi ve elde edilen üründe artış olmasının etkisi altındadır. Oysa, sanayileşmenin başlamasıyla ortaya çıkan kentler, insanların, zamanın şartlarına uygun çalışma bölgelerine göçmeleri ve böylece belli merkezlerde toplanmaları sonucu oluşmuştur.⁸² Sanayi devrimi sonrası oluşan kentler, milyonlarca ifade edilen nüfusa sahip, yerleşme çapının onlarca km. olduğu, mahalle ve sokağın önemini kaybettiği, yüz yüze ilişkiler yerine bireysel ve mesafeli ilişkilerin olduğu, mabetlerin ve ticaret yerlerinin kentin merkezi yerine farklı bölgelerine dağıldığı modern kentlerdir.⁸³ Bu özellikleriyle de geleneksel kentlerden ayrılmaktadırlar.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi kent kavramı konusunda genel kabul görmüş bir tanımlama yoktur. Sosyologlar, kenti köye karşıtlık temelinde köy cemaatinden farklı bir takım özellikler gösteren bir sosyal grup olarak tanımlamaktadırlar. Buna karşın, son yıllarda daha farklı ve kapsamlı tanımlamalar da yapılmaktadır.⁸⁴ İspir'e göre kent; "insan ilişkileri açısından ancak belirli nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeyde karşılandığı, her ülkenin kendi özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanlarıdır."⁸⁵ Suher ise şu şekilde tanımlamaktadır: "Kent, bir yerleşme türü, yerel yönetime sahip yasal bir birim, çevresine bakarak bir merkez oluşturan, toplama dağıtma merkezi olan tarım dışı faaliyetlerini kontrol yeri ve bu bağlamda da örgütlenme ve uzmanlaşma ile belirlenen özgün bir kentsel yaşama sahip olan, tercih edilen bir yerleşim türüdür."⁸⁶

Kentin tanımı konusunda kullanılan başlıca üç kriter bulunmaktadır.⁸⁷ Kamu Yönetimi açısından "yerleşme alanının idari statüsü", istatistikî açıdan "nüfusun

---

⁸¹ GÖRMEZ, Kemal : a.g.e, s. 9

⁸² İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 18

⁸³ KAYA, Erol : a.g.e, s. 30

⁸⁴ GÖRMEZ, Kemal : a.g.e, s. 10

⁸⁵ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 8

⁸⁶ SUHER, Hande : "Kentleşme ve Kentleşme Politikaları", Türkiye'de Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, s. 9

⁸⁷ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 6

yoğunluğu ve nüfusun bileşimi”, sosyolojik açıdan ise “sosyolojik kurallara” dayanan kriterler dikkate alınmaktadır.

Yerleşme alanının idari statüsü kriteri, belirli bir yerin yetkili otoriteler tarafından “kent” olarak kabul edilmesidir. Yürürlükteki Belediye Kanununa göre belediye kurulması için 5000 nüfus⁸⁸ alt sınırdır. Bu sınır, kent olmanın asgari nüfus sınırı olmakta birlikte, il ve ilçe merkezleri nüfusu ne olursa olsun belediye teşkilatı kurulması zorunlu yerlerdendir. Bu sebeple mevcut belde, ilçe ve iller kent olarak görülmektedir.

Kenti belirlemede bir başka kriterde nüfusun miktar ve yoğunluğudur. Farklı ülkelerde farklı rakamlar alt sınır olarak kabul görürken, araştırmacılar 3000 ile 10.000 arasında değişen rakamları kent olmanın alt sınırı olarak kabul etmektedir.⁸⁹ Türkiye’de ise DİE “il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içinde kalan alanı”nı kent olarak kabul etmektedir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, DPT ve genellikle akademik kuruluşların çalışmalarında ise 10.000 nüfus esas alınmaktadır.⁹⁰

Sosyologlar ise “insan ilişkileri” açısından değerlendirdikleri “kent”i , “belirli bir alanda yaşayan insanların ilişkilerinin birleştiği yerler” olarak tanımlarlar. “Sosyal yapı” ve “hayat stili” şehir ile şehir dışı yerleşme alanlarını birbirinden ayırmamızı sağlayan farklılıklar olarak karşımıza çıkar.⁹¹

3.2.2 Kentleşme

Bir yandan kentsel nüfusun genel nüfus içindeki payının yükselmesi, diğer yandan kentlerin alan olarak yayılması şeklinde karşımıza çıkmakta olan, hem nicel hem de nitel açıdan toplumsal yapıyı dönüştüren ve toplumsal ilişkileri sıklaştıran bir olgu olan kentleşme,⁹² basit anlamda kentte yaşayan insanların sayısal artışı ve kentlerin sayısının artmasıdır. Kentleşme, içerdiği boyutların bazılarını önemseyerek, bazılarını da göz ardı ederek oldukça farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. İspir’e göre⁹³ kentleşme; “her şeyden önce devletin yüklediği hizmetler açısından faaliyetlerde bulunmasını gerektiren ekonomik, sosyal, fiziki ve nüfus alanlarındaki

---

⁸⁸ Bu sayı, yürürlükten kaldırılan 1580 sayılı yasada 2000 olarak belirlenmişti.

⁸⁹ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 7

⁹⁰ OKTAY, Cemil : Yükselen İstemler Karşısında Türk Siyasal Sistemi ve Kamu Bürokrasisi, İ.Ü. SBF Yayını, İstanbul 1983, s.91; İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 7; SUHER, Hande : a.g.e, s.8

⁹¹ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 8

⁹² OKTAY, Cemil : a.g.e, s.90-91

⁹³ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 14

değişikliklerdir.” Bu sebeple şehirleşmenin üç özelliğinden bahsedilebilir. 1-Kentleşme bir değişimdir, 2-Kentleşme devletin ödevlerinde artışı gerektirir, 3-Devletin kentleşme sebebiyle karşılaşıacağı problemler ve görevler karmaşık ve teknik nitelik taşır.

Ruşen Keleş ise kentleşmeyi, “sanayi ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi”⁹⁴ süreci olarak tanımlamaktadır. Bir başka yazarımız,⁹⁵ “Mekanda bir yerleşme, bir nüfus toplanması ve nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumlaşma, üretimde farklılaşma, uzmanlaşma, yeni bir yerleşme biçimlenmesi, sosyal, ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus toplanması süreci”ni kentleşme olarak tanımlamaktadır.

Kentleşme üç farklı dönüşümü içermektedir. Demografik açıdan kentleşme, özellikle kırdan kente doğru yaşanan göçlerle beslenen nüfus yoğunluğunu ifade eder. Sosyal açıdan; farklılaşma, uzmanlaşma, örgütlenme sürecini kapsayan bir dönüşümü ve davranış biçimini içermektedir. Ekonomik açıdan ise tarım dışı faaliyetlerin (sanayi ve hizmetler sektöründe) yoğunlaşmasıdır. Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmesi sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümle mümkündür. Kentleşmeden söz edebilmek için bu üç unsurun bir arada asgari düzeyde gerçekleşmiş olması gerekir.⁹⁶

Modern anlamda kentleşme sanayi devrimi sonrası ortaya çıkmıştır ve sanayi toplumlarının bir ürünüdür. Bu sebeptendir ki sanayileşmiş ülkelerdeki kentleşme ile gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme farklı özellikler taşımaktadır. Genel olarak, kentlerin çekici , kırsal alanların itici güçlerinin etkisi altında kalan nüfus kentlere doğru sürekli bir devinim içine girmiş, ulaşım araç ve kolaylıklarındaki gelişmenin iletici rolü de eklenince,⁹⁷ nüfus kırsal alanlarda tutulamaz olmuştur. Kentleşmede itici, çekici ve iletici sebepler dışında siyasal ve sosyo-psikolojik sebepler de etkili olmuştur.⁹⁸ Siyasal iktidarların kentleşmeyi teşvik yada engelleyici politikaları (bu yöndeki yasalar), toprak mülkiyeti, tarım ve sanayi politikaları, uluslar arası

⁹⁴ KELEŞ, Ruşen / YAVUZ , Fehmi : a.g.e, s.257

⁹⁵ SUHER, Hande : a.g.e, s.10

⁹⁶ KAYA, Erol : a.g.e, s.92

⁹⁷ KELEŞ, Ruşen / YAVUZ , Fehmi : a.g.e, s.257

⁹⁸ KAYA, Erol : a.g.e, s.101; ÖZER, İnan : a.g.e, s.49

antlaşmalar siyasal sebeplerdendir. Sosyo-psikolojik sebepler ise daha çok kentlerin sahip olduğu toplumsal kültürel imkan ve hizmetlerdir.

Türkiye'deki kentleşme, bazı farklılıklar taşısa da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreciyle benzeşmektedir. Aynı zamanda göç sebepleri de olan tarımsal yapıdaki değişim, kırsal alanda nüfus artışı (itici faktörler), ulaşım ve iletişim imkanlarının artması (iletici faktörler), sanayileşmiş kentlerin çekiciliği, sunduğu diğer imkanlar ve hizmetler (çekici faktörler) kentleşmede etkili olmuştur. Ayrıca kentlerin kurulduğu yerler olarak taşımacılık-liman merkezlerin, sanayinin ihtiyacı olan temel ham maddelerin çıkarıldığı yerlerin ve yer altı kaynaklarının bulunduğu yerlerin seçilmesi (coğrafi sebepler), hukuki ve siyasi düzenlemeler de⁹⁹ Türkiye'deki kentleşmenin önemli sebeplerindendir. Hızlı nüfus artışının Türkiye'deki kentleşmenin en önde gelen sebebi olduğu konusunda ise genel bir uzlaşma söz konusudur.¹⁰⁰

Türkiye'deki kentleşmenin genel kabul gören bir başka belirgin özelliği ise sanayileşme ile paralel bir hızda olmamasıdır. Türkiye sanayileşmede yeterli bir düzeye gelmeden kentleşme sorunuyla karşılaşmıştır. Ancak hemen belirtelim ki, araştırma konumuz olan Kırıkkale'de durum bunun tam tersi bir özellik arz eder. Çünkü Kırıkkale kurulan sanayi tesisi etrafında adeta sıfırdan ve sanayiye takiben, onun çevresinde kurulmuş bir kenttir.

3.2.3 Kentleşme

Kent, işlevsel ilişkilerin daha sık olduğu, çağdaş yaşamla daha çok yüz yüze gelinen bir alandır. Bu alanlarda bir araya gelen toplumu oluşturan bireyler arasında çeşitli ilişkilerin gelişmesi kaçınılmazdır. Toplumu oluşturan öğeler arasındaki ilişkilerin sıklaşması ve bu sıklaşmanın giderek hızlanması ile toplumsal yoğunlaşma ortaya çıkmaktadır. Kentleşme, sanayileşme ve çağdaş teknolojilerin kolaylıkları sonucu, kitle ulaşım ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla da toplumsal yoğunlaşma hızlanacaktır. İlişkilerin sıklaşması sürecini geçiren yoğunlaşmış toplum yapısal olarak da değişecektir.¹⁰¹ Bu değişim ile birlikte toplumda kırsal özellikler yerini kentsel özelliklere bırakır.

---

⁹⁹ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s. 27

¹⁰⁰ GÖRMEZ, Kemal : a.g.e, s. 14

¹⁰¹ OKTAY, Cemil : a.g.e, s. 84

Kırdan kente göç sonucu, kişinin kente özgü işlerde çalışması, kente özgü davranış kalıplarını benimsemesi ve kentin sunduğu fırsat ve imkanlardan yararlanması yönünde ortaya çıkan bir değişim süreci olan kentleşme, hem kentlerin büyümesi ve kent sayısının artması, hemde kentlilerde gözlenen değişimleri anlatan bir kavramdır.¹⁰²

“Kentleşme” birey ölçeğinde bir değişim sürecidir. Bu süreç, kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında ve yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir.¹⁰³ Kentleşmeyi sadece kentte yaşama veya kentin belli bir kesiminde yaşama olarak almak yetersiz ve eksik bir yaklaşım olacaktır. Bu durum kentleşmenin temel zeminini oluştursa da kentleşmenin esas özelliği kültürel ve sosyal içeriklidir.¹⁰⁴

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi, kentleşmenin iki önemli boyutu bulunmaktadır. Ekonomik boyut, insanların kentte ve kente özgü işlerde çalışması, sosyal boyut ise, kişilerin kente özgü tavır ve davranış biçimlerini benimsemesidir. Eğer insan davranışlarında değişiklik yaşanmıyorsa kentleşmekten söz etmek mümkün değildir. Ancak belli alanlarda “nüfus yoğunlaşmasından”¹⁰⁵ söz edilebilir.

Kentleşmenin gerçekleşmesi için öncelikle, kente gelen nüfusun kentte kalıcı olmaya karar kılması gereklidir. Kalıcı olmayı düşünmeyenlerin kente özgü davranış kalıplarını benimsemesi mümkün değildir. Bir başka aşama, kişinin kentte yaşamasını anlamlı kılacak bir “iş sahibi” olması ve bu iş kentliler tarafından benimsenmelidir. Bir diğer unsur, uzun bir süreç sonunda elde edilebilen bir özellik olan “eğitim ve kültür düzeyi”nin yeterli olmasıdır. Bütün bunlarla birlikte bireyin “kente özgü davranış” kalıplarını özümsemesi zaruridir.¹⁰⁶ Bu çerçevede kentleşme, kentli yaşam biçiminin, kent kültürünün edinilmesi olarak tanımlanabilir.¹⁰⁷

Kentleşme süreci tamamlandığında kente yeni göç eden sosyal gruplar ile “eski kentli”nin bir diğerini benimsemesi kolaylaşacaktır. Kentleşen insan yada daha doğru bir deyimle “kentli insan”; örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği, örgütler

---

¹⁰² GÖRMEZ, Kemal : a.g.e, s. 20

¹⁰³ ERKUT, Gülden : “Kentleşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu”, Türkiye’de Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, s. 60

¹⁰⁴ KAYA, Erol : a.g.e, s.139

¹⁰⁵ GÖRMEZ, Kemal : a.g.e, s. 21

¹⁰⁶ KAYA, Erol : a.g.e, s.139

¹⁰⁷ GÜÇLÜ, Sevinç (ÖZEN) : Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002, s.113

içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren,¹⁰⁸ kendini kentli olarak duyumsayıp kentine sahip çıkan, kentsel karar üretme mekanizmalarına katılıp destek veren, yerel bilinci gelişmiş¹⁰⁹ insandır. Kentle bütünleşmiş kentli insan olmanın doğal sonucu ise, kişinin yaşadığı kente karşı kendisini sorumlu hissetmesi, yani kentlilik bilincidir.

3.2.4 Kentsel Bütünleşme

Özellikle kırdan kente göçenlerin genel görünümü, genellikle köydeki yaşamı olabildiğince kente aktarmak biçiminde özetlenebilir. Doğal olarak aynı yöreden göçenler bir dayanışma içine girerler ve kentin kenarlarında yeni köylerini (mahallelerini) oluştururlar. Bu durum, eski kentlilerin tepkileri de eklenince önce kente yabancılaşma, zaman içinde de bütünleşememe sorununu ortaya çıkarır.¹¹⁰ Kentleşmenin getirdiği bu sorun, bilhassa Türkiye gibi gelişmekte olan ve hızlı nüfus artışı sebebiyle kentlerdeki nüfus yoğunlaşmasının sanayileşmenin önünde olduğu, çarpık kentleşmenin yaşandığı ülkeler için yadsınamaz bir gerçektir.

Kırsal alanlardan kentlere göç edenler, eski davranış ve alışkanlıklarını, örf ve adetlerini “köylerinde” bırakmayıp beraberlerinde getirmişlerdir. Kente yeni gelenlerin beraberlerinde getirdikleri kültürleri şehirde bir değişim içerisine girmiştir. Bu değişim sürecinde şehre göç edenlerin bir kısmı şehirle bütünleşip kentlileşerek eski alışkanlıklarını terk etmeye başlamışsa da, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunda, şehre gelenlerin büyük bir kısmı şehirde ayrı gruplar oluşturmuştur. Bu gruplaşmalar ise göç edenlerin kentlileşmesinde geciktirici rol oynamaya başlamıştır.¹¹¹

1940’lı yıllarda başlayan ve 1950’li yıllarla hızını artırarak, dönemselsel olarak farklı sebeplere dayansa da, devam eden kırdan kente göç Türkiye’de ciddi bir kentleşme sorunu yaratmıştır. Bu sorun göç edenlerin kentlileşme ve kentle bütünleşmesi sorununu da beraberinde taşımaktadır. Genellikle kentlere yığılan insanlar, kentle bütünleşerek “kentli insan” olmak yerine, kente özgü değer ve

---

¹⁰⁸ ERKUT, Gülden : a.g.e, s.60

¹⁰⁹ GÜÇLÜ, Sevinç (ÖZEN) : a.g.e, s.113

¹¹⁰ GÜREL, Sümer : a.g.e, s.135

¹¹¹ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : “Kentlilik Bilinci, Kalkınma ve Kırıkkale”, 21. Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed. A.Vural Örsdemir / Mehmet, Erdoğan / Duran, Bülbül Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003, s.52

davranışları tam olarak benimseyememiş, kent alanı içinde yaşayan ama kentle bütünleşememiş insanlar olarak hayatlarına devam etmektedirler.

Kentleşmenin sanayileşmeden daha hızlı olması karşısında, kentlerde yaratılan iş imkanları kentlere olan göç artışının gerisinde kalmıştır. Buna ilaveten kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluğa dönüşmesinden dolayı, büyük kentlerde, yaşam ve kültür düzeyleri ve dünya görüşleri birbirine zıt bireylerden oluşan bütünleşmemiş bir yapı oluşturmaktadır.¹¹² Büyük kentlerimizin bazı bölgelerinde, hemşehrilik bağlarına göre şekillenen gecekondu semtleri, kentin merkeziyle bütünleşemeyen ve kendilerini diğerlerinden ayırtıran “getto”lara dönüşmektedir.¹¹³

Kente bütünleşmeyi geciktiren yada engelleyen unsurlardan biride “eski kentlilerin” kentin yeni sakinlerine karşı küçümseyici ve dışlayıcı tutum ve davranışlar göstermeleridir. Bir diğer faktör ise kente göç edenlerin içinde buldukları ekonomik şartlardır. Zira köyden kente göç eden kişiler, kentli yaşam biçimi, alışkanlık ve sosyal aktiviteleri, isteseler bile, devam ettirecek maddi imkanlardan yoksundurlar. Elde ettikleri kaynakların bir kısmını da köylerine ayırarak orada yatırım yapmaktadırlar. Göçmenlerin geldikleri yerle devam eden ilişkileri bütünleşememenin hem sebebi hem de sonucu sayılabilecek bir husustur. Kentle bütünleşme sorununun yansıması, kente göçerek köylü yaşam tarzından ayrılan bireyin kente de uyum sağlayamayarak (köylü ve kentlinin dışında) üçüncü bir kategoriyi oluşturması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu durum bir anlamda “kültürel gecekonduculuğu” doğurmuştur.¹¹⁴

3.2.5 Kentlilik Bilinci

İnsan-çevre etkileşimine ilişkin gözlem ve çalışmalar, insanın yaşadığı mekanları kişiselleştirme ve kendileme eğiliminde olduğunu kaydetmektedir. Genel bir deyişle insanın bir yere ve bunun ötesinde de bir yer kimliğine ihtiyacı bulunmaktadır. Kendileme, bir yere ait kimliğin oluşturulmasıyla gerçekleşir. Kimlik oluşumu ise genellikle bir fark yaratma ve karşıtlıklar kurma sayesinde gerçekleşmektedir. Bu açıdan insanın yaşadığı mekanları kişiselleştirmesi, bu mekanları diğerlerinden farklılaştırmasını gerektirir. Farklılaştırma süreci, yaşanan

---

¹¹² KELEŞ, Ruşen / YAVUZ, Fehmi : a.g.e, s.259

¹¹³ BİLGİN, Nuri / GÖREGENLİ, Melek : “ Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım. Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002, s.51

¹¹⁴ ÖZER, İnan : a.g.e, s.70

kentin diğerkentlerden ayırt edilmesi ve “benim kentim” şeklinde nitelendirilmesiyle gerçek veya sembolik olarak inşa edilebilir.¹¹⁵

Kentlilik bilinci, kentte yaşayanların kentle bütünleşmesi, kendini kente ait hissetmesi ve dolayısıyla kente karşı sorumluluk duygusu taşımasıdır.¹¹⁶ Tekeli kentlilik bilinci yerine “Kentli yurttaşlık bilinci” demeyi tercih etmekte¹¹⁷ ve kişilerin, “topluma karşı sorumluluk yüklenen yurttaşlar” haline gelmeleri olarak tanımlamaktadır. Laçiner ise; insanların o kentin tarih içinde oluşmuş özgül yaşam kültürünün renklendirdiği bir kentli davranış normuna sahip olmalarını¹¹⁸ kentlilik bilinci olarak ifade etmektedir.

Kentlilik bilinci, öncelikle kişinin kendisini bir kentli olarak görmesidir. İkincisi, kişinin kendini yaşadığı yer ile özdeşleştirmesi ve ona ait görmesidir. Bu aidiyet bilinci bireyin kentsel hayata ve sorunlara karşı duyarlılık bilincinin gelişmesinde önemli rol oynar.¹¹⁹ Kentli olmak, öncelikle ve özellikle kentlilik bilincinin varlığıyla ilgilidir. Kente ve kentte yaşayanlara karşı sorumluluk taşımak, kentsel değer yargılarının özümsemesi sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Kentlilik bilinci, kişilerin kendisini kente ait hissetmeleri yanında, kente sahip çıkmalarını, kentsel yaşama ve kentin yönetimine katılmalarını da gerektirir.

Çarpık kentleşme dolayısıyla gittikçe erozyona uğrayan kentlilik bilincinin geliştirilmesi için ilk ve orta öğretimde ders konusu yapılması,¹²⁰ dışardan gelenlerce tamamen kuşatılmış kentlerin¹²¹ kendi özgün değerlerini yaşatmaları için, anlamlı bir adım olabilir.

3.3 HEMŞEHRİLİK VE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

3.3.1 Hemşehri Kimdir?

Hemşehri kelimesi, aynı şehirden, aynı memleketten olan insanları belirtmek için kullanılır. Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlükte de; “aynı

¹¹⁵ BİLGİN, Nuri / GÖREGENLİ, Melek : a.g.e, s.51

¹¹⁶ KAYA, Erol : a.g.e, s.161

¹¹⁷ TEKELİ, İlhan : “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üstüne” Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002, s.25

¹¹⁸ LAÇİNER, Ömer : “Kentlerin Dönüşümü ve Yeni Kentlik Bilinci”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002, s.68

¹¹⁹ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.53

¹²⁰ GÜREL, Sümer : a.g.e, s.141

¹²¹ SAYLAN, Türkan : “Neresi Kent, Neresi Köy”, 21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2001, s.14

ilden olan kimse, memleketli” olarak tarif edilirken, hemşehrilik kelimesi de; “hemşehri olma durumu” şeklinde tarif edilmiştir. Hemşehri, genellikle aynı köyden, aynı ilçeden, aynı vilayetten, aynı bölgeden hatta kimi zaman aynı ülkeden insanları tanımlamak için kullanılan¹²² bir kelimedir. Hemşehri kelimesinin memleketi aynı yer olan insanları tanımladığı söylenebilir. Memleket ise, insanın doğup büyüdüğü yer ve ikliminde kök saldığı bölgedir. Dolayısıyla hemşehri kavramı memlekettten uzakta olmakla, yani göçle yakından bağlantılı bir terimdir.¹²³

Hukuk düzenimizde ise hemşehri kelimesi, 1580 sayılı Belediye Kanununun Hemşehri Hukuku başlığı altında düzenlenen maddesinde, “Her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşehrisidir” şeklinde bir tanımlanmıştır. Ancak yeni Belediye Kanunu¹²⁴ bu tanımlamayı değiştirerek “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Eski Belediye Kanununda, “Türk olmak ve nüfus kütüğüne yerli olarak yazılı olmak” hemşehri olmanın şartları olarak belirlenmişken, yeni kanunla hemşehri olmanın kıstası olarak “ikamet edilen yer”i esas almış, ayrıca hemşehriliği sadece Türklere tanınan bir hak olmaktan çıkararak “herkes” için geçerli bir hak olarak düzenlemiştir. Kanuna göre, hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediyelere de bir takım sorumluluklar yükleyen kanun, Belediyeleri hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapmakla yükümlü kılmıştır.

Sözlüklerde “Hemşehri” ve “Hemşehri” kelimeleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Çoğunlukla “Hemşehri” kelimesi tercih edilmekle birlikte kanunda olduğu gibi “hemşehri” şeklinde de kullanıldığını görmekteyiz.

3.3.2 Hemşehrilik İlişkileri, Yapısı ve İşlevi

Göç edilmeden fark edilemeyen, ancak göç edildikten sonra fark edilen bir kimliktir hemşehrilik.¹²⁵ Hemşehrilik göçe bağlı ortaya çıkan bir durum olduğundan türeyen bir olgudur. Hemşehri olma durumu, kişiler arasındaki aynı yerden aynı

¹²² TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.64

¹²³ KURTOĞLU, Ayça : Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset, Keçiören Örneği, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.147

¹²⁴ 13 Temmuz 2005 tarih ve 25874 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulan 5393 sayılı Belediye Kanunu

¹²⁵ TEKELİ, İlhan : “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları.....” S.23

memleketten olma durumundan dogan ilişkileri tanımlar. Hemşehri olma durumu öznel olarak tanımlanır ve hemşehri olduğu düşünölen kişiyle hemşehrilik bağı olduğu düşünöür. Bu bağıın atfedildiğı kişinin pozisyonu akraba ve arkadaştan daha uzaktır.¹²⁶

Gerek hemşehrilik, gerekse bir ilişki biçimi olarak hemşehrilik ilişkileri bir aidiyeti nitelendirmektedir. Bununla birlikte hemşehrilik kimliğı, bireylerin köken olarak bağılı oldukları ve gerçek memleketleri olarak adlandırdıkları yerlerde anlamlı değildir. Çünkü, memleketlerinde insanların birbirlerini yaşadıkları ilişkiler bağlamında tanımlamaları, aile, akrabalık, arkadaşlık gibi başka bağlar aracılığıyla olmaktadır. Bu yönüyle hemşehrilik kimliğı ve ilişkileri ancak, her zaman yaşanan yerlerin, esas memleketin, dışında anlamlı ve önemli olmaktadır. Bu çerçevede, hemşehrilik gibi bir ilişki biçiminin oluşması ve kurumlaşması, doğdukları yerler dışında (gurbette) yaşayan, aynı yerlerden gelmiş olan ve bir aidiyet duygusunu paylaşan nüfusun varlığını ve yoğunluğunu ifade etmektedir.¹²⁷ Hemşehrilik bağları, yeni yurtlarını başlangıçta gurbet olarak gören aynı kökenden gelen göçmenler arasındaki ilişkilerin çerçevesini belirlemektedir. Kökenle ilişki ancak göçmenlerin toplumsal ilişkileri içinde “gurbette” bir anlam kazanmakta ve toplumsal katmanları biçimlendirmektedir. Göç etmeden önce, insanların geldikleri yerlerde, gurbetteki benzeri bir şekilde, aynı kökenden gelme bilinciyle güçlü bir ortak aidiyet duygusu taşımaları zorunlu değildir.¹²⁸

Hemşehrilik ilişkilerinin etnik grup ilişkileri olmadığı bilinmektedir. Bununla birlikte hemşehrilik ilişkilerinin kısmen etnik grup ilişkilerini andıran özellikleri de vardır. Ayrıca hemşehrilik başlı başına bir sınıf ya da tabaka değildir. Zira hemşehrilik farklı sınıf ya da tabakalarda yer alabilirler. Esasen hemşehrilik bir toplumsal gruptur ve az çok gönüllü, biçimsel olmayan bir toplumsal gruplaşmadır.¹²⁹

Hemşehrilik ilişkilerini konu edinen araştırmalar, bu tarz toplumsal ağların akrabalık ilişkileri veya etnik temele dayalı ağlardan pratikte pek ayırt edilemediğini

---

¹²⁶ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.148

¹²⁷ NARI, Yaşar : Bursa Kent Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri ve Bu Derneklerin Bursa'nın Sosyo-Politik Yapısına Katkıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s.15-16

¹²⁸ SCHÜLER, Harald : Türkiye'de Sosyal Demokrasi Particilik- Hemşehrilik-Alevilik, çev. Yılmaz Tonbul, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.191

¹²⁹ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.57-58

göstermektedir.¹³⁰ Bununla beraber hemşehri olma durumunun aynı memleketli olma yanında “aynı etnik kategoriye mensup kişiler” olarak tanımlanabileceğini ve bunların arasındaki ilişkinin de bir tür hemşehrilik ilişkisi olduğunu ifade edenlerde bulunmaktadır.¹³¹

Hemşehrilik ilişkisi içerisinde özellikle kurumsal yapılar etrafında bir araya gelenlerin sadece ortak etnik kökene dayandıkları söylenemez. Ancak her ne kadar aynı yörelerden de gelseler, ideolojik ve etnik farklılıklar, en azından kuruluş sonrası, kurumların yönetimini ele geçirmede etkin olarak kullanılmaktadır.

Kente göçle ortaya çıkan ara bir ilişki konumu olan hemşehrilik tek bir kalıbı yoktur. Hemşehrilik ilişkilerinin kapsamı, niteliği ve işlevi göç edenlerin ekonomik, sosyal, kültürel durumlarına ve kentte karşılaştıkları sorunların yoğunluğuna ve niteliğine göre farklılıklar göstermektedir. Hemşehrilik belirli bir kalıbının olmaması bir yana ampirik araştırmalarda kimlerin hemşehri kavramının içine dahil edildiği de belirsizlikler taşımaktadır. Aynı bölgeden gelenlerin aynı mahalle, hatta aynı sokaklarda kümeleşmeleri nedeniyle çoğu hallerde en yakın komşuların akraba ve hemşehri olmaları bu belirsizliğin ana sebebidir. Yani özellikle gecekondu semtlerinde sıkça rastlanan bu durumlarda hemşehri kavramı akraba ve komşuları da zorunlu olarak içeren bir anlamda kullanılmaktadır.¹³²

Hemşehrilik ilişkileri genellikle ve özellikle gecekondu yaşantısı içinde önemli bir yere sahiptir.¹³³ Kente göç edenlerin yerleştikleri mekanlar (kentler) ve kurumlar genellikle yeni kentlilerin sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktırlar. İnsan ilişkilerinin daha çok yüz yüze yaşandığı, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın daha sık ve de çok olduğu, bireylerin henüz toplumun önüne geçmediği (bireyselleşmenin oluşmadığı) bir mekansal ve toplumsal yapıdan, bunların tam tersinin geçerli olduğu bir yapıya taşınan kişilerin kendilerini güvende hissetmeleri genellikle hemşehrileri ile kurdukları yakın ilişki ile sağlanmaktadır.

Hemşehrilik ilişkisi aynı zamanda kente yeni gelenlerin kente uyumunu kolaylaştırırken, daha hızlı kentlileşmesine de yardımcı olmaktadır. Hemşehrilik ilişkileri ve kurumları da eski yapı ile yeni yapı arasında uyum sağlayıcı bir rol oynayan ara kurum niteliği taşımaktadır. Başka bir deyişle, hemşehrilik ilişkisi ve

---

¹³⁰ SCHÜLER, Harald : a.g.e, s.196

¹³¹ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.148

¹³² TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.66

¹³³ ÖZER, İnan : a.g.e, s.78

hemşehrilik dernekleri hem geleneksel toplum yapısının bazı özelliklerini taşımakta, hem de değişim, dönüşüm dönemlerine özgü bir yönü bulunmaktadır. Çünkü, hemşehrilik ilişkileri bir taraftan eski yapıya, geleneksel ilişkilerin yaşandığı hayat tarzına ilişkin bir takım öğeleri içerirken, diğer taraftan da hem sürekli yapı ve anlam değişikliğine uğramakta, hem de diğer örgüt ve ilişki biçimlerinden farklılık göstermektedir.¹³⁴

Kente göç edenler burada , bütünüyle eski geleneksel kültürlerini devam ettiremedikleri gibi kentin kültürü ve diğer unsurlarıyla da kolayca bütünleşmemektedirler. Dolayısıyla, kentte, geleneksel ve kent kültürü arasında gecekondü kültürü yada farklı bir yapı ortaya çıkmaktadır. İşte bu süreçte, “hemşehrilik” gibi yeni sosyal ilişki yapıları karşımıza çıkmaya başlamaktadır.¹³⁵

Özellikle kente ilk gelişte aynı kökenden, aynı yöreden gelen kişilerle yakın olma eğiliminin yüksek olduğu bilinmektedir. Özellikle gecekondularda oturan aynı yer doğumlu nüfus, genel olarak aynı ya da civar köylerden gelen nüfusla örtüşmektedir. Bu kişiler genellikle yakın yada uzak akrabalarından oluşur. Bu iki olgu birlikte ele alındığında, aynı yer doğumlular arasındaki hemşehrilik kümelenmesinin aynı zamanda, akrabalık kümelenmesiyle de örtüştüğü görülür. Hemşehrilik ilişkileri göç edilen kente göçmenlerin alışmaları ve kentin şartlarına uymalarından sonra zayıflamaktadır. Hemşehrilik ilişkisinin en canlı ve en anlamlı yaşandığı kuşak daha çok kente ilk gelen birinci kuşak kent göçmenleridir.¹³⁶

Kırıkkale’de de göçle gelenlerin belirli semtlerde kümelendikleri görülmektedir. Hemşehri Dernekleri yöneticileri ile yaptığımız ankette, 36 dernek yöneticisinden 29’u (%80.6’sı) Hemşehrilerinin çoğunlukla belli mahallelerde ikamet ettiklerini beyan etmişlerdir. 1981’de Kırıkkale’de yapılan bir araştırmada ise ankete katılanlardan %21.6 sı hemşehri-akraba etkisiyle ikamet ettiği mahalleyi seçtiğini bildirmiştir.¹³⁷ Kırıkkale’de bahse konu kümelenme dışında mezarlıklar bakımından bile bir ayrışmanın olduğu bilinmektedir. Kırıkkale'nin ilk yerlileri diyebileceğimiz Kırık köylüleri ile sonradan, Kırıkkale'nin ilçe ve köylerinden gelenlerle, “yabancıların”, yani Kırıkkale dışındaki illerden gelen göçmenlerin

¹³⁴ NARLI, Nilüfer : “ İşçi, Mühendis, Avukat Aynı Yerde” www.bianet.org 06.03.2002

¹³⁵ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.54

¹³⁶ NARI, Yaşar : a.g.e, s.24

¹³⁷ ATALAY, Beşir : a.g.e, s.98

mezarlıkları ayırır. Kırık köylüleri dışında hiç kimse cenazesini Kırık Köyü mezarlığına defnetmeyi düşünmemektedir.

3.3.3 Toplumsal İlişkiler Açısından Hemşehrilik

Hemşehriliğin ortaya çıkışında sosyal, kültürel, ekonomik bir çok sebep etkili olmuş olmakla birlikte, bunların tümünü belirleyen ana şemsiye kavram “güven ihtiyacı”dır. Göçmen kişinin en büyük sorunu, göç ederek yerleştiği kentte, her alanda bir güven ihtiyacı ile karşı karşıya kalmasıdır.¹³⁸ Kentin insanı yalnızlaştıran, sorunlarla yüz yüze bırakan niteliğinin yarattığı problemlerin en aza indirilmesi için geleneksel dayanışma motifıyla¹³⁹ hareket eden göçmen kişi, daha önceki hayatındaki dayanışma ve yardımlaşmayı bulabileceği bir ilişki olarak hemşehrilik bağına tutunmaktadır.

Kente yeni gelen kişiler, o güne kadar alışkın olduğundan çok farklı bir sosyal ve kültürel çevreyle karşılaşacağından bir anlamda kimlik çelişkisi de yaşayacaktır. Çelişki içindeki parçalanmış kimlik sahiplerinin kent ortamında birbirleriyle olan ilişkisi, bir sakınma ilişkisidir. Bu sakınmanın doğurduğu kaygı, metropol insanının bir koruyucu olarak cemaat hayatına yeniden yöneltir. Bu, aynı zamanda pragmatik, değişken ve kaygan olan yeni kimliklerin doğurduğu çelişkiyi ve krizi aşma gayretidir.¹⁴⁰ Bu gayretin yönelttiği cemaat hayatı büyük ölçüde hemşehrilik ilişkilerinde aranır ve çelişki ve krizler de bu ilişkilerle aşılmaya çalışılır.

Geldikleri yerlerde yüz yüze ilişkiler içinde olan kişiler, bu tür ilişkileri kentte, modern kent tanımı gereği bireyselleşen bir toplumda, doğal olarak bulamayacaklardır. Bu tür ilişki türünü ancak aynı kökten geldiği hemşehri grupları içinde bulacaktır. Bu durum onlara en azından “kente alışana kadar” güvenli bir alan sağlayacaktır.¹⁴¹ Oluşturulan bu alanlarla, şehirlerdeki mekansal yerleşimlerin hemşehrilik faktörü üzerinde oturtulması belli mahalle ve bölgelerin belli yerlerden gelen insanlar tarafından işgal edilmesi sonucu ortaya çıkacaktır.¹⁴² Dolayısıyla göç sürecinin de etkisiyle gecekondular bölgesinde oluşan kümelenmeler, hemşehrilik ilişkilerinin hem doğmasına hem de devam etmesinde etkin rol oynamaktadır.

¹³⁸ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.69

¹³⁹ KAYA, Erol : a.g.e, 158

¹⁴⁰ SARIBAY, A.Yaşar : “ Kent, Modernleşme İle Post Modernleşme Arasındaki Köprü”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi , İstanbul 2002, s.42

¹⁴¹ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.69

¹⁴² KAYA, Erol : a.g.e, 157

Kente göçen kişilerin karşılaştığı en önemli sorun şüphesiz iş bulma konusudur. Esasen göçün ana sebeplerinden biri olan¹⁴³ bu sorunu aşabilmenin en kolay yolu istihdam kaynaklarına, beceri kadar, yeterli referansla müracaat edebilmek olarak görülür. Yada geçim temin etmenin bir başka yolu da, hiçte kentli bir iş sahası olmasa da kentlerimizin yadsınamaz bir gerçeği olan, işportacılık, pazarcılık benzeri işlerde çalışabilmektir. Her halükarda herhangi bir iş sahibi olmadan gelmiş olan göçmenin iş bulma konusunda ilk irtibata geçeceği kişiler hemşehrileridir. Zaten hemşehriler, genellikle kendi memleketlerinden gelenlere iş verip, memleketlileri ile ticaret yapmaktadırlar.¹⁴⁴ Kente geliş kararının verilmesinde de akraba ve hemşehriler etkili olmakta, geliş gidişlere zemin hazırlamakta, iş ve kalacak yer sağlayarak göçmenlere destek vermektedirler.¹⁴⁵

Özellikle büyük şehirlerde ve Kırıkkale gibi tamamen göçlerle kurulmuş olan kentlerde hemşehricilik ilişkilerinin önemli bir yansıması seçimlerde kendini göstermektedir. Kırıkkale’de bilhassa yerel seçimlerde yaşanan Keskinli-Obalı-Yabancılar rekabeti tamamen bir tür hemşehricilik ilişkilerinin yansımasıdır. Bu durum büyük şehirlerde de benzer bir şekilde cerayan etmekte ve yerel seçimlerde “hemşehricilik” faktörü öne çıkmaktadır. Mahalli seçimler öncesi aday tespiti aşamasında başlayan “kendi hemşehrisini aday yaptırma” rekabetinin temelinde, partili olmak yerine, “hemşehriye kayıtsız destek” anlayışının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Kentlerdeki hemşehri ilişkilerinin bir başka yansıması da, hemşehrilerin geldikleri yer olan “memleketleri”ne dönük sosyal ve ekonomik destek olarak görülmektedir. Hemşehri dernekleri ile ilgili yaptığımız araştırma da açıkça göstermektedir ki, dernekler etrafında gelişen ilişkiler kendi yörelerine toplumsal yatırımlar yapma amacını da taşımaktadır. Derneklerin faaliyetlerinin önemli sayılabilecek kısmını memleketlerine yapılan yatırımlar ve yardımlar oluşturmaktadır. Ayrıca hemşehriler özellikle yaz tatillerinde memleketlerine yönlendirilerek yöre ekonomisine katkı sağlama¹⁴⁶ amacı da güdülmektedir.

Toplumsal ilişkilerde hemşehriciliğin bölgecilik olarak algılandığı ve bu sebeple de toplumsal gelişimi engelleyici rol oynadığı da iddia edilmektedir. Eski bir

---

¹⁴³ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.76

¹⁴⁴ KAYAR, Ayda : “En Baskın Milliyetçilik Hemşehricilik” www.hurriyetim.com.tr. 28.02.2004

¹⁴⁵ NARLI, Nilüfer : a.g.m.

¹⁴⁶ KAYAR, Ayda : “En Baskın Milliyetçilik Hemşehricilik” www.hurriyetim.com.tr. 28.02.2004

Belediye Başkanı ve halen Milletvekili olan Halil ÜRÜN, hemşehriliği toplumun birbirleriyle anlaşma dili olarak gördüğünü ve bunun bölgecilik olarak algılanmaması gerektiğini ifade ederken,¹⁴⁷ özellikle Kırıkkale yerel basınında, hemşehriliğin bölgecilik olarak yaşanmasından¹⁴⁸ yakınmalar yer almaktadır. Hatta Kırıkkale’de, “Hemşehrilerin korunması ve/veya kollanması kayırılması”¹⁴⁹ anlamına gelen hemşehriciliğin siyasette hep ön planda tutulduğunu, bu tür bir bölgeciliğin “bedeni Kırıkkale’de beyni doğduğu yerde olan” kişilerce öne çıkarıldığını ve bunun her iki şehre de faydası olmayan sakat bir zihniyet¹⁵⁰ olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır. Gerçektende kentin yeni sakinlerinin kentlileşmesi, kente ait tavır ve davranışları benimseyebilmeleri açısından aracı bir yapı olması gereken hemşehrilik ilişkileri, bu amacın dışına taşarak, Hemşehrilerin yaşadıkları kentle bütünleşmesini engelleyici hale de getirilebilir. Özellikle memleketlileri üstünden siyasi yada ticari menfaat temin etme çabası içinde olan bazı kişilerin hemşehrilik ilişkilerini bu şekilde olumsuzla yönlendirdikleri görülmektedir. Kırıkkale’deki hemşehrilik ilişkilerinde bu olumsuzluğu gören Çetin, hemşehriciliği ilkelik olarak görmekte¹⁵¹ ve Kırıkkale’yi Anadolu’nun her köşesinden toplanan çiçeklerin bulunduğu bir vazoya benzeterek, vazodaki bazı çiçeklerin “bulaşıcı bölgecilik hastalığı” içerisinde olduğunu ve diğer çiçekleri de etkisi altına aldığını¹⁵² ifade etmektedir.

3.3.4 Hemşehri Dernekleri

Yürürlükteki mevzuatımız ve derneklerle ilgili birimlerin çalışmalarında “hemşehri derneği” şeklinde bir adlandırmaya rastlanmamıştır. Bu tür dernekler çoğunlukla “yardımlaşma-dayanışma” isimleri ile kuruldukları için, derneklerle ilgili sınıflandırmalarda “Sosyal Amaçlı Dernekler” sınıfında değerlendirilmektedir. Aynı sınıflandırmada “Yardımlaşma Dernekleri” alt başlığı altında toplanan “Hemşehri Dernekleri”ni diğer yardımlaşma derneklerinden ayıran husus, bu derneklerin toplumun tamamına yada en azından yaşadıkları bölgede ikamet eden kişilerin

---

¹⁴⁷ 2004 yılında yapılan mahalli idareler seçimlerinden önce, gazetelere yansıyan beyanı bu yöndedir.

¹⁴⁸ HALAT, Halil : “Önde giden deli, arkada kalan aptal”, Mavi Dünya Gazetesi, 15.12.2004

¹⁴⁹ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.149

¹⁵⁰ ÇETİN, Ali : “Dünden Bu Güne Kırıkkale”, Kırıkkale İl Gazetesinin Kültürümüze Etkileri, Haz.Yakup ALTIN. Ankara 1997, s.252

¹⁵¹ ÇETİN, Ali : a.g.e, s.122

¹⁵² ÇETİN, Ali : a.g.e, s.113

tamamına hitap etmek yerine, sadece belli bir yer nüfusuna kayıtlı veya belli bir bölgede “mahalle, köy, belde, ilçe, il yada bunların birkaçında birlikte” yaşayanlara hitap ediyor olmasıdır.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığınca Sosyal Amaçlı dernekler kapsamında ve yardımlaşma dernekleri alt başlığı altında toplanan derneklerden, belli bir coğrafi bölgeden/yerleşim merkezinden gelerek başka bir yerleşim alanına yerleşmiş, yada belli bir yerde doğmuş olmakla birlikte başka bir yerde yaşamakta olan kişilere hitap eden, onların arasındaki sosyal ve kültürel yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlayan dernekleri “Hemşehri Derneği” olarak ele aldık. Bu dernekler aynı zamanda kendi bölgelerini tanıtmaya, güzelleştirme gibi amaçlar da gütmekte, mensuplarının ve diğer hemşehrilerinin ilişkilerinin kopmaması veya gelişmesi için de çalışma yapmaktadırlar.

Göçmenlerin hemşehrilik bağlarına dayanarak geliştirdikleri aidiyet bilinci, gurbette uyumu kolaylaştıran, gelenekleri ve memleketi ile olan bağları sıcak tutan, kendine özgü toplumsal ve kültürel örgütlenme biçimleri yaratmıştır. Kültür ve dayanışma dernekleri, kahvehaneler, spor klüpleri ve siyasi partilerle, metropollerde beraber yaşanan mahalleler göçmenlerin hemşehrilik temelinde örgütledikleri sosyal ağların önemli kurumsal çerçeveleridir.¹⁵³ Günümüzde kentin büyüklüğü arttıkça oluşan metropol yapısı, “doğal bağlar”ı kıramadığı gibi, onların yeniden kurulmasına yol açmış; dahası geleneksel toplumun cemaat bağlarının duygusal-dayanımcı yanını, yeniden kentlerdeki günlük hayatın dinamosu yapmıştır.¹⁵⁴

Göçler neticesi oluşan ortam hemşehrilik derneklerinin kurulmasındaki en önemli etkidir. Göçler sonucu kentlere gelen nüfusun yeni yaşam yerine uyumunu gerçekleştirmesi sorunu göç olgusunun neden olduğu önemli toplumsal sorunlardan biridir. Kentleşmesini tamamlamış ve göçün büyük ölçüde kentten kente olduğu toplumlarda bu konu özel bir ilgi alanı oluşturmaz. Buna karşılık kırsal nüfusun çözülerek kentlere akın ettiği toplumlarda ya da dönemlerde ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Köylü nüfusun kente gelerek yerleşmesi ve iş bulması onun kente uyumu için yeterli olmamaktadır. Kültürel bir değişim geçirmesi, kentli yaşam tarzını benimsemesi, kentin fırsatlarını değerlendirmesi gerekmektedir. Bu ise kısa

---

¹⁵³ SCHÜLER, Harald : a.g.e, s.192

¹⁵⁴ SARIBAY, A.Yaşar : “ Kent, Modernleşme İle Post Modernleşme Arasındaki Köprü”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi , İstanbul 2002, s.39

sürede gerçekleşen bir olgu olmayıp¹⁵⁵ belli bir sürecin yaşanmasını gerektirir. Gerekli sürecin hızlandırılması için önemli rol üstlenen aracı kurumlara ihtiyaç duyulur. İşte bu kurumların en önde gelenleri “Hemşehri Dernekleri”dir.

Kentleşmenin çok hızlı olduğu bir dönemde, kente uyum sorunuyla karşılaşan kişiler, kentte geldikleri yerlere göre isim alan hemşehri grupları oluşturmaktadırlar. Bunlar çoğu kez dernekler halinde örgütlenirler. Bu örgütlenmeler genellikle kültürel kimliklerin korunması gibi bir görüntü içinde sunulsa da bu bakımdan ciddi bir talepleri yoktur. Temelde kente gelenlerin kente uyumunda birbirinden destek talebinde bulunmasını kolaylaştıran bir gruplaşmadır. Bu nedenle hemşehri dernekleri bir himayecilik sistemi oluşturmaya dönüktür.¹⁵⁶ Kente göçen bireyin ekonomik, siyasal, kültürel örgütlere ve etkinliklere katılımı ve etkinliklerle ilgili kent imkanlarına erişebilmesi bireyin yeni sosyal kimliğini oluşturacak, öte yandan yeniden uyum sürecini kolaylaştıracaktır.¹⁵⁷ Çeşitli şekillerde varlığını koruyan hemşehri kümelenmeleri ve örgütleri bireyin kente uyumunu sağlayan “tampon kurum” görevini üstlenmektedirler.

“Hemşehrilik ilişkisi gurbet olarak nitelendirilen, göçün olduğu ve yoğunlaştığı yerlerde önemlidir ve kurumlaşmaktadır. Hemşehri dernekleri, hemşehriler arası dayanışmaya dayanan, hemşehrilerin çıkarlarını koruyan ve geldikleri bölgelerdeki bağlara dayanan ve bu bağlar aracılığıyla bir çevre, zaman zaman da davranış biçimi oluşturan ilişkiler bütünüdür.”¹⁵⁸ Esasen, “hemşehri cemaatleri” (hemşehri dernekleri) hem kimlik kazanma sürecinin bir parçası, hem de topluluk nostaljisinin tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵⁹ Hemşehri dernekleri eski yapı ile yeni yapı arasında uyum sağlayıcı işlev gören bir ara kurumdur. İlksel (geleneksel) bağlara dayanırlar ve temsil ettikleri ilksel nitelikleri ve farklı mesleki çıkarları paylaşan ve farklı sosyo-ekonomik statü gruplarına mensup insanları bir çatı altında toplarlar. Bu dernekler, hem geleneksel toplum yapısının izlerini taşır, hem de değişim dönüşüm dönemlerine özgü bir yön taşımaktadırlar.¹⁶⁰

¹⁵⁵ TEKELİ, İlhan : “Türkiye’de İç göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, Konferans, Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998, s.17

¹⁵⁶ TEKELİ, İlhan : “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üstüne”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002, s.23

¹⁵⁷ ERKUT, Gülden : a.g.e, s.63

¹⁵⁸ NARI, Yaşar : a.g.e, s.31

¹⁵⁹ SARIBAY, A.Yaşar : “ Kent, Modernleşme İle Post Modernleşme Arasındaki Köprü”, s.47

¹⁶⁰ NARLI, Nilüfer : a.g.m.

Kentsel göçmenlik statüsünden zorunlu olarak ortaya çıkmaya da bu olguya doğrudan bağlı olan hemşehrilik derneklerinin kurulması, çeşitli şekillerde alabilmektedir. Bu derneklerin kurucularının kimler ve resmi kuruluş amaçları ne olursa olsun, hemşehrilik dernekleri bir yandan hemşehrileri bir araya getirirken, diğer yandan hemşehri olanla olmayanlar arasındaki ayrımların/farklılıkların devam ettirilmesine katkıda bulunurlar.¹⁶¹

Yöresel kimlikleri temsil eden ve büyük ölçüde gelenekselliği kent ortamında yeniden yaşatmayı amaçlayan örgütlenmeler, bireyleri cemaat toplumlarına kapatarak, bireyin “otonom birey” olmasını ve demokratik kültürü özümsemesini engellemektedirler.¹⁶² Ancak, geleneksel toplum özelliklerinin geçerli olduğu kırdan kente göç eden insanların kente uyumunda olumlu roller oynadığı bilinen bu derneklerin, yeni ve farklı fonksiyonlar üstlenerek demokratik gelişmelere katkı sağlaması beklenmelidir. Bir anlamda hemşehrilerin kent yönetimine katılmaları konusunda işlevler üstlenmelidirler.

Kahvehaneler hemşehrilik dayanışmasının enformel mekanlarıyken hemşehri dernekleri formel mekanlarıdır.¹⁶³ Kahvehaneler ancak dar bir çevrede olarak hemşehriler arası iletişim ve etkileşim sağlayan mekanlardır. Hemşehri dernekleri ise genellikle tüm kentteki hemşehriler arası etkileşimin sağlanabileceği mekanlar olmaktadır. Ancak, çeşitli sebeplerden dolayı etkili bir hizmet sunamayan bazı hemşehri derneklerinin açtıkları lokaller vasıtasıyla kahvehane olmaktan ileriye gidememektedirler.¹⁶⁴

Hemşehrilik dernekleri aynı zamanda hemşehrilik cemaatleri içinde liderlerin ve lider adaylarının birbirleriyle yarıştıkları toplumsal mekanlardır.¹⁶⁵ Zira bireyler bir yandan kendi grubu içerisinde öne çıkmaya çalışırken diğer taraftan siyasal partiler için yerel veya genel seçimlerde potansiyel bir aday olma yolunu bu şekilde açmaya çalışırlar. Hemşehri gruplarının liderleri, özellikle yerel seçimlerin önemli ve etkili kişileri olarak kendileri aday olmasa bile, aday olacaklar konusunda söz sahibi olma şansını yakalarlar ve bu şansını bireysel veya grup menfaatleri doğrultusunda kullanırlar.

---

¹⁶¹ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.196

¹⁶² NARLI, Nilüfer : a.g.m.

¹⁶³ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.132

¹⁶⁴ NARI, Yaşar : a.g.e, s.30

¹⁶⁵ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.196

Hemşehri olanla olmayanın ayrışmasının devamını sağlayan hemşehri dernekleri bu özellikleri ile kente uyum ve kentle bütünleşmeyi geciktirici rol oynamaktadırlar. Özellikle gecekondu bölgelerindeki hemşehri kümeleşmelerinin de etkisiyle adeta şehrin belli bir bölgesinde “getto”lar oluşmasına yol açabilme tehlikesi taşıyan örgütlenmeler, kişileri kent ve kentin diğer sakinlerinden ayırıştırmanın ötesinde yabancılaştırabilirler. Ayrıca bilinmektedir ki, “terör örgütleri, hemşehrilik ilişkilerinden en iyi şekilde yararlanmaktadır.”

Kentleşmenin ilk zamanlarında bir tampon kurum rolünü oynayan hemşehri birlikleri, bir yandan kentsel hayata katılmayı ve bazı alanlarda etkili olmayı, diğer yandan da edinilmiş kültürel değerleri sürdürmeyi amaçlamıştır. Bu durumun geçiş dönemlerine özgü bir özellik olması gerekirken tam tersine kurumsallaştığı görülmektedir. Hemşehri derneklerinin artık kentlerde dayanışmaya ve bütünleşmeye yönelik fonksiyonlarını yerine getiremez oldukları gözlenmektedir. Bu dernekler, aynı kökenden/memleketten olmanın verdiği bilinçle, “yabancılar”dan ayrışan bir kimlik oluşumuna yol açmakta ve bu da şehirde insanların kaynaşmalarını önleyici sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda hemşehri derneklerinin, kentlilik bilincinin gelişmesinde ve kentsel bütünleşme sürecinde artık negatif rol oynamaya başladığı iddia edilmektedir.¹⁶⁶

Hemşehri dernekleri, her ne kadar kentlilik bilinci ve kentsel bütünleşme anlamında bazı olumsuzluklara yol açsa da, hemşehriler açısından önemli sayılabilecek miktar ve çeşitlilikte fonksiyonlar icra etmektedirler. Hemşehrilerini, oy verecekleri aday yada siyasi parti konusundan, alışveriş yapacakları hemşehri işyerleri konusuna kadar etkilemeye çalışan hemşehri dernekleri, bunların yanında memleketlerini tanıtmak gibi faaliyetler de yapmaktadırlar. Muhtaç hemşehrilere ve öğrencilere maddi yardım, üyeler arası dayanışmayı amaçlayan gün ve geceler, gezi ve piknikler düzenlemek, kitap-bröşür, dergi , bülten gibi kendi aralarında iletişimi sağlayıcı ve memleketlerini tanıtıcı yayınlar yapmak, yatırımcılarını memleketlerine yönlendirmek ve memleketlerindeki bazı ihtiyaçları karşılamak gibi faaliyetler hemşehri derneklerinin en sık karşılaşılan çalışmalarıdır.

---

¹⁶⁶ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.54

IV. BÖLÜM

KIRIKKALE İLİNİN GENEL TANITIMI

Kırıkkale ili ve çevresi, Türkmen obalarının yerleştiği bir bölge olarak Osmanlı'nın kültür merkezlerinden biri değilse bile, merkezliklerinden biri olan Keskin ile beslenmiştir. Sanayileşmenin doğurduğu Kırıkkale'nin, 1930'dan itibaren Yozgat, Kırşehir, Çorum, Çankırı, Niğde, Nevşehir, Elazığ, Kayseri illerinden göç aldığı, kız alıp verme yoluyla akrabalaşım kaynaştığı bilinmektedir.¹⁶⁷

Kırıkkale'nin ismi konusunda iki ayrı iddia vardır ki, esasen her ikisi de gerçek olabilir. İlk iddia Kırıkkale'nin adının şehrin 3 km. kuzeyinde bulunan KIRIK Köyü'nün adı ile dolgu şeklindeki Kaletepe'nin adının kısaltılarak söylenmesi neticesinde ortaya çıktığı yönündedir.¹⁶⁸ İkinci iddia ise Osmanlı arşiv belgelerine dayandırılması sebebiyle daha gerçekçidir. Yapılan araştırmalara göre yöre Osmanlı Arşiv Belgelerinde “Kırık Kal'a” olarak anılmaktadır.¹⁶⁹ Cumhuriyet döneminde ise Kırık Kal'a ismi küçük bir ifade değişikliği ile Kırıkkale şeklini almıştır.

4.1 KIRIKKALE İLİNİN KISA TARİHÇESİ

Kırıkkale ili ve çevresinde 1990-1991 tarihlerinde Japon bilim adamları tarafından yapılan yüzey araştırmaları neticesinde elde edilen bulgular, bölgenin MÖ 5000-3000 yılları arasından itibaren yerleşim alanı olduğunu göstermiştir.¹⁷⁰ Gerek Valilik tarafından hazırlanan muhtelif yayınlarda, gerekse özel kişi ve kurumlar tarafından yayınlanan kitaplarda Kırıkkale'nin tarihçesi bölge geneli ile birlikte ele alınmıştır.

Kırıkkale ve çevresinin çok eski bir tarihi geçmişi mevcuttur. Bugün Kırıkkale il sınırları içinde kalan bazı tarihi kalıntılar, ören yerleri ve höyüklerin varlığı ile bazı araştırma ve incelemelerde M.Ö. yıllara ait arkeolojik buluntulara rastlanması, Kırıkkale'nin coğrafi alanının ne kadar eski bir yerleşim sahası olduğunu gösterir. Keskin'e bağlı Ceritkale köyü yakınlarında kaya kabartmaları ve mağaradaki resimler; Göçbeyli ve Efendi köylerindeki höyüklerde ele geçen buluntular; yörenin,

---

¹⁶⁷ TURAL, Sadık : “Bir Kırıkkaleli'den Teşekkür”, Kırıkkale Halk Müziği, Nail Tan / Salih Turhan , Ankara 2000, s.5

¹⁶⁸ ASLIYÜCE, Erdoğan : Her Yönüyle Kırıkkale, Kırıkkale Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği Yayını, 1973, s.19

¹⁶⁹ ALTIN, Yakup : Bir Cumhuriyet Şehri KIRIKKALE, Devran Matbacılık, Kırıkkale 2002, s.1;

¹⁷⁰ KIRIKKALE 2000 : T.C.Kırıkkale Valiliği Yayını, Haz.Yakup Altın, Çetin Ofset, Ankara 2000, s.5

Hititlerin önemli yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. Yine Kırıkköy ile Kaletpe;Sulakyurt ve Delice İlçelerinin değişik yerlerinde Bizans ve daha eski dönemlerden kaldığı bilinen arkeolojik eserlere rastlanması da bu düşüncüyü doğrulamaktadır.¹⁷¹ Bu yöre milattan önceki dönemlerde Hititlerden başka, Frigler, Etiler, Lidyalılar, Sümerler ve Galatlar gibi devlet ve toplumların idaresi altında kalmıştır.¹⁷²

Aslında Kırıkkale bölgesi tarihini Ankara tarihiyle birlikte düşünmek, incelemek ve araştırmak uygun olur. Ankara'nın Türklerin eline ilk olarak 1073 yılında geçtiği dikkate alınır, Kırıkkale bölgesinin de- genel olarak- aynı yıllarda Türkleşmeye ve İslamlaşmaya başladığı kabul edilebilir.¹⁷³

Esas itibariyle, tarihi belgeler incelendiğinde bugün Kırıkkale ili sınırları dahilinde bulunan yerleşim yerlerinin Ankara vilayetinin Keskin ilçesine bağlı yerler olduğu görülmektedir.¹⁷⁴ Bu sebeptendir ki Kırıkkale kentinin tarihini 1925 yılı ile başlatmak mümkündür. Zira şehrin çekirdeğini oluşturan fabrikaların temeli bu tarihte atılmıştır.¹⁷⁵

Kırıkkale kenti, temelleri 1925'lerde atılan bir Cumhuriyet şehridir. 80 yıllık gelişmesi, büyümesi ve bugüne taşınması MKEK ile olmuştur. Kırıkkale'nin kurulduğu arazi Kırık köyü arazileridir. Bu köy, 1925'ten önce 12 hanelik küçük bir yerleşim alanıdır. Kaletpe ise 3-4 km. ötede, aslında bilinen anlamda bir kale olmayıp boz toprakların oluşturduğu bakımsız ve ağaçsız bir tepedir. Kırıkkale şehrini ortaya çıkaran esas sebep; 1925 yılında top ve mühimmat fabrikalarının temellerinin atılmış olmasıdır.¹⁷⁶

Kuruluş yıllarını takip eden 1931-1941 dönemi Kırıkkale'nin gelişmesinde ikinci aşamayı oluşturur. Hizmete açılan fabrika sayısı hızla çoğalmış, buna bağlı olarak da işçi ihtiyacı artmıştır. Kırık köyünden ve çevre köylerden akın akın işçiler gelmiştir. Bu dönem şehirde rastgele bir yerleşmenin de başladığı dönemdir. 1941'de Belediyelik, 1944 yılında da ilçe olan Kırıkkale, küçük bir kasaba görünümünü alır. Kentin bir sanayi şehri olarak öneminin artması ve artan nüfusun baskısıyla yeni

¹⁷¹ KIRIKKALE 2000 : T.C.Kırıkkale Valiliği Yayını, s.8

¹⁷² KIRIKKALE 1999 : T.C. Kırıkkale Valiliği Yayını, Haz.Mesut Kırcalı/Yakup Altın, Ankara 1999, s.9

¹⁷³ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, Haz.Yakup Altın, Çetin Ofset, Ankara 2004, s.57

¹⁷⁴ KIRIKKALE 2000 : T.C.Kırıkkale Valiliği Yayını, s.9

¹⁷⁵ ATALAY, Beşir : “Kırıkkale ve Çevresinin Kültürel Dokusu”, 1995 Dünya Hoşgörü-Manas-Abay Yılı “VII. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri ve I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Bildirileri”, Yesevi Yayıncılık, İstanbul 1996, s.161

¹⁷⁶ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.57

mahalleler kurulur. 1945 ve 1950'lerdeki nüfus artışı ve hızlı göç olayı ile sadece yakın çevredeki köylerden değil; Orta, Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgesi illerinden de hızlı bir nüfus akışı olur. 1955'lerde konut alanları Samsun Karayolu üzerine, kuzeye doğru taşmış ve doğuya da genişlemiştir.¹⁷⁷

1960'lı yıllarda Kırık köyü ve Yuva köyünü mahalleleri içine katan Kırıkkale, 1970'li yıllardan itibaren hızlı nüfus artışıyla birlikte mahallelerini de artırmıştır. 1925'lerde 12 hanelik bir köyden 2004'de 26 mahalleye ve 205.208 nüfuslu bir yerleşim alanına kavuşmuştur.¹⁷⁸

Atalay Kırıkkale'nin kuruluşundan sonraki gelişmesini üç devreye ayırmaktadır.¹⁷⁹ İlk devre şehrin doğusudur. Bir başka deyişle fabrikaların temelini atıldığı dönemdir. Şehrin kurulduğu alanın güneyi sanayi bölgesi olurken Kaletepe'nin kuzeyi yerleşim alanı olur. Bu dönemde fabrikanın personeli için yapılan tesisler ve az sayıdaki lojman dışında fazla konut yoktur. Çünkü işçiler askerdir ve kışlada kalırlar. İkinci devre 1931 den itibaren başlar. Bu devrede artan işçi ihtiyacını karşılamak için yakın köylerden işçi getirilirken, terhis olan askerler işçi olarak kalmaları için teşvik edilir. Bu yeni sayılabilecek işçiler plansız kerpiç evler yaparak rastgele bir yerleşim alanı oluştururlar. Üçüncü devre 1945'lerden itibaren başlar. Artık köyler dışa açılmaya başlamış, işçi olarak çalışmak isteyenler artmıştır. 1950'lerde ülke genelindeki iç göçten, sanayi kasabası olması nedeniyle, Kırıkkale de fazlasıyla etkilenmiştir. 1960 yılında 15 mahalleye ulaşan Kırıkkale 1970 te 3 km. mesafedeki Kırık köyü ile birleşmiştir. Ne yazık ki bütün bu gelişmeler plansızdır.

1980 li yıllarda Tüpraş Rafinerisinin kurulması ve 1989 yılında il olmasından sonraki dönemi dördüncü devre olarak isimlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu dönem Kırıkkale'de kamu sektörüne ait istihdamın düşüşe geçtiği, bu sebeple göç alımı bakımından cazibesini yitirdiği bir dönemdir.

4.2 KIRIKKALE'NİN COĞRAFİ YAPISI

İç Anadolu Bölgesinde yer alan Kırıkkale İli; Ankara, Çorum, Yozgat, Kırşehir ve Çankırı İlleri ile komşudur. İlin yüzölçümü 4630 kilometrekare, rakımı

¹⁷⁷ KIRIKKALE 2000 : T.C.Kırıkkale Valiliği Yayını, s.11

¹⁷⁸ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.58

¹⁷⁹ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.63

ise 700 m.dir. İl toprakları kuzeyindeki Çamlıca, Karakaya ve Kırıkkale tepelerinin ovaya indikleri meyil üzerinde bulunmaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Koçu Dağı 4 km genişlik ve 7 km uzunluğa sahip olup en yüksek noktası Yığlıtepe (1278 m.)dir. Güney ve güneydoğuda Denek Dağ sırası Çoruhözü Vadisinin güneyinde Keskin ile İzzettin Köy arasında uzanmaktadır. En yüksek noktaları; Gavur Tepesi (1742 m.) ile Bozkaya Tepesi (1577 m.)'dir. Bölgenin en uzun, en geniş ve en yüksek kütesini oluşturur, uzunluğu 44 km, genişliği 30 km'dir. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan Küre Dağ'ının en yüksek yeri Küre Tepesi (1450 m.) dir.¹⁸⁰

İl sınırları içinde ovalık alanlar çok azdır. En önemli ova Kırıkkale Ovasıdır. Kırıkkale Ovası; kuzeyde Çamlıca ve Karakaya tepelerine, güneyde de Denek Dağı'nın batısına kadar uzanmaktadır. Kuzeydeki tepeler ovaya meyilli bir şekilde inerek birleşir. Kırıkkale yerleşimin çekirdeği bu meyilde oluşmuştur.İldeki verimli topraklar Keskin-Maşat Ovası, Bahşili Ovası ile Kızılırmak ve Kılıçözü vadilerindeki düzlüklerde yer almaktadır. İlin önemli akarsuları Kızılırmak, Delice Irmağı, Kılıçözü, Balaban Çayı, Acıözü, Çoruhözü ve Okun deresidir. Kırıkkale'nin batısında yer alan Kızılırmak üzerine kurulu bulunan ve Kırıkkale il merkezine de çok yakın mesafedeki Kapulukaya Barajı enerji üretimi yanında içme-kullanma suyu temini içinde kullanılmaktadır.

Kırıkkale ve civarı doğal bitki örtüsü bakımından zayıftır.Buna karşın güneyde akarsu kenarlarında verimli alüvyon topraklar bulunur. Bunlar yer yer kalın örtüler oluşturur ve eğimleri çok azdır. Arazi sulu ve kuru tarım için elverişlidir. Yörenin az yağış alması ve kurak olması toprak oluşumunda en önemli etmendir.¹⁸¹

Kırıkkale ili ılıman iklim kuşağında yer almaktadır. Ancak bulunduğu alanın denizden uzak oluşu, günlük sıcaklık farkının bozkır olmasından dolayı değişmelere uğraması gibi nedenlerle iklim karasallaşmaktadır. Bu sebeple kışları karlı ve soğuk, ilk ve sonbahar ayları ise yağışlı geçmektedir. Yaz aylarında pek yağış görülmez. Kızılırmak üzerinde yapılan ve Kırıkkale sınırları içerisinde bulunan Kapulukaya barajı'nın nem ve yağışlara olumlu etkisinin olduğu ifade edilmektedir.¹⁸² Her yıl artan bir şekilde devam eden ağaçlandırma çalışması ve Kapulukaya Baraj Gölü

¹⁸⁰ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.61

¹⁸¹ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çigdem: "AB İle Bütünleşme Sürecinde Kırıkkale İçin Yeni Vizyon Arayışları", 21.Yüz Yılım Başında Kırıkkale Sempozyumu ed. A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan /Duran Bülbül; Çelik -İş Sendikası Yayını, Ankara-2003, s.42

¹⁸² KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.64

çevresine Devlet Su İşleri tarafından dört milyon fidanın dikilmesi projesinin tamamlanmasından sonra, Kırıkkale'nin ikliminde önemli sayılabilecek değişikliklere yol açması beklenmektedir.

Kırıkkale, Başkent Ankara'ya 78 km. mesafede, 43 ilin karayolu kavşağında yer alır. Kırıkkale bu haliyle, Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerinden başkent Ankara'ya ve batıya ulaşım için bir kapı niteliğinde, dolayısıyla kara ve demiryolu ağlarının düğüm noktasında bulunmaktadır.¹⁸³ Bununla birlikte Kırıkkale bir konaklama yeri olmaktan öte, geçiş bölgesi niteliğinde bir kavşak noktasıdır.

4.3 KIRIKKALE'NİN DEMOGRAFİK YAPISI VE NÜFUS ARTIŞI

Kırıkkale'nin ana nüvesini oluşturan Kırık Köyünün Cumhuriyetin ilk yıllarında 12 haneli olduğu bilinmektedir. 1927 yılı sayımında Kırıkkale ismine rastlanmaz.¹⁸⁴ Fabrikaların yapımıyla birlikte göç almaya başlayan Kırıkkale'de nüfus birikimi olur ve ilk nüfusu 1929 yılı itibariyle 3000 olarak tespit edilir. 1940 yılında 11.484 nüfuslu olan Kırıkkale'de bir yıl sonra Belediye teşkilatı kurulmuş; 1944 yılında ise ilçe statüsüne kavuşmuştur. 1945 yılı sayımında nüfus 14.496'dır. Sürekli göç alan ve hızla nüfusu artan Kırıkkale'nin nüfusu; 1950 yılında 15.750, 1955'de 27.807 ve 1960 yılında 42.904 olarak belirlenmiştir. Artan göçler Kırıkkale'yi adeta hormonlu şekilde büyötmeye devam eder ve 1965 yılında 57.669 olan nüfus 1970 senesinde 91.658, 1980 yılında ise 178.401 olur.¹⁸⁵ Türkiye'nin nüfusu en hızlı artan ilçelerinden biri olan Kırıkkale 1989 yılında İl yapılır. 1990 sayımında 185.434 olan nüfus, 2000 yılında 205.078'e yükselmiştir.

Kırıkkale'nin nüfus artışının en önemli hatta tek sebebi olarak sanayi tesislerinin kurulması olduğunu söyleyebiliriz. Kırıkkale, ilk MKE fabrikalarının bu alanda faaliyete geçmiş olması dolayısıyla yerleşim merkezi haline gelmiş ve nüfusu hızla artmış, 1950'lerden sonra ülke genelinde görölen kırdan kente göç sebeplerinin de etkisiyle nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının çok üzerinde olmuştur.

Nüfus artış hızı en hızlı kentlerden biri olan Kırıkkale'de göçün ve nüfus artışının en yüksek olduğu yıllar 1935-1940 yılları arasındır. Bu dönemde yıllık nüfus artışı ortalama %30 civarındadır. Sonrasında en yüksek artış 1950-1960 dönemidir

¹⁸³ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çiğdem: a.g.e, s.41

¹⁸⁴ ATALAY, Beşir : "Kırıkkale ve Çevresinin Kültürel Dokusu"..... S.161

¹⁸⁵ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.67

ki,yıllık ortalama %17.2 dir, bu yıllar ülke genelinde kırdan kente göçün en yüksek olduğu dönemdir. 1975-1980 döneminde Kırıkkale'nin yıllık nüfus artışı ortalama % 6 olmasına rağmen %2 olan Türkiye geneli nüfus artış hızından hayli yüksektir.¹⁸⁶ 1980-1990 dönemi Kırıkkale'de en düşük nüfus artışının olduğu dönemdir. Bu dönemde yaklaşık %0.4 olan artış, 1990-2000 dönemi için yıllık ortalama % 1 civarındadır. Nüfus artış hızındaki bu düşmenin esas sebebi, kırdan kente göçün azalmasından çok, Kırıkkale'de yeni sanayi kuruluşlarının faaliyete geçmemesi ve mevcutlarda çalışanların sayılarının sürekli düşürülüyor olmasıyla yakından ilgilidir.

Özellikle il merkezinde yaşayan nüfusun sayımda tespit edilenden daha fazla olduğu da yaygın bir iddiadır. Gerçek nüfusun 250.000'den fazla olduğunu dile getiren bazı yetkililer, sayım sırasında en az 30-40 bin kişinin kendi memleketlerinde sayıma katıldıklarını,¹⁸⁷ bu sebeple nüfusun olduğundan daha az çıktığını ifade etmektedir. 1981 yılında yapılan bir araştırmada da benzer bir iddia dile getirilmiştir.¹⁸⁸ Bu araştırmada Kırıkkale nüfus memurluğu verileri ve çeşitli kesimlerle yapılan konuşmalar dikkate alınarak, özellikle çevredeki küçük ilçe ve köylerden gelenlerin sayım günleri kendi ilçe ve köylerinde sayıma katıldıkları, bu suretle Kırıkkale'nin nüfusunun olduğundan daha düşük çıktığı ifade edilmiştir. Hatta bazı ilçe veya bölgelere ait hemşehri derneklerinin sayım zamanlarında hemşehrilerini kendi yörelerine taşıdıkları, bu sebeple de “Kırıkkalelilik” bilincinin gelişmediği tespiti yapılmıştır.

1989 yılında il olan Kırıkkale'ye 8 ilçe, 18 kasaba ve 171 köy bağlıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre¹⁸⁹ Kırıkkale il merkezinin nüfusu 205.078, ilin toplam nüfusu ise 383.508 olarak tespit edilmiştir. Nüfusun %53.5'i il merkezinde yaşarken %46.5'i bağlı ilçe,belde ve köylerde yaşamaktadır. 1990 sayımına göre yıllık nüfus artış oranı binde 9.3 tür. 2000 yılı sayımına göre hane halkı büyüklüğü 4.9 iken kilometre kareye düşen nüfus 8.5 olarak belirlenmiştir. Kırıkkale nüfusunun % 74.4'ü şehirde (İl ve İlçe merkezlerinde) yaşamaktadır. Son on yılda Türkiye'nin nüfusu 1.2 kat

---

¹⁸⁶ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.70

¹⁸⁷ ORHAN, Tuncay / MADEN, Şehrinaz : “Kırıkkale'de Yerel Yönetimin Gelişimi”, 21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed.A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül; Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003, s.105

¹⁸⁸ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.71

¹⁸⁹ DİE 2000 : Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2002

artarken aynı dönemde Kırıkkale ilinin nüfusu 1.1 kat artmıştır. İl genelinin yıllık nüfus artışı binde 9.3 olarak gerçekleşmiştir.

Kentsel nüfus artış hızı incelendiğinde, 1990-2000 yılları arasında il merkezinin yıllık nüfus artış hızı binde 10.07 olarak tespit edilirken, Kırıkkale şehrinin kentsel gelişim alanı olarak görmemiz gereken Yahşihan ilçe merkezi nüfusunun¹⁹⁰ artış oranının binde 36.63 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum artık il merkeziyle birleşmiş olan Yahşihan ilçesinin kentin yeni mekansal gelişme odağı haline geldiğini de göstermektedir.¹⁹¹

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre¹⁹² Kırıkkale nüfusunun % 79.8'i bu ilde, %20.2'si başka ilde veya yurtdışında doğmuş kişilerden oluşmaktadır. Kırıkkale ili dışındaki illerde doğanlar içinde en yüksek paya Kırşehir ili doğumlular sahiptir. Kırıkkale nüfusunun % 4.2 ' si (16.292 kişi) Kırşehir ilinde doğmuş kişilerdir. Daha sonra sırasıyla Ankara (14.218 kişi), Yozgat (9.792 kişi), Çorum (6.096 kişi), Çankırı (2.051 kişi), Kayseri (1.903 kişi), İstanbul (1.324 kişi), Sivas (1.214 kişi), Tokat (1.075 kişi) ve diğer iller yer almaktadır. Kırıkkale dışında Türkiye'nin 80 vilayeti ve 15 ten fazla yabancı ülkede doğmuş 77.662 kişi Kırıkkale ilinde yaşamaktadır. Bu rakam toplam nüfusun % 20.2 sine tekabül etmektedir.

4.4 KIRIKKALE'NİN GENEL EKONOMİK YAPISI

Kırıkkale'nin bugünkü haline gelmesi, gelişmesi ve büyümesi MKEK ile olmuştur. Daha öncede belirttiğimiz gibi Kırıkkale şehrini ortaya çıkaran esas sebep; 1925 yılında top ve mühimmat fabrikalarının temellerinin atılmış olmasıdır. 1925 yılında Top ve Mühimmat Fabrikası'nın temellerinin atılması, Kırıkkale'nin şehirleşmesinin çekirdeğini oluşturur. Bu sebeple Kırıkkale ekonomisinin esas iskeletini MKE fabrikaları oluşturmaktadır.

Makine Kimya Endüstrisi'ne bağlı fabrikalar Kırıkkale için çok büyük önem taşımaktadır. Zira Kırıkkale tamamen MKE fabrikalarına bağlı olarak büyümüş bir yerleşim merkezidir. Sanayiye paralel şehirleşmenin tipik bir örneği olan Kırıkkale,

---

¹⁹⁰ Kırıkkale Üniversitesi, Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesinin bu ilçe merkezinde olması nüfus artışının en önemli sebebidir.

¹⁹¹ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çigdem: a.g.e, s.42

¹⁹² DİE 2000 : Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2002

faal işgücünün büyük oranda sanayide çalıştığı bir şehirdir.¹⁹³ Sanayi tesisleri olarak MKE fabrikaları ve TÜPRAŞ Rafinerisi gibi büyük ölçekli kamu yatırımları ilin ekonomik yapısında çok önemli yer tutar. MKEK'ye bağlı 7 fabrikada 3651 kişi, TÜPRAŞ Rafinerisinde ise 983 kişi istihdam edilmektedir.¹⁹⁴

Kırıkkale kent merkezinde hizmet ve sanayi sektörü ağırlıklı bir yapı olmasına karşın ilin genel ekonomik yapısı tarım ağırlıklıdır. İl genelinde çalışan nüfusun yarıdan fazlası (%51) tarım sektöründe istihdam edilmektedir.¹⁹⁵ İl genelinde tarıma elverişli arazi miktarı 306.506 hektar olup il yüzölçümünün %62.2'sini teşkil etmektedir. Tarım arazilerinin %96'sı tarla arazisi olarak kullanılmaktadır. Büyük oranda hububat ekimi yapılmaktadır. Bunun yanında baklagillerde önemli yer tutar. Kırıkkale'de hayvancılıkta halkın geçim kaynaklarından biridir. 2003 yılı itibariyle 40.000 civarında büyükbaş ve 100.000'in üstünde küçükbaş hayvan bulunmaktadır.¹⁹⁶ İl genelinde hizmetler sektörü %28'lik çalışan payı ile ikinci sırada yer alırken, sanayi sektörü %21 ile üçüncü sırada yer almaktadır.¹⁹⁷

Kırıkkale kırsalı büyük oranda tarıma dayalı iken, il merkezi özellikle kamuya ait sanayi tesisleri nedeniyle sanayi ağırlıklı bir yapı arz eder. Kamuya ait sanayi tesislerinde istihdamın daralmasına rağmen son yıllarda artan özel sektör yatırımları dolayısıyla sanayi sektöründeki istihdam tarımın çok önündedir.

DPT tarafından yayınlanan verilere göre, Kırıkkale il merkezi 2.derece gelişmişlik grubunda yer almaktadır. Türkiye genelinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ise 51. sırada yer almaktadır. Kalkınmada Öncelikli Yöre kapsamına alınan¹⁹⁸ ve yatırım teşviklerinden yararlanan Kırıkkale'nin kent merkezinde çalışan nüfusun %43'ü sanayi, %53'ü hizmetler ve sadece %4'ü tarım sektöründe çalışmaktadır.¹⁹⁹ Kent merkezinde bulunan MKE fabrikaları, TÜPRAŞ Rafinerisi gibi kamuya ait sanayi tesisleri yanında Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Sitesinde bulunan küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışan nüfus sanayi

---

¹⁹³ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.45

¹⁹⁴ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.87

¹⁹⁵ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çiğdem: a.g.e, s.42

¹⁹⁶ KIRIKKALE 2004 : Cumhuriyet Şehri Kırıkkale, s.88

¹⁹⁷ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çiğdem: a.g.e, s.43

¹⁹⁸ ÖRSDEMİR, Vural / ERDOĞAN, Mehmet : Ekonomik Krizin Etkileri ve Kriz Yönetimi, Ankara 2003, s.75

¹⁹⁹ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çiğdem: a.g.e, s.43

sektöründeki istihdam oranını yükseltirken, özellikle üniversitenin açılması ile hizmetler sektöründe çalışan sayısı artmıştır.

Sanayileşme ile şehirleşme arasında yakın bir ilişki olduğu bilinmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde şehirleşme sanayileşmeden daha hızlı bir tempo ile ilerlerken,²⁰⁰ Kırıkkale bu genel durumun aksine, sanayiye bağlı olarak gelişmiş, MKE fabrikalarının kurulmasıyla neredeyse boş bir arazi üzerinde kurulmuş ve ani patlama yaparak büyümüş bir “boom town” örneğidir.²⁰¹ Önceden hiç yokken sanayileşme ile birlikte ve sanayi kuruluşu olan MKE fabrikaları etrafında gelişmiş bir şehirdir Kırıkkale.

4.5 KIRIKKALE’YE GÖÇ VE NEDENLERİ

Kırıkkale tamamen göçlerle kurulmuş bir kenttir demek yanlış olmayacaktır. Öncelikle Ankara, Kırşehir, Çorum, Yozgat gibi çevre illerden ve daha sonra da hemen hemen Türkiye’nin her ilinden bir aile mutlaka Kırıkkale’ye göç ederek yerleşmiştir.²⁰² Bugün 205.078 nüfuslu bir il merkezi olan Kırıkkale’nin henüz kuruluşundaki ilk sakinleri fabrikaların teknik eleman ve asker işçileridir. İkinci grup ise kısmen köylerinden zorla, kısmen de teşvikle getirilen sivil işçilerdir.²⁰³

Fabrikaların ilk açıldığı yıllarda işçi olarak çalışmaya gelenlerin büyük çoğunluğu yakın köy ve ilçelerdendir. Sonraki yıllarda Türkiye’nin hemen her ilinden insanın gediği bir yer haline gelen Kırıkkale sanayinin cazibe merkezi yaptığı bir yerleşim alanıdır. Atalay’ın yaptığı araştırmanın²⁰⁴ tespitlerine göre yakınlık, ulaşımın kolaylığı gibi etkenlerle nüfusun ilk geliş yeri olarak Ankara ve çevresi gözükmektedir. Bunların oranı %64.1’dir. İkinci sırayı ise yine nispeten yakın olan Kırşehir, Çorum ve Yozgat illeri almaktadır. Bölge olarak Orta Anadolu başta gelirken, arkasında Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçları da bu tespiti destekler mahiyettedir.²⁰⁵ Kırıkkale’ye gelenlerin büyük çoğunluğunu (% 63.3) köy doğumluları oluşturmaktadır.²⁰⁶ Bu oran Kırıkkale’nin kentleşme ve kentlileşme sorununun en önemli kaynağını da

---

²⁰⁰ İSPİR, Eyüp G. : a.g.e, s.23

²⁰¹ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.45

²⁰² TURAL, Sadık : ”Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?) Kırıkkale Dergisi, sayı:1, Ocak 1995, s.45

²⁰³ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.78

²⁰⁴ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.72

²⁰⁵ DİE 2000 : Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2002, s.27

²⁰⁶ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.72

göstermektedir. Geldikleri köyleri ile, yakınlık avantajının da etkisiyle, bağlarını koparmayan kentin yeni sakinleri bir anlamda köydeki hayatlarını buraya taşımışlardır. Bundan dolayı çağdaş değerlerin yapılaşmada yer alması zorlaşmış²⁰⁷ ve çarpık bir kentleşme ortaya çıkmıştır.

Kırıkkale'ye göçün sebeplerinden en önde geleni hiç şüphesiz “iş imkanı”nın bulunuyor olmasıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi ilk yerleşenler fabrikaların “zorunlu işçiler”idir. Kırıkkale'ye göçün “çekici faktör”ü sanayinin burada kurulu olması ve iş sahasının olmasıdır. Kırsal kesimde artan nüfusu doyuracak genişlikte ve verimde arazi olmaması neticesi artan işsizlik ise göçün “itici faktör”ü olmuştur. Atalay’ın araştırmasında²⁰⁸ Kırıkkale'ye göç edenlerin burayı seçme nedenlerinin başında %33 oranı ile iş sahalarının bulunması gelmektedir. Göç edenlerin %18.1’i ise memlekete yakınlığından dolayı Kırıkkale’yi tercih ettiğini belirtmektedir. Kırıkkale'ye göç edenlerin memleketlerinden göçme sebepleri olarak, arazi azlığı (%33.8) ve işsizlik (%27) en önemli sebepler olarak gösterilmiştir. Akraba ve hemşehrilerinin göçmesi sebebiyle taşınanların oranı ise %11.5 gibi yüksek bir orandır. Akraba ve hemşehriler Kırıkkale’nin göçülen yer olarak seçilmesinde de %6.4’lük oran ile önemli bir yer işgal etmektedir.

Kırıkkale’nin nüfus artış hızının geçmiş yıllara göre daha düşük olduğu yıllar olan 1980 sonrasında kurulan en önemli tesisin 1986 yılında faaliyete geçen TÜPRAŞ Rafinerisi olduğu görülüyor. 1992 yılında kurulan Kırıkkale Üniversitesi de her geçen gün artan personel ve öğrenci sayısının getirdiği doğal bir sonuç olarak , az da olsa yeni göçlerin olmasına ve nüfus artışına katkı sağlamıştır denilebilir.

4.6 KIRIKKALE’NİN KENTLEŞMESİ

Çok yönlü bir olay olan kentleşme, toplumun yapısındaki ve ekonomisindeki değişmelerle yakından ilgilidir. Kentleşme, kentlerin nüfus ve alan olarak büyümesine ve bu süreç içinde de, iç yapılarında ve örgütlenmelerinde önemli değişiklikler olmasına yol açmaktadır.²⁰⁹ İnsan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olan kentleşme, aynı zamanda toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma da

²⁰⁷ ORHAN, Tuncay / MADEN, Şehrinaz : a.g.e, s.103

²⁰⁸ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.75-76

²⁰⁹ KELEŞ, Ruşen / YAVUZ , Fehmi : a.g.e, s.257

yaratmaktadır.²¹⁰ Kırıkkale gibi çok hızlı nüfus birikimine sahne olan, büyük çoğunluğu köyden ve farklı bölgelerden gelerek kısa sürede bir yerleşim alanında buluşan kitlenin ortak bir kent kültürü yaratması, kentlileşmesi, şüphesiz uzun bir zaman alacaktır.

Kentler, toplumsal ve kültürel yaşamın içinde sürmekte olan yerleşim bölgeleridir. Dolayısıyla demografik ve idari açıdan bir nüfus yoğunluğu olan yerleşim birimidir. Çeşitli mesleklere, iş bölümüne, farklı kültür özellikleri olan gruplardan meydana gelen toplum hayatına göre düzenlenir. Kentin fizik yapısı ve dokusu ötesinde bu dokuya biçim veren, kentlinin çevresiyle ilgisi ve uyumunu sağlayan sosyal, kültürel, yönetim, hukuk ve ekonomi düzeni de önemlidir.²¹¹

Kırıkkale, 1925 yılında MKE fabrikalarının temelinin atılmasıyla oluşmuştur. Aynı kuruma bağlı fabrika sayısı arttıkça personel ve işçi ihtiyacı da artar. Hızla artan nüfus beraberinde konut ihtiyacını da doğurur. İlk konutlar fabrikaların teknik ve idari personeli için yapılan az sayıdaki lojman ve sosyal tesislerdir. İlk işçiler olan askerler ise zaten kışlalarda kalmaktadır. Konut ihtiyacı olan sivil işçiler ise fabrikaların kuzeyinde ve fabrikalara yakın yerlerde aldıkları arsalar üzerinde plansız, müdahalesiz bir şekilde – köydeki evlerine benzer şekilde, tuvaleti dışarıda bahçeli ve bahçesi çevrili- evler yaparlar. 1941 yılında kurulan Belediye teşkilatı bazı düzenlemeler yapmaya çalışsa da yetersiz kalır.²¹² Bu tarihe kadar ise planlı bir kent dokusu ve mimari yerine başıboş yapı yığınları oluşmuştur. MKE tarafından yaptırılan konutlar , ağaçları, yeşil alanı ve planları ile nispeten sağlıklı bir iskan bölgesi oluştursa da, sınırları kesin hatlarla ayrılmış işçilerin karmaşık konut yığınları halinde yapılaştığı bölge Kırıkkale'nin ilk kent dokusunu meydana getirmiştir.²¹³

1941 yılında Belediye teşkilatı kurulmasına rağmen 1950'lere kadar imar çalışması yapılmamıştır. İlk imar planı 1954'te basit şekilde yapılır ve sadece çarşı bölgesini içine alır. 1964 yılında yapılan ilk resmi ve tasdikli imar planı ise, Demiryolu ile Devlet Karayolu arasını kısmi düzene kavuşturur. 1969-1970 yıllarında bazı mahalleler de kısmen kanalizasyon yapılmıştır. 1972'de uzmanlara hazırlatılan plan ile de başarısız olan bir önceki planın kapsadığı alanı düzenleme çalışması

²¹⁰ KELEŞ, Ruşen : Kentleşme Politikası, İmge Kitapevi, Ankara 1993, s.22

²¹¹ KILINÇ, Mustafa / TAŞKIRAN, İlker / ULUKAVAK, Mehmet / AVANOĞLU, Eda : “Yanlı Şehirleşme ve Kırıkkale Örneği”, 21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed.A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül; Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003, s.99

²¹² ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.83

²¹³ KILINÇ, Mustafa / TAŞKIRAN, İlker / ULUKAVAK, Mehmet / AVANOĞLU, Eda : a.g.e, s.103

yapılır.²¹⁴ Bu arada hızla artan yapılaşma Devlet karayolunun kuzeyine taşmış,doğuya doğru da genişlemiştir. 1976 ve 1985 yıllarında yapılan imar planları ile düzenleme çalışmaları devam etmiştir. İmar planının kapsadığı alan 4364 hektara ulaşmış ve planın %75'inin uygulaması da tamamlanmıştır.²¹⁵

Kırıkkale'nin varlık sebebi olan MKE çok büyük imkanlarına rağmen, ilin planlı bir kentleşme sağlamasına dönük bir çaba içerisinde olmamıştır. Kendi bölgesi dışında kentin düzenlenmesine katkısı olmamıştır. Kırıkkale'de şehircilik hizmetlerinin başlaması 1960'lı yıllardadır. Bu tarihlerde belediye hizmetleri için baskılar artar, insanlar daha fazlasını istemeye başlarlar.²¹⁶

İl merkezindeki nüfus birikimi ve çalışan nüfusun dağılımı gibi hususlar kentleşme için gerekli temel unsurların varlığının göstergesidir. 205.078 nüfusu olan Kırıkkale kent merkezinde, çalışan 38.878 kişinin %53'ü hizmetler, %43'ü sanayi ve sadece %4'ü tarım sektöründe bulunmaktadır. Kırıkkale kent merkezinin mekansal gelişim alanı olarak görülmesi gereken Bahşili ve Yahşihan ilçesinde de oranlar benzerdir.²¹⁷ Kırıkkale'nin halen sağlıklı bir kentleşme sağladığını ifade etmek ise mümkün değildir. Fabrikalar etrafında hiçbir müdahale olmadan kurulan ve bir türlü yeterli ve doğru planlama ve uygulamaya kavuşamayan, çarpık kentleşme örneği sayılabilecek olan Kırıkkale'de düzensiz kentleşmeye yol açan faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz.²¹⁸

-Nüfusun önemli bir kesiminin köy kökenli olması(Atalay'ın araştırmasında bu oran %63.3 tür) yanında, bunlardan bir kısmının nüfus sayımına köylerinde katılması sebebiyle kentin nüfusu ile ilgili gerçek verilerin elde edilememesi sonucu planlama için kullanılan verilerin yanlış olması.

-Sıklıkla çıkarılan imar afları sebebiyle, kaçak ve gecekondu yapılaşmasının önüne geçilmesinin adeta imkansız hale gelmesi.

-Köyden gelen ve hızla şehri oluşturan insanların kırsal özelliklerini buraya taşıması ve sıkıca korunması, çağdaş değerlerin yapılaşmada yer almasına engel olmuştur. Ayrıca özellikle MKEK'de işçi olarak çalışan yada çalışmış olan kişiler, kentte ikamet etmelerine rağmen, köyünden de kopmamıştır. Bunların önemli

---

²¹⁴ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.84

²¹⁵ ORHAN, Tuncay / MADEN, Şehrinaz : a.g.e, s.105

²¹⁶ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.86

²¹⁷ EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çigdem: a.g.e, s.43

²¹⁸ KILINÇ, Mustafa / TAŞKIRAN, İlker / ULUKAVAK, Mehmet / AVANOĞLU, Eda : a.g.e, s.103

sayılabilecek bir kısmı tasarruflarını köy ağırlıklı yapmış, kent yaşamını iyileştirmekte kullanmamışlardır.

Kırıkkale’de bulunan 36 hemşehri derneği yöneticisi ile yaptığımız ankette, 29 dernek yöneticisi (%80.6) hemşehrilerinin çoğunlukla belli mahallelerde ikamet ettiklerini bildirmişlerdir. Atalay’ın araştırmasında da ikamet edilen mahallenin seçiminde akraba-hemşehri etkisinin %21.6 ile ikinci sırada olduğu görülmektedir. Bu durum doğru ve sağlıklı bir kentleşmede beklenen bireyselleşmenin henüz gerçekleşmediği, cemaatçi yapının devam ettiğini göstermektedir.

Özellikle kenar semtlerde “bugün bile sürüler oluşturacak miktarda hayvancılığın yapıldığı, gübre yığınlarının olduğu görülmektedir.”²¹⁹ Kırıkkale’nin kentleşmesi, daha doğrusu kentleşmemesi, konusunda çok çarpıcı olan bu iddiayı Tarım İl Müdürlüğü verileri de desteklemektedir. 2005 yılı Mayıs ayı itibariyle Kırıkkale kent merkezinde, büyüklü küçüklü 235 işletmede 700 büyükbaş hayvan beslenirken, Kırıkkale’nin mekansal gelişim alanı olarak görülen Bahşili ve Yahşihan ilçe merkezlerinde ise, toplam 147 işletmede 1320 büyükbaş hayvan beslenmektedir. Benzer şekilde bu üç kent merkezinde beslenen küçükbaş hayvan sayısı da dikkate alındığında Kırıkkale’nin bir kent merkezi olarak önemli sayılabilecek kırsal özellikler de taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu durum ise Kırıkkale’nin ne derece büyük kentleşme ve kentlileşme sorunuyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

4.7 KIRIKKALE’DE DERNEKLEŞME VE HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ

Kırıkkale ili Türkiye genelinde faal dernek sayılarının illere göre sıralanmasında 422 dernekle 44. sırada yer almaktadır.

Kırıkkale İlinde bulunan 422 derneğin 121’i cami derneği , 93’ü eğitim derneği , 91’i yardımlaşma derneği 54’ü ise spor derneği olarak örgütlenmiştir. 2004 yılı Ocak ayında 464 olan dernek sayısı bir yıl sonra 422’ye düşmüştür. Bu düşüşte 29 Ocak 2004 tarihinde yayınlanan 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun önemli oranda etkilidir. Zira bu kanunla ; dernek ve vakıfların kamu kurum ve kuruluşların ismini alması, bu kurum ve

---

²¹⁹ ULUSOY, Hasan : “Kırıkkale’nin Kültürel Yapısı ve Folklorik Değerleri”, 21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed.A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül, Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003, 138

kuruluşların hizmet binaları ve müştemilatı içinde faaliyet göstermesi yasaklanmıştır. Kanun emri gereği, neredeyse bütün okullarda kurulu okul dernekleri ve kamu kurum ve kuruluşu adını taşıyan derneklerin büyük çoğunluğu kapatılmış, çok azı ise, isim, adres ve tüzük değiştirerek faaliyetine devam etmiştir.

Amaçlarına Göre Dernek Sayıları

Tablo 3: Ocak 2005 İtibariyle Türkiye ve Kırıkkale’de Bulunan Derneklerin Amaçlarına Göre Dağılımı²²⁰

Derneğin Türü	Türkiye Geneli		Kırıkkale İli	
Sosyal Amaçlı (insan hakları çevre,dostluk, yardımlaşma v.b.)	32.993	% 42	125	% 29.6
Kültürel Amaçlı (güzel sanatlar, okul, v.b.)	21.285	% 26	105	%24.9
Hayri Amaçlı (kızılay, cami, v.b.)	16.354	% 20	138	% 32.7
Sportif Amaçlı	9.897	% 12	54	% 12.8
Toplam	80.529	% 100	422	% 100

Ankara Ticaret Odasının sivil toplum raporuna göre Türkiye genelindeki 80.529 derneğin 15.583’ünü okul, 14.403’ünü cami, 20.051’ini yardımlaşma ve 9.881’ini ise spor dernekleri oluşturuyor ve bunların bütün dernekler içindeki oranı %74.4’tür. Kırıkkale içinde benzer bir durum söz konusudur. Kırıkkale’de bulunan 422 derneğin 121’i cami, 93’ü okul-eğitim, 91’i yardımlaşma ve 54’ü spor derneği şeklinde örgütlenmişlerdir. Bunların toplam dernek sayısı içindeki oranı ise %85’tir.

2000 yılı genel nüfus sayımı esas alındığında; Türkiye genelinde her 866 kişiye bir dernek düşerken²²¹ bu sayı Kırıkkale için 909’dur. Bu rakam Kırıkkale’de dernek başına düşen nüfusun Türkiye ortalamasının %4.4 daha gerisinde olduğunu göstermektedir. Ankara Ticaret Odası tarafından yapılan araştırmada gerek dernek, gerekse dernek üyeliği sayılarının batılı demokratik ülkelerin çok gerisinde olmasının en önemli sebebi olarak, Türk insanının örgütlenmekten korkması gösterilmektedir. Mevcut derneklerin ihmal edilebilir bir kısmı dışında kalanların etkin olamaması ise kurumsallaşamamaları ve mali kaynak sorunu olarak gösterilmiştir. Para, insan, bilgi ve iletişim kaynaklarını sağlayamayan, kurumsallaşamayan dernekler doğal olarak etkinlik kazanamıyor.

²²⁰ İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı ve Kırıkkale Valiliği Dernekler İl Müdürlüğü Verileri

²²¹ ATO Raporu : “AB Kapısında Sivil Toplum Dosyası” [http:// www.atonet.org.tr](http://www.atonet.org.tr) 20.10.2004

Türkiye genelinde bulunan 20.051 yardımlaşma derneğinin 7.990'ını hemşehri dernekleri oluştururken²²² Kırıkkale il genelinde faaliyette bulunan 91 yardımlaşma derneğinin 54'ü "Hemşehri Derneği " olarak kurulmuş ve faaliyetine devam etmektedir. Yardımlaşma derneklerinin % 59'unu , İlde bulunan derneklerin tamamının ise %12.8'ini "hemşehri dernekleri" oluşturmaktadır. Türkiye genelinde ise hemşehri derneklerinin toplam dernek sayısına oranı %9.9'dur. Kırıkkale'de faaliyet gösteren hemşehri derneğinin oran olarak Türkiye ortalamasının üstünde olması doğaldır. Zira Kırıkkale tamamen göçlerle oluşmuş bir şehirdir.

2005 yılı itibariyle il merkezinde faaliyet gösteren hemşehri derneği sayısı 44 olup, bu rakam 1981 yılı için 24'tür.²²³ 1980 yılı nüfusu 178.401 olan Kırıkkale'nin nüfusu 2000 yılında 205.078'e ulaşırken, hemşehri derneği sayısı neredeyse iki katına ulaşmıştır. Nüfustaki %15'lik artışa karşın hemşehri derneklerinin sayısında %183'lük bir artış olmuştur. Hiç şüphesiz bu artışta dernek kurmanın yasal zorluklarının azalması etkili olmuştur. Ancak nüfus artış hızı ve dolayısıyla yeni alınan göç önceki dönemlere göre azalırken, hemşehri derneklerindeki bu artışın sebeplerinden biri olarak hem siyasal katılımın artması, hem de yerel siyasette kendilerine yer açmak isteyen yöre insanının bunun bir yolu olarak hemşehri dernekleri şeklinde örgütlenmeleri sayılabilir. Hemen belirtelim ki bu durum sosyal bütünleşmenin de tam olarak sağlanamadığının ve "Kırıkkalelilik Bilinci"nin tam manasıyla gerçekleştirilemediğinin göstergesidir.

Faal bulunan 54 hemşehri derneğinin 44'ü il merkezinde, 7'si Keskin ilçesinde 2'si Delice ilçesinde ve 1'i de Karakeçili ilçesinde faaliyet göstermektedir. Bu derneklerin temsil ettikleri yöre bakımından 28'i köy, 8'i ilçe, 5'i mahalle, 5'i il, 6'sı belde(kasaba) ve 2'si ise bölge derneği durumundadır.

İl merkezinde bulunan 44 hemşehri derneğinin dağılımı ise şöyledir: 20 köy, 3 mahalle, 6 belde, 8 ilçe, 5 il ve 2 bölge derneği il merkezinde faal durumdadır.

İl merkezinde faal olan 44 hemşehri derneğinin 30'u İl sınırları içinden gelenlerce, 14'ü ise İl sınırları dışından gelenlerce kurulmuştur.

---

²²² ATO Raporu : "AB Kapısında Sivil Toplum Dosyası" [http:// www.atonet.org.tr](http://www.atonet.org.tr). 20.10.2004

²²³ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.103

Hemşehri Derneklerinin Üye Sayıları

Tablo 4 : Hemşehri Derneklerinin Üye Sayıları

	Sayı	Yüzde
7 ile 49 arası olanlar	27	50.0
50 ile 99 arası olanlar	15	27.8
100 ile 199 arası olanlar	9	16.7
200 ve daha fazla olanlar	3	5.5
Toplam	54	100.0

Bu tablo derneklerin ciddi anlamda üye fakiri olduklarını gösteriyor. İl genelinde faal durumda bulunan hemşehri derneklerin %77.8'inin üye sayısı 7 ile 100 arasında değişmektedir. Üye sayılarının az olması diğer faktörlerle de birleştiğinde bu derneklerin etkinliğinin yeterli olmamasına yol açmaktadır.

Hemşehri Derneklerini Nereden Gelenlerin Kurduğu

Tablo 5 : Hemşehri Derneklerini Nereden Gelenlerin Kurduğu

	Sayı	Yüzde
Keskin	15	27.8
Kırşehir	8	14.8
Kırıkkale İl Merkezi	8	14.8
Balışeyh	7	13.0
Delice	4	7.4
Yahşihan	2	3.7
Çankırı-Yozgat-Çorum Kalecik-Çelebi-Sulakyurt Bahşili-Karakeçili-Kafkas Ve Karadeniz Bölgesi	10 (Birer Dernek)	18.5
Toplam	54	100.0

En fazla derneğe sahip olanların Keskinliler olduğu görülüyor. Keskinlilerin kurduğu 15 faal hemşehri derneğin 7'si Keskin ilçesinde, 8'i ise Kırıkkale il merkezinde bulunmaktadır. Kırşehirli olanlar ise 8 derneği bulunuyor ve tamamı Kırıkkale merkezinde faaliyette. Bu 8 derneğin 5'i Kırşehir'e bağlı Kaman ilçesinden gelenlerce kurulmuştur. İl merkezine bağlı köy(3), kasaba(1), mahalle(3) ve il genelini(1) temsil eden 8 dernek varken, Balışeyh ilçesinden gelenlerce kurulan 7 dernek bulunmaktadır. Delicelilerin 4, Yahşihanlıların 2 derneği mevcutken, Çankırı, Yozgat, Çorum, Kalecik, Çelebi, Sulakyurt, Bahşili, Karakeçili ve Karadeniz Bölgesinden gelenlerin birer derneği faaliyettedir. Ayrıca köken olarak Kafkasya bölgesinden gelenlerce kurulmuş bir dernekte faaliyettedir.

Toplam 54 hemşehri derneğinin 14'ü Kırıkkale ili dışından gelenlerce kurulurken, Kırıkkale il merkezi ile ilçe, belde ve köyleri adına kurulan dernek sayısı 40. İl merkezinde bulunan 44 hemşehri derneğinin ise 14'ü il dışından gelenlerce kurulmuşken, 30'u Kırıkkale'ye bağlı ilçe, köy ve kasabalardan gelenlerce kurulmuştur. Bu durum Kırıkkale'nin henüz bir bütünleşme sağlayamadığının göstergesi olduğu gibi, Kırıkkale'de esasen il dışından gelenlerden çok İl'in köy, kasaba ve İlçelerinden gelenlerde de “Kırıkkalelik” bilincinden öte daha dar bir anlayışın olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda siyasette daha etkin olma çabasında olan köy, kasaba yada ilçelerin bu etkinliği sağlama yollarından biri olarak Hemşehri derneklerini gördükleri de ifade edilmektedir. İl merkezinde Keskinliler'in 8 ve Balışeyhliler'in 7 derneğinin bulunuyor olması, Kırıkkale siyasetindeki “Keskinli” - “Obalı” rekabetinin dernekler bazında yansımasıdır diyebiliriz.

Daha önce bir kent kültürü ve alt yapısı olmayan Kırıkkale, artan göç dalgasıyla beraber kente gelenlerin getirdikleri eski davranış ve alışkanlıkları, örf ve adetleri harmanlayacak ve bütünleştirecek bir imkandan da yoksun olması nedeniyle kültürel ve sosyal sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Kente gelenlerin büyük kısmı şehirde ayrı gruplaşmalar oluşturarak²²⁴ kendi içlerindeki dayanışmayı artırmak, sosyal baskı grubu oluşturmak için “dernekler” kurmuşlardır.²²⁵ Başlangıçta kent ile bütünleşmenin bir yolu olabilen hemşehri örgütlenmeleri giderek bu işlevinin tersine bir işlev görmeye başlamakta, kentlerde içe kapalı cemaatlerin oluşumunu hızlandırmakta²²⁶ ve göçle gelenlerin kentlileşmesinde geciktirici bir rol oynamaktadır. Bugün Kırıkkale'de bırakınız aynı şehirden gelenleri, aynı köyden gelenler bile hemşehri derneği oluşturmuştur. Bu yapılanmanın bir sonucu olarak, hemşehri derneklerinin de etkisi ile bazı gruplar nüfus sayımına kendi memleketlerinde (köy ve kasabalarında) katılmışlardır. Bu durum Kırıkkale'de kentlilik bilincinin oluşmadığını veya ne kadar zayıf olduğunu açıkça göstermektedir.²²⁷

Gerçektende hemşehri gruplaşma ve dernekleri başka faktörlerle birlikte Kırıkkale'de değişimi yavaşlatıcı bir rol oynamışlardır. Oluşan bölge ve şehir

---

²²⁴ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.53

²²⁵ TURAL, Sadık : “Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?)”, Kırıkkale Dergisi, sayı:1, Ocak 1995, s.42

²²⁶ ÖZER, İnan : a.g.e, s.35

²²⁷ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.53

grupları ve bunların dernekleri kentsel bütünleşmeyi geciktirirken, Kırıkkalelilik duygusunun da yeterince oluşmasına engel teşkil etmişlerdir.²²⁸

Kırıkkale’de faal bulunan “kültür ve yardımlaşma” (Hemşehri) derneklerinin memleket hasretini gidermek ve hemşehrilerini bir araya getirmek için kurulduklarını belirten Kırıkkale Belediyesi Kültür Müdürü Hasan Ulusoy, bu derneklerin kültürel amaca uygun çalışmalarına pek rastlanmadığını, çoğu derneklerin seçim zamanına kadar kapalı olduklarını ve seçim döneminde belli bir güç ifadesi olarak kullanıldıklarını kısaca siyasi rant vasıtası olarak bilindiklerini ifade etmektedir.²²⁹ Hemşehri derneklerinin siyaset aracı olarak kullanıldığı konusunda yerel basında da yazılar çıkmaktadır. Nitekim yerel yayın yapan YARIN Gazetesi 4 Nisan 2005 günlü sayısında verdiği bir haberde şunları dile getiriyor: “Seçim zamanlarının en hareketli, en canlı unsurlarından olan yöre dernekleri seçim olmayan zamanlarda ise hiçbir faaliyette bulunmuyorlar. Derneklerin bu yaklaşımı siyaset için mi kuruldu sorusunu gündeme getiriyor.” Hemşehri derneklerinin yöneticileri ile yaptığımız anket sırasında, bazı derneklerin seçime yakın faal hale geleceği, seçim olmayan dönemlerde faaliyetlerinin olmadığı bizzat yöneticileri tarafından ifade edilmiştir.

Şüphesiz hemşehri derneklerinin bazıları amaca uygun faaliyet gerçekleştirmese de, bazıları tam tersine hemşehrilerinin kentle uyumunu sağlamayı hedefleyen faaliyetler yapmaktadırlar. Sözgelimi “Yozgatlılar Derneği” İş-Kur İl Müdürlüğü ve Kırıkkale Belediyesi ile işbirliği yaparak Osman Gazi Mahallesinde bulunan 30 dekarlık arazi ağaçlandırma projesini hayata geçirmiştir.²³⁰

Kırıkkaleli olma konusunda çok istekli olmadıkları ve sıkıntıları olduğu bilinen hemşehri derneklerinin yeniden yapılandırılmaları suretiyle, Kırıkkale’de muhtelif kültürlerin zenginliğinin yaşatılması sağlanırken,²³¹ kentsel bütünleşmeye ve Kırıkkalelilik bilincinin gelişmesine katkı sağlamaları temin edilebilir.

---

²²⁸ ATALAY, Beşir : “Kırıkkale ve Çevresinin Kültürel Dokusu” s.161

²²⁹ ULUSOY, Hasan : a.g.e, s.139

²³⁰ İl Gazetesi , 12.05.2005, sayı:5619

²³¹ ULUSOY, Hasan : a.g.e, s.139

V. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde Kırıkkale il merkezinde faaliyet gösteren “Hemşehri Dernekleri” yöneticileri ile yaptığımız anket ve bu tür derneklerin üyesi olmayan kişilerle yaptığımız görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular verilir ve değerlendirilecektir. Öncelikle kendileri ile anket yaptığımız ve aynı zamanda hemşehri derneklerinin yöneticileri olan derneklerin özellikleri, Kırıkkale ile olan bağları ve Kırıkkale ile ilgili kişisel görüşleri anket sonuçlarına göre tablolar halinde verilecektir. Sonrasında ise hemşehri derneklerinin kurumsal özellikleri, üye ve hemşehrilerle ilişkileri, Kırıkkale'nin sosyal, kültürel ve siyasal hayatına etkileri hem tablolar ile verilecek hem de, gerek benzer araştırma sonuçları, gerekse hemşehri derneği mensubu olmayan kişilerle yaptığımız görüşme ve gözlemlerimizin sonuçlarıyla birlikte değerlendirilecektir.

Kırıkkale Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü kayıtlarına göre, kent merkezinde bulunan ve hemşehri gruplarınca kurulmuş 44 hemşehri derneği bulunmaktadır. Tespit edilen 44 derneğin 36'sının yöneticileri ile anket yapılmıştır. Araştırma kapsamına almadığımız derneklerden 3'ü Kırıkkale kent merkezinde bulunan mahalleler adına kurulmuş dernek olup araştırmaya değer bir farklılıklarının olmaması ve sadece “Lokal” işletmekte olduklarından araştırma kapsamına alınmamıştır. Bir dernek Kafkasya bölgesinden gelenlerce kurulmuş olup, gerek diğer derneklerin hemşehrilerinin tersine yurt dışından göçen kişilerce kurulmuş olması, gerekse ilk geldikleri yerin doğrudan Kırıkkale kent merkezi olmayıp başka il ve ilçeler olması gerekçesiyle araştırmamıza dahil edilmemiştir. Bu derneğin mensupları Kırıkkale kent merkezine Çorum, Tokat, Artvin gibi illerden yeni bir göçle gelmiş kişilerden oluşmaktadır. Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarında faal olarak gözüken 3 derneğin²³² kendilerini fesh ettikleri, eski mensuplarınca ifade edilmiştir. Bu sebeple araştırmaya dahil edilmemişlerdir. Kırıkkaleliler Derneğini ise, araştırma konumuz olan ve göçler neticesi Kırıkkale'ye gelerek burada yaşayanlarca, geldikleri yöreleri temsilen kurulan dernekler sınıfında değerlendirmedığımız için araştırma kapsamına almadık.

---

²³² Bu dernekler; Balıseyh Kargın Köyü Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Kırık Köyü Tanıtma Yaşatma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği ve Kırıkkale Yahşihanlılar Kültür Yardımlaşma ve Doğayı Koruma Derneğidir.

Anket sonuçları yorumlanırken zaman zaman deneklerin bir başka soruya verdikleri cevaplar karşılaştırılmıştır. Yaptığımız görüşme ve gözlemlerimiz sonucu elde edilen bilgiler, Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarından alınan bilgilerle birlikte değerlendirilmiştir.

Anket sonuçlarının genel değerlendirmesi dışında, hemşehri dernekleri iki ayrı sınıflandırmaya tabi tutularak da değerlendirilmiştir. Öncelikle Kırıkkale İl sınırları içinden gelenlerce kurulan hemşehri dernekleri ile İl sınırları dışından gelenlerce kurulan derneklerin yöneticilerinin verdikleri cevaplar, gerekli görülen yerlerde karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Bir diğer sınıflandırma ise köy ve kasaba dernekleri ile ilçe-il ve bölge dernekleri olarak yapılmıştır. Her ne kadar belediye teşkilatı olan yerleri kent olarak ele alan yaklaşımlar olsa da, araştırmamızda beldelerin kentsel özelliklerden çok kırsal özellikler taşıması ve nüfuslarının yeni Belediye Kanunundaki nüfus sınırının altında olması gibi sebeplerle kasaba derneklerini köy dernekleri ile aynı grupta değerlendirdik. İki grup derneğin yöneticilerinin verdikleri cevaplar da ihtiyaç duyuldukça karşılaştırılmalı olarak yorumlanmıştır.

Anket Uygulanan Hemşehri Derneklerinin Kurucuları

Tablo 6 : Anket Uygulanan Hemşehri Derneklerinin Nereden Gelenlerce Kurulduğu

	Sayı	Yüzde
Keskin	8	22.2
Kırşehir	8	22.2
Balışeyh (Oba bölgesi)	7	19.4
Kırıkkale İl Merkezi	2	5.6
Delice	2	5.6
Çankırı-Yozgat-Çorum-Yahşihan Kalecik-Çelebi-Sulakyurt Bahşili Ve Karadeniz Bölgesi	9 (Birer Dernek)	25.0
Toplam	36	100.0

Anket uyguladığımız 36 hemşehri derneğin 13'ü Kırıkkale kent merkezine başka illerden gelenlerce kurulmuş, 23'ü ise Kırıkkale İlinin ilçe, belde ve köylerinden gelen kişilerce kurulmuştur.

Köy ve kasabalardan gelenlerce kurulan dernek sayısı 24 iken, ilçe, il ve bölgeleri temsilen kurulan derneklerin sayısı ise 12'dir.

Araştırma kapsamına aldığımız 36 derneğin 18'i köyleri, 6'sı beldeleri, 7'si ilçeleri, 4'ü illeri ve 1'i de birden çok İli kapsayacak şekilde bir coğrafi bölgeyi temsil etmektedir.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi araştırma kapsamına aldığımız 36 dernekten 8'i Keskin ilçesinin merkezi, beldesi veya köylerinden gelenlerce, 8'i Kırşehir ili sınırlarından gelenlerce ve 7'si Balışeyh ilçesi (Oba bölgesi) merkez, kasaba ve köylerinden gelenlerce kurulmuştur. Bu rakamlar adeta Kırıkkale kent merkezinde yaşanan Keskinli-Obalı-Kırşehirli rekabetinin hemşehri dernekleri olarak yansımastır.

Aynı yöreden göç ederek Kırıkkale kent merkezine yerleşen hemşehri ile "yardımlaşma ve dayanışma" genel amacıyla kurulan dernekler araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu özellikte olmayan 5 dernek ile, resmi kayıtlarda faal görünmesine rağmen fesh edildiği mensuplarınca bildirilen 3 dernek dışındaki hemşehri derneklerinin tamamının yöneticileri ile anket yapılmıştır. Derneğin hangi yöneticisi ile anket yapılması konusunda tesadüfi yöntem uygulanmıştır. Dernek başkan veya ikinci başkanı bulunabilmişse tercih edilmiş, bulunamamışlarsa yönetim kurulu üyelerinden biri ile anket yapılmıştır.

5.1 DENEK ÖZELLİKLERİ

Cinsiyet

Kendileri ile anket yaptığımız hemşehri derneği yöneticilerinin tamamı erkeklerden oluşmaktadır. Şüphesiz bu derneklerin yöneticileri arasında hiç bayanın olmadığı sonucu sadece bu anketle çıkarılamaz. Ancak genel durumun da çok farklı olmadığı bilinmektedir. Bu durum bize, Kırıkkale'ye göçle gelen ailelere mensup kadınların, henüz sivil toplum örgütlenmelerine ilgi duymadığını, sosyal hayatın içine hemşehri derneği türü yapılanmalarla girmedikleri yada giremediklerini göstermektedir. Esasen hemşehri örgütlenmelerinin erkek egemen olması sadece Kırıkkale'ye ait bir özellik değildir. Kurtoğlu'nun da belirttiği gibi hemşehri dernekleri, erkeklerin buluşup bir araya geldikleri yerlerdir. Bu özellikleri ile de kahvehanelere benzerler.²³³ Hemşehri derneklerinin üyelerinin çok büyük çoğunluğunun da erkeklerden oluştuğu bilinmektedir.

---

²³³ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.197

Deneklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo 7: Deneklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
28-39 yaş	8	22.2
40-49 yaş	19	52.8
50 + Yaş	9	25.0
Toplam	36	100.0

Kendileri ile anket yapılan dernek yöneticilerinin yarısından fazlasını 40'lı yaşlarda olanlar oluşturmaktadır. Bu da bize, özellikle 1955'ten sonra ülke genelinde de artan göç akını sonrası doğanların hemşehri derneklerinde yönetici konumunda olduklarını göstermektedir. Dernek yöneticilerinden birinin yaşı 30'un altında iken, bir kişi 67, bir kişi ise 74 yaşındadır. 28 ile 49 yaş arasında olanların toplam sayısı 27 ve oranı ise %75.0'dır. Bu yaş grubunun toplamın 2/3'ünü oluşturmasında ülkemizdeki seçilme yaşının yüksek olması yanında, "eli iş tutan" kişilerin bu tür derneklerde yönetici olmalarından kaynaklanmaktadır.

Deneklerin Doğum Yerleri

Tablo 8: Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kırıkkale'de Doğanlar	10	27.8
Kırıkkale Dışında Doğanlar	26	72.2
Toplam	36	100.0

Deneklerin 10'u (% 27.8) Kırıkkale merkezinde doğan kişilerden oluşurken, 26'sı (%72.2) derneklerinin temsil ettiği il, ilçe, belde veya köyde doğmuş kişilerden oluşmaktadır. Hemşehri derneklerinde yöneticilik yapanların 1/4'ünün Kırıkkale il merkezinde doğup büyümelerine rağmen baba veya dedelerinin geldiği yerleri temsil eden derneklerde aktif olarak yer alıyor olması kentle bütünleşmenin sağlanamadığı ve bu durumun önemli sebeplerinden birinin hemşehri dernekleri olduğu tezimizi güçlendirmektedir. Kırıkkale'de doğan ve deneklerin en genci (28 yaşında) olan bir dernek yöneticisi, ailesinden Kırıkkale'ye ilk gelenin dedesi olduğunu -1930 yılında-, kendisini ve Kırıkkale'de yaşayanları Kırıkkaleli olarak gördüğünü ifade etmesine karşın, kimleri hemşehrini olarak görüyorsunuz sorusuna, "Kendi köyümden olanları" cevabını vermektedir. Bir başka dernek yöneticisinin ifadesiyle "ne köyden ne de Kırıkkale'den vazgeçemeyen" kişiler olarak, kırdan ayrılmış ama, ne maddi ne

de manevi olarak bağıını tam koparamamış, kentte çalışıp kentte ikamet etmekle birlikte, kentin değer yargılarını, kentli yaşam tarzını benimseyememiş bir grubu oluşturduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Adeta “kültürel bir gecekonduculuk” durumu söz konusudur.

Kırıkkale’ye Nereden Geldikleri

Tablo 9: Deneklerin Geldikleri Yerlere Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
İl	5	13.9
İlçe	3	8.3
Belde	2	5.6
Köy	26	72.2
Toplam	36	100.0

Daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi, araştırma kapsamına aldığımız hemşehri dernekleri, temsil ettikleri yöre bakımından 18’i köy, 5’i belde, 7’si ilçe, 5’i il ve 1’i bölge derneği durumundadır. Anket uygulanan 36 derneğin 18’i (% 50’si) köy derneği konumunda iken, 36 dernek yöneticisinin 26’sı (%72.2’si) Kırıkkale’ye köyden geldiğini beyan etmiştir. Bu oran bize köy kökenli olan kişilerin, kendi köylerine ait dernekleri yoksa, genellikle köylerinin bağlı olduğu il veya ilçelerine ait derneklerde yönetici olarak yer aldıklarını göstermektedir. Dolayısıyla köy kökenli kişilerin, kırsal özelliklere daha sıkı sarılıyor olmalarının da etkisiyle, bu tür derneklerde yöneticiliğe heveskar olduklarını söyleyebiliriz.

Deneklerin Kırıkkale’ye Geliş Yılları

Tablo 10: Deneklerin Kırıkkale’ye Geliş Yıllarına Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
1950 Öncesi	1	2.8
1950-1959	1	2.8
1960-1969	4	11.1
1970-1979	15	41.6
1980 ve Sonrası	5	13.9
Kırıkkale’de Doğanlar	10	27.8
Toplam	36	100.0

Tabloda görüldüğü gibi deneklerin yarısından fazlası Kırıkkale’ye 1960-1980 yılları arasında gelmiştir. Atalay’ın 1981’de emekli, işçi ve serbest meslek mensubu

616 kişiyle yaptığı ankette²³⁴ 1960-1980 arası Kırıkkale'ye gelenlerin toplam oranı %28.5 olarak gözükmektedir. Dernek yöneticilerinin nispeten Kırıkkale'ye daha sonradan gelenler ağırlıklı olması, ticaretten siyasete ve yönetime kadar her alanda ağırlıklı olan yaş grubunun yönetici konumunda olması kadar “Kırıkkalelilik Bilinci”nin gelişmemiş olduğunun da göstergesi sayılabilir. Bu aynı zamanda birkaç nesil geçtikten sonra oluşacağı genellekle varsayılan kentsel bütünleşme ve kentlilik bilincinin de henüz tam anlamıyla gerçekleşmediğini göstermektedir.

Deneklerin Ailelerinden Kırıkkale'ye İlk Kimin Geldiği

Tablo 11: Deneklerin Ailelerinden Kırıkkale'ye İlk Gelenlerin Kimler Olduğu

	Sayı	Yüzde
Dede	5	13.9
Baba	11	30.6
Kardeş	7	19.3
Kendim	11	30.6
Akrabalar	2	5.6
Toplam	36	100.0

Ailelerden Kırıkkale'ye ilk gelenlerin yarısı kendisinin veya kardeşinin ilk gelen olduğunu bildirmiştir. Kendisi gelenlerin 9'u 1965 sonrası Kırıkkale'ye gelmişken Kardeşlerin tamamı 1965-1975 tarihleri arasında gelmiştir. Ailesinden Kırıkkale'ye ilk gelenin kendisi olduğunu bildirenlerden 4'ünün eğitim için, 4'ünün ekonomik sebepler, üçünün ise ailesi veya akrabalarının etkisiyle geldikleri anlaşılmıştır.

Kırıkkale'ye Göç Etme Sebepleri

Tablo 12: Deneklerin Kırıkkale'ye Göç Sebepleri

	Sayı	Yüzde
Ekonomik Sebepler	19	52.8
Ailemin Göç Etmesi	9	25.0
Eğitim	6	16.6
Akrabaların Etkisi	2	5.6
Toplam	36	100.0

Yapılan bir çok araştırma²³⁵ göstermektedir ki iç göçlerin en önemli sebebi ekonomiktir. Kırsalda makineleşme, yeni teknoloji kullanımı, yeni miras hukukunun

²³⁴ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.74

²³⁵ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.91; ÖZER, İnan : a.g.e, s.160; TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.101; GÜÇLÜ, Sevinç (ÖZEN) : a.g.e, s.73; ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme..... s.77

getirdikleri, artan beklentiler gibi unsurlar nedeniyle daralan iş imkanı insanları yeni alanlar aramaya yönlendirmektedir. Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte yeni iş sahalarının açıldığı kentler cazibe merkezi haline gelmektedir. Kırıkkale daha önce de bahsedildiği gibi, boş sayılabilecek bir arazide MKE Fabrikalarının kurulmasıyla oluşmuş bir sanayi şehri olarak nüfusunun tamamı göçlerle oluşmuş bir kenttir. Bu açıdan deneklerin % 52.8'inin bu gerekçeyle gelmiş olması doğaldır. Hatta ailesinin göç etmesi sebebiyle gelenleri de bu orana dahil etmek gerekir ki bu durumda oran % 77.8 olmaktadır. Araştırmamız bir göç yada kentleşme araştırması olmaması ve Kırıkkale'ye göç sebeplerini ortaya çıkaracak sayıda denekle yapılmamış olmasına karşın ortaya çıkan rakamlar Atalay'ın yaptığı araştırma sonuçlarıyla²³⁶ benzeşmektedir. Bahse konu araştırmada deneklerin memleketlerinden göçme nedeni olarak ilk iki sırada saydığı arazi azlığı ve işsizlik ekonomik sebepler olup toplam oranı %58.8'dir. Bu durum araştırmamızda elde edilen sonucun doğru bir yansıma olduğunu göstermektedir.

Deneklerin Kırıkkale'ye gelişinde en önemli etken , arazi azlığı ve verimsizliği sebebiyle yaşanan “geçim sıkıntısı” ve Kırıkkale'deki “iş imkanı”dır. Zorunlu olmasa da, zorlayıcı bir göç sonucu geldikleri kabul edilmesi gereken bu kişilerin, geldikleri yerlere, özellikle “köylerine” özlem duyguları içerisinde oldukları ve bu hasreti kısmen de olsa gidermek üzere dernekler etrafında toplanmış oldukları sonucunu da çıkarmaktayız.

Deneklerin Meslekleri

Tablo 13 : Deneklerin Mesleklerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Esnaflık	15	41.7
Emekli	8	22.2
İşçi	6	16.7
Memur	4	11.1
Serbest	3	8.3
Toplam	36	100.0

Hemşehri derneklerinin yöneticilerinin %41.7'sinin esnaf olduğu görülmektedir. Dernek yöneticilerinin mesleki dağılımı bize, daha çok orta ve alt gelir düzeyine sahip kişilerin dernek yöneticiliği yaptığını göstermektedir. Bir başka

²³⁶ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme..... s.75

benzer araştırmada da, hemşehri derneklerinin daha çok gelir düzeyi düşük kesimler için bir dayanışma örgütü olduđu²³⁷ tespiti yapılmıştır. Üyeler konusu araştırma kapsamımızda olmamakla birlikte, yöneticilerin genel mesleki dağılımını emekli, işçi, memur gibi dar ve sabit gelirli yada esnaf gibi küçük ölçekli işyeri sahiplerinin derneklerde görev aldıklarını göstermektedir.

Dernek yöneticisi olan ve bir şekilde kamuya ait işyerlerinde çalışan veya çalışmış olanların toplamı (emekli, memur ve işçi) 18 kişi olup oranı ise %50'dir. İşçilerin tamamı MKE ve Tüpraş Rafinerisinde çalışırken, emeklilerden sadece biri Bağ-Kur (esnaf) emeklisi, biri memur emeklisi, kalan 6'sı ise işçi (MKE fabrikalarından) emeklisidir.

Bu rakamlar göstermektedir ki hemşehri dernekleri genellikle, bir şekilde "Devlet"te çalışan veya çalışmış olanların yönetici olmalarını yeğlemektedir. Bilinen bir gerçek "sivil toplum örgütlerinin devlete yakınlaşmak istediğinde, genellikle yönetim kurullarında, merkezi yada yerel yönetimlerden üyelere yer verdikleridir. Amaçları kamu kaynaklarının dağıtım sürecinde yetkilileri etkilemektir".²³⁸ Bir hemşehri derneği yöneticisinin deyimiyle, "hem kayıt kuyut işlerinden anlayacak, hem de resmi makamlara girip çıkmasını bilecek insanlar"a ihtiyaç duymaktadırlar." "Devlet'i tanıyan kişiler dernek işlerini daha çabuk yaparken, Devlet'in maddi-manevi desteğini almak konusunda da tecrübelerini konuşturacak"ki hemşehrilerin işleri daha kolay yapılsın, dernek işleri rahat yürütölsün anlayışının olduğu açıkça ifade edilmektedir.

Dernek Başkanlarının Meslekleri

Tablo 14 : Dernek Başkanlarının Mesleklerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Esnağ	4	11.1
Emekli	10	27.8
İşçi	7	19.4
Memur	5	13.9
Serbest	7	19.4
Belirtilmeyen	3	8.4
Toplam	36	100.0

²³⁷ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.132

²³⁸ TOSUN, Gülgün E. : s.390

Dernekler İl Müdürlüğü'ne verilen beyannamelere göre,dernek başkanlarının mesleki dağılımı yukarıdaki tabloda görüldüğü gibidir. Mesleğini “serbest meslek” olarak bildirenlerden 5'i ilköğretim, 1'i Lise, 1'i ise Yüksek Okul mezunudur. Dolayısıyla bu kişilerin yüksek gelir seviyesine sahip olan avukatlık,eczacılık, doktorluk, mali müşavirlik benzeri işleri yapmadıklarının kabul edilmesi yanlış olmayacaktır.

Deneklerin Eğitim Durumu

Tablo 15: Deneklerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
İlköğretim	14	38.9
Lise	17	47.2
Üniversite	4	11.1
Lisansüstü	1	2.8
Toplam	36	100.0

Yöneticilerin %47.2'sinin lise eğitimini tamamladıkları görülmektedir. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre²³⁹ Kırıkkale genelinde, Lise veya dengi okulları bitiren, 25 ve üstü yaşlardaki nüfusun oranı %15.90 olarak verilmiştir. Bu oran erkeklerde %24.40 olarak tespit edilmiş olup, bizim karşılaştırma yapabileceğimiz gerçekçi rakamdır. Zira deneklerimizin tamamı erkek ve biri dışında 25 yaş üstüdür. Teorik olarak gerek örgütlenme bilincinin gelişmiş olması, gerekse yöneticilik yeteneği bakımından dernek yöneticilerinin eğitim düzeyinin genel ortalamanın üzerinde olması zaten beklenen bir durumdur. Burada dikkat çeken bir husus, Ön Lisans, Lisans ve Lisansüstü eğitim yapanların hemşehri derneklerinde başkan, 2.başkan ve hatta yönetim kurulu üyesi olarak çok düşük oranda bulunuyor olmasıdır. Bunun sebebi olarak üniversite eğitimi almış kişilerin, diğerlerine nazaran daha fazla kentle bütünleşmeleri ve kentlilik bilinci içinde olmaları, dolayısıyla daha fazla bireyselleşmeleri ve cemaat tipi yapılanmalar olan, dayanışmacı örgütlenmelere rağbet etmemeleri olabilir. Yukarıda verilen dernek yöneticilerinin mesleki dağılımı da bu yorumu destekler mahiyettedir. Zira avukat, doktor, eczacı gibi hem eğitim düzeyi yüksek, hem de yüksek gelir elde eden kişiler hemşehri derneği yöneticiliğini tercih etmemektedirler.

²³⁹ DİE 2000 : Genel Nüfus Sayımı ; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2002, s.43

Dernek Başkanlarının Eğitim Seviyeleri

Tablo 16: Dernek Başkanların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde
İlköğretim	12	33.3
Lise	13	36.1
Üniversite	7	19.5
Lisansüstü	1	2.8
Belirtilmemiş	3	8.3
Toplam	36	100.0

Hemşehri derneklerinin başkanlarının eğitimleri konusundaki Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarında Üniversite mezunu olarak görünen 7 dernek başkanının 5'i Yüksek Okul mezunu, 1'i ise Lisansüstü eğitim yapmıştır. Yüksek Okul mezunlarının sayısındaki görece fazlalığı ise mesleki dağılımla ilgili bölümdeki değerlendirme doğrultusunda açıklayabiliriz.

Kaç Yıldır Dernek Yöneticiliği Yaptıkları

Tablo 17: Deneklerin Yöneticilik Süreleri

	Sayı	Yüzde
2 yıldan daha az	10	27.8
2 – 6 yıl arası	15	41.7
6 – 10 yıl arası	6	16.6
10 yıldan fazla	5	13.9
Toplam	36	100.0

Derneklerin yöneticilerini değiştirebilme yeteneğine sahip olması, kurumsallaşmış olmaları ile de ilişkilidir. Zira lider ve yöneticilerini değiştirmelerine rağmen herhangi bir sorunla karşılaşmadan varlığını devam ettirebilen örgütlenmeler kurumsallaşma adına önemli bir özellik taşıyor demektir. Dernek yöneticilerinin görev süreleri, derneklerin faal oldukları süreler ile de yakından ilgilidir. Bu açıdan baktığımızda Kırıkkale il merkezinde faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin kuruluş yıllarına göre dağılımı şu şekildedir.

Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Yılları

Tablo 18 : Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Yılları

	Sayı	Yüzde
1970-1979 yılları arası	3	8.3
1980-1989 yılları arası	6	16.7
1990-1999 yılları arası	18	50.0
2000 yılı ve sonrası	9	25.0
Toplam	36	100.0

Görüldüğü gibi faal hemşehri derneklerinin 27'si (% 75) 1990 sonrası kurulan derneklerden oluşmaktadır. 1990 öncesi kurulmuş olan hemşehri derneklerinden hala faal olanların sayısı ise 9'dur. Halbuki 1980 yılı itibariyle 24 hemşehri derneğin faal olduğu²⁴⁰ bilinmektedir. Bu rakamlar bize hemşehri derneklerinin ömürlerinin, genellikle, çok uzun sürmediğini göstermektedir. Bununla birlikte derneklerin 2 veya 3 yılda bir genel kurul yapma zorunluluğu dikkate alındığında, mevcut yöneticilerin %69.5'inin 2 yada 3 dönemdir görevde oldukları, buna mukabil 2 ve/veya 3'den fazla dönemdir yönetici olanların ise derneklerin ancak % 30.5'ini oluşturduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla derneklerin en azından orta vade diyebileceğimiz 7-8 yılda bir yöneticilerini değiştirdiğini ve Türkiye gerçeğinde iyi sayılabilecek bir durum olduğunu ifade edebiliriz.

Hemşehri derneklerinde yönetici seçimi konusunda çoğunlukla oybirliğinin olduğu yaptığımız görüşmeler sırasında tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak ise dernek yöneticiliğinin emek ve zaman istediği, hemşehrilerin sorunları ile ilgilenmek gerektiği, bunların ise fedakarlık gerektirdiğinden fazla taliplinin çıkmadığı gösterilmiştir. Bu gerekçe doğru olmakla beraber bizim gözlem ve tespitlerimize göre, bazı dernek yöneticileri toplumsal bir statü alanı ve siyasal etkinlik mekanı olarak gördükleri dernek yöneticiliğini, özellikle dernek başkanlığını, devretmek konusunda cimri davranmaktadır. Hemşehri derneklerinin üye sayılarının azlığı da göstermektedir ki bu dernekler kontrol edilemeyecek üyelere sahip olmak istememektedirler. Bir başka sebep ise etkin denetimden kaçabilmek için, lokal açma ihtiyacı hisseden bazı kişilerin bunun yolu olarak dernekleşmeyi görmesidir. Hemşehri kahvehanesine göre daha az denetlenecek olan lokal, hem hemşehrileri bir araya getirmekte hem de birkaç kişiye iş imkanı sağlamaktadır. Dolayısıyla özellikle lokal işleticileri ve arandığında kolay bulunabilecek olan emekli, esnaf gibi kişiler dernek yöneticisi olmaktadırlar. Sonuç olarak hemşehri derneklerinin büyük çoğunluğunun kurumsallaşmış örgütlenmeler olmadığını söyleyebiliriz.

---

²⁴⁰ ATALAY, Beşir : a.g.e, s.103

Hemşehri Derneği Dışında Üye Oldukları Sivil Toplum Kuruluşu

Tablo 19 : Deneklerin Başka Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumları

	Sayı	Yüzde
Evet	23	63.9
Hayır	13	36.1
Toplam	36	100.0

Anket uyguladığımız hemşehri derneği yöneticilerinin %63.9'u başka bir sivil toplum kuruluşunda da üye veya yönetici olarak görev almış durumdayken, %36.1'i başka bir sivil toplum kuruluşu ile üye yada yönetici olarak ilgisinin olmadığını bildirmiştir. Bu durum bize, dernek yöneticilerinin yalnızca hemşehri örgütlenmelerinde değil başka sivil toplum örgütlerinde de üye veya yönetici olma eğilimi taşıdıklarını, dolayısıyla katılımcı bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum aynı zamanda deneklerin toplum önderi olma, yönetimde söz sahibi olma eğilimi içerisinde olduklarını da gösterir.

5.2 DENEKLERİN MEMLEKETLERİ İLE BAĞLARI

Memleketlerine Geri Dönmeyi Düşünüyorlar mı?

Tablo 20 : Deneklerin Memleketlerine Geri Dönüş Eğilimleri

	Sayı	Yüzde
Geri Dönmeyi Düşünenler	6	16.7
Geri Dönmeyi Düşünmeyenler	30	83.3
Toplam	36	100.0

Deneklerin %83.3 gibi çok yüksek bir miktarı memleketlerine geri dönmeyi düşünmemektedir. Üyelerin geri dönüş eğilimi konusunda da benzer cevaplar verilmiştir. Zaten memleketlerinde gayrimenkul alımı ile ilgili eğilim de geri dönüşü düşünmeyenlerin büyük çoğunluk olduğunu göstermektedir. Geldikleri yerlerdeki şartların olumlu yönde değişmemiş olması, yaşanan kentin sunduğu imkan ve hizmetlerin cazibesi, çocukların eğitim imkanının daha iyi olması ve iş imkanının fazla olması gibi sebeplerle geri dönüşü düşünmemeleri doğaldır.

Memleketlerine geri dönmeyi düşünenlerden üçü Kırıkkale'ye bağlı ilçe ve köylerden gelenleri temsil eden dernek yöneticisi iken, üçü ise Kırıkkale İli dışından gelenlerce kurulmuş dernek temsilcileridir. Ayrıca geri dönmeyi düşünen 6 dernek yöneticisinden 5'i köy yada kasabaları temsil eden derneklerin yöneticisi olup sadece

biri ilçe derneği konumundadır. Köylerden gelenlerin kırsala duydukları özlemin daha fazla olması ve muhtemelen emekliliğinde uğraşacağı kadar bir tarla veya bahçesinin olması köy kökenlileri dönüşe biraz daha yakın kılmaktadır.

Memleketlerine Hangi Sıklıkta Gittikleri

Tablo 21: Deneklerin Memleketlerini Ziyaret Sıklıkları

	Sayı	Yüzde
Her Ay	20	55.6
Altı Ayda Bir	8	22.2
Yılda Bir	6	16.6
2-3 Yılda Bir	1	2.8
Gitmiyorum	1	2.8
Toplam	36	100.0

Tablo 20 ve 21 birlikte incelendiğinde, deneklerin %83.3'ünün “köy”üne dönmeyi düşünmemesine rağmen, %55.6'sının en az ayda bir kez memleketini ziyaret ettiğini görüyoruz. Memleketlerini her ay ziyaret edenlerin 15'i (%75) Kırıkkale'ye bağlı ilçe, köy ve kasabalardan gelenlerdir. Geri kalan %25'lik kesim ise tamamen Kırşehir'den gelenlerce kurulmuş olan derneklerin temsilcileridir. Her ay memleketine gittiğini ifade eden 20 dernek yöneticisinden sadece 4'ü ilçe veya İl derneği durumundadır. Diğer 16 (% 80) kişi ise köy ve kasaba derneklerinin temsilcileridir. Anlaşılmaktadır ki mesafe yakınlığı ziyaret sıklığını doğal olarak etkilemektedir.

Yaptığımız görüşmelerde, yakınlığın yanında aile büyüklerinin hala memlekette yaşıyor olması ve miktarı az da olsa, hiç olmazsa “unluk” buğdayını kazanabilecek kadar olan arazinin ve/veya bağ-bahçenin var olması, deneklerin memleketlerini ziyaret etmelerini sebepleri olarak bildirilmiştir. Özellikle de köylerden gelenler doğdukları yerlere daha bağlıdırlar. Ulaşımın kolaylaşması ve sahip olunan ulaşım araçları, gerek Kırıkkale'nin tamamına gerekse Kırşehir'in birçok yöresine gününbirlik gidiş gelişi de kolaylaştırmıştır. “Ne köyden ne de Kırıkkale'den kopamayan” kişilerin hem hasret giderip köydeki işlerini yaparken hem de kentin sunduğu imkan ve hizmetlerden yararlanıyor olması, köyleriyle Kırıkkale arasında adeta mekik dokumalarına yol açmaktadır.

Memleketlerinde Gayrimenkullerinin Olup Olmadığı

Tablo 22 : Deneklerin Memleketlerinde Gayrimenkul Sahipliği

	Sayı	Yüzde
Evet	25	69.4
Hayır	11	30.6
Toplam	36	100.0

Memleketlerinde gayrimenkullerinin olup olmadığı şeklindeki soruya 25 denek (%69.4) evet cevabını verirken, 11'i (%30.6) hayır cevabını vermiştir.

Memleketlerinde Sahip Oldukları Gayrimenkullerin Cinsleri

Tablo 23: Deneklerin Memleketlerinde Sahip Oldukları Gayrimenkullerin Dağılımı

	Ev		Arsa		Tarla-Bahçe	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	14	38.9	5	13.9	21	58.3
Hayır	22	61.1	31	86.1	15	41.7
Toplam	36	100.0	36	100.0	36	100.0

Memleketlerinde sahip oldukları gayrimenkullerin toplam denek sayısına oranlanarak dağılımı Tablo 23’de görüldüğü gibidir. Memleketinde işyeri olan ise bulunmamaktadır. Deneklerin memleketlerinde sahip oldukları gayrimenkullerin dağılımına baktığımızda, yarıdan fazlasının tarla ve/veya bahçe sahibi olduğunu görüyoruz. Deneklerin memleketlerinde sahip oldukları gayrimenkuller, onların geri dönmeyi düşündükleri anlamına gelmemektedir. Hiç birinin mülkiyet olarak işyerine sahip olmaması da bu sebeptir. Yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz bilgilere göre sahip olunan tarla-bahçe ve hatta evler genellikle miras yoluyla intikal etmiştir. Bunun yanında çok az da olsa Kırıkkale’deki işleriyle birlikte “çiftçilik” yapmayı düşünenler olduğunu da kabul etmeliyiz. Memleketteki arazi varlığı sık ziyaretin de asıl sebebini oluşturmaktadır.

Kırıkkale’de Gayrimenkul Sahibi Olma Durumları

Tablo 24 : Deneklerin Kırıkkale’de Gayrimenkul Sahipliği

	Sayı	Yüzde
Evet	29	80.6
Hayır	7	19.4
Toplam	36	100.0

Deneklerden 29’unun (% 80.6) Kırıkkale’de herhangi bir mülkiyeti bulunmaktadır. Kırıkkale’de gayrimenkulu olmayanların sayısı ise 7’dir (%19.4).

Kırıkkale’de Sahip Oldukları Gayrimenkullerin Cinsleri

Tablo 25: Deneklerin Kırıkkale’de Sahip Oldukları Gayrimenkullerin Dağılımı

	Ev		İşyeri		Arsa		Tarla-Bahçe	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	29	80.6	12	33.3	14	38.9	3	8.3
Hayır	7	19.4	24	66.7	22	61.1	33	91.7
Toplam	36	100.0	36	100.0	36	100.0	36	100.0

Kırıkkale’de sahip oldukları içerisinde “ev” %80.6 ile en fazla sahip olunan gayrimenkul iken, deneklerin %38.9’u arsa, %33.3’ü ise işyeri sahibidir. Bu rakamlar kentte yaşayanlar açısından doğaldır. Zira deneklerin 18’i yani yarısı emekli, işçi ve memurdur. Bu sebeple de öncelikli ihtiyaç olan ev sahibi olmaları doğru bir tercihtir. Yine 15’i esnaf olan deneklerin 14’ü işyerine sahiptir. Sahip olunan gayrimenkuller tamamen kent hayatının ihtiyaçları doğrultusundadır. Memleketinde arsa sahibi olan denek sayısı 5 (%13.9) iken, deneklerin 12’si (%33.3) Kırıkkale’de arsa sahibidir. Gerçekte de arsanın kentte getirisi fazla olacaktır.

Gerek Kırıkkale’de gerekse memleketlerinde sahip oldukları gayrimenkuller deneklerin daha önce verdiği cevabı doğrular nitelikte geri dönüşü düşünmediklerini göstermektedir. Bunun yanında köylerinden de kopmadıkları ve kopamayacaklarını söyleyebiliriz. Sadece bu sebeple bile bu ve benzer durumda olan kişilerin tamamen kentli bir tavır alması, kentli değer yargılarını içselleştirmeleri gecikmiştir ve gecikmeye devam edecektir diyebiliriz. Kuşkusuz “kent” olmanın ölçüsü nüfus birikimi değildir. Belli alanlarda toplanmış kitlelerin, bilhassa köylerden gelmiş kişiler çoğunlukta ise, kenti oluşturmaları uzun bir süreç alacaktır. Bu süreç kentte yaşayanların kırsalla bağlarının devamı süresince gecikecektir. Deneklerimiz ve temsil ettikleri kitle her ne kadar geri dönüşü düşünmese de geride bıraktıkları ile irtibatları devam etmektedir. Bu nedenle de hem kentsel bütünleşme hem de kentlilik bilincinin oluşması gecikmekte. Hemşehri dernekleri memleketle olan bağın kopmaması ve kuvvetlenmesi yönünde etkili olmaktadır.

5.3 KIRIKKALE VE KIRIKKALELİK İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Kırıkkale Kentinin Kime Ait Olduğu

Tablo 26: Deneklerin Kırıkkale Kentinin Kime Ait Olduğuna Dair Düşünceleri

	Sayı	Yüzde
Devlete	4	11.1
Belediyeye	1	2.8
Burada Yaşayanlara	20	55.5
Bize	11	30.6
Toplam	36	100.0

Deneklerin kentin sahibi olarak kimi gördüklerini anlama amacını taşıyan bu soruya verilen cevaplardan %86.1'inin "bize" ve "burada yaşayanlara" şıklarını işaretlediği görülmüştür. Bu sonuç hemşehri derneklerinin yöneticilerinin Kırıkkale'yi benimsemiş oldukları görünümünü vermektedir. Kırıkkale'nin ilçe, kasaba ve köylerinden gelenlerce kurulan 23 dernek yöneticisinden 9'u (%39.1) bu kent bize aittir derken 11'i (%47.8) burada yaşayanlara cevabını vermiştir. Kırıkkale dışından gelenlerce kurulan dernek yöneticilerinin ise, sadece 2'si (%15.4) bize aittir derken 9'u (%69.2) burada yaşayanlara cevabını vermiştir.

Esasen her iki cevapta çok yakın anlam taşımakla birlikte, Kırıkkale ilçe, kasaba ve köylerinden gelenlerin Kırıkkale'yi daha fazla benimsedikleri anlaşılmaktadır. Kırıkkale dışından gelenlerin de kenti benimsedikleri açıktır. Ancak Kırıkkale il sınırları içinden il merkezine gelenlerin önemli bir kesimi, adeta, kenti başkaları ile paylaşmaktan kaçınırcasına, "bizim" kentimiz cevabını verirken il dışından gelenler, daha paylaşımcı bir yaklaşımla bu kent "burada yaşayanlara" aittir cevabını vermiştir. Kente il dışından gelenlerin "yabancı" olarak görülmesinden de anlıyoruz ki, Kırıkkale il sınırları içinden kent merkezine gelenler kentin asıl sahibi olarak kendilerini görmektedirler. Bu durum bir yandan kentsel bütünleşmenin tam olarak gerçekleşmesi önünde psikolojik engel olurken, diğer yandan hemşehri gruplarının ayrıştırıcı özelliklerini ön plana çıkarmalarına yol açmaktadır.

Kendilerini Nereli Kabul Ettikleri

Tablo 27: Deneklerin Kendilerini Nereli Kabul Ettikleri

	Sayı	Yüzde
Kırıkkale'li	30	83.3
Doğduğum Yerli	4	11.1
Babamın Doğduğu Yerli	2	5.6
Toplam	36	100.0

Kırıkkale’de “bölgecilik” yapıldığı ve buna da hemşehri derneklerinin öncülük ettiği eleştirisine muhatap olan hemşehri derneklerinin yöneticilerinin %83.3’ü kendisini Kırıkkale’li olarak gördüğünü beyan etmiştir. Sadece 6 kişi (%16.7) kendisini babasının veya kendisinin doğduğu yerli olarak tarif etmiştir. Kırıkkale il sınırları içinden gelenlerce kurulan 23 dernek yöneticisinden 20’si (%87.0) , Kırıkkale ili dışından gelenlerce kurulan 13 dernek yöneticisinin ise 10’u (% 76.9) kendilerini “Kırıkkaleli” olarak göstermiştir ki oranlar birbirine yakındır. Bir başka ayrıma göre ise 24 kasaba- köy derneği yöneticinden 22’si (%91.6) , 12 il ve ilçe derneği yöneticisinin ise 8’i (%66.7) kendini “Kırıkkaleli” saymaktadır. Kasaba ve köy derneklerinin diğerlerine nazaran daha fazla kırsal özellikler taşımalarına rağmen Kırıkkale’yi kabullenme anlamında daha ileride oldukları görülmektedir.

Bir çoğu Kırıkkale il, hatta ilçe ve kasaba bile olmazken var olan ilçe ve illerden gelenlerin bir kısmının kendilerini Kırıkkaleli olarak tanımlamakta zorluk çekmelerini de normal karşılamak gerekir. Bu durum kentli davranış kalıplarının benimsenmesinden öte sosyal bütünleşmenin önünde bir engel olabilecektir. Ancak hemen belirtelim ki Kırıkkale ili dışından gelenlerin “Kırıkkaleli” olmayı benimsemelerinin önündeki önemli psikolojik etken araştırmamız sırasında yaptığımız görüşmelerde de sıkça dile getirildiği gibi “yabancı” olarak görülmeleridir. Kırıkkale’ye başka il ve ilçelerden gelenlerin Kırıkkale’ye bağlı köylerden gelenlerce “yabancı” olarak nitelendirilmesi²⁴¹ ise yeni olmayıp eskiden beri mevcuttur. Özellikle genç kuşaklarda giderek etkisi azalan bir ayırım olarak görülse de kısa zamanda ortadan kalkması beklenmemelidir.

Kırklı yaşlarının sonuna gelmiş ve burada doğmuş, babası Kırşehir’den gelmiş bir öğretmen, kendisinin “esas Kırıkkaleli” olduğunu, buraya hizmet ettiğini, kendisinin ve çocuklarının geleceğini burada aradığını belirttikten sonra, “Kırıkkale Ankara’ya bağlı iken, biz ilçemizin büyüklüğünden dolayı, Ankara’yı benimsemez Ankaralıyız yerine Kırıkkaleliyiz derdik. Şimdi Kırıkkale il oldu, bu kez de Kırıkkale’ye bağlı ilçeler Kırıkkaleliyiz demekten kaçınıyorlar. Kendilerini Kırıkkale ile yarışır görüyorlar. Dışarıdan gelenleri de zaten buralı saymıyorlar” diyerek Kırıkkalelilik bilincinin gelişmemesi sebeplerinden birini dile getirmiştir.

---

²⁴¹ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.104

Kimleri Hemşehrileri Olarak Gördükleri

Tablo 28: Deneklerin Kimleri Hemşehrileri Olarak Gördükleri

	Sayı	Yüzde
Kendi Köyünden Olanları	12	33.3
Kendi Kasabamdan Olanları	3	8.3
Kendi İlçemden Olanları	1	2.8
Kendi İlimden Olanları	5	13.9
Kendi Bölgemden Olanları	1	2.8
Kırıkkale’de Yaşayanları	14	38.9
Toplam	36	100.0

Hemşehri, aynı şehirden, aynı memleketten olan insanları belirtmek için kullanılan bir kelimedir.²⁴² Hemşehri kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlükte de; “aynı ilden olan kimse, memleketli” olarak tarif edilirken, 5272 sayılı yeni Belediye Kanununda “Herkes, ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir” şeklinde bir tanımlama yapmıştır.

Sözlük ve mevzuattaki anlamı bu olmakla birlikte hemşehri derneklerinin yöneticilerinin kimleri hemşehrileri olarak gördükleri sorusuna, 14 kişi (%38.9) yeni Belediye Kanununun benimsediği tanımlamaya uygun cevap vermiştir. İkamet edilen yeri esas alan bu tanımlama yanında %61.1’lik bir kesim (22 kişi) ise doğum yeri esasını benimseyerek kendi köyü, kasabası, ilçesi, ili veya bölgesinden olanları hemşehrisi olarak kabul ettiğini bildirmiştir. Kırıkkale il sınırları içinden gelenlerce kurulan 23 derneğin temsilcisinden 9’u (% 39.1) kendi köyünden olanları hemşehrisi olarak görürken 11’i (%47.8) Kırıkkale’de yaşayan herkesi hemşehrileri olarak görmektedirler. İl dışından gelerek Kırıkkale’ye yerleşenlerce kurulan 13 dernek temsilcisinin ise sadece 3’ü (%23.0) Kırıkkale’de yaşayanları, 3’ü (23.0) kendi köylerinden olanları 4’ü ise (%30.8) kendi illerinden olanları hemşehrileri olarak görmektedirler.

Anlaşılmaktadır ki Kırıkkale il sınırları içinden kent merkezine gelenler daha büyük oranda Kırıkkale’de yaşayanları hemşehrileri olarak görmektedir. Kırıkkale İl sınırları içinden gelenlerce kurulan derneklerin temsilcilerinin %47.8’i, il sınırları dışından gelenlerin ise %23’ü Kırıkkale’de yaşayanları hemşehrileri olarak görmektedir.

²⁴² DOĞAN, D.Mehmet : Büyük Türkçe Sözlük, İz Yayıncılık, İstanbul 1995, s.483

Dışarıdan gelenlerce kurulan dernek temsilcilerinin %77'sinin hemşehri olarak geldikleri yerlerden olanları görmesi henüz kentle bütünleşemediklerini de göstermektedir. Bunların değişik sebeplerle kendilerini farklı görmeleri sonucu, hemşehri yardımlaşma ve dayanışma dernekleri kurdukları kabul edilmelidir. Ancak yarıya yakını Kırıkkale'de yaşayanları hemşehri olarak gören ve Kırıkkale'nin ilçe ve köylerinden gelenlerce kurulan hemşehri derneklerinin hangi farklı hemşehrilik özelliği sebebiyle dernekleştikleri anlaşılamamaktadır. Bu dernekler ya geldikleri yörelere hizmet götürmek amacıyla bir güç oluşturmak üzere kurulmuştur yada belirttiğimiz gibi siyasal alanda güç odağı olabilmek üzere kurulmuşlardır denilebilir. Bize göre her iki gerekçe de geçerlidir. Ayrıca Kırıkkale ilinin değişik yörelerinden gelenlerce kurulan hemşehri derneklerinin hemşehri farklılığı sebebiyle kurulmadıklarını, aksine bu dernekler vasıtasıyla farklı özellikleri olmayan benzer ama ayrı hemşehri gruplarının oluştuğunu söyleyebiliriz.

Kendinizi nereli kabul ediyorsunuz sorusuna verilen cevaplarla, kimleri hemşehriniz olarak görüyorsunuz sorusuna verilen cevaplar karşılaştırıldığında çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır. Kendisini Kırıkkaleli olarak tanımlayan 30 dernek yöneticisinin ancak yarısı (15 kişi) Kırıkkale'de yaşayanları hemşehrisi olarak görürken, diğerlerinden 9'u (%30.0) kendi köylülerini, 6'sı ise kendi kasaba ve ilinden olanları hemşehrisi olarak görmektedir. Halbuki kendisini Kırıkkaleli olarak görenlerin burada yaşayan herkesi hemşehrisi olarak görmesi gerekirdi. Çıkan sonuç bize deneklerin kafalarında "Kırıkkalelilik" ve "hemşehrilik" tanımlamalarının hala oturmuş olmadığını, bu sebeple de çelişkili sonuçlar çıktığını göstermektedir. Kendilerini Kırıkkaleli görenlerin %50'sinin hemşehri olarak geldikleri yerlerin insanlarını benimsiyor olmaları, aslında tam anlamıyla "Kırıkkaleli" olma bilincinde olmadıkları yanında, kendileri dışındakileri benimseme konusunda da sıkıntıları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kimlerin Kırıkkaleli Sayılabileceği

Tablo 29: Deneklerin Kimleri Kırıkkaleli Olarak Gördükleri

	Sayı	Yüzde
Kırıkkale'de Doğanlar	4	11.1
Kırıkkale'de Yaşayanlar	23	64.0
Kırıkkale Nüfusuna Kayıtlı Olanlar	3	8.3
Kırıkkaleliyim Diyebilenler	6	16.6
Toplam	36	100.0

Kendilerini çok büyük çoğunlukla (%83.3) “Kırıkkaleli” olarak gören dernek yöneticilerinin tamamının %64’ü Kırıkkale’de yaşayan herkesin bir süre sınırı olmaksızın “Kırıkkaleli” olduğu hususunda birleşmektedir. Yalnızca 4 yönetici (%11.1) Kırıkkale’de doğanları, 3 yönetici (%8.3) Kırıkkale nüfusuna kayıtlı olanları “Kırıkkaleli” olarak görürken, 6 yönetici (%16.6) Kırıkkaleliyim diyebilenler “Kırıkkaleli”dir cevabını vermiştir. Hiçbir denek belli bir süredir Kırıkkale’de yaşayanlar “Kırıkkaleli” sayılır dememiştir.

Yaptığımız çalışma sırasındaki görüşmelerimizde, Kırıkkale’de kimlerin “Kırıkkaleli” sayılacağı konusunda genel bir uzlaşımın olmadığı görülmüştür. Bir çok kişi ilk anda “burada yaşayan herkes buralıdır” derken konuşmasının devamında “burada yaşayan” tanımlamasına sınırlamalar getirmektedir. Bu sınır ya süre olarak belirtilmekte, ya burada iş sahibi olması ve tasarrufunu burada yatırıma dönüştürmesi esas alınmakta yada burada yaşamının yanında burayı benimseme şartı şeklinde olmaktadır. Tural bir yazısında²⁴³ “Bize göre en az yedi yıl Kırıkkale’de yaşamış, yaşamakta olan herkes Kırıkkale’lidir” derken, “Her türlü bağının burada olduğu bilinen üçüncü nesil Kırıkkale’ye sahip çıkacak ve bu şehri yeniden imar edecektir” diyen yerel İl Gazetesi imtiyaz sahibi Ali Çetin “Kırıkkale’de yaşayanlar”ın²⁴⁴ ve “Ben Kırıkkale’liyim” diyebilenlerin²⁴⁵ Kırıkkaleli olduğunu kaydetmiştir. Ankara’da faaliyet gösteren Kırıkkale Dernekleri Federasyonu ise, hazırlamakta oldukları Kırıkkaleliler Albümü için kamu kurum ve kuruluşlarından bünyelerinde üst düzeyde görev yapan yada görev yapmış olupta emekli olan Kırıkkalelilerin bildirilmesi istemiyle yazdığı yazıda²⁴⁶ “Doğum yeri (ilçeleri, kasabaları ve köyleri dahil) Kırıkkale ili olanlar ile Kırıkkale ili nüfusuna kayıtlı bulunanları (bunlardan evlilik nedeniyle nüfusa kayıtlı olduğu il değişenler dahil)” Kırıkkaleli kabul ettiklerini açıklamışlardır. Kırıkkale ile ilgili çok sayıda yayını bulunan Altın ise, “eşini, işini ve aşını Kırıkkale’de bulan herkes Kırıkkalelidir”²⁴⁷ diyerek geniş bir Kırıkkaleli tanımlaması yapmaktadır.

²⁴³ TURAL, Sadık : ”Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?)”, Kırıkkale Dergisi, sayı:1, Ocak 1995, s.43

²⁴⁴ ÇETİN, Ali : “Dünden Bu Güne Kırıkkale”, Kırıkkale İl Gazetesinin Kültürümüze Etkileri, Haz.Yakup ALTIN, Ankara 1997, s.270

²⁴⁵ ÇETİN, Ali : a.g.e, s.112

²⁴⁶ Ankara’da kurulu olan Kırıkkale Dernekleri Federasyonunun 02.11.2004 tarih ve 11-1 sayı ile çeşitli kurumlara yazdığı yazısı

²⁴⁷ ALTIN, Yakup : 21.Yüzyıla Doğru İlimiz KIRIKKALE, Kırıkkale 1995, s.1

Tural en az 7 yıl yaşamayı ve yaşamakta olmayı sınır kabul ederken, Kırıkkale Dernekleri Federasyonu “doğum yeri ve nüfusa kayıtlı olunan yer” ölçütünü benimseyerek Kırıkkale il sınırlarında doğmamış veya nüfus kaydı Kırıkkale’de olmayan kişileri Kırıkkaleli kabul etmemektedir. Doğrusu bu yaklaşım uzun süredir burada yaşasa bile burada doğmamış veya nüfus kaydı burada olmayanları kendilerinden görmeyen, onları “yabancı” gören anlayışın yansımasıdır. Burada doğmamış ve nüfus kaydı da Kırıkkale’de olmayan bir baba Kırıkkaleli olarak görülmezken, onun Kırıkkale’de doğan çocuğu Kırıkkaleli sayılabilecektir. Daha öncede belirttiğimiz gibi bu yaklaşım sosyal bütünleşme önünde en büyük engeldir.

Kendi deyimiyle “kırk yıllık Kırıkkaleli” olan bir kamu görevlisi, “burada Kırıkkaleliyim dediğimiz zaman neresindensin diye soruyorlar, bu sebeple bizde babalarımızın geldiği yeri memleketimiz olarak söylüyoruz. Yoksa Kırıkkale dışında hep Kırıkkaleliyiz deriz. Bizi kabullenmeyen aslında buralı olanlar” diyerek yukarıdaki değerlendirmenin ne kadar doğru olduğunu da göstermektedir.

Kendilerini Kırıkkaleli olarak tanımlayan 30 kişiden 21’i (%70.0) doğru bir şekilde Kırıkkale’de yaşayan herkesi Kırıkkaleli görmektedir. Altısı ise (%20.0) Kırıkkaleliyim diyebilenler Kırıkkaleli’dir demiştir. Aslında bu iki cevapta birbirine yakın olup kendilerini Kırıkkaleli görenlerin kimlerin Kırıkkaleli olduğu tanımlamalarında çelişki bulunmamaktadır. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi kimlerin Kırıkkaleli olduğu konusunda aynı düşüncede olan bu kişilerin, hemşehrilerinin kim olduğu konusunda uzlaşamadıkları görülmektedir. Kentsel bütünleşmenin sağlanması ve Kırıkkalelilik bilincinin gelişmesiyle bu çelişkinin de ortadan kalkacağını ifade edebiliriz.

Kırıkkale’nin En Önemli Sorununun Ne Olduğu

Tablo 30: Deneklere Göre Kırıkkale’nin En Önemli Sorunu

	Sayı	Yüzde
İşsizlik	13	36.1
Yoksulluk	2	5.6
Plansız Yapılaşma	10	27.8
Altyapı Eksikliği	4	11.1
Çevre Kirliliği	2	5.6
Kırıkkalelilik Bilincinin Olmaması	4	11.1
Bilmiyorum	1	2.7
Toplam	36	100.0

Hemşehri Derneklerinin yöneticilerinin Kırıkkale için en önemli sorunun ne olduğunu düşündüklerini ortaya çıkarmak için sorduğumuz bu soruya verilen cevaplardan, öncelikli sorunun ekonomik olduğu tespit edilmiştir. Deneklerin 13'ü işsizliği en önemli sorun olarak görmektedir. Yoksulluk cevabını verenleri de (2 kişi) eklediğimizde deneklerin %41.7'sinin kentin en büyük sorununun ekonomik olduğunu bildirdiği anlaşılmaktadır. Bu sonuç göstermektedir ki, %52.8'i ekonomik sebeplerle Kırıkkale'ye gelen dernek yöneticileri artan işsizlik ve buna paralel gelişen geçim sıkıntısı ve yoksulluğu en öncelikli problem olarak görmektedir.

Kırıkkale tamamen sanayi kuruluşları etrafında ve fabrikada çalışanların yerleşmesiyle kurulan ve sürekli işgücü akımına uğrayan bir kenttir. Ancak 1980'li yıllarla birlikte başta MKE fabrikaları olmak üzere kamu kaynaklı istihdamın durması hatta gerilemesi, özel teşebbüse ait sanayi kuruluşlarının istenen seviyede gelişmemiş olması gibi sebeplerle artan nüfusa yetecek kadar iş sahası açılmamıştır. Ortaya çıkan bu durum doğal olarak işsizlik ve yoksulluk şeklinde yansımaktadır. İşsizlik sorununu isabetle teşhis eden dernek yöneticilerinin, hemşehrilerine iş bulma konusunda önemli bir çabalarının olmadığı da bir gerçektir.

Kırıkkale'nin en önemli sorunu olarak plansız yapılaşma ve altyapı eksikliğini görenlerin oranı da %38.9 (14 kişi) gibi yüksek bir rakamdır. İki cevap birden Kırıkkale'deki kentleşme probleminin fiziksel kaynaklarından ikisini de göstermektedir. 2004 yılında Kırıkkale ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada da²⁴⁸ ankete katılan 524 kişinin %4.9'u doğrudan kentleşmeyi Kırıkkale'nin en önemli sorunu olarak gördüğünü beyan ederken, ulaşım, yol, su gibi konuları en önemli sorun olarak görenlerin toplam oranı %62.2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçta Kırıkkale'nin ciddi bir çarpık kentleşme sorunu yaşadığını göstermektedir.

1925 yılında temeli atılan ve 1929'da 3000, 1940 yılında ise 15.000'e yakın nüfusu olan Kırıkkale'de Belediye teşkilatının ancak 1941 yılında kurulduğu ve ilk imar planının da, eksik ve dar kapsamlı da olsa, 1954 yılında yapıldığı dikkate alınırca plansız yapılaşma ve altyapı eksikliğinin kaynağı da anlaşılacaktır. Kırıkkale'ye ilk gelen nüfusun kent kültürü olmayan kişiler olması ve Belediye teşkilatının kurulduğu 1941 yılına kadar yerleşim alanını düzenleme kabiliyeti olan MKE fabrikaları yöneticilerinin ilgisiz kalması sonucu oluşan, köyle kent arası bir

---

²⁴⁸ BAYBURTLUOĞLU, Ünal : Siyasal Katılımın Sosyolojik Özellikleri-Kırıkkale Uygulaması-,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi , 2004, s.88

yapılaşma Kırıkkale'ye hakim olmuştur. Sonraki yıllarda yeterli olmayan çabalar nüfus artışı ve çarpık yapılaşmanın gerisinde kalmıştır. Plansız yapılaşma neticesi alt yapının eksik ve yetersiz kalması ise kaçınılmaz bir sonuçtur.

Yalnızca 4 dernek yöneticisi (% 11.1) “Kırıkkalelilik Bilinci”nin olmamasını en önemli sorun olarak belirtmiştir. Bu dört derneğin üçünün Kırıkkale'ye il dışından gelenlerce kurulan dernekler olması ise ilginçtir. %77'si hemşehri olarak kendi memleketlilerini gören bu kişilerden 3'ünün (Kırıkkale'ye il dışından gelenlerin %23'ü) “Kırıkkalelilik Bilinci”nin olmamasını görmesi de ilginçtir. Bu üç derneğin yöneticisi de kendi memleketlilerini hemşehrileri olarak gördüklerini beyan etmişlerdir. Bu durumda her ne kadar Kırıkkale'de yaşayanları hemşehrileri olarak görmeseler de, “Kırıkkalelilik Bilinci”nin kentleşme ve kentleşmeye katkı sağlayacağına inandıklarını düşünmek durumundayız.

Kırıkkale'nin En Önemli Özelliği Nedir?

Kırıkkale deyince neyi hatırladıklarını sorduğumuz deneklerden büyük çoğunluğu Makine Kimya Endüstrisi Fabrikaları, silah sanayi cevabını vermiştir. Şüphesiz bu cevap Kırıkkale'nin var olma sebebi olan ve ülke genelindeki imajı ile doğru orantılı ve tutarlı bir cevaptır. Herhangi bir öneri yapılmadan sorulan bu soruya verilen çok farklı ve ilginç cevapları şu şekilde sıralayabiliriz:

Deneklerin 10'u (%27.8) tek başına MKE Fabrikaları ve silah Kırıkkale'nin en önemli özelliğidir derken, 6'sı (%16.6) MKE ve TÜPRAŞ Rafinerisini birlikte zikretmiştir. İki cevabı birlikte değerlendirdiğimizde deneklerin %44.4'ü Kırıkkale'yi MKE ile özdeşleştirmiştir diyebiliriz. Kırıkkale deyince neyi hatırlıyorsunuz sorusuna, insanların tutarsızlığı, kozmopolit yapı, toplama bir il, kentleşmeden köye dönüşen bir yer, büyük bir köy (3 kişi), küçük bir köy iken Büyükşehir olma yolunda bir yer, çok renkli bir mozaik gibi çarpık kentleşmeyi ifade eden cevaplar verilmiştir. Bu cevaplar aynı zamanda kentleşmemiş bir “kent”i de anlatmaktadır. Ayrıca; Kırıkkale deyince ayçekirdeği, Kızılırmak, işsizlik (2 kişi), emekli şehri (4 kişi) aklıma geliyor diyenlerin yanında, bir kişi ucuz bir kent, bir kişi ise yaşanabilir bir şehir derken sadece bir kişi sanayi şehri demeyi tercih etmiştir.

Anketimize cevap veren dernek yöneticileri beklentimiz yönünde cevap vermiştir. Yarıya yakını Kırıkkale'nin genel imajını ilk aklına gelen özellik olarak söylerken % 25'inin Kırıkkale'nin kentleşmediğini ifade eden beyanlarda

bulunması Kırıkkale'nin kentleşme ve kentleşme konusunda ciddi eksik ve sorunları olduğu iddiamızı güçlendirmektedir.

Ülkemizde sanayinin doğurduğu ve büyüttüğü şehirlerden biri-hatta birincisi olan Kırıkkale'nin²⁴⁹ bir “sanayi şehri”, bir “fabrikalar kenti”²⁵⁰ olmanın ötesine taşan özellikler taşımadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kırıkkale'nin henüz kentleşmediği ile ilgili cevaplar doğru olmakla birlikte bu sorunun diğer pek çok kentlerimiz için de geçerli argüman olduğunu ifade etmeliyiz.

5.4 HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

Araştırma kapsamı içerisinde yer alan 36 hemşehri derneğin 13'ü Kırıkkale ili dışından gelenlerce kurulmuşken 23'ü Kırıkkale'ye bağlı ilçe, belde ve köylerden gelenlerce kurulmuştur. Ayrıca 18'i köyleri, 6'sı beldeleri, 7'si ilçeleri, 4'ü illeri ve biride birkaç ili kapsayan bir bölgeyi temsil etmektedir. Hemşehri dernekleri hakkında yaptığımız araştırma ve belgelerinin incelenmesi neticesinde Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin hiç birinin herhangi bir üst kuruluşa üye olmadığı, tamamının dernek merkezi olduğu ve kamu yararına çalışan dernek olmadıkları anlaşılmıştır.

Hemşehri Derneğin Nereden Gelenleri Temsil Ettiği

Tablo 31: Hemşehri Derneklerinin Nereden Gelenleri Temsil Ettiği

	Sayı	Yüzde
Köy	18	50.0
Belde	6	16.7
İlçe	7	19.4
İl	4	11.1
Bölge	1	2.8
Toplam	36	100.0

Kırıkkale'de kurulu bulunan hemşehri derneklerinin yarısını köyleri temsil eden dernekler oluşturmaktadır. Esasen kentsel özelliklerden çok köylere benzeyen beldeleri temsil eden derneklerin de köy dernekleri gibi değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu durumda 24 dernek köy-kasaba derneği konumundadır. Toplam

²⁴⁹ TURAL, Sadık : “Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?)”, Kırıkkale Dergisi, sayı:1, Ocak 1995, s.42

²⁵⁰ ATALAY, Beşir : “Kırıkkale ve Çevresinin Kültürel Dokusu” s.160

hemşehri derneklerinin %66.7'sini oluşturan bu derneklerin 7'si Kırıkkale ili dışından gelenlerce 17'si ise Kırıkkale il sınırları içinden gelenlerce kurulmuştur. Kentsel özellikleri daha fazla olduğu için birlikte ele alabileceğimiz ilçe, il ve bölge derneklerinin sayısı ise 12 olup bunların yarısı il dışından gelenlerce geri kalanları ise il sınırları içinden kent merkezine gelenlerce kurulmuştur.

Hemşehri derneklerinin faaliyetleri incelendiğinde de görülecektir ki köy ve kasaba dernekleri benzer şekilde memleketlerine yönelik aktiviteler içerisindedirler. İl, İlçe ve Bölge dernekleri şölen ve benzeri faaliyetlerini Kırıkkale kent merkezinde yaparken köy ve kasaba dernekleri büyük çoğunlukla bu tür faaliyetlerini köylerinde yapmaktadırlar. Kuruluş amaçlarını sayarken de memleketlerine hizmet götürmeyi öncelikleri arasına almaktadırlar.

Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı.

Tablo 32 : Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı.

	Sayı	Yüzde
1970-1979 yılları arası	3	8.3
1980-1989 yılları arası	6	16.7
1990-2000 yılları arası	18	50.0
2000 yılı ve sonrası	9	25.0
Toplam	36	100.0

Görüldüğü gibi faal hemşehri derneklerinin 27'si (% 75) 1990 sonrası kurulan derneklerden oluşmaktadır. 1990 öncesi kurulmuş olan hemşehri derneklerinden hala faal olanların sayısı ise 9'dur. Kuruluş tarihi en eski (1971) olan dernek Kırıkkale il merkezine bağlı bir köy olan Karacalı Köyü Kültür ve Yardımlaşma Derneğidir. Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarına göre araştırmayı yaptığımız 2005 yılına kadar herhangi bir şekilde faaliyetine son veren / verilen hemşehri derneği sayısı ise 64'tür. 1980 yılı itibarıyla 24 hemşehri derneğinin faal olduğu düşünüldüğünde hemşehri derneklerinin önemli bir kısmının devamlılık gösteremediği anlaşılabacaktır. Hemşehri derneklerinin hayatlarını uzun süre idame ettirememelerinin sebebi kuruluş amaçlarını yerine getirmiş olmaları değildir. Zira dayanışma ve yardımlaşma gibi konular hayat boyu var olan şeylerdir. Araştırmamız esnasındaki tespitlerimize göre, maddi imkansızlık ve üyelerin ilgisizliği yanında kısmen de olsa kentli özelliklerin öne çıkmış olması, "dernekçilik" yapma hevesi olan hemşehrilerin başka yerlere göçmesi, ilgisizlikten hukuki zorunlulukların yerine getirilememiş olması gibi hususlar çok sayıdaki hemşehri derneğinin kapanmasına yol açmıştır.

Hemşehri Derneklerinin Kuruluş Amaçları

Bursa kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri ile ilgili araştırma yapan Narı, hemşehri derneklerini kuruluş amaçları bakımından üçe ayırmaktadır.²⁵¹ Buldukları yerdeki dayanışmayı amaçlayan dernekler, gelinen yer ile dayanışmayı ve o yeri kalkındırmayı amaçlayan dernekler ve gelinen yeri imar amaçlı dernekler. Gerçektende hemşehri derneklerinin tüzükleri incelendiğinde kuruluş amaçlarının esas itibariyle göçle geldikleri yerde bulunan hemşehri grupları arasında yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanması olduğu görülür. Ancak bu amacın yanında gelinen yere hizmet götürme ve memleketlerinin kültürünü tanıtmak, gelenek-göreneklerini muhafaza ederek gençlerine aktarma, özellikle siyasette ve yerel yönetimde etkili olma gibi amaçlar da görülmektedir. Bu sebeple üçlü ayrım, siyaset ve yönetimde etkili olma amaçlı dernekler ve muhtaç durumdaki hemşehri ve örgencilere yardım amaçlı dernekleri de eklemek suretiyle hemşehri derneklerini beş grupta toplamak mümkündür. Aslında bu derneklerin resmi tüzükleri incelendiğinde; genel hatları ile hemşehrilerle yardımlaşma, dayanışma, muhtaç hemşehrilere yardımcı olmak, gelenek-göreneklerini yaşatarak yeni nesillere aktarmak, kültürel özelliklerini tanıtmak gibi hususlar görülmektedir.

Gelinen yere ilişkin dayanışmayı ve imar hizmeti götürmeyi amaçlayan derneklerin genellikle köy dernekleri olduğu görülmektedir.²⁵² Hemşehri derneklerinin aşağıda vereceğimiz faaliyetleri incelendiğinde de bu durum açıkça anlaşılacaktır. Bu tür amaçlarla kurulan dernekler kıra olan bağılılık ve bağımlılığı devam ettirme konusunda etkindirler. Bu sebeple de kentleşme önünde engel teşkil ederler.

Anketimize katılan dernek yöneticilerinin büyük çoğunluğu derneklerinin kuruluş amacını, hemşehrilerle tanışma-dayanışma-yardımlaşma-kaynaşma-birlik beraberliği sağlama olarak açıklamıştır. Bunun yanında kültürlerini tanıtmak, fakirlere yardım, iş imkanı sağlama, düğün ve cenazede bir araya gelme amaçlı olarak dernek kurduklarını belirtenler de olmuştur. Derneklerini, yerel yönetim ve siyasette etkin olma çabasının ifadesi kabul edilebilecek şekilde, köylüleri bir arada tutmak amaçlı kurduklarını beyan edenler de olmuştur.

---

²⁵¹ NARI, Yaşar : a.g.e, s.61

²⁵² NARI, Yaşar : a.g.e, s.62

Özellikle kente göçün çok yoğun olduğu dönemlerde, kente uyum sorunuyla karşılaşan kişilerin, kentte geldikleri yerlere göre isim alan hemşehri grupları/dernekleri oluşturmaları doğal karşılanır. Bu dernekler, kente gelenlerin kente uyum sağlamalarında birbirlerinden destek talebinde bulunmalarını kolaylaştıran bir gruplaşmadır.²⁵³ Ancak, Kırıkkale’de hızlı nüfus artışının durmuş olması dikkate alındığında; yeni göçmenlerin, en azından 1980 yılı öncesi kadar olmadığı bilinmektedir. Buna rağmen hemşehri derneklerinin sayısı artmaktadır. Bu durum hemşehri derneklerinin Kırıkkale’de, sadece yeni kentlilerin kente uyumunda aracı olmadıklarını, başkaca amaçlar taşıdığını göstermektedir.

Bu tür derneklerin kurucuları kimler ve resmi kuruluş amaçları ne olursa olsun, bir yandan hemşehrileri bir araya getirirerek yöresel özellikleri korurken, diğer yandan hemşehri olanla olmayanlar arasındaki ayrımların devam ettirilmesine katkıda bulunmaktadır.²⁵⁴ Hemşehri dernekleri aynı kökenden olmanın verdiği bilinçle “yabancılar”dan ayrılan bir kimlik oluşumuna yol açmaktadır. Bu ise şehirde, farklı kültürlerin ve insanların kaynaşmalarını önleyici sonuçlar doğurmaktadır.²⁵⁵

Kuruluş amaçlarını “toplanma yeri olarak belli bir ortam sağlamak”, “köylüleri bir arada tutmak”, “hemşehriler arasında birlik-beraberlik sağlamak”, “eşe dosta yardımcı olmak” şeklinde açıklayan Kırıkkale’deki hemşehri derneklerinin kendilerini kentin diğer sakinlerinden “ayrıştıran” amaçlar taşıdığı açıktır. Bu açıdan bakıldığında Kırıkkale’de bulunan hemşehri derneklerinin, Kırıkkalelilik bilincinin gelişmesinde ve kentsel bütünleşme sürecinde olumsuz bir rol oynamaya başladığı iddia edilebilir.

Dernekte Çalışan Sayısı

Yaptığımız ankete cevap veren dernek yöneticilerinin beyanlarına göre, 36 hemşehri derneğinin 27’sinde toplam 70 kişi çalışmaktadır. Bunlardan 3’ünün ücretli olduğu ifade edilirken 67’sinin gönüllü çalışan olduğu bildirilmiştir. 9 hemşehri derneği yöneticisi ise dernekte çalışan olmadığını beyan etmiştir.

---

²⁵³ TEKELİ, İlhan : “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üstüne”..... s.23

²⁵⁴ KURTOĞLU, Ayça : a.g.e, s.196

²⁵⁵ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.54

Doğrusu derneklerde çalışan sayısı beklentimizin üzerindedir. Ortalama her dernek başına iki çalışan düşmesi, gelişmiş yerleşik demokrasilerin olduğu, sivil toplum örgütlerinin sayı ve üye olarak fazla olduğu toplumlar için fevkalade az sayılması gerekir. Ancak Türkiye gibi sivil toplum örgütlenmelerinin gerek sayı, gerekse üye olarak çok düşük olduğu ülkelerde bu tür örgütlerde çalışan sayısı neredeyse yok denecek kadar az denilebilir. Bu sebeptendir ki elde ettiğimiz sonuç bizi yanılttı diyebiliriz. Bununla birlikte hemen belirtelim ki özellikle gönüllü çalışan sayısının yüksek çıkması, deneklerin bazılarının dernek yönetim kurulunun tamamını çalışan olarak göstermesi nedeniyledir. Bu bağlamda sadece beş derneğin gönüllü çalışan olarak 47 kişi gösterdiğini belirtmemiz gerekli.

Kırıkkale il merkezinde faaliyet gösteren 36 hemşehri derneğinde sadece 3'ü ücretli olmak üzere 70 kişi çalışırken diğer derneklerimiz açısından da durumun farklı olmadığı bilinmektedir. Oysa ABD'de yaklaşık 7 milyon kişi sivil toplum kuruluşlarında tam zamanlı olarak istihdam edilmektedir. Bu rakam ABD'deki toplam istihdamın %6.8'ini oluşturmaktadır.²⁵⁶ 1993 yılı itibariyle her iki yetişkin Amerikalıdan biri, yani 90 milyon kişi, haftanın en az üç saatini, gönüllü olarak sivil toplum kuruluşlarında çalışmaktadır. 2010 yılında çalışan sayısının 120 milyon, haftalık çalışma süresinin ise beş saate çıkması²⁵⁷ beklenmektedir.

Kırıkkale il merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin gönüllü çalışan sayısının bu derece az olması, üye ilgisizliğinden de yakınılmasıyla birlikte düşünülünce, neden hukuki varlıklarını devam ettirdiklerinin sorgulanmasını gerektirmektedir. Bu anlamda bahse konu derneklerin ne derece sivil toplu kuruluş olduklarının da tartışılması gerekir.

Dernek Gelirlerinin Nelerden Oluştuğu

Tablo 33: Dernek Gelirlerinin Neler Olduğu

	Sayı	Yüzde
Üye aidatları	26	72.2
Yardım ve Bağışlar	1	2.8
Üye Aidatı +Yardım ve Bağışlar	7	19.4
Yardım ve Bağışlar +Faaliyet Gelirleri	2	5.6
Toplam	36	100.0

²⁵⁶ ATO Raporu : "AB Kapısında Sivil Toplum Dosyası" <http://www.atonet.org.tr>. 20.10.2004

²⁵⁷ DRUCKER, F.Peter : Kapitalist Ötesi Toplum, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1993, s.47

Dernek gelirlerinin neler olduğu sorusu ile dernek gelirlerinin yeterli olup olmadığı sorusuna verilen cevaplar ise bu derneklerin neden arzu ettikleri etkinlikte olmadığına da cevabı sayılabilir. Dernek gelirlerinin neler olduğu sorusu açık uçlu olmasına rağmen, farklı bir gelir kaynağı belirten olmamış ve gelirlerinin üye aidatlarından oluştuğunu bildirenlerin oranı %72.2 olarak tespit edilmiştir. Üye aidatını yardım ve bağışlarla birlikte gelir kaynağı olarak gösterenlerle birlikte bu oran %91.7'ye ulaşmaktadır. Neredeyse bu derneklerin gelirleri sadece üye aidatlarından oluşmaktadır. Yapılan görüşmeler de, yöneticilerin üye aidatlarını da genellikle tam ve zamanında toplayamadıkları ortaya çıkmıştır. Bu dernekler çoğunlukla ya maddi durumu iyi olan hemşehrilerin zaman zaman yaptığı yardımlarla çeşitli toplantı v.s. gibi faaliyetler yapmakta, veya yöneticilerin yaptığı harcamalarla ayakta durmaktadır. Bazı derneklerin ise yaptıkları şenliklerde “Şenlik Agası” seçmek suretiyle²⁵⁸ kendileri için ciddi sayılabilecek gelirler elde ettikleri bilinmektedir. Zaten üye sayıları çok düşük olan bu derneklerin bir türlü yükseltmedikleri aidatlarla kiralarını ödemeleri bile mümkün görünmemektedir. Bazı dernekler ise, açıkça söylenmese de, ya lokal geliri ile dernek giderlerini karşılamakta yada zaten dernek lokal açabilmek için kurulmuştur.

Sorulması gereken sorulardan biri de şudur: Üyelerin ilgisizliği ve aidatları zamanında yatırmamaları sebepleriyle yeterince aktif olamayan dernekler niçin ayakta tutulmaya çalışılmaktadır? Bu soruya verilecek cevap çok çeşitli olabilir, ancak temel nedenin siyasette etkili olma gayreti olduğunu ifade edebiliriz. Üyelerinin bile yeterince ilgi göstermediği bir çok hemşehri derneği kent merkezinde belli bir yerleşim merkezini temsil ediyor konumundan dolayı, özellikle seçim dönemlerinde, siyasetçilerin ilgi odağı olabilmektedir. Aslında dernek yöneticileri farklı göstermeye çalışsa da hemşehri dernekleri temsil ettikleri kitle üzerinde çok ciddi boyutlarda bir etkiye sahip değildir. Siyasetçilerin var olan ilgisi, bir çok derneğin neredeyse yalnızca seçim dönemlerinde kapısını açıyor olmasına yol açmaktadır. Bu ilginin devamı için de bütün maddi imkansızlıklara rağmen derneklerin hukuki varlığı devam ettirilmektedir.

---

²⁵⁸ İl Gazetesi 23 Mayıs 2005 tarihli haber

Hemşehri Derneklerinin Mali Durumları

Tablo 34 : Hemşehri Derneklerinin 2003 yılı Gelirleri

	Sayı	Yüzde
500 YTL'den daha az	12	33.3
500 YTL- 1.000 YTL arasında	9	25.0
1.000 YTL'den daha fazla	13	36.1
Geliri tespit edilemeyen	2	5.6
Toplam	36	100.0

İncelediğimiz hemşehri derneklerinin gelir ve gider durumlarına baktığımızda, bu derneklerin büyük çoğunluğunun ciddi bir mali güçten yoksun olduğu görülmektedir. 2004 yılı beyannameleri araştırma yaptığımız tarihlerde, yasalardaki değişiklikler sebebiyle, henüz verilmediğinden 2002 ve 2003 yılı gelirleri incelenmiştir.

2002 yılında Kırıkkale kent merkezi ve ilçelerinde faal olan 49 hemşehri derneğinin gelirine baktığımızda, 18 derneğin 500 YTL'nin altında geliri olduğu, 500 milyon YTL. ile 1.000 YTL. arası geliri olan dernek sayısının ise 10 olduğu tespit edilmiştir. 14 derneğin gelirinin 1.000 YTL'den fazla olduğu görülürken, 7 derneğin ise gelir ve gideri tespit edilememiştir. Araştırma kapsamında olan 36 derneğin 2003 yılı gelirleri incelendiğinde de durum farklı değildir. 2003 yılında 500 YTL'den daha az geliri olan dernek sayısı 12 iken 500YTL ile 1.000 YTL arası geliri olan dernek sayısı 9 ve 1.000 YTL'nin üstünde geliri olan dernek sayısı 13'tür. İki derneğin ise 2003 yılı geliri tespit edilememiştir.

2002 yılı geliri 4.402.702.000.TL. ile en yüksek gelire sahip olan Kırıkkale Hüseyinbey Obası Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneğinin gideri ise 4.391.721.941.TL. olup, en önemli faaliyet olarak; köyün fakir öğrencilerine yardım yapılması ve bahar aylarında köyde şenlik düzenlenmesini göstermişlerdir. Gelir ve giderleri en yüksek diğer iki dernek ise 3.856.398.053.Tl. gelir ile Çankırılılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği ve 3.742.500.000.TL. gelir ile Keskin Ceritmüminli Köyü ve Havalisi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğidir. Geliri en düşük üç dernek ise 38 milyon TL. ile Yuva Mahallesi Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 45 milyon TL. ile Irmak Kasabası ve Yalım Köylüleri Kültür Dayanışma Kalkındırma Derneği ve 63 milyon TL. ile Akboğaz Köyü Güzelleştirme ve Yardımlaşma Derneği sıralanmaktadır.

2003 yılı geliri en düşük olan dernek Kargın Yenice Kasabası Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği olup toplam geliri 40 YTL'dir. Çelebi ve Havalisi Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin 2003 yılı geliri 63 YTL, Sulakyurt ve Çevresi Yardımlaşma ve Doğayı Koruma Derneğinin ise 80 YTL'dir. Geliri en yüksek olan hemşehri derneği, Yozgatlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği olup 2003 yılı geliri 6.056 YTL'dir. Köşger Beldesi Kültür ve Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği 4.984 YTL ve Kırşehir ve İlçeleri Dayanışma, Kültür Derneği 3.722 YTL ile geliri diğerlerine göre yüksek öteki derneklerdir.

Derneklerin Sahip Olduğu Eklenti ve Tesisler

Tablo 35 : Hemşehri Derneklerinin Sahip Oldukları Tesisler

	Lokal		Kütüphane		Okuma Salonu	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evet	16	44.4	8	22.2	8	22.2
Hayır	20	55.6	28	77.8	28	77.8
Toplam	36	100.0	36	100.0	36	100.0

Birden çok cevabın verilmesine imkan tanıyan şekilde düzenlenen bu soruya verilen cevaplara göre; Kırıkkale il merkezinde faaliyet gösteren 36 hemşehri derneğinin 16'sının lokali bulunmaktadır. Bu rakam hemşehri derneklerinin %44.4'ünün lokal işlettiğini göstermektedir. 8 derneğin kütüphanesi ve 8 derneğin okuma salonu bulunmaktadır. Bir dernek dersane veya kurs açmış, 1 derneğin ise misafirhanesi bulunmaktadır. Hemşehri derneklerinden 13 adedi ise herhangi bir eklenti ya da tesise sahip değildir.

Dernek Lokalleri neredeyse hemşehri derneklerinin ayrılmaz parçası gibi görülürler. Kırıkkale kent merkezinde bulunan derneklerin sadece %44.4'ünün lokalinin bulunması az görülebilir. İl sınırları içinden gelenlerce kurulan 23 dernekten 11'inin(%30.6), il dışından gelenlerce kurulan 13 dernekten 5'inin (%38.5) lokali bulunmaktadır. Lokal açma eğiliminin hemen hemen aynı olduğunu ifade edebiliriz. Köy ve kasaba derneklerinin %41.7'sinin lokali varken, ilçe ve il derneklerinin %58.3'ünün lokali bulunmaktadır. Temsil ettikleri kitlenin daha fazla olması sebebiyle il ve ilçe derneklerinin lokal açma eğilimi de fazladır.

Kütüphane ve/veya okuma salonu olduğunu bildiren dernek sayısı 8'dir. Kitap okuma alışkanlığının çok az olduğu bilinen ülkemizde, Kırıkkale kent

merkezindeki hemşehri derneklerinin %22.2'sinde kütüphane bulunması olanca azlığına karşın sevindiricidir.

İşbirliği Yapılan Sivil Toplum Kuruluşu

Tablo 36 : Hemşehri Derneklerinin İşbirliği Yaptığı STK Olup Olmadığı

	Sayı	Yüzde
Evet	11	30.6
Hayır	25	69.4
Toplam	36	100.0

Örgütsel açıdan sivil toplum kuruluşlarının en önemli sorunlarından biri sivil toplum kuruluşları arası iletişim sorunudur.²⁵⁹ Bu sebeple Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin diğer sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerinin durumunu anlamaya yönelik soruya verilen cevaplardan, hemşehri derneklerinin diğer sivil toplum örgütleri ile yaygın bir işbirliği içerisinde olmadıkları anlaşılmaktadır. 36 derneğin %30.6'sını oluşturan 11 dernek çeşitli dernek, vakıf, siyasi parti, sendika v.s. ile işbirliği yaptığını bildirirken, derneklerin %69.4'ünü oluşturan 25 dernek herhangi bir sivil toplum kuruluşu ile işbirliğinin olmadığını beyan etmiştir.

Keskinliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanı bir sorumuza verdiği cevapta dernek olarak “diğer kültür dernekleri ile iletişim eksikliği”ni önemli sorunlarından biri olarak saymıştır. Bu iletişim ve işbirliği eksikliği sadece diğer derneklerle değil siyasi partiler dışındaki bütün sivil toplum kuruluşları için geçerlidir. Başkaca sivil toplum örgütleri ile ilişkisi olan hemşehri dernekleri, genellikle yöneticileri ve/veya hemşehrileri o örgütlerde etkili konumda olanlardır. Sonradan bir bağ kurma ihtiyacı olmadan, daha doğrusu zahmetsizce, kendiliğinden oluşan ilişkilerdir bunlar. Hemşehri derneklerinin diğer sivil toplum örgütleri ile olan ilişkileri, bazı konularda ortak programlar/faaliyetler yapmak şeklinde olmaktan öte başkalarınınca düzenlenen programlara aynı zamanda katılmak şeklindedir. Hemşehri derneklerinin gerek kendi aralarında gerekse başka dernek, vakıf, sendika gibi örgütlerle yoğun ilişki içerisine girmesi, kentlilik bilincinin gelişmesine ve farklı bölgelerden gelen kişilerin birbirlerini daha yakından tanımak suretiyle kaynaşmasına, kentsel bütünleşmenin sağlanmasına yardımcı olabilecektir.

²⁵⁹ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.332

Dernek Faaliyetleri Sırasında Karşılaşılan Sorunlar

Tablo 37: Dernek Faaliyetleri Sırasında En Sık Karşılaşılan Sorunlar

	Sayı	Yüzde
Mali yetersizlik	17	47.2
Bürokratik Engeller	2	5.6
Üyelerin İlgisizliği	2	5.6
Yerel İdarecilerin Desteklememesi	3	8.3
Mali Yetersizlik ve Üyelerin İlgisizliği	12	33.3
Toplam	36	100.0

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili yapılan bir araştırmaya göre önemli sorunların başında yeterli finans bulamama gelmektedir.²⁶⁰ Bunun dışında, toplumsal alışkanlıklar, eğitim, katılım, insanların kendi kendini motive etme eksikliği, örgütler arası iletişimsizlik gibi toplumsal ve yapısal sorunlarla karşı karşıya olan STK'lar²⁶¹ mevzuatın getirdiği bürokratik engellerle de karşılaşmaktadır. STK'lar bunların dışında gerek kendilerinden kaynaklanan gerekse kendi dışlarında gelişen bir çok sorunla da karşı karşıyadır. Kişisel çıkarların ön plana alınması, yolsuzluklar, ben merkezilik, adamsendecilik, vurdumduymazlık, toplumun güveninin kaybolması, kötü yönetim, planlama eksikliği, hantal örgütsel yapı, iç yönetimde demokratik süreçlerin işlememesi, topluma yabancılaşma, muhasebenin saydam olmaması, kuruluşu rant sağlama aracı olarak görme, gerçek amaçlardan uzaklaşma, politik güdüler ve tercihler, öteki sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği ve eşgüdüm içine girememe, statükoculuk, değişimi ve yenilenmeyi sağlayamama, denetim eksikliği²⁶² sivil toplum kuruluşları ile ilgili olarak ortaya çıkan başlıca sorunlardır. Kuşkusuz bu sorunları çeşitlendirerek arttırmak da mümkündür. STK'ların genel sorunları olan bu hususlar inceleme konumuz olan hemşehri dernekleri için de geçerli problemlerdir.

Ucu açık ve birden çok cevap verilen bu soruda en fazla karşılaşılan sorun olarak, mali yetersizlik % 47.2 ile ilk sırada yer alırken , ikinci sırada %33.3 ile üyelerin ilgisizliği ve mali yetersizlik birlikte en önemli sorun olarak yer almakta,üçüncü sırada ise %8.3 ile yerel idarecilerin ilgisizliği yer almaktadır. Faaliyetleri sırasında en çok karşılaşılan sorunların ayrı ayrı değerlendirilmesi halinde ise, derneklerin % 80.5 gibi çok büyük bir kısmının “mali yetersizlik” içinde

²⁶⁰ YILDIRIM, İbrahim : a.g.e, s.191

²⁶¹ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.333

²⁶² YAŞAMIŞ, Firuz Demir : Türkiye’de Devletin ve Demokrasinin Yeniden Yapılanması, Doruk Matbaası, İstanbul 2001, s.303

olduğu görülmektedir. En çok yakınılan ikinci problem ise üyelerin ilgisizliği; % 38.9 olarak görülmektedir. Daha sonra %8.3 ile yerel idarecilerin ilgisizliği gelmektedir. Önceden de belirtildiği gibi daha çok düşük gelirli kişilerin ilgi duyduğu hemşehri derneklerinin ekonomik yetersizlik içerisinde olması doğaldır.

Aynı zamanda Kırıkkale Musiki Cemiyeti yöneticisi de olan Keskinliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanı verdiği cevapta “diğer kültür dernekleri ile iletişim eksikliği”ni önemli sorunlarından biri olarak eklemiştir. Kırıkkale kent merkezinde yaşayan nüfusun önemli bir kesiminin Keskin İlçesinden geldiği bilinmektedir. Keskinliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanının bu cevabı uzun yıllardır “Obalılar” ile Kırıkkale’nin siyasetinde etkili olma rekabeti içerisinde olan ve son yıllarda bu rekabette öne geçen Keskin’lilerin, Kırıkkale’den çok daha eski olan tarihi geçmişleri ve Kırıkkale kültür hayatının şekillenmesindeki etkinliklerinin de verdiği güvenle Kırıkkale’de sosyal bütünleşme adına bir eksiklik hissetmeleri olarak anlaşılabilir. Ancak buna rağmen ilçeyi temsil eden hemşehri derneği dışında, belde ve köyleri de temsil eden derneklerinin olması,²⁶³ siyasette ve yönetimde kendilerine yer açma amacı dışında, bu bütünleşmede Keskinlilerin hakim unsur olarak kabul edilmesi ön kabulü ile hareket ettiklerini de göstermektedir.

İnceleme konumuz olan Kırıkkale’de bulunan hemşehri derneklerinin karşılaştıkları sorunlar konusunda yapılan anket dışında görüşme ve gözlem suretiyle de tespitler yapılmıştır. Bunun dışında dernekler konusunda görevli olan kamu personelinin düşünceleri de alınmıştır. Ayrıca hemşehri derneklerinin Dernekler İl Müdürlüğünde bulunan dosyalarındaki beyannameleri incelenerek elde edilen bilgilerden yararlanılarak bazı sonuçlar çıkarılmıştır. Bütün bu bilgiler ışığında, Kırıkkale’de bulunan hemşehri derneklerinin karşılaştığı sorunları şu şekilde sıralayabiliriz:

-Maddi kaynak yetersizliği ve üye aidatlarının tam ve zamanında ödenmemesi.

-Derneklerin amaca dönük faaliyet yerine gelir getirici faaliyetlere girişmeleri, bunun neticesinde oluşan kaynağın amaca dönük kullanımdaki şüpheler.

-Mali yeterliliği iyi düzeyde olan derneklerdeki harcamaların üyeleri tatmin edici açıklılıkta olmaması.

---

²⁶³ Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin 8’i - %22.2 - Keskinliler tarafından kurulmuştur.

-Hemşehrilerin üye olma konusundaki isteksizliği ve mevcut üyelerin ilgisizliği.

-Bozgunculuk gibi algılanan dernekçiliğin, işi olmayan kişilerin uğraşı gibi görülmesi.

-Derneğin tüzel kişiliği ile yöneticilerin siyasi, dini yada felsefi inançlarının özdeşleştirilmesi sebebiyle aynı düşünceyi taşımayan hemşehrilerin dernekten uzak tutulmaları (üye yapılmaması, faaliyetlere çağrılmaması, katılımın engellenmesi v.s) veya uzak durmaları. Bu şekilde hemşehriler arasında birlik sağlanmaması sebebiyle etkinliğin azalması.

-Kamu görevlisi olan hemşehrilerin derneğe aktif katılmamaları.

-Dernek içi ilişkilerin yeterince demokratik olmaması.

-Hemşehri derneklerinin bazı faaliyetlerinde misafir siyasetçilerin karşılıklı eleştirileri neticesi oluşan gerginliklerin olumsuz etkisi.

-Hemşehrilerin, kendilerini başkaca grup, cemaat, kulüp yada benzeri formel yada informal yapılanmaya ait saydığından dernekleşmeye karşı ilgisiz kalmaları.

-Ekonomik olarak zayıf olan hemşehrilerin “geçim derdi” içinde olmaları, ekonomik olarak güçlü olanların ise örgütlenmeye “ihtiyaç duymamaları”.

-Bazı hemşehrilerin artık nüfusa kayıtlı olduğu yerle maddi, organik bağının kalmaması sebebiyle, kendilerini yaşadıkları yerin (Kırıkkale) bütünlüğü içerisinde görmeleri.

-Derneklerin genellikle belli bir hemşehri grubunun (siyasi,sosyal bir grup yada aile gibi) denetiminde olması.

-Bazı dernek yöneticilerinin derneğin amaçlarından çok kendi kişisel siyasi ve ekonomik geleceğini yada sosyal statüsünü öne alması.

-Dernek lokallerinin derneğin amacı dışında kullanılması. Dernek lokallerinin denetim yetersizliği gibi sebeplerle üyeler dışındaki kişilere de açılması gibi.

-Yönetimde yer alanların çoğunlukla ileri derece eğitim almamış olmaları.

-Derneklerin tabi olduğu yasal düzenlemeler, ilgisizlik yada karışıklığı sebebiyle iyi bilinmemektedir. Derneklerle ilgili yasal düzenlemelerin, yöneticilere yüklediği görev ve sorumlulukların yerine getirilmemesi de önemli sorunlardan biridir.

5.5 DERNEK ÜYELERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

Kırıkkale’de Yaşayan “Hemşehriler”inin Ne kadar Olduğu

Kırıkkale’de yaşayan hemşehrilerinin sayısı konusundaki tahminlerini aldığımız dernek yöneticilerinin verdiği rakamlara göre; Keskinliler 120.000 kişi ile ilk sırayı alırken, 20.000 ile 40.000 Kırşehirli, 25.000 Yozgatlı, 17.000 Delice ve civarından olanlar, 13.000 Balışeyh ve civarından olanlar , 7.500 Aşağı Mahmutlar Kasabasından gelenler ve 7.000-8.000 arası da Çankırlı Kırıkkale’de yaşamaktadır. Diğer derneklerin temsil ettiği yörelerden gelmiş olanların miktarı ise, yine dernek yöneticilerinin verdiği rakamlara göre 150 ile 7.000 arasında değişmektedir. Dört dernek yöneticisi bir tahminde bulunmazken, en az hemşehriye sahip olduğunu bildiren Bozlarevci Köyü Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği yöneticileri, 150 rakamını vermiştir. Sadece 150 hemşehrisinin olduğunu bildiren ve 36 üyesi bulunan bir dernek olan Bozlarevci Köyü Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kırşehir ili Çiçekdag ilçesine bağlı bir köyü temsil etmektedir.

Hemşehri derneklerinin üye sayılarının tespiti amaçlı soruda öncelikle Kırıkkale’de bulunan “hemşehrileri”nin miktarının ne olduğu konusundaki tahminleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu soruya verilen cevaplardan bir kısmının derneklerin hemşehrilerinin sayısı konusunda abartılı olduğu anlaşılmaktadır.³² Dernek adına verilen cevaplara göre,²⁶⁴ 205.078 nüfusu olan Kırıkkale kent merkezinde yaşayan hemşehrilerinin sayısı 266.805 olarak çıkmaktadır. 1990-2000 arası kent merkezinin yıllık nüfus artış hızının binde 10.07 olduğu²⁶⁵ bilinmektedir. Cevap vermeyenler ve derneği olmayanlar da dikkate alındığında, her ne kadar nüfus sayımına köylerinde katılanlar olsada, çıkan rakam çok yüksektir. Bazı il ve ilçe derneklerinin, ayrı dernekleri olsa da, kendi il veya ilçelerine bağlı ilçe, kasaba ve köylerden gelmiş olanları da dikkate alarak tahminde buldukları düşünülmektedir. Buna rağmen verilen rakamlar, biraz da temsil ettiği kitleyi büyük göstermek suretiyle siyaseti ve yerel yönetimi etkileme amacıyla, abartılmaktadır diye düşünüyoruz. Ancak hemen belirtelim ki, Kırıkkale ili dışından gelenler için verilen rakamlar, 2000 yılı Genel Nüfus Sayımında doğum yerleri baz alınarak yapılan ayrıma oranları açısından benzeşmektedir.

²⁶⁴ İki rakam verilmişse ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

²⁶⁵ DİE 2000 : Genel Nüfus Sayımı ; T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2002

Hemşehri Derneklerinin Hemşehrilerini Etkileme Güçleri

Tablo 38 : Derneklerin Hemşehrilerini Etkileme Güçleri

	Sayı	Yüzde
Tamamını	8	22.2
Üçte ikisini	9	25.0
Yarısını	4	11.1
Üçte birini	7	19.5
Sadece üyeleri	8	22.2
Toplam	36	100.0

Hemşehrilerinin tamamını ,etkili iletişim kurma,sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım, siyasal kararlarını yönlendirme gibi hususlarda etkileme gücünde olduklarını bildiren dernekler 3'ü ilçe, 5'i ise köy derneğidir. Hemşehri derneklerinin temsil ettikleri kitleyi etkileme güçlerinin farklı olması beklense de, sadece üye sayılarının kendilerince verilen hemşehri sayısına orantılanması bile etkinlikleri açısından yeterli kanaati uyandıracaktır. Hemşehrilerinin tamamını etkileyebildiklerini bildiren 8 dernekten ikisi hemşehri sayısını vermezken diğerlerinin verdiği rakam toplam 152.000, 6 derneğin bildirdiği üye sayısı ise 110'du. Hemşehrilerin ancak % 0.73'ü üye yapılabilmiş demektir. Hemşehrilerinin en az üçte ikisini etkileme gücü olduğunu beyan eden 9 derneğin 7'sinin verdiği toplam hemşehri sayısı 12.180 ve bu 7 derneğin üye sayısı ise 700'dür. Bu durumda hemşehrilerin ancak % 5.74'ü üye yapılabılmıştır. Hemşehri sayılarını vermeyen 4 dernek köy derneğidir. Üye sayıları toplamı 345 olup hemşehri sayılarının çok büyük olması mümkün olmadığından hesaplanan oranları yükseltme imkanı yoktur. Derneklerinin 120.000 hemşehrisinin tamamını etkileme gücü olduğunu bildiren Keskinliler Derneği Başkanı üye sayısını 100 olarak vermiştir. Verilen rakamları doğru kabul edersek, 120.000 Keskinlinin ancak % 0.083'ünü üye kaydedilebilmiştir. Bu soruya verilen cevaplarda da hemşehri sayıları ile ilgili cevaplarda olan benzeri gerekçelerle fazlaca abartı bulunmaktadır.

Hemşehrilerinin tamamını etkileme gücü olduğunu bildiren derneklere baktığımızda "Oba" bölgesi dernekleri ile Keskinlilerin bu yönde beyanda bulunduğu, hemşehrilerinin en az üçte ikisini etkileyebildiklerini bildiren dernekler arasında da Kırşehirli taraflardan kurulan derneklerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kırıkkale'de siyasette, özellikle yerel siyasette, etkinlik kazanma ve yönetime gelme mücadelesinde yarışan bu üç kesimi temsilen kurulan derneklerin,

beklenti doğrultusunda ve kendilerini olduğundan etkili gösterme amacıyla, güçlerini abarttıklarını düşünüyoruz. Hemşehrileri üzerinde etkileri olduğu mutlak olmakla birlikte tamamını belli yönlere kanalize edebilmeleri mümkün görünmemektedir. Zaten anketimizdeki bir soruya verdikleri cevaplarda, üyelerinin ve/veya hemşehrilerinin belli siyasi parti, sendika v.b. örgütlerde toplanmadıkları, aksine çok farklı siyasi parti, sendika ve benzeri örgütlerde yer aldıklarını beyan etmişlerdir. Hemşehri olmanın siyasette etkili olduğu bilinmekle birlikte bu etkinin tamamen “hemşehri dernekleri” aracılığıyla olduğu söylenemez. Zira hemşehri dernekleri (eğer gerçekten hemşehri derneği ise) her siyasal düşünce ve felsefi inançtan, toplumun çok farklı kesimlerinden insanları bünyesinde barındırmaktadır. Bu kadar çeşitlilik arz eden kişilerin çok büyük oranda aynı yöne kanalize edilmesi mümkün değildir. Kaldı ki hemşehri dernekleri hemşehrilik dayanışmasının tek ve en önemli göstergesi değildir.²⁶⁶

Derneklerin Üye Sayıları

Tablo 39: Hemşehri Derneklerinin Üye Sayıları

	Sayı	Yüzde
25 ile 49 arası olanlar	7	19.4
50 ile 99 arası olanlar	11	30.6
100 ile 199 arası olanlar	12	33.3
200 ve daha fazla olanlar	6	16.7
Toplam	36	100.0

Üye sayıları ile ilgili verilen bilgiler kayıtlarla kısmen benzerlik göstermektedir. Ancak kayıtlarda 459 üyesi gözüken Karacalı Köyü Derneği 1.000 üye ve 212 üyesi görülen Kırşehirli Derneği 1.500 üyelerinin olduğunu bildirmişlerdir. İki rakamın verildiği tarihler arasında bir yıl fark olmasına rağmen bu kadar üye artışı normal görülmemiştir. Bu konuda da kısmi bir abartı olduğu söylenebilir. Bu sebeple bu iki derneğin üye sayıları kayıtlar esas alınarak dikkate alınmıştır. Toplam bildirilen üye sayısı 4369’dur ve her bir dernek başına 121 üye düşmektedir. En fazla üyesi olan dernek 459 üye ile Karacalı Köyü Kültür ve Yardımlaşma Derneğidir. En az üye bildiren dernek ise 25 üye ile Yahşihan ve Havalisi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğidir.

²⁶⁶ TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.152

Hemşehri derneklerinin bildirdikleri üye sayılarından sadece 48'i bayandır. Bu derneklere fahri üye ise bulunmamaktadır. Hemşehri dernekleri mali sorunlarının da etkisiyle etkili faaliyet yapamamakla birlikte, hemşehrilerini derneğe üye yapma konusunda da başarısızdırlar.

Üye sayılarının azlığı bu derneklerin aslında kendi gösterdikleri kadar etkili ve yönlendirici olmadıklarının da göstergesidir. Yukarıda belirtildiği gibi üye sayısının azlığı ve daha önemlisi hemşehrilerin, çeşitli sebeplerle, üye olma konusundaki isteksizliği hemşehri derneklerinin en önemli sorunlarından. Ancak derneklerin üye sayılarının azlığı Türkiye genelinde faaliyet gösteren derneklerin büyük çoğunluğu için geçerlidir. Yapılan bir araştırma²⁶⁷ faal derneklerin üye sayılarının genellikle 10 ile 100 kişi arasında değiştiğini göstermektedir. Üye azlığının en önemli sebepleri ise, insanlarımızda sivil toplumun önemini yeterince kavranamaması sonucu örgütlenme bilincinin gelişmemiş olması ve bazı derneklerin gerçek birer sivil toplum örgütü olarak faaliyet gösterme yerine, yazılı olmayan amaçları gerçekleştirmek için kuruldukları yönündeki şüphelerdir. Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri açısından özellikle ikinci sebep geçerlidir. Görüştüğümüz değişik yörelerden gelmiş, farklı mesleklerden çok sayıdaki kişi, hemşehri derneklerinin önemli bir kesiminin özellikle yerel seçimler döneminde etkili olmak isteyen kişilerce kurulduğunu ve bu sebeple de üye sayılarının az olduğunu ifade etmişlerdir.

Hemşehri Derneğine Üyelik Sebepleri

Tablo 40 : Hemşehri Derneklerine Üyelik Sebepleri

	Sayı	Yüzde
Yardımlaşma / Dayanışma	23	63.9
Gelenekleri Yaşatmak	5	13.9
İş Bulmak	4	11.1
Hasret Gidermek	3	8.3
Daha Güvende Olmak	1	2.8
Toplam	36	100.0

Hemşehri derneklerine üyelik nedenlerini tespitiye yönelik sorulara verilen cevaplara göre, üye olmalarının en önemli sebebi “hemşehrilerle yardımlaşma ve dayanışma” gösterilmektedir. 36 dernek yöneticinin 23’ü (%63.9) hemşehrilerinin

²⁶⁷ ATO Raporu : “AB Kapısında Sivil Toplum Dosyası”, [http:// www.atonet.org.tr](http://www.atonet.org.tr). 20.10.2004

üyelik amacını “hemşehrilerle yardımlaşma ve dayanışma” olarak göstermiştir. Beş yönetici (%13.9) üyelik nedeni olarak “gelenekleri yaşatmak” cevabını verirken, dört dernek yöneticisi (%11.1) iş bulmak gayesiyle üye olduğunu, üç yönetici memleket hasretini gidermek için üye olduğunu bildirmiştir. Sadece 1 kişi ise, hemşehrilerinin diğer sebeplerle birlikte, “kendilerini daha çok güvende hissetmek” için üye olduğunu ifade etmiştir.

Hemşehrilerin üyelik nedenleri bu derneklerin kuruluş amaçları doğrultusundadır. Kentte kendisini yalnız hisseden kişilerin, kendileri ile aynı yerlerden olan, aynı havayı teneffüs ettikleri kişilerle bir araya gelme ihtiyacı hissetmesi doğaldır. Bu onlara bir himaye sağlayacağı gibi kente uyumuna da katkı sağlayacaktır. Doğal olmayan kente uzun yıllar önce gelmiş olmalarına karşın halâ aynı kökenden gelen kişilerle yardımlaşma ve dayanışma ihtiyacıdır. Kentlileşmiş toplumlarda bu ihtiyaçlar, “bireyselleşmiş” kişilerin içerisinde yer aldığı kentsel örgütlenmelerle karşılanmaktadır. Türkiye gibi ülkelerde ilksel bağlara dayanan hemşehri dernekleri ve benzerleri, temsil ettikleri nitelikleri paylaşan farklı mesleki çıkarlar paydasında buluşan ve farklı sosyo-ekonomik statü gruplarına mensup insanları bir çatı altında toplamaktadır.²⁶⁸ Cemaat tipi ve akrabamsı ilişkilerin hakim olduğu örgütlenmeler kent hayatının gerçeği gibi görünse de teorik olarak anlaşılan manadaki kentlileşmiş toplumların örgütlenmeleri değildirler.

Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin bazı üyeleri ile yaptığımız görüşmede hemşehri derneklerine üyelik sebeplerinin, ankette bildirilenlerden çok farklı olduğu görülmüştür. Ankette çıkan sonuca karşın, sürekli vurguladığımız gibi, siyasal amaçlar üyelik gerekçelerinde de öne çıkmakta. Bazı kişiler bir dost veya yakınına yalnız bırakmamak yada siyasi alanda yörelerini güçlü kılabilmek adına üye olmaktadır. Farklı bölgelerden insanların yer aldığı siyasi partilerin teşkilatlarında etkinlik kazanamayan belli kesimlerin, hemşehri gruplaşması suretiyle, yönetiminde ağırlık kazanamadıkları siyasi partileri etkileme yolu olarak görülmektedir hemşehri dernekleri. Özellikle Kırıkkale ili sınırları içerisinde gelen “yerliler” için geçerli olan bu durum, İl dışından gelen, ancak hemşehri sayısı fazla olan yöreleri temsil eden dernekler için de geçerlidir. İlginç olan bu derneklerin üyelerinin önemli sayılabilecek bir kısmı siyasal beklenti ile üye

---

²⁶⁸ NARLI, Nilüfer : “ İşçi, Mühendis, Avukat Aynı Yerde”, www.bianet.org 06.03.2002

olurken, çok daha büyük miktardaki hemşehrinin aynı sebeple, derneğin siyasete alet ediliyor olması gerekçesiyle, üyelikten kaçınıyor olması da bir gerçektir.

Üyelerle Buluşma Mekanları

Tablo 41: Hemşehri Derneklerinin Üyeleriyle Buluşma Mekanları

	Sayı	Yüzde
Dernek Lokali	16	44.4
Dernek Merkezi	19	52.8
Spor Kulübü	1	2.8
Toplam	36	100.0

Üyelerinizle buluşma mekanlarınız nerelerdir sorusuna, derneklerden 16'sının (%44.4) yöneticisi "dernek lokali" cevabını verirken, 19'u (%52.8) dernek merkezini üyelerle buluşma mekanı olarak göstermiştir. Bir dernek yöneticisi ise buluşma mekanı olarak "spor kulübü"nü belirtmiştir.

Derneğiniz kurulmadan önce hemşehrilerinizin genellikle buluştuğu bir mekan var mıydı şeklindeki soruya, 11 dernek adına evet cevabı verilirken 25 dernek adına, hayır öyle bir buluşma mekanımız yoktur cevabı verilmiştir. Bu durumda hemşehri derneklerinin kuruluş amaçları ve üyelik beklentilerini karşılar şekilde bir işlev üstlendiğini söyleyebiliriz. Dernekler ya dernek merkezlerinde ya da açtıkları lokallerinde hemşehrilerini bir araya getirmeye çalışmaktadır. Dernek kurulmazdan önceki buluşma mekanları olarak ise hemşehrilere ait işyerleri ve kahvehaneler gösterilmiştir. Dolayısıyla bu dernekler etrafında toplanan kişilerin, dernek gibi bir örgütlenme içinde olmadıkları dönemde de "ilksel bağlar" kabul edilen ilişkiler içinde oldukları anlaşılmaktadır. Derneklerin bu bağlar neticesi oluştuğu, oluşmasından sonrada bu bağları muhafaza ederek kuvvetlendirdiğini söyleyebiliriz.

Üyelerin Dernek Merkez ve / veya İletişim Merkezlerini Ziyaret Sıklığı

Tablo 42: Üyelerin Dernek ve /veya iletişim merkezlerini ziyaret sıklığı

	Sayı	Yüzde
Haftada bir	16	44.4
Ayda bir	8	22.3
Yılda bir	3	8.3
Ara-sıra	6	16.7
Genel Kurullarda	3	8.3
Toplam	36	100.0

Üyelerinin ayda bir ve daha fazla derneklerini ziyaret ettiklerini belirtenlerin toplam oranı %66.7'dir. Derneklerin %33.3'ü ise üyelerinin yıldan birden fazla dernekleriyle iletişiminin olmadığı ortaya çıkmıştır. Üyelerinin iletişim merkezlerine haftada en az bir kez uğradığını bildiren 16 dernekten 12'sinin lokali bulunmaktadır. Lokallerin kahvehane benzeri olmalarına karşın yasal olarak yalnızca üyelerine açık işletmeler olması, üyelerine güven vermektedir. Orada bulunanların tamamına yakını tanıdık, bir çoğu akrabadır. Bu sebeple kahvehanelere göre daha güvenlidir. Hem "boş zaman"larını güvenli bir ortamda geçirebilme, hem memleket haberlerini alma, hem de memleket hasretini giderme yerleridir Lokaller. Memlekette yeni gelenlerin uğrak yeri olması, memlekette çıkan gazete-dergi benzeri yayınların geliyor olması, gerek Kırıkkale'deki etkinlikleri ve gerekse – özellikle – memleketleri için yapabileceklerini konuşup karara bağlama mekanı olarak uygun yerlerdir. İletişim merkezlerinin en sık ziyaret edildiği derneklerin, lokal işleten dernekler olması bu sebeplerle normaldir. Zira kiralarını bile ödemekte güçlük çeken bir çok hemşehri derneğinin üye ve misafirlerini dernek merkezlerinde ağırlamaları zordur.

Lokal işleten 4 dernek yöneticisinin üyelerinin yılda bir kez veya daha az iletişim merkezlerine uğradığını beyan etmesi de enteresandır. Üye sayıları toplamı 367 olan bu derneklerin lokallerinin ya tam olarak çalışmadığını yada üye olmayanların alınması suretiyle çalıştığını kabul etmek durumundayız.

Araştırmamız sırasında da gördük ki, zaten dernek merkezleri ya bazı akşamlar açılmakta ya da neredeyse hiç açılmamaktadır. Bazı dernek yöneticilerinin verdiği bilgiye göre yasal mecburiyet olduğu için nadiren yapılan toplantılar için açılan dernek merkezleri özellikle yerel seçim dönemlerinde sürekli açık bulunmaktadır. Sonuçta dernek merkezini ziyaret edecek olan üyelerin de açık bir mekan bulma ihtimali zayıftır.

Üyelerin Çoğunlukla İkamet Ettikleri Yerler / Hemşehri Kümelenmesi

Tablo 43 : Dernek Üyelerinin Çoğunlukla İkamet Ettiği Semt/Mahalle

	Sayı	Yüzde
Evet	29	80.6
Hayır	7	19.4
Toplam	36	100.0

Üyelerin ve üye olmayan hemşehrilerin genellikle ikamet ettikleri bir mahalle veya semt var mı şeklindeki sorumuza, derneklerden 29'unun (%80.6) yöneticisi "evet" cevabını verirken, 7'si (%19.4) "hayır cevabını vermiştir. Hayır cevabını verenler, Karadenizliler, Çorumlular ve Kırşehirli'leri temsilen kurulan dernekler ile Çelebi ilçesi, Hacıselim Köyü, İzzettin Köyü ve Hüseyinbey obası Köyünü temsilen kurulan derneklerdir. Diğer derneklerin yöneticileri, temsil ettikleri hemşehrilerin genellikle belli bir mahallede ikamet ettiklerini bildirirken , bazıları ise, hemşehri grubunun büyüklüğüne de bağlı olarak, birden çok mahalleyi saymıştır. Sözelimi Kalecikliler, Ovacık ve Tepebaşı; Kavurgalılar, Çallıöz; Karacalılar, Etiler ve Gündoğdu; Keskinliler, Yuva ve Çallıöz mahallelerinde ikamet etmeyi tercih etmektedirler. Şüphesiz bu değerlendirme sadece dernek yöneticilerinin verdiği değerlendirme doğrultusunda yapıldığından yeterli değildir. Ancak genel bir kanaat verebilir. Ayrıca ikamet edilen mahallenin seçimi tek başına hemşehrilik bağı il de açıklanamaz. Elde edilen gelir ve sosyal statüde ikamet yerinin seçiminde çok önemli etkiye sahiptir. Atalay'ın Kırıkkale'de yaptığı araştırmada 616 denekten %21.6'sı ikamet yerinin seçiminde akraba-hemşehri ve arkadaşların etkili olduğunu bildirirken, %33.3'ü arsa fiyatlarının ucuzluğunu seçimindeki etken olarak göstermiştir.²⁶⁹

Kente ilk gelişte akraba ve hemşehri gibi aynı kökenden gelen kişilere yakın olma eğiliminin yüksek olduğu bilinmektedir. Bu eğilim sonucu ortaya çıkan kümelenmelerde, akraba kümelenmesinin coğrafi köken kümelenmesiyle örtüştüğü de araştırmaların ortaya çıkardığı bir olgudur.²⁷⁰ Köyden kente göç sürecinin kaçınılmaz sonucu olarak, başta gecekondu alanları olmak üzere hemşehri kümeleşmelerinin olması bir gerçekliktir. Ancak bu kümelenmeler Kentlileşme ve kentlilik bilincinin gelişmesine engel olmaktadır.

İstanbul için 1274 denekle gerçekleştirilen bir araştırmada;²⁷¹ büyük kentlerde hemşehrilik ve akrabalık esasına göre kümelenmenin en önemli sebebinin "sosyal güçsüzlük" (%40.27) olduğu tespit edilirken, ikinci önemli sebebin ise, "ekonomik güçsüzlük" (%23.08) olduğu belirlenmiştir. Kırıkkale için Atalay'ın yaptığı araştırmada da²⁷² Kırıkkale'ye gelişte en yakın referans grubunun hemşehri ve

²⁶⁹ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.98

²⁷⁰ NARI, Yaşar : a.g.e, s,24

²⁷¹ <http://www.anket-online.com/raporlar/49.htm>

²⁷² ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme s.99

akrabalar olduğu gibi, ikamet edilen yer seçiminde de en yakın çevre yine akraba ve hemşehriler olarak tespit edilmiştir. Zira birey olarak kendisini sosyal ve/veya ekonomik anlamda güçsüz gören kişiler, aynı çevreden geldikleri komşuları arasında kendilerini daha güçlü hissediyorlar.

Kırıkkale’deki hemşehri kümelenmesi ile ilgili ilginç bir tespit de, daha önce de belirttiğimiz gibi mezarlıklarda görülmektedir. Kırıkkale’nin ilk nüvesi denilebilecek olan ve bugün adeta bir mahalle konumunda bulunan Kırık Köyü mezarlığına sadece “Kırıklılar”ın cenazeleri defnedilmektedir. Diğerleri cenazelerini Kırık mezarlığına götürmeyi dahi düşünmemektedirler. Mevcut il mezarlığında ise, önceleri, aile mezarlığı benzeri, hemşehri gruplarına ait mezarlık alanlarının olduğu, ancak son yıllarda bu durumun kalktığı da ifade edilmektedir. Ayrıca mezar taşlarında neredeyse herkesin memleketinin de yazılı olması, başka gerekçeler ileri sürülebilse de, hemşehri gruplarının kendilerini “öteki”lerden ayırıştırma çabasının bir yansımasıdır.

Üyelerin Nüfus Sayılarına Nerede Katıldığı

Tablo 44 : Hemşehri Derneği Üyelerinin Nüfus Sayılarına Nerede Katıldıkları

	Sayı	Yüzde
Kırıkkale’de	25	69.4
Memleketlerinde	4	11.1
Farketmez	7	19.5
Toplam	36	100.0

Bir dernek yöneticisinin deyimiyle “toplama bir il” olan Kırıkkale’de yaygın iddialardan biri de, çok sayıda kişinin Kırıkkale’de ikamet etmelerine karşın nüfus sayımlarına, göç ederek geldikleri kendi memleketlerinde katıldıkları²⁷³ ve bunda hemşehri derneklerinin de önemli payı²⁷⁴ olduğudur. Hemşehri dernekleri üyelerinin nüfus sayımına nerede katıldıkları sorusuna karşılık; 25 dernek yöneticisi üyelerinin nüfus sayımına Kırıkkale’de katıldığını, 7 dernek yöneticisi nerede katıldıklarının önemli olmadığını belirtirken, 4 dernek yöneticisi memleketlerinde katıldıklarını ifade etmiştir. Bu dört dernek, Kırıkkale iline bağlı ilçe, kasaba ve köyleri temsil eden derneklerdir. İl dışından gelenlerin nüfus sayımına Kırıkkale’de katıldıkları anlaşılmaktadır.

²⁷³ ORHAN, Tuncay / MADEN, Şehrinaz : a.g.e, s.105

²⁷⁴ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme ..... s.71; TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.53

Üyelerinin nüfus sayımına nerede katılmaları konusunda yönlendirilip yönlendirilmediği sorusuna ise 19 dernek yöneticisi cevap vermezken, 9'u yönlendirdiklerini, 8'i ise yönlendirme yapmadıklarını beyan etmişlerdir. Yönlendirme yaptıklarını ifade eden derneklerin 5'i köy derneği konumunda, 7'si ise Kırıkkale iline bağlı yörelerin dernekleridir. Daha çok Kırıkkale iline bağlı yerler veya çok yakın yerlerden gelenlerce, köyleri temsilen kurulan hemşehri derneklerinin yönlendirme yaptığını görüyoruz.

Yaptığımız görüşmeler ve anket çalışması sırasındaki tespitlerimize göre nüfus sayımlarına “memleketlerinde” katılan kişiler, köyler ile kasaba ve ilçeler için ayrı ayrı olmak üzere iki temel sebeple bu yönde hareket etmektedir. Bunlardan biri zaten küçük bir yerleşim yeri olan köylerinin “belediyelik” olması için yasal nüfus sınırını aşabilmesine katkı sağlamak, veya nüfusu neredeyse hiç kalmayan köylerinin tüzel kişiliğinin kaldırılmaması için köyde nüfusun fazla gösterilmesi gayretidir. Zaman zaman muhtarlık seçimlerinde güçlü olabilmek için erken seçmen hazırlama çabasını da eklemek gerekir. İkinci ve daha öncelikli sebep ise bilhassa kasaba ve ilçeler için geçerli olan bir argümandır. Ya bu belediyelerin nüfusları olduğundan fazla çıkarılarak “devletten alınan pay”ın artması sağlanacaktır yada mahalli seçimlerde desteklenecek aday için önceden seçmen kaydırılması amaçlanmaktadır. Hangi amaçla yapılırsa yapılsın, nüfus sayımlarına memlekette katılmanın altında yatan gerçek neden, kişilerin “kendilerinin veya babalarının doğduğu yerleri” destekleme ve yine memleketlerinde siyasi netice alabilme gayretidir.

Hemşehri derneklerini siyaset alanında kendilerine alan yaratma mekanları olarak görenlerin nüfus sayımlarında yönlendirici olduklarını söyleyebiliriz. Ancak bu yönlendirmenin Kırıkkale ölçeğinde büyük sonuçlar doğuramayacağını da ifade edelim. Zira artık memleketlerine kesin geri dönüş yapması beklenmeyen hemşehri gruplarının, gerçekte Kırıkkale siyasetinde önemli bir yer alma çabaları engel teşkil edecektir.

Üyelerin Memleketleri ile Bağları

Tablo 45: Üyelerin Memleketlerine Dönme Eğilimi Olup Olmadığı

	Sayı	Yüzde
Evet	5	13.9
Hayır	31	86.1
Toplam	36	100.0

Üyelerinin geldikleri memleketlerine geri dönüş eğiliminin olup olmadığı sorusuna deneklerin tamamına yakını, 31 dernek yöneticisi (%86.1), üyelerinin “memleketlerine” dönmeyi düşünmediğini bildirmiştir. Sadece %13.9’u üyelerinde dönüş eğilimi olduğunu beyan etmiştir. Üyelerinin geri dönüş eğilimi taşıdığını bildiren derneklerin tamamı Kırıkkale il sınırlarından gelenlerce kurulan derneklerdir. Bu 5 derneğin 3’ü köy derneği iken 2’si ilçe derneğidir. Kırıkkale kent merkezine yakın olan köy ve ilçelerden gelenlerin az da olsa dönüş eğilimi taşıması normaldir. Zaten ulaşım kolaylığı gibi unsurların da etkisiyle irtibat hiç kesilmemiş ve sıklaşmıştır.

Üyelerinin memleketlerinde gayrimenkul alma konusundaki eğilimlerinin ne olduğu sorumuza, 22 dernek yöneticisi (%61.1) evet var ama çok az cevabını verirken, 6’sı evet büyük çoğunluğu memleketlerinde gayrimenkul alma eğiliminde cevabını vermiştir. Hayır öyle bir eğilim yok diyenler 6 kişi (%16.6) iken, 2 kişi evet önemli bir kısmı bu eğilimde cevabını vermekte.

Kırıkkale’de gayrimenkul alma konusunda üyelerin eğiliminin ne olduğu sorusuna verilen cevaplar ise şu şekildedir: 19 kişi (% 52.8) evet büyük çoğunluğu, 12 kişi (%33.3) evet önemli bir kısmı, 3 kişi(% 8.3) evet ama çok az kısmı , 2 kişide (%5.6) hayır öyle bir eğilim yok cevabını vermiştir.

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere, hemşehri derneklerinin üyeleri geri dönüşü düşünmemektedirler. Gayrimenkul alımı konusundaki eğilimleri de bunu göstermektedir. Memleketlerinde gayrimenkul alma eğiliminde olanların az da olsa var olduğu cevabını ise bu derneklerin büyük kısmının Kırıkkale’nin ilçe ve köylerinden gelenlerce kurulduğu gerçeğiyle açıklayabiliriz. Gerek yaşanan yere yakın olması, gerekse ata-dede toprağı denilerek köylerini tamamıyla terk etmek istemeyenlerin, muhtemelen tarla-bahçe şeklinde gayrimenkul aldığı kabul edilmelidir. “Baba yadigarı” diye görülen ve muhtemelen miras olarak kalan tarla ve bahçelerin elde tutulmasının bu duygusal boyutunun dışında, kişilerin gelir seviyesi arttıkça, özellikle hafta sonu ve tatillerini az maliyetle geçirebilecekleri, hem de doğa özlemini giderecekleri bir yeri elde tutma düşüncesi de bulunmaktadır.

Üyelerinin Kırıkkale'ye Adaptasyonu

Tablo 46 : Dernek Üyelerinin Kırıkkale'ye Adapte Olup Olmadıkları

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	23	63.9	74.2
Hayır	8	22.2	25.8
Ara toplam	31	86.1	100.0
Cevapsız	5	13.9	
Toplam	36	100.0	

Üyelerinin Kırıkkale'nin sosyal, kültürel ve siyasi hayatına adapte olup olmadığı ve olamadıysa sebeplerinin ne olduğu sorumuza ilginç cevaplar verilmiştir. 23 dernek evet adapte olduk cevabını verirken 5 dernek soruyu cevapsız bırakmıştır. Biri dışında tamamı Kırıkkale ili dışından gelen 8 dernek ise farklı gerekçeler ile hayır adapte olamadık cevabı vermiştir. Balışeyh ilçesine bağlı Kılevi Köyü'nü temsil eden dernek yöneticisi, “köyden de Kırıkkale'den de vazgeçemiyoruz” bu sebeple tam adapte olamadık demektedir. Diğer dernekler ise, “seçimlerde ayrımcılık-bölgecilik” yapıldığı, “kültürel farklılık , ilgisizlik” olduğu, “iş imkanı var iken iyi olduğunu ancak siyasetin bozduğunu” adapte olamamanın genel gerekçeleri olarak sıralamışlardır. Bu derneklerin üzerinde birleştiği bir husus ise “Kırıkkale'de bölgecilik yapıldığı”dır. Hemşehri dernekleri üyesi olmayan bir çok Kırıkkaleli hemşehri derneklerinin bölgecilik yaptıklarını, Kırıkkale'nin bu sebeple bir türlü gelişemediği-şehirleşemediği yakınmalarında bulunurken, bu derneklerden bir kaçının da olsa benzer düşünüyor olması ilginç bir durum.

Özellikle seçimlerde bölgecilik yapıldığını ifade eden bir dernek yöneticisi, “seçimlerde aşırı bölgecilik yapılıyor, (seçmenler bazı adayları) siyasi fikirleri uyuşmasa da hemşehri oluşu için destekliyor” şeklinde şikayetini dile getirmiştir. Bu yakınma sadece Kırıkkale için değil bir çok şehir için de geçerlidir. Özellikle metropol kentlerde, hemşehri kümelenmeleri ve dayanışmasının daha etkili olması dolayısıyla, seçimlerde aday belirleme sürecinde hemşehri grupları etkin olmaktadır. 2004 yılı mahalli seçimleri öncesinde bir gazetede²⁷⁵ karşılaştığımız “Memleketlerini bırakıp Büyükşehirlere göç edenler yöneticilerini de beraberinde getiriyor” başlıklı haberde, “Yaklaşan yerel seçimler öncesinde özellikle Büyükşehirlerde “hemşehricilik” faktörünün öne çıkmaya başladığı ve il ve ilçe

²⁷⁵ Zaman Gazetesi 02.04.2004

yardımlaşma derneklerinin kendi hemşehrilerinin aday gösterilmesi için kulis yaptığı” bildirilmektedir. Bir başka gazetede yayımlanan söyleşide de²⁷⁶ benzer bir yaklaşımdan bahsedilmektedir. Gazetecinin söyleşi yaptığı hemşehri derneklerinden birinin temsilcisi açıkça, “ seçimlerde hangi parti hemşehrimizi aday gösterirse oylar ona gidecek. Hangi parti olduğu önemli değil” demektedir. Her ne kadar Kırıkkale metropol bir kent olmasa da , metropol kentlerinde görülen göçlerle oluşmuş kent özelliğini taşımaktadır. Bu sebeple de sosyal bütünleşmesini gerçekleştirememiş grupların “bölgecilik” yapması doğal ama doğru değildir. Özellikle kendilerini yerli sayanların, hem kendi içlerinde “bölgecilik” yapması hem de “yabancı”lara karşı kente hakim olma duyguları taşıyor olması İl sınırları dışından gelenlerin adaptasyonunda en büyük engeldir.

Üyelerin Diğer Örgütlerde Yöneticiliği

Tablo 47 : Başka Örgütlerde Yöneticilik Yapan Üyeler

	Sayı	Yüzde
Evet	16	44.4
Hayır	20	55.6
Toplam	36	100.0

Anket uyguladığımız 36 dernekten 20’si (%55.6) üye veya hemşehrilerinin yönetiminde yer aldığı sendika, meslek odası yada siyasi parti olmadığını beyan etmiştir. 16 dernek (% 44.4) ise üye ve/veya hemşehrilerinin bu tür örgütlerde yöneticilik yaptığını ifade etmiştir. Bir üye aynı zamanda geldikleri yerin il derneğinde de yöneticilik yapmaktadır. Hemşehri derneklerinin üyelerinin genellikle rağbet ettikleri örgütler siyasi parti ve sendikalardır. Siyasi partilerin tercih ediliyor olması şaşılacak bir durum değildir. Sendikaların tercih sebebi ise Kırıkkale’nin özellikle MKE fabrikaları dolayısıyla bir işçi kenti konumunda olmasıdır. Özellikle işçi sendikalarının Kırıkkale’nin sosyal, kültürel ve hatta siyasal hayatında çok etkili oldukları bilinmektedir. Hemşehri derneklerinin yol açtığı bölgeciliğin önlenmesi hususunda, sendikaların etkili olabilecek bir güç olduğu, bunun kavranamaması sebebiyle de bu şansın kaybedildiği²⁷⁷ ifade edilmektedir.

²⁷⁶ KAYAR, Ayda : “En Baskın Milliyetçilik Hemşehrilik”, www.hurriyetim.com.tr 28.02.2004

²⁷⁷ TURAL, Sadık : “Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?)” S.42

5.6 HEMŞEHİRİ DERNEKLERİNİN FAALİYETLERİ VE BU DERNEKLERİN KIRIKKALE'NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISINA ETKİLERİ

Kırıkkale kent merkezinde bulunan 44 hemşehri derneğinin tüzüklerinin incelenmesi sonucu; bu derneklerin genellikle benzer amaçları gerçekleştirmek için kuruldukları dikkati çekmektedir. Hemşehri dernekleri amaçlarını gerçekleştirmek için, aşağıda belirtilen konuların en azından bir kısmını kendilerine faaliyet alanı olarak seçmişlerdir :

- Üyelerin ve üye olmayan hemşehrilerinin birbirleriyle tanışması, dayanışması, birlik ve beraberliğin sağlanması ve yardımlaşmalarını temin etmek. Üyelerin ve hemşehrilerin fakir ve muhtaç olanlara ayni-nakdi yardımda bulunmak, öğrenim çağındaki ihtiyaç sahibi hemşehri çocuklarına burs vermek, üyelerce öğrencilerin eğitimine destek olmak için kurslar vermek. Üyelerin düğün, nişan, cenaze gibi törenlerinde yalnız bırakılmaması, onlara destek olunması.

- Derneğe gelir temini ve amaçlarını gerçekleştirebilmek için, tiyatro, toplantı, piknik, eğlence, gezi gibi sosyal ve kültürel faaliyetler. Çay, yemek v.b. faaliyetlerle gelir elde etmek. Kermes düzenlemek, hediye çekilişi yapmak.

- Kendi beldesinin tanıtımını yapmak, turizm potansiyelini değerlendirmek. Bölgelerine ait türkü, deyim, mani ve deyişleri toplamak ve bunları yayınlamak, bölgesel folklor oyunlarını yaşatmak

- Doğum yerlerinde (memleketleri) bulunan okul, cami, çeşme, mezarlık, türbe v.b. kamuya ait, ortak kullanıma açık tesisleri korumak, bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak veya yapanlara yardımcı olmak. Kütüphane ve okuma salonu açmak.

- Kurslar, seminerler düzenlemek suretiyle, üyelerin sosyal, kültürel ve mesleki gelişimini temin etmek. Bayındırlık, tarım, endüstri, sağlık, eğitim ve benzeri konularda rehberlik yapmak.

Hemşehri derneklerinin belirledikleri bu faaliyetlerden hangilerini ne oranda yaptıklarını tespiti için sorularımıza verilen cevaplarda elde edilen bulgular şu şekildedir:

Düzenli Olarak Faaliyet Programı Yapıyorlar mı?

Tablo 48: Hemşehri Derneklerinin Faaliyet Programları

	Sayı	Yüzde
Evet	21	58.3
Hayır	15	41.7
Toplam	36	100.0

Bu soruya 21 dernek yöneticisi “evet” cevabını verirken (% 58.3) , 15 derneğin (%41.7) düzenli olarak program yapmadığı belirlenmiştir. Ancak bu cevaplara da ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir. Derneklerin %58.3’ü düzenli faaliyet programı yaptıklarını beyan etmelerine karşın, yaptıkları faaliyetlerin neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplar düzenli faaliyet programı yapılmış görüntüsünü vermemektedir. Program yaptıklarını bildiren 21 dernekten 3’ünün 2004 yılında hiç faaliyetinin olmadığı, faaliyeti olanlardan köy derneklerinin köyün imar işlerine yardımcı oldukları bazı derneklerin ise, piknik, yardım, ziyaret, tanışma toplantısı benzeri faaliyetler gösterdiği tespit edilmiştir. Kabul edilmelidir ki bu tür faaliyetler özel bir programı gerektirmezler. Düğün, nişan, cenaze, sünnet gibi törenler belirli olmayan zamanlarda karşılaşılabilen durumlardır. Bu faaliyetler için program yapılmasına gerek yoktur. Çok az sayıdaki derneğin belli bir program gerektiren türden faaliyetleri olduğu görülmüştür.

Araştırmamız sırasında, özellikle anket sonrası yaptığımız görüşmelerde hemşehri derneklerinin genellikle yazılı ve yönetim kurulu veya genel kurul kararına bağlı faaliyet programı yapmadıkları anlaşılmıştır. Ancak, dernek başkanı ve/veya yönetim kurulu üyelerinin yapılan faaliyetlerle ilgili düzenlemelerini program olarak kastettikleri belirlenmiştir. Dernek veya lokalde yapılacak tanışma toplantısı veya piknik gibi faaliyetlerin hemşehrilere duyurulmasından başkaca bir program yapılmamaktadır. Her bir faaliyet için ayrı ayrı hazırlık yapıldığı, aylık veya yıllık bir planlamanın ise olmadığı tespit edilmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, özellikle bazı il ve ilçe dernekleri kendileri için önemli olan belli faaliyetleri (Yaran şölenu, Arabaşı şölenu....v.b.) hemen her yıl tekrarlamaktadır. Bu faaliyetler için de önceden planlama yapılmaktadır.

2004 Yılında Gerçekleştirilen Faaliyetler

Derneğinizin 2004 yılı içerisinde gerçekleştirdiği en önemli üç faaliyet nedir sorumuza verilen cevaplar bu derneklerin kuruluş amaçlarının esasen ne olduğunu da göstermektedir. Sadece dernek başkan yada üst yöneticilerinin (36 derneği temsil eden birer kişi) verdikleri cevaplar değerlendirilmeye alınmış, ayrıca 2002 ve 2003 yılları faaliyetleri de Dernekler İl Müdürlüğü kayıtlarından incelenerek, hem karşılaştırılması yapılmış hem de faaliyetlerin devamlılığı kontrol edilmeye çalışılmıştır.

2004 yılı en önemli üç faaliyetinin ne olduğu sorusuna, biri 2005 yılında kurulan 10 dernek (% 27.8) herhangi bir faaliyetimiz yok cevabını verirken, 7 dernek (%19.4) bir faaliyet, 4 dernek (%11.1) iki ve 15 dernek (%41.7) ise üç faaliyet bildirmiştir. 2002 yılı için 10 hemşehri derneği, 2003 yılı için ise 7 dernek herhangi bir faaliyetlerinin olmadığını bildirmişlerdir. Bu durum bize, yukarıda da açıklandığı gibi hemşehri derneklerinin etkin bir faaliyet içerisinde olmadığını göstermektedir. Mali yetersizliğin yanında, üyelerin ilgisizliği ve bazı dernek yöneticilerinin ifade ettiği gibi “seçim dönemi olmaması” sebebiyle de bu dernekler faaliyet fakiridirler. Bir başka sebep ise sadece Lokal işleyen derneklerin herhangi bir faaliyet ihtiyacı görmemesidir.

Hemşehri derneklerinin faaliyetlerini, amaçlarına göre yaptığımız gruplaşma doğrultusunda, şu şekilde gruplandırabiliriz:

-Dernek faaliyetlerinin ağırlıklı miktarını geldikleri yerlere -ki tamamı köylerdir- dönük yapılan imar işleri oluşturmaktadır. Köye su getirilmesi, yol yapımına katkı, okula çeşme yapılması, cami ve minare onarımı, şadırvan yapılması, cenaze arabası alınması mezarlık onarımı, türbe restorasyonu, kanalizasyon yapımına destek ve köyün ağaçlandırılması hemşehri derneklerinin gösterdikleri en önemli faaliyetlerdir.

-İkinci grup faaliyetler olarak; Hasta ve yaşlıların ziyaret edilmesi (hem köyde hem de Kırıkkale'dekiler), düğün-nişan törenlerine katılma, cenazelere katılım yer almaktadır. Muhtaç durumdaki hemşehrilere özellikle Ramazan aylarında gıda yardımı, kış aylarında kömür yardımı, öğrencilere burs verilmesi diğer bir grup faaliyet türüdür. Ayrıca memleketlerindeki okullarda sağlık taraması benzeri faaliyetlerde bildirilmiştir. Buraya kadar sayılan faaliyetler genellikle köy ve

kasabaları temsil eden derneklerce gerçekleştirilmektedir. Zira onların kırsal özellikleri daha baskındır ve köye bağlılık ve bağımlılıkları devam etmektedir. Bu sebeple de kentleşme konusunda en problemlili gruplardır diyebiliriz. Köye dönük imar işler yapan derneklerin büyük çoğunluğunu, Kırıkkale'ye bağlı ilçe, belde ve köyleri temsilen kurulan dernekler tarafından yapılmaktadır. Mesafenin yakınlığı ve dolayısıyla köyle olan ilişkinin daha sıcak ve yoğun olması bu durumda etkin olmaktadır. Bazı dernekler ise geleneksel hale getirmeye çalıştıkları şenliklerle hem yörelerini ziyaret etmekte, hem basının ilgisini çekmek suretiyle tanıtımlarını yapmakta, hem de “şenlik ağası” seçimi yaparak derneğe gelir temin etmektedir.

-Son grup faaliyet türleri olarak; çeşitli şölen ve geceler düzenlemek, fuarlara katılmak suretiyle kendi memleketlerini ve kültürlerini tanıtmak, memleketlerine turistik gezi düzenlemek gibi daha kentli faaliyetler sayılabilir. Bu faaliyetler çoğunlukla illeri temsil eden derneklerce gerçekleştirilmektedir. Yozgatlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin “arabaşı şöleni”, Çorumlular Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin “Leblebi şöleni”, Çankırılılar Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin “Yaran şöleni”, Karadenizliler Derneğinin “Karadenizliler gecesi” bu tür faaliyetlerdendir. Bu faaliyetlere siyaset ve iş dünyasından da insanlar katılmakta, bir yandan hemşehrilik bağları kuvvetlendirilirken diğer yandan hemşehri olan veya olmayan yönetici ve siyasetçilerin katılımı sağlanarak maddi manevi destek temin edilmektedir. Aynı zamanda Kırıkkale'de yaşayanlara yöre kültürleri bir nebze de olsa tanıtılmaktadır.

Hemşehri derneklerinin faaliyetleri konusunda yaptığımız araştırmada ortaya çıkan bir gerçek ise, her ne kadar yukarıda sayılan faaliyetleri 2004 yılı içerisinde yapılmış gibi gösterebiliriz de bazı derneklerce bunların bir çoğunun 2002 ve 2003 yılı beyannamelerinde de gösterildiğidir. Önceki yıllar da yapıldığı tarafımızdan bilinen bir çok faaliyetin bazı derneklerce her yıl verilen beyannamelere yazıldığı görülmüştür. Bazı derneklerin ise sadece tanışmak için toplantı yapıldı, lokal açıldığı gibi faaliyet beyan ettikleri görülmüştür.

Hemşehri derneklerinin faaliyetleri konusunda bir başka ilginç durum ise Lokal işleten derneklerin durumudur. Lokal işlettiği bildirilen 16 hemşehri derneğinden sadece 3'ü 2004 yılında en az üç ayrı faaliyet yaptıklarını beyan etmişlerdir. İki dernek ikişer, 8 dernek sadece birer faaliyetleri olduğunu ifade ederken 3 dernek ise hiçbir faaliyetinin olmadığını bildirmiştir. Faaliyet yaptığını

belirten derneklerden üçü dışındakiler, tanışma toplantısı, birlik-beraberli sağlanması için yemek verilmesi, hemşehrilerin düğün-nişan törenlerine katılmak, cenazelere katılım, fakirlere yardım gibi hususları 2004 yılı faaliyetleri olarak beyan etmişlerdir. Bu durumda dernek lokallerinin daha çok kahvehane benzeri bir fonksiyon icra ettiklerini ve derneklerin lokal açma dışında devamlı faaliyetlerinin olmadığı sonucuna varabiliriz.

Kültür Sanat Faaliyetleri

Dernek bünyesinde folklor, müzik, tiyatro, resim, gezi v.b. kültürel ve sanatsal faaliyetlerin yapılıp yapılmadığı sorusuna 28 dernek (%77.8) hayır cevabını verirken, 8 dernek (% 22.2) evet cevabını vermiştir. Evet cevabını veren 8 derneğin 4'ü gezi düzenlediklerini, biri müzik programı yaptıklarını, 3'ü ise²⁷⁸ yöresel folklor ekiplerinin olduğunu belirtmiştir. Hemşehri derneklerinin bazılarının tüzüklerinde tiyatro ve benzeri faaliyetleri yapmak, yörelerine ait türkü, deyim, deyiş ve manileri toplamak ve yayınlamak, halay ekipleri oluşturmak gibi faaliyetleri yapma amacı açıkça belirtilmiş olmasına rağmen son üç yıllık faaliyetleri arasına bu tür aktivitelere rastlamamaktayız. Sadece bir dernek bir kez tiyatro oyunu sergilettiklerini ve üç dernek de halay ekiplerinin olduğunu bildirmiştir.

Derneklerin Yayınları

Bu soruda birden fazla cevap verilebilir şekilde düzenlenmiştir. Alınan cevaplardan 31 derneğin (% 86.1) herhangi bir yayınının olmadığı ortaya çıkmıştır. Diğer beş derneğin (% 13.9) sahip olduğu yayınlar ise şunlardır: Derneklerden birinin hem gazete hem kitap, birinin bülten ve internet, birinin kitap ve bülten, birinin ise kitap yayını vardır. Hemşehri derneklerinin toplamına göre; bu derneklerin %86.1'inin herhangi bir yayın faaliyeti bulunmamaktadır. Çelebi ve Havalisi Kültür ve Yardımlaşma Derneği gazete çıkarmakta (1 dernek %2.8) , Kırıkkale'deki Karadenizliler Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin internet sayfası bulunmakta (1 dernek %2.8), Kırıkkale'deki Karadenizliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği ve Keskinliler Kültür ve Yardımlaşma Derneği bülten çıkarmakta (2 dernek %5.6) ve Çelebi ve Havalisi Kültür ve Yardımlaşma Derneği, Keskinliler Kültür ve

---

²⁷⁸ Yahşihan ve Havalisi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; Tatık Köyü ve Havalisi Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; Kırıkkale'deki Kurşunkayalılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği.

Yardımlaşma Derneği ve Kavurgalı Köyü Kültür Yardımlaşma ve Güzelleştirme Derneğinin ise (3 dernek %8.3) kitap yayını bulunmaktadır.

Kuruluş tüzüklerinde hemşehriler arasında birlik ve beraberliğin sağlanması, yardımlaşma ve dayanışmanın tesisi gibi amaçlar yanında, üyelerini eğitici faaliyetler ile kendi yörelerinin ve kültürlerinin tanıtımını yapmayı ve kültürlerini, gelenek ve göreneklerini gençlerine aktarmayı da sayan derneklerin, bu amaçları gerçekleştirebilmek için daha fazla yayın yapması beklenirdi. Verilen cevaplardan anlaşılmaktadır ki, hemşehri derneklerinin çok büyük çoğunluğu ne kendi üyelerine ve/veya hemşehrilerine dönük iletişim sağlayıcı, eğitici yayın yapmakta, ne de hem hemşehrilerine hem de başkalarına yönelik olarak kültürlerini ve memleketlerinin turizm potansiyelini tanıtıcı, gelenek-göreneklerini aktarıcı yayınlar yap(a)mamaktadırlar. Özellikle çağımızın en etkili iletişim aracı olan İnternet'in bu amaçla sadece bir dernek tarafından kullanılıyor olması ciddi bir eksikliklerdir.

Geldikleri Yörelerde Yaptıkları Faaliyetler

Geldikleri yörelerde, sosyal-kültürel faaliyetleri ile okul, cami, çeşme benzeri imar işleri gibi faaliyetleri olup olmadığı sorusuna 11 dernek yöneticisi (%30.6) hayır yok cevabı verirken, 25 dernek yöneticisi (%69.4)bu tür faaliyetleri olduğunu belirtmiştir. Hayır cevabını verenlerin yarısından fazlası (6 dernek) il-ilçe derneği, 5'i ise köy-kasaba derneğidir.

Geldikleri yörelerde yaptıkları faaliyetlerin neler olduğuna baktığımızda, yukarıda sayılan 2004 yılı faaliyetlerinin burada tekrarlandığı görülmektedir. 6 dernek temsilcisi memleketlerinde şölen, festivale katılım, şenlik benzeri faaliyetleri yaptıklarını bildirmiştir. Bu dernekler il ve ilçeleri temsil eden derneklerdir. Diğerleri ise Köy okulu ve camisinin onarımı, örgencilere yardım, köy mezarlığının yapımı, minare yapımı, köye içme suyu getirilmesi, türbe restorasyonu gibi imar faaliyetleri ve köyde piknik düzenlediklerini ifade etmişlerdir. Daha öncede belirttiğimiz gibi memleketlerinde imar faaliyeti yapan derneklerin tamamı köy ve kasaba dernekleridir.

Kırıkkale İl Merkezinde Yaşayanlara Yönelik Faaliyetler

Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinden 20'si (% 55.6) Kırıkkale'de yaşayanlara yönelik bir faaliyetlerinin olmadığını bildirmiştir. Bu

hususla faaliyetleriniz var mı sorusuna evet diyen 16 derneğin (%44.4) ise yine derneklerin 2004 yılı faaliyetleri içinde sayılan ve sadece Kırıkkale’de yaşayan hemşehrilerine dönük, toplantı, piknik, gezi, lokal açmak, okuma odası kurmak gibi faaliyetleri saymışlardır.

Kültür sanat faaliyetleri ile ilgili soruya verilen cevaplardan esas itibariyle hemşehri derneklerinin bu konularda ciddi aktiviteler içinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Halay ekipleri olduğunu belirtenlerin haricindeki gezi faaliyetleri, daha çok piknik amaçlı gezilerdir. Halbuki 36 hemşehri derneğinin adında “Kültür” kelimesi yer almasına ve ayrıca da tüzüklerinde, tiyatro, konser, eğlence, şenlik, kermes, kurs ve seminerler, çay partileri v.s faaliyetler düzenlemeyi amaçları arasında saydıkları incelenmesine karşın hemşehri dernekleri bu amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik eylem içerisinde olamamışlardır.

Geldikleri yörelere dönük hizmetler, özellikle köyleri temsil eden hemşehri derneklerinin asıl faaliyet alanıdır demek yanlış olmayacaktır. Bu dernekler Kırıkkale’de yaşayan hemşehrilerini bir araya getirmek, aralarında dayanışma ve yardımlaşmayı tesis etmek temel amacı yanında, imkanları ölçüsünde köylerinin ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Çeşmesinden su içip gölgesinde dinlendikleri, babalarının ve dedelerinin ebedi hayata çekildiği topraklara duydukları vefa borcunu ödemek istemektedirler. Son derece insancıl olan bu duygular gerçekte geleneksel ve kıra bağlı toplum özellikleridir. Bu sebeptendir ki özellikle köyleri temsil eden hemşehri dernekleri kentlileşme ve kentlilik bilincinin gelişmesine engel bir yapı arz etmektedir.

Hemşehri derneklerinin Kırıkkale’de yaşayan herkese hitap eden hiçbir faaliyetinin olmadığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Sadece üyelerine ve kısmen de hemşehrilerine yönelik faaliyetler dışında, kuruluş amaçları doğrultusunda yöre kültürlerini tanıtıcı faaliyetler ve yayınlar yapmaları beklenirdi. Oysa süreli veya süresiz yayını olan dernek sayısı sadece beş yayın bulunmaktadır.

Memleketlerinin kültürlerini tanıtıcı birkaç şenlik ve eğlence gecesi haricinde faaliyet yapılmamış olması da bu dernekler adına olumsuz bir durumdur. Araştırma kapsamında bulunan 36 derneğin 22’sinin Kırıkkale’nin ilçe, belde ve köylerinden gelenlerce kurulmuş olmaları sebebiyle kendilerini ayırt edici özelliklerinin olmadığı iddia edilebilir. Doğrusu aynı coğrafi koşullar ve aynı kültür yapısı içinde olan ilçe ve köylerin çok farklı özellikleri olması da beklenemez. Bu durumda hemşehri

derneğinin kuruluş amacının gerçekte ne olduğunun sorgulanması gerekecektir. Bizim kanaatimiz Kırıkkale'nin ilçe, belde ve köylerinden gelerek kent merkezine yerleşenlerce kurulan derneklerin iki genel amacı ve bu amaçlar doğrultusunda faaliyetleri söz konusudur. Amaçlardan biri, geldikleri köylerde imar faaliyetleri ve yardımlaşma, diğeri ve öncelikli olanı ise siyasette etkinlik kazanabilmek. Hemşehri dernekleri bu amaçları doğrultusunda faaliyet yürüttüklerinden yeterince kültür-sanat faaliyeti gerçekleştirme ihtiyacı hissetmemektedirler. Bu derneklerin seçim dönemlerinde sürekli açık olmaları ve sık sık değişik toplantılar düzenlemeleri, yerel basında yer alma gayretleri siyasette kendilerine alan açma çabası olarak görülmelidir.

Derneklerin Sosyal ve Kültürel Faaliyetleri

Araştırma konusu 36 dernek 6 farklı alanda 68 faaliyet gerçekleştirdiğini beyan etmiştir. Daha önce 2004 yılında hiç faaliyetimiz olmamıştır cevabını veren dernek yöneticilerinin bu kez en az bir faaliyet alanını işaret ettikleri görülmüştür. Bunun sebebi ise derneklerin bu soruya cevap verirken daha geniş bir zaman dilimini dikkate almaları ve geçmiş yıllarda bir kez yapılmış bile olsa yapılmaya devam ediyor şeklinde değerlendirmeleri olabilir. Derneklere sorduğumuz sorununun cevap seçenekleri arasında bulunan düğün, nişan ve cenaze gibi törenlerine katılmak aslında özel bir faaliyet türü olarak görülemez. Türk toplumu için normal bir komşuluk-arkadaşlık görevi olarak kabul görmektedir. Buna rağmen anketi hazırlamadan önce incelediğimiz dernek beyannamelerinde benzeri faaliyetleri beyan ettiklerini tespit etmemizden dolayı seçenekler arasında yer verdik. Hemşehri derneklerinin normal komşuluk-dostluk ilişkisi denebilecek aktiviteleri dernek faaliyeti olarak göstermeleri muhtemeldir ki gerçek anlamda faaliyet gösterememiş olmalarındandır.

Hemşehri dernekleri, birden çok cevabın verilebildiği soruda sosyal faaliyet olarak, muhtaç hemşehrilerine ayni ve nakdi yardım yapmayı (24 dernek) ilk sırada saymışlardır. İkinci sırayı düğün, nişan, cenaze gibi törenlere katılma (20 dernek) alırken, şenlik düzenlemek ve üyelerle piknik-yemekli toplantı (11 dernek) üçüncü sırada yer almaktadır. Bir dernek örgencilere burs verdiklerini bir dernek ise sünnet şöleni düzenlediklerini bildirmiştir.

Kültürel faaliyetleri ile ilgili olarak daha önceki sorularımıza verilen cevapları doğrular şekilde 5 dernek süreli yada süresiz yayını bulunduğunu bildirmiştir. Yöre

kültürünü tanıtıcı toplantılar yaptıklarını bildiren dernek sayısı 15'tir. Önceki sorularımıza verilen cevaplar bu cevabı doğrulamamaktadır. Ancak deneklerin kendi iç bünyelerinde yaptıkları toplantıları da bu kapsamda değerlendirme yanlına düşüklerini tahmin ediyoruz. 21 dernek ise gelenek ve göreneklerini yaşatabilmek maksadıyla bir takım faaliyetler yürüttüğünü beyan etmişlerdir. Bu faaliyetler hemşehri derneklerinin sadece üye ve dernekleri ile ilişkili hemşehrilerine dönük faaliyetlerdir. Eğitime destek, festival düzenlenmesi de verilen cevaplar arasındadır. 3 dernek ise bu tür faaliyetinin olmadığını beyan etmiştir.

Hemşehri Dernekleri ile ilgili araştırmamızda beş ayrı soru ile faaliyetlerinin ne olduğuna yönelik soru sormamızın sebebi bu derneklerin faaliyetlerinin daha fazla olabileceği beklentisidir. Birden çok soru ile hem cevapları arttırmak hem de faaliyetleri çeşidi ve yapıldığı yerlere göre sınıflandırmak amacını taşıdık. Ancak alınan cevaplarda genellikle aynı faaliyetlerin tekraren bildirildiği görülmüştür. Bu durum bize hemşehri derneklerinin faaliyet gerçekleştirme konusunda ciddi eksikliklerinin olduğunu göstermektedir.

5.7 HEMŞEHRİ DERNEKLERİNİN KIRIKKALE'NİN SİYASAL HAYATINA ETKİLERİ

Siyasi Partiler Aday Belirlerken Hemşehri Derneklerinin Görüşünü Alırlar mı?

Tablo 49: Siyasi Partilerin Genel Seçimlerde Aday Belirlerken Hemşehri Derneklerinin Görüşlerini Dikkate Alıp Almadıkları

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	15	41.7	44.1
Hayır	19	52.8	55.9
Ara toplam	34	94.5	100.0
Cevapsız	2	5.5	
Toplam	36	100.0	

Tablo 50: Siyasi Partilerin Yerel Seçimlerde Aday Belirlerken Hemşehri Derneklerinin Görüşlerini Dikkate Alıp Almadıkları

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	20	55.6	62.5
Hayır	12	33.3	37.5
Ara Toplam	32	88.9	100.0
Cevapsız	4	11.1	
Toplam	36	100.0	

Siyasi partilerin seçim dönemlerinde aday belirleme sürecinde hemşehri derneklerinin görüşüne ne kadar itibar ettiğinin ortaya çıkarılması için sorduğumuz soruda dernekler, ağırlıklı olarak yerel seçimlerde fikirlerinin alındığını bildirmişlerdir. Genel seçimlerde siyasi partilerin aday belirlerken görüşlerinin alınıp alınmadığı sorusuna dernek yöneticilerinden 2'si cevap vermezken, %44.1'i (15 kişi) fikirlerinin alındığını, %55.9'u (19 kişi) alınmadığını beyan etmiştir. Yerel seçimlerde görüşlerinin alındığını bildirenlerin sayısı 20 (%55.6) olurken hayır görüşlerimiz alınmaz diyenlerin sayısı 12 (%33.3) olmuştur. Derneklerden 4'ünün yöneticisi ise cevap vermemiştir.

Genel seçimlerde görüşleri alınan 15 dernekten 10'u (%66.7) Kırıkkale il sınırları içinden gelenleri temsil eden derneklerdir. Kırıkkale İl sınırları içinden gelenlerin kurduğu 23 derneğin yöneticilerinden 10'u (%43.5) fikirlerinin alındığını bildirmiştir. Görüşü alınan derneklerin toplamının %33.3'ünü oluşturan Kırıkkale dışından gelenlerce kurulan 13 derneğin ise 5'inin (%38.5) görüşlerine başvurulmaktadır. Anlaşılmaktadır ki genel seçimlerde Kırıkkale'nin ilçe, belde ve köylerini temsil eden derneklere daha fazla ilgi duyulmaktadır. Doğal olarak nüfusu ve seçmen sayısı diğerlerine nazaran fazla olan ve geldikleri yerleri de etkileme imkanları olduğu düşünülen dernekler daha çok rağbet görecektir. Zira genel seçimler sadece kent merkezinde olanların değil il genelinde yaşayanların oy kullanabildiği ve Kırıkkale'den alınacak sonuca etki yaptığı bir seçimdir.

Genel seçimlerde köy-kasaba derneklerinin görüşlerine daha fazla müracaat edilmektedir. Görüşüne başvuru alan 15 dernekten Köy-kasaba derneklerinin oranı %67.7 iken il-ilçe derneklerinin oranı %33.3 olmaktadır.

Hemşehri derneklerinin asıl ilgisinin mahalli seçimler üzerinde olduğunu söyleyebiliriz. Genel seçimlerde görüşü alınan hemşehri derneği sayısı 15 iken yerel seçimlerde bu sayı 20 olmuştur. Ankete katılan dernek yöneticilerinin %55.6'sı yerel seçimlerde görüşlerinin alındığını bildirirken, %33.3'ü (12 dernek temsilcisi) görüşlerine başvurulmadığını beyan etmiş, 4 dernek yöneticisi ise cevap vermemiştir. Yerel seçimler sürecinde aday belirlenirken görüşleri alınan 20 derneğin 15'i (% 75'i) Kırıkkale il sınırlarından gelenlerce kurulan derneklerdir. Bu duruma göre Kırıkkale il sınırları içinden gelenlerce kurulan 23 derneğin 15'inin (% 65.2) görüşleri mahalli seçimlerde etkili olmaktadır. Yerel seçimler sürecinde aday belirlenirken görüşleri alınan 20 derneğin 5'ini (%25'i) ise Kırıkkale dışından

gelenlerce kurulan dernekler oluşturmaktadır. Kırıkkale dışından gelenlerce kurulan 13 derneğin 5'inin (%38.5) düşünceleri aday belirleme sürecinde etkili olabilmektedir.

Köy-kasaba ve il-ilçe dernekleri olarak bakıldığında, genel seçimlerde 24 köy-kasaba derneğinden 10'unun (% 41.7) , 12 il-ilçe derneğinin ise 5'inin (%41.7) görüşünün alındığı görülmektedir. Yerel seçimlerde ise adayın kim/kimler olacağı konusunda düşünceleri alınan köy-kasaba derneği sayısı 13 (köy-kasaba derneklerinin % 54.2'si), il-ilçe derneği sayısı ise 7 (İl-ilçe derneklerinin %58.3'ü) olmaktadır.

Hemşehri dernekleri siyaset ve seçimlerde etkili olabilmek için bir gayret içerisindeyler. Bu uğraşı aynı zamanda yerel idareleri yönetebilme mücadelesidir. Mümkün olan en yüksek oranda yönetimde yer alabilmek için siyasi partileri etkileme arzusundadırlar. Genel seçimlerde de mahalli seçimlerde de Kırıkkale İli dahilinden gelenlerce kurulan derneklerin görüşlerine daha fazla başvurulmaktadır. Hem temsil ettikleri kitlenin sayısal çokluğu hem de il genelinde etkili olabilmek imkanı bu sonucu doğurmaktadır. İl dışından gelenler ise sadece Kırıkkale kent merkezindeki seçimlerde etkili olabilmektedir.

Hemşehri derneklerinin yarıdan fazlası, kendileri hakkındaki “siyasette bölgecilik yapılmasına sebep oluyorlar” iddiasını doğrular şekilde, özellikle mahalli seçimlerde aday belirlenirken kendilerinin dikkate alındığını belirtmişlerdir. Birçok hemşehri derneğinin yalnızca seçim dönemlerinde aktif olması yazılı olmayan amaçların gerçekleştirilme gayretini göstermektedir. Görüştüğümüz bazı dernek yöneticileri “meydanı boş bırakmamak” için “bizde varız” diyebilmek adına dernek kurduklarını ifade etmişlerdir.

Hemşehri derneklerinin yörelere göre dağılımı incelendiğinde “Keskinliler”, ”Obalılar” ve “yabancılar” rekabetinin izleri görülmektedir. Denek dağılımının güneyinde kalan ve Keskin ilçesine bağlı olan bölge “Keskinliler”in, Denek dağılımının doğusu ve kuzeyindeki bölge “Obalıların” yaşadıkları bölge olarak bilinmektedir. “Yabancılar” ise Kırıkkale İl sınırları dışından gelerek Kırıkkale'ye yerleşmiş olan kimselerdir. Bu kişiler Kırıkkale'nin ilk kurulduğu 1930'lu yıllardan bugüne burada yaşıyor olsalar da yabancı olarak adlandırılırlar. Bu ayırım bilhassa yerel seçimler zamanında kendisini gösterir ve her bölgenin hemşehri grupları adayların kendi hemşehrileri olması için çalışır. Sosyal hayatta çok fazla hissedilmeyen bu ayırım

gittikçe etkinliğini kaybetmektedir diyebiliriz. Ancak hem hemşehri derneklerinin varlığı hem de siyasi hesaplarını bölgecilik üzerine kuran kişilerin etkisiyle devam etmektedir. Seçimleri kazanması muhtemel siyasi partilerin kendi hemşehrilerini aday yapmamasını eleştiri konusu yaparak, o partiyi “seçimde cezalandıracaklarını” söyleyen hemşehri grupları olduğu da bilinmektedir.

Seçim Dönemlerinde Adayların Dernekleri Ziyaret Sıklığı

Tablo 51: Adayların Genel Seçim Dönemlerinde Hemşehri Derneklerini Ziyaretleri

	Sayı	Yüzde
Evet sık sık	22	61.1
Evet ama nadiren	9	25.0
Hayır ziyaret etmezler	5	13.9
Toplam	36	100.0

Tablo 52: Adayların Yerel Seçim Dönemlerinde Hemşehri Derneklerini Ziyaretleri

	Sayı	Yüzde
Evet sık sık	27	75.0
Evet ama nadiren	5	13.9
Hayır ziyaret etmezler	4	11.1
Toplam	36	100.0

Sivil toplum örgütlerinin seçim dönemlerinde adaylarca sıklıkla ziyaret edildiği bilinen bir husustur. Hemşehri dernekleri de aday belirleme sürecinde etkili olmalarının yanında, seçim dönemlerinde öncelikli ziyaret edilen yerlerdendir. Özellikle Büyükşehirlerde hemşehri gruplaşmasının yoğun olması sebebiyle kurulan çok sayıdaki hemşehri derneği siyasi parti ve adayların ilgi odaklarıdır. Kırıkkale gibi tamamen göçlerle kurulmuş ve kentsel bütünleşmesini sağlayamamış şehirlerde de hemşehri dernekleri seçimlerin gözde ziyaret mekanlarıdır. Özellikle Kırıkkale’de faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin önemli bir kesiminin, seçimlerde etkili olabilmek için kurulduğu iddiasını da dikkate aldığımızda bu derneklerin seçim dönemlerinde aktif olmalarının sebebini de anlamış oluruz. Zira bu dernekler belli bir seçmen kitlesini temsil ettiği varsayılan örgütlerdir. Siyasi parti ve adaylar içinde daha fazla seçmen kitlesine ulaşmanın yoludur. Hem siyasetçi hem de dernek yönetimi açısından farklı amaçların buluştuğu ve paylaşıldığı mekanlardır.

Hemşehri dernekleri esas olarak mahalli seçimlerde etkili olma çabasında olsalar da genel seçimler de ilgi alanlarındadır. Seçmen topluluklarına doğrudan ve dolaylı ulaşmanın en kolay yollarından biri olan hemşehri derneği ziyareti

Kırıkkale’de yoğun olarak yaşanmaktadır. Anketimize katılan 36 hemşehri derneği yöneticisinden 22’si (% 61.1) genel seçim dönemlerinde derneklerinin adaylarca sık sık ziyaret edildiğini, 9’u ise (%25.0) nadiren de olsa adayların derneklerine uğradığını bildirmiştir. Beş yönetici ise (%13.9) genel seçimlerde adayların derneklerini ziyaret etmediğini bildirmiştir. Kırıkkale kent merkezinde faaliyet gösteren 36 dernekten 31’inin (% 86.1) genel seçim dönemlerinde adaylarca sık yada seyrekte olsa mutlaka ziyaret edildiği anlaşılmaktadır. Ziyaret edilmediklerini bildiren beş derneğin tamamı köy derneğidir.

Anket uygulanan 36 dernekten sık sık veya nadiren ziyaret edilen derneklerden 21’i (%58.3) il sınırlarından gelenlerce kurulan dernekler iken , 10’u (%27.8) il dışından gelenlerce kurulan derneklerdir.

Kırıkkale kent merkezine il sınırları içinden gelenlerce kurulan 23 dernekten 13’ü (% 56.5) sık sık ve 8’i (%34.8) nadiren adaylarca ziyaret edildiklerini ifade etmişlerdir. Genel seçim dönemlerinde bir şekilde ziyaret edilenlerin toplam oranı %91.3 olurken il sınırları içinden geldiği halde hiç ziyaret edilmeyen dernek sayısı ise 2 (%8.7) dir. Kırıkkale ili dışından gelenlerce kurulan 13 derneğin 9’u (%69.2) sık sık, 1’i(%7.7) nadiren ziyaret edilmekte olup ziyaret edilenlerin toplam oranı %76.9’dur. İl dışından gelenlerce kurulan üç dernek ise hiç ziyaret edilmemektedir.

Görüldüğü gibi Kırıkkale il sınırları içinden gelerek yerleşenlerin kurduğu derneklerin neredeyse tamamı adaylarca ziyaret edilirken, il dışından gelenlerce kurulan derneklerin ziyaret edilme oranı daha düşüktür. İl içinden gelenlerce kurulan derneklerin, Kırıkkale seçim sonuçlarını etkilemesi bakımından, memleketlerinde de etkili olma ihtimali bu derneklerin daha fazla ziyaret edilmesinin bir sebebidir. Ayrıca il dışından gelenlerce kurulan ve az sayıdaki hemşehrisini etkileme ihtimali olan köy-kasaba derneklerinin yerine, onların temsil ettiği kitleyi de etkileme olasılığı olan, il ve ilçe derneklerinin ziyaret ediliyor olması il dışından gelenlerce kurulan derneklerin ziyaret oranını düşürmektedir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi mahalli seçimler genel seçimlere göre daha fazla “bölgecilik” gölgesi altındadır. Halkın etkisini çok yakından ve doğrudan hissettiği yerel idarelerde söz sahibi olmak daha önemli görülmektedir. Bu sebeple de hemşehri dernek ve gruplarının yerel seçimlere ilgisi genel seçimlerden fazladır. Yerel idarelerin organlarına birden çok kişinin seçiliyor olması bazı hemşehri gruplarının işbirliği yapmasını da kolaylaştırmaktadır. Bazı hemşehri derneklerinin

temsil ettiği nüfus diğerlerinden az da olsa, bu dernekler de adaylarca sıklıkla ziyaret edilmektedir. Çünkü yerel seçimlerde gayri resmi ittifaklar sebebiyle bir oy bile sonucu değiştirme anlamında önem kazanmaktadır.

Araştırma kapsamına aldığımız 36 dernekten yerel seçimlerde ziyaret edilenlerin sayısı 32 olup bunların 27'si(% 75.0) sık sık, 5'i ise (%13.9) nadiren ziyaret edilmektedir. Bu durumda ziyaret edilen hemşehri derneklerinin toplam oranı % 88.9 olurken hiç ziyaret edilmeyenlerin sayısı 4 (% 11.1) olmaktadır.

Kırıkkale İl sınırları içinden gelenlerce kurulan 23 dernekten 22'si (% 95.7) ziyaret edilmektedir. Bunların 18'i sık sık, 4'ü ise nadiren ziyaret edilmekte, bir dernek ise hiç ziyaret edilmemektedir. İl dışından gelenlerce kurulan 13 derneğin 10'u (%76.9) ziyaret edilirken 3'ü (%23.1) hiç ziyaret edilmemektedir.

İl dışından gelenlerce kurulan dernekler hem genel hem de yerel seçimlerde adaylarca aynı oranda ziyaret edilmektedir. Kırşehir iline bağlı köylerden gelenlerce kurulan üç dernek ne genel ne de yerel seçimde ziyaret edilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, yasal olarak değilse bile fiilen üst kuruluğu gibi olan il ve ilçe dernekleri ziyaret edildiğinden o il veya ilçeye bağlı bazı köy dernekleri ziyaret edilmemektedir.

İl sınırları içinden gelenlerce kurulan derneklerin ise yerel seçimlerde daha çok ziyaret edildiği anlaşılmaktadır. Yerel seçimde biri haricinde tamamı ziyaret edilirken, genel seçimlerden farklı olarak bu derneklerin 18'i sık sık ziyaret edilmektedir. İl sınırları içinden gelenlerce kurulan ve genel seçimlerde sık sık ziyaret edilen derneklerin oranı % 56.5 iken bu oran mahalli seçimler de % 78.3 olmaktadır. Anlaşıyor ki adaylar mahalli seçimlerde hemşehri derneklerine daha fazla ve sık ziyaret yapmaktadır. Bu derneklerin ziyareti ile belli yörelerden gelenlere hitap etme imkanı oluşurken, ziyaretlerin basında da yer alması suretiyle hem derneğin temsil ettiği hemşehrilere hem de Kırıkkale kamuoyuna istenen mesajlar verilmiş olmaktadır. Farklı siyasi parti temsilcilerinin sıklıkla ziyaret ettiği derneklerde bu suretle adeta temsil ettiği ve etkilediği kitlenin büyüklüğünü tescil ettirmekte, yerel yönetimde daha fazla üye ve/veya hemşehrisine yer verdirme açısından “pazarlık gücü” elde etmektedir.

Seçimle gelinen görevlere aday olanların hemşehri derneklerini ziyaret etme amaçları hiç şüphesiz derneğin temsil ettiği kitleyi etkileyerek oy almaktır. Adayların seçilebilmek için bulabildikleri her türlü yasal yolları kullanarak oy talep

etmeleri son derece doğaldır. Ancak Kırıkkale’de hemşehri derneklerini ziyaretin “oy” getirisinin beklenen kadar olmadığını söylemek mümkündür. 2004 yılında Kırıkkale’de yapılan bir araştırmada²⁷⁹ hemşehrilik duygularıyla bir partiye oy verenlerin oranı %1.3 olarak tespit edilmiştir. 524 kişinin katıldığı araştırmada, aynı partiye oy verenlerin tercih sebeplerinden biri olarak hemşehrilik duygusu 9.sırada yer almıştır. Bu sonuçta göstermektedir ki insanlar oy verme sırasında hemşehrilik duyguları haricinde etkenlerle hareket etmektedir.

Derneğin Önerisiyle Aday Olan Hemşehriler

Derneğinizin üyesi olan veya üyeniz olmasa da derneğinizin önerisiyle, bağımsız ya da siyasi partilerden aday olan hemşehriniz var mı sorusuna, 19 dernek temsilcisi (%52.8) evet var cevabı verirken, 17 dernek temsilcisi (%47.2) hayır cevabı vermiştir. Seçim dönemlerinde gerek aday belirleme sürecinde gerekse adaylar belirlendikten sonra ilgi odağı olmayı başaran hemşehri derneklerinin, üye ve/veya hemşehrilerinin aday olması konusunda da etkili olması kaçınılmazdır. Özellikle mahalli seçimlerde aday olunabilecek çok sayıda görev olması hemşehri grupları arasında adeta bir koalisyon kurulmasına yol açabilmektedir. Hemşehri dernekleri de kendi önerdikleri kişilerin aday yapılması konusunda siyasi partileri etkileme yarışına girmektedirler. Anket sonuçları da seçimlerde adayların belirlenmesinde doğrudan etki sahibi olan derneklerin yarıdan fazla olduğunu göstermektedir.

Aday olunan görevler olarak, seçimle gelinen hemen her görev belirtilmiş olmakla birlikte, belediye meclis üyeliği ve mahalle muhtarlığı en çok aday olunan görevlerdir. Daha sonra seçilecek kişi sayısına paralel olarak il genel meclis üyeliği gelirken, üyeleri arasından belediye başkanlığı ve milletvekilliğine aday olanların olduğunu bildirenler de olmuştur. Bunların dışında Ticaret Odası, Esnaf Odası, sendika gibi örgütler için aday olan üye/hemşehrileri olduğunu beyan eden dernek yöneticileri de olmuştur.

---

²⁷⁹ BAYBURTLUOĞLU, Ünal : a.g.e, s.98

Seçimlerde Başarı Göstererek Seçilen Üyelerinin Olup Olmadığı

Üyeleriniz arasında Kırıkkale'den seçilen milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi, il genel meclis üyesi, muhtar gibi seçilmiş kişiler var mı sorusuna 22 dernek yöneticisi (%61.1) evet derken 14 dernek yöneticisi (%38.9) ise hayır cevabını vermiştir. Kendi önerileriyle seçimle gelinen görevlere aday olan üye / hemşehriniz var mı sorusuna 19 dernek yöneticisi evet derken, seçilmiş üyeniz var mı sorusuna 22 dernek yöneticisi evet cevabını vermiştir. Anlaşılmaktadır ki bazı derneklerin üyeleri mensubu olduğu derneklerin önerisi olmadan aday olmaktadır. Bunlardan bir kısmının da olsa seçildiği düşünülürse hemşehri derneklerinin hemşehrilerini siyasi kararları konusunda ne derece etkilediği tartışmalı hale gelecektir.

Hemşehri derneklerine üye olan kişilerin seçildiği görevler ise çeşitlilik arz etmektedir. Siyasi partiler kanalıyla seçilen hemşehriler dışında meslek odası, sendika gibi kuruluşların yönetimine seçilen üyeler de bulunmaktadır.

Hemşehrilerin Seçimle Geline Görevlere Aday Olması Önemli mi?

Tablo 53: Dernek Üyesi yada Hemşehrilerin Seçimle Geline Bir Göreve Aday Olmasının / Seçilmesinin Hemşehri Derneklerince Ne Kadar Önemli Görüldüğü

	Sayı	Yüzde
Çok önemli	19	52.8
Önemli	8	22.2
İyi olur	7	19.4
Önemli değil	1	2.8
Hiç önemli değil	1	2.8
Toplam	36	100.0

Üye yada hemşehrilerinizin milletvekilliği, belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, il genel meclis üyeliği, muhtarlık, meslek odası ve sendika yöneticiliği gibi seçimle gelinen görevlere aday olması ve/veya seçilmesinin ne kadar önemli olduğu sorusuna derneklerin yarısından fazlası çok önemlidir cevabını vermiştir. Toplam 36 dernek yöneticisinden 34'ü (%94.4) farklı derecelerde de olsa üye/hemşehrilerinin aday olması ya da seçilmesini önemli görürken sadece 2 yönetici önemli olmadığını ifade etmiştir. Oysa Kırıkkale'de yaşayan kişiler açısından aday olan kişinin hemşehrileri olması çok büyük öncelik taşımamaktadır. Yapılan bir

araştırmada²⁸⁰ kendileri ile anket yapılan 524 kişinin sadece %21.2'si belediye seçiminde adayın kendileri ile aynı il, ilçeden veya beldeden olmasının tercihlerini etkileyeceğini bildirmiştir. Sosyal bütünleşmenin tam olduğu yerlerde yüksek sayılabilecek bu oran Kırıkkale gibi bütünleşmenin sağlanamadığı ve özellikle siyasetin büyük oranda hemşehrilik üzerine kurulduğu bir kent için düşük sayılmalıdır. Halkın bu yaklaşımının aksine hemşehri dernekleri kendi üye ve hemşehrilerini seçimle gelinen görevlerde görme konusunda çok büyük istek içerisindeyler. Bu sebeple de önce temsil ettikleri kitleyi farklılıklarını koruyarak ayrıştırma ve böylece yönetimlerde pay alma gayreti içerisindeyler.

Yalnızca seçim dönemleri “ortada görünen” bazı hemşehri derneklerinin “bölgecilik” yaparak belli bir kitleyi etkileme çabaları az da olsa yankı bulmaktadır. Hemşehri derneklerinin tamamı sayılabilecek bir miktarının önemseydiği bir konuda Kırıkkalelik dışına taşan bölgeciliğin olmaması beklenemez. Kuşkusuz derneklerin bu derece arzulu olmalarına rağmen bölgecilik çekişmesinin tek kaynağının hemşehri dernekleri olduğu da doğru değildir. Zira ne hemşehrilik dayanışmasının en önemli mekanları hemşehri dernekleridir ne de bu dernekler o boyutta güce sahiptir. Ancak bölgecilik yapılmasında önemli bir etken ve teşvik edici rol oynamaktadır.

Dernek Yöneticilerinin Hemşehri Derneklerinin “Kırıkkalelilik Bilinci” Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşleri

Tablo 54: Dernek Yöneticilerine Göre Hemşehri Derneklerinin “Kırıkkalelilik Bilinci” Üzerindeki Etkisi

	Sayı	Yüzde
Kırıkkalelilik Bilincini Geliştirir	3	8.3
Hemşehrilerin Kentle ve Kentliyle Bütünleşmesine Aracılık Eder	5	13.9
Hemşehrilerin Kendi Yöre Kültürünü Korur	10	27.8
Hemşehrilerin Farklılıklarının Yaşatılmasını Sağlar	3	8.3
Kırıkkalelilik Bilincinin Oluşmasına Engeldir	6	16.7
Olumlu yada olumsuz Bir Etkisi Olmaz	9	25.0
Toplam	36	100.0

Hemşehri derneklerinin kente ilk defa gelen hemşehrilerin kente uyumunda aracı rol oynadığı kabul gören bir görüştür. Henüz kırsaldan gelmiş kişilerin kente ve kentliye uyumu, kentli değer yargılarının benimsenmesi belli bir süreç gerektirecektir. Bu sürecin uzaması veya uyumun gerçekleşmemesi bazı sosyal

²⁸⁰ BAYBURTLUOĞLU, Ünal : a.g.e, s.90

çatışmaları da beraberinde getirir. İşte kentleşme ve kentlileşme denilen sürecin çatışmasız ve hızla gerçekleşmesi diğer etkenlerle birlikte dernekleşme benzeri hemşehri gruplaşmalarının da katkısıyla olacaktır. Ancak hemşehri gruplaşmaları çoğu kez bu amacın tersine gerçekleşmesine yol açabilmektedir. Kente ilk gelenlerin bile hemşehri gruplarının dışına çıkmadığı, kentle bütünleşme yerine kentten ve kentlilerden ayrışma gayretlerinin olduğu hemşehri gruplaşmaları/dernekleri kente uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Belli coğrafi mekanlarda ve/veya örgütlerde toplanan hemşehriler maddi veya manevi çıkar amacı taşıyan kişilerce bütünleşmeme yönünde etkilenebilmektedir. Bu durumda hemşehri dernekleri başta belirtilen olumlu işlevini yerine getirememektedir. Tersine bir fonksiyon icra ederek ayrışmaya yol açmaktadırlar.

Kırıkkale’de bulunan hemşehri dernekleri ile ilgili olarak da, bu derneklerin hemşehrileri kentle bütünleştirme işlevini kaybettiği, aksine ayrışmalara yol açtığı , esasen de dernekler kanalıyla siyasette ve yerel yönetimde etkili olma çabasında oldukları iddiaları dile getirilmektedir.

Hemşehri derneklerinin “Kırıkkalelilik” bilinci üzerinde nasıl bir etkisi olduğu sorumuza 9 kişi (%25.0) olumlu veya olumsuz bir etkisinin olmayacağını bildirmiştir. Bu derneklerin Kırıkkalelilik bilincini geliştireceğini ve hemşehrilerinin kent ve kentliyle bütünleşmesine aracılık edeceğini söyleyenlerin toplam sayısı ise 8’dir (%22.2). Buna karşılık hemşehri derneklerinin Kırıkkalelilik bilincinin oluşmasına engel olduğunu söyleyenlerin oranı %16.7 (6 kişi) iken, hemşehrilerin farklılıklarının yaşatılmasını sağlar diyenler 3 kişi (%8.3) ve hemşehrilerin kendi yöre kültürünü korur diyenler ise 10 (%27.8) kişidir. Bu üç ayrı cevap birlikte değerlendirilmelidir. Zira her üç cevapta kentte sosyal bütünleşmenin sağlanamamasının bir sebebinin de hemşehri dernekleri olduğunu göstermektedir. Anlaşılmaktadır ki hemşehri derneklerinin yöneticilerinden 19’u (% 52.8) mensubu oldukları derneklerin doğrudan veya dolaylı olarak kentsel bütünleşmeye engel olduğunu, Kırıkkalelilik bilincinin oluşmasına ve gelişmesine de olumsuz etki yaptığını kabul etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

“Nerelisiniz? sualine tek kelimelik cevapların verildiği devir geçmiştir. Nereli olduğunu anlatmaya çalışanlar, (daha doğrusu anlatamazken) bir parçalanmışlığı yaşayanlar bir yerde yeni bir vatandaş modelini oluşturmaktadır. Bir şehrin yerlisi kavramı sosyolojik olmaktan çıkmış, tarihi, etnik yada etnoğrafik bir malzeme haline gelmiştir. Şehrin nüfus egemenliğini artık, “şurda doğdum, şurda büyüdüm, ama şurda okudum” diyerek uzunca bir paragrafla kendini tarif edebilen potansiyel göçebe bir çoğunluk ele geçiriyor.”²⁸¹

Gerçekten de yazarın dediği gibi artık insanlar farklı nedenlerle de olsa birden çok yeri kendisine memleket olarak benimseme eğilimindedir. Yada, kendini birden çok yere ait hissettiği için “hiçbir yerin yerlisi olmayanlar”²⁸² yaşadıkları şehre hakim olmaktadır. Tamamen göçlerle oluşmuş bir şehir olan Kırıkkale’de de, “nerelisiniz?” sorusuna , özellikle ikinci ve sonraki kuşaklar, “ben burada doğdum ama babam filan yerli, annem de şuradan gelme, kökenimiz ise şuralı” diyerek uzunca bir cümle ile cevap verenler çoğunluktadır. Bu sebeple, Kırıkkaleliliği benimse(ye)memiş insanların yaşadığı bir şehirdir Kırıkkale .

Türkiye’de hızlı nüfus artışının neticesinde, sanayileşmemiş kentlerin hem sayılarının hem de nüfuslarının artması sonucu, çarpık bir kentleşmenin yaşandığı bilinmektedir. Kırıkkale’nin kentleşmesi ise bunun tersi olarak, sanayileşmiş batı toplumları benzeri bir durum arz eder. Kent, en yakın yerleşim merkezi 3 km. mesafede 12 haneli Kırık köyü olan fabrikaların etrafında kurulmuştur. Kırıkkale kentini oluşturan temel sebep MKE fabrikalarının buraya kurulmuş olmasıdır. Bu yönüyle “gelişmiş ülke kentleşme sürecine benzese de, kentleşmesi, şehirciliği, nüfus özellikleri, örgütlenme yapısı, kentsel bütünleşme yetersizliği ile yeni kurulmuşluğun bütün özelliklerini taşımaktadır. Nüfus özellikleri ve sosyal kurumları ile köy-kent arası bir hayat görülmektedir”²⁸³

Kırıkkale köy bile olmayan bir yer iken, nüfus toplanması bakımından kent olmuştur; ama kentli nüfusa sahip değildir. Zira nüfusun tamamına yakını, günün koşullarının da getirdiği bir sonuç olarak, köy kökenlidir. Bu sebeple “Kırıkkale

²⁸¹ ALKAN, A.Turan : Altıncı Şehir. Ötüken Yayınları. İstanbul 2000, s.13

²⁸² ALKAN, A.Turan : a.g.e, s.15

²⁸³ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme, ... s.156

nüfusunun oluşumunda şehirli insan tipi yoktur.”²⁸⁴ Dolayısıyla buraya gelenlerin örnek alacağı, bütünleşeceği kentli insan yoktur ve herkes kendi köyündeki yaşam tarzını devam ettirme eğiliminde olmuştur. Geçen yıllarla birlikte köyüne gidiş-geliş yapanların Kırıkkale’ye yerleşmesiyle de benzer değer yargılarına ve yaşam tarzına sahip kişiler, hem çalıştıkları yerde hem de ikamet yerlerinde gruplaşmalar meydana getirmişlerdir. Bu ise sosyal bütünleşmeyi engellerken, oluşması beklenen kentleşme ve kentlileşmeyi de geciktirmiştir.

Kırıkkale kent merkezinde sosyal bütünleşmenin henüz gerçekleşmediği konusunda neredeyse ortak bir kanaat vardır. Kırsaldan gelenlerin bütünleşebileceği homojen bir sosyal ve kültürel yapının olmaması sebebiyle, her yeni gelen hemen her alanda, kendisinden önce gelmiş olan hemşehrilerinin yanında ve yakınında olmayı tercih etmiştir. Bu gün için bu durum önemli ölçüde değişmiş olsa da hemşehri gruplaşmaları devam etmektedir. “Köyden kente göçü kolaylaştırıcı etki de yapan, hemşehri gruplaşmaları, hemşehri dernek ve kahveleri değişimi yavaşlatıcı rol oynamışlardır.”²⁸⁵

Hemşehri derneklerinin “Kırıkkalelilik Bilinci” üzerinde ne tür etkisinin olduğu ve kentsel bütünleşmeye etkisinin ne yönde olduğunu ortaya çıkarmayı amaçladığımız çalışmamızda, öncelikle “kolektif örgüt özgürlüğü” olarak aldığımız dernek kavramının ne olduğu, özgürlük ve sivil toplum kavramları ile birlikte açıklanmıştır. Arkasından Türkiye’de dernek kurma özgürlüğünün anayasa ve yasalar çerçevesinde gelişimi ve dernekleşme olgusu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde göç süreci ve kentleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan hemşehrilik olgusu ve hemşehri gruplaşmaları, göç, kentleşme, kentsel bütünleşme ve kentlilik bilinci kavramları ile birlikte ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Kırıkkale’nin tarihi, coğrafi, ekonomik ve demografik yapısı ile Kırıkkale’ye göç süreci ve Kırıkkale’nin kentleşmesi, Kırıkkale’de dernekleşme ve hemşehri dernekleri konularına yer verilmiştir. Son bölümde ise yapılan anketin sonuçları, görüşme ve gözlemlerimizle birlikte değerlendirilmiştir.

Yaptığımız araştırma neticesinde elde ettiğimiz sonuçlara göre:

---

²⁸⁴ ÇETİN, Ali : a.g.e, s.248

²⁸⁵ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme, ...s.161

Kırıkkale'ye ilk devre gelenlerin %85'i köy kökenli iken, 1982 yılı itibariyle Kırıkkale'de yaşayanların %63'ünün köy kökenli²⁸⁶ olduğu bilinmektedir. Bu yapı hemşehri derneklerine de yansımıştır. Hemşehri derneklerinden yarısı köy derneği konumunda olup sadece 5'i il veya bölge derneğidir. Anketimize katılanların da %72.2'si köy kökenlidir. Yarıdan fazlası ekonomik sebeplerle Kırıkkale'ye göç etmişlerdir. Uzun sayılabilecek süreler kentte yaşamalarına karşın, kırsal özellikleri öne çıkan ve köyde iş imkanı olmadığı için kente gelenlerin yönetici olduğu derneklerin üyelerinin de benzer yapıda olduğu yaptığımız görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

Hemşehri dernekleri üzerinde yaptığımız araştırmada, dernek yöneticilerinin tamamına yakını ve üyelerinin çok büyük miktarının erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Anket yapılan 36 dernek yöneticisinin tamamı erkektir. Anket yapılanların dışında görüştüğümüz 25 dernek yöneticisinin ise sadece biri bayandır. Kırıkkale'deki hemşehri derneklerinde erkek egemen bir anlayış hakimdir.

Dernek yöneticilerinin %77.8'i kırk yaş üstü kişilerden oluşmaktadır ve %66.6'sı 1960 sonrası Kırıkkale'ye gelen kişiler olup, %27.8'i Kırıkkale'de doğan kişilerdir. Derneklerin %30.6'sı burada doğmuş veya Kırıkkale'ye ailesinden ilk kendisi gelmiştir. Görüldüğü gibi hemşehri derneklerinin yöneticileri orta yaş ve üstü kişilerdir. Ağırlıklı olarak bir yakınlarını takiben gelmişlerdir. Ülke genelinde yaygınlaşan dernekleşmenin olduğu yıllarda Kırıkkale'ye gelenler yöneticilik yapmaktadır. Bu kişilerin Kırıkkale'ye geldiğinde kentli olması gereken bir nüfusun varlığı ve ilk ve ikinci devrelere göre daha planlı yapılaşmanın var olduğu kabul edilmelidir. Buna rağmen sosyal bütünleşmenin zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

Derneklerin yöneticilerinin tamamı esnaf, işçi, memur, emekli gibi dar ve sabit gelirlili insanlardır. Büyük çoğunluğu Lise ve ilköğretim okulundan mezun kişiler olup eğitim seviyeleri nispeten düşüktür. Alt ve orta grup gelir seviyesine sahip, eğitim düzeyleri yüksek olmayanlar hemşehri derneklerine daha ilgiliyken, gelir seviyesi yüksek, eğitim düzeyleri üst grupta olanlar ise, kentli değer yargılarını daha fazla içselleştirmeleri dolayısıyla bu derneklere ilgi göstermemektedir.

Hemşehri derneklerinin %83.3 gibi büyük bir oranı geldikleri yere geri dönmeyi düşünmemektedir. Geri dönmeyi düşünenlerin tamamına yakını köylerden gelenlerdir. Derneklerin yarıdan fazlası en az ayda bir kez memleketlerini ziyaret

---

²⁸⁶ ATALAY, Beşir : Sanayileşme ve Sosyal Değişme, ... s.156

etmektedirler. Kırıkkale’de gayrimenkul sahibi olma oranı, işyeri ve ev ağırlıklı olmak üzere, %80’i geçerken , memleketinde malvarlığı olanların oranı %40’ın altındadır. Bunların da çoğunluğu tarla-bahçe şeklindedir. Bu rakamlar göstermektedir ki, hemşehri derneği kuranlar kendilerinin ve çocuklarının geleceğini Kırıkkale’de görmekte, burada aş, iş ve eş sahibi olmayı yeğlemektedir.

Kırıkkale kentinin kime ait olduğu konusunda İl dışından gelenler genellikle “burada yaşayanlara” derken, İl sınırları içinden kent merkezine gelenler çoğunlukla “bize” aittir demektedir. Deneklerin %83.3’ü kendisini Kırıkkale’li olarak görürken, Kırıkkale’de yaşayanları hemşehrisi olarak görenler sadece %38.9’dur. Tartışmalı bir konu olan kimlerin Kırıkkaleli sayılacağı sorusuna ise ağırlıklı olarak Kırıkkale’de yaşayanlar cevabı verilmiştir. Büyük çoğunluğu kendisini Kırıkkaleli görürken hemşehrileri olarak geldikleri yerden olanları seçmeleri bir çelişkidir. Bu çelişki dernek yöneticilerinin, köy ile kent arasında kaldıklarını ve “ne köyden ne de Kırıkkale’den vazgeçebildiklerini”, dolayısıyla bütünleşme konusunda sıkıntılar yaşadıklarını göstermektedir. Hemşehri dernekleri yöneticilerinin henüz “Kırıkkalelilik” anlayışı üzerinde ortak yaklaşımlarının olmadığı, bütünleşme yerine ayrışmayı tercih edercesine, farklı grupların kendilerini merkeze alan bir “Kırıkkalelilik” anlayışı içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Kırıkkale’nin en önemli sorunları olarak işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sebepler ile plansız yapılaşma öne çıkmaktadır. %11.1’lik bir kesim de Kırıkkalelilik Bilincinin olmamasını en önemli sorun olarak görmektedir. Kırıkkale’nin en önemli özelliği olarak ise ilk sırada MKE yer almaktadır. Kırıkkale’nin var olma sebebi olan MKE’nin, Kırıkkale ile özdeşleşmiş olduğu bilinen bir gerçektir. Kırıkkale’yi toplama bir il, büyük bir köy olarak tasvir edenlerle birlikte, kentin plansız yapılaşmasını öne çıkaranlar da dikkate alındığında dernek yöneticilerinin de kentlileşmemenin farkında olduğunu söyleyebiliriz.

Kırıkkale’de bulunan hemşehri dernekleri, Hemşehrileriyle yardımlaşma, dayanışma ve temsil ettikleri yöreleri güzelleştirme-geliştirme gibi amaçlarla kurulmuşlardır. Kültürlerini tanıtmaya, geleneklerini yeni nesillere aktarma benzeri amaçlarla kurulanlar da bulunmaktadır. Bunların dışında, görüşme ve gözlemlerimiz neticesinde elde ettiğimiz bilgilere göre Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinden, özellikle hemşehri sayısı yüksek olanlarının, genel amaçlardan başka yerel siyasi hayatta etkili olma, yönetimde söz sahibi olma gibi amaçlar da

taşıdıkları görülmüştür. Bazı dernek yöneticilerinin ise lider olabilme yolunu açabilecek örgütlenmeler olarak hemşehri derneklerini seçtiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının yeterince maddi gücü olmadığı bilinmektedir. Kırıkkale’de bulunan hemşehri derneklerinin de bütçelerinin çok küçük olduğu tespit edilmiştir. 36 derneğin 2003 yılı bütçeleri 40 YTL ile 6.056 YTL arasında değişmektedir. %60’a yakınının bütçesi 1.000 YTL’den daha azdır. Zaten hemşehri derneklerinin karşılaştığı sorunların başında %80.5 ile mali yetersizlik gelmektedir. Bu derneklerin mevcut bütçeleri ile gerçek bir sivil toplum örgütü olarak tüzüklerinde belirledikleri amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermesi beklenemez. Araştırmamız sırasında da hemşehri derneklerinin aktivitelerinin çok zayıf olduğu, büyük çoğunluğunun resmi amaçları dışındaki amaçlara hizmet eder durumda oldukları görülmüştür.

Sivil toplum örgütlerinin genel sorunlarından biri olan iletişimsizliğin hemşehri dernekleri için de geçerli olduğu, %70’e yakınının hiçbir sivil toplum örgütü ile işbirliğinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu iletişimsizlik maddi imkansızlıktan kaynaklanabileceği gibi, yerel siyasette söz sahibi olma amacı taşıyan bu derneklerin benzer hemşehri örgütlerinden bilinçli olarak uzak durmalarından da kaynaklanmaktadır. Hemşehri derneklerinin tamamına yakınının, seçim dönemlerinde siyasi partiler ve adaylarla ilişki içerisine girdikleri bilinmektedir. Zaten, bazıları yalnızca seçim dönemlerinde açık tutulan derneklerin, bir kaç istisna haricinde, başka örgütlerle işbirliği yaparak kamuya yararlı işler icra etme gayretinde olmadıkları gözlenmiştir.

Hemşehri derneklerinin çoğunluğunun adında kültür kelimesi geçerken, sadece 8 derneğin kütüphanesinin olmasına karşın 16’sı lokal işletmektedir. Kahvehane benzeri rol oynayan lokaller, hemşehrileri buluştururken, farklılıkların muhafaza edilmesini ve “ötekiler”den ayrışmayı kolaylaştırmaktadır.

Kırıkkale’de yaşayan hemşehrilerinin sayısı konusunda abartılı tahminlerde bulunan dernek yöneticilerinden %58.3’ü dernek olarak hemşehrilerinin yarısından fazlasını etkileme-yönlendirme gücüne sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Ancak bu derneklerin üye sayılarına baktığımızda etkileme güçlerini de abarttıklarını düşünüyoruz. 36 hemşehri derneğinin yarısının üye sayısı 100’den daha azdır. Hemşehrilerini derneklerine üye yapma konusunda etkili olamayan derneklerin,

hemşehrilerini yönlendirme konusunda da pek etkili olamadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Hemşehri derneklerine üye olanların çok büyük kısmı hemşehrileri ile yardımlaşma ve dayanışma amacı gütmektedirler. Önemli sayılabilecek bir miktarı ise (%25) geleneklerini yaşatmak için üye olmaktadır. Görüşmelerden elde ettiğimiz sonuçlara göre, hemşehri derneklerine üyeliğin perde arkasındaki gerekçeler; siyasal hedeflere ulaşmada bir aşama olması, yakınlarını dernekte yalnız bırakmamak gibi hususlardır. Kuşkusuz yöre kültürlerini korumak ve tanıtmak, hemşehrilerle dayanışmak amaçlarıyla üye olanların varlığı da bir gerçektir.

Dernek üyelerinin yarıya yakını lokallerde buluşmaktadır. Diğerleri ise dernek merkezlerinde görüşmektedir. Üyelerin iletişim merkezlerini ziyaret sıklığına baktığımızda derneklerin yarısından fazlasının üyelerinin ayda bir veya daha az iletişim kurduğu görülmektedir. %33.3'ü ise dernek iletişim merkezlerine yılda bir kez yada daha az uğramaktadır. Anlaşıyor ki üyelerin bir çoğu kağıt üzerinde olan ama dernekte aktif olmayan kişilerdir.

Özellikle gecekondü araştırmalarında tespit edildiği gibi, Kırıkkale'de de göçle gelen kişilerin hemşehri kümeleri oluşturduğu tespit edilmiştir. Kırsal özelliklerin kentte de yaşatılmasında etkili olan kümelenme olgusu kentlilik bilincinin gelişmesine engel olmaktadır.

Hemşehri derneklerinden %25'inin yöneticisi nüfus sayımlarında hemşehrilerini yönlendirdiklerini belirtmiştir. Gözlemlerimize göre nüfus sayımına memleketlerinde katılanları yönlendirenler doğrudan hemşehri dernekleri olmayıp, memlekette kalanlardır. Bazı derneklerinde onlara yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

Kırıkkale'ye adapte olamadıklarını bildiren 8 dernekten 7'si Kırıkkale'ye il dışından gelenlerce kurulmuşlardır. Adapte olamama gerekçeleri ise genellikle Kırıkkale'de bölgecilik yapıyor olmasıdır.

Derneklerin faaliyetlerine baktığımızda, Kırıkkale'de yaşayan herkese dönük faaliyet olarak, İl derneklerinin organize ettiği, kültürlerini tanıtıcı şölen benzeri organizasyonlar dikkati çekmektedir. Köy dernekleri ise daha çok köylerindeki imar işlerine katkı sağlamaktadırlar. Kültür sanat ağırlıklı faaliyetleri yok denecek kadar az olan derneklerin, sadece beşinin kitap, dergi, bülten veya internet yayını bulunmaktadır. Sosyal faaliyet olarak düğün, nişan, cenaze törenlerine katılım, piknik ve yemek düzenlemeyi göstermişlerdir. Hemşehri derneklerinin faaliyet türleri ve

miktarı incelendiğinde resmi amaçlarına dönük ciddi faaliyetlerinin çok az olduğu görülmektedir.

Hemşehri derneklerinin en rahat ve tatmin edici cevaplar verdiği sorular, Kırıkkale'nin siyasal hayatındaki etkileri ile ilgili sorulardır. Dernek yöneticilerinin %41.7'si genel, %55.6'sı ise yerel seçimlerde aday belirleme aşamasında görüşlerinin alındığını beyan etmektedir. Seçim dönemlerinde derneklerin adaylar tarafından sıklıkla ziyaret edildiği anlaşılmaktadır. Doğal olarak mahalli seçimlerde sık sık ziyaret edilen dernek sayısı artmaktadır. Hemşehri derneklerinin siyasal parti ve adayların bu yoğun ilgisi karşısında kendi belirledikleri kişilerin aday olması için çaba sarf ettikleri anlaşılmaktadır. Kendi hemşehrilerinin aday olması ve/veya seçilmesini derneklerin yarından biraz fazlası çok önemli görürken , “önemli” görenlerin toplamı %94.4 gibi çok yüksek bir orandadır. Bu sonuç göstermektedir ki Kırıkkale'de bulunan hemşehri derneklerinin asıl önceliği ve ilgisi siyaset üzerinedir.

Hemşehri derneklerinin Kırıkkalelilik Bilinci üzerinde ne gibi etkisi olduğu konusunda, dernek yöneticilerinin %22.2'si olumlu anlamda etkisi olacağını bildirirken, %16.6'sı doğrudan, %36.1'i ise dolaylı olarak olumsuz etki edeceğini beyan etmiştir.

Çalışmamızda Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin Kırıkkale'nin sosyal, kültürel ve siyasal hayatına etkilerinin ne olduğu, kendi bakış açıları yanında, üye olmayanların düşünceleri de dikkate alınarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tamamen sanayiye bağlı olarak kurulan ve başkaca sebeplerin de devreye girmesiyle, nüfusu hızla artmış olan Kırıkkale'ye göçlerle gelen kişiler, aynı yöreden gelen kişilerle yardımlaşma ve dayanışma amacıyla, aslında onunda ötesinde kent yönetiminde hakim yada en azından etkili unsur olabilmek için hemşehri derneklerini kurdukları anlaşılmaktadır. Bir yandan geleneksel bağlar yaşatılırken “yerlisi olmayan” Kırıkkale'de yönetici-yönlendirici olma gayreti sezilmektedir. Özellikle Kırıkkale kent merkezi ile hiçbir farklılığı olmayan ve İl olduktan sonra Kırıkkale'ye bağlanan ilçe, belde ve köylerden gelenler tarafından kurulan dernekler, küçük çaplı köye yönelik hizmetler dışında, tamamen siyasette ve yönetimde etkin olma gayretinin eseridir demek yanlış olmayacaktır.

“Kâr amaçsız kuruluşlarda açık, seçik ve iyi işleyen bir idare yapısına ve etkin liderliğe ihtiyaç duyulur. Hem yetki ve sorumluluğu taşıyan güçlü organlara hem de bu görevleri yerine getirebilecek açık ve sağlıklı bir idare yapısı

gereklidir.”²⁸⁷ Halbuki araştırma konumuz olan hemşehri derneklerinde ne etkin liderlik ne de iyi işleyen bir idare yapısı mevcuttur. Birkaç istisna dışında, dernek merkezleri bile, seçim dönemleri haricinde açılmayan, yöneticilerinin çoğunun tıpkı üyeler gibi kayıt üzerinde gözüktüğü bir yapı mevcuttur.

İdari yapılanmanın hızlı nüfus artışının gerisinde kalmasının da etkisiyle, kentleşmenin gecikmesi, çoğunluğu aynı denilebilecek kültür coğrafyasından gelen kitlelerin ilçe, belde ve köylerine göre gruplaşmalarına yol açmıştır. Geldiklerinde kentli ve kente hakim bir unsur olmaması sebebiyle önceden birbirini tanıyan kişiler, yaşamlarının her alanında, geldikleri yerlere göre “hemşehrilik” bağı oluşturarak “öteki”lerden ayırmışlar ve hakim ya da etkili unsur olma mücadelesine girmişlerdir. Bunun neticesi olarak gruplaşmalar, dernek şeklindeki formel yapılara dönüşmüştür.

Ülkemizde kentleri benimseme olgusunun yaygın olarak İl bazında olduğu bilinmektedir. 1989’a kadar ilçe olan Kırıkkale’de yaşayan ve bugün Kırıkkale’ye bağlı olan ilçe, belde ve köylerden gelenler bu tarihe kadar “Ankaralı” kimliği taşıyordu ve pek sorun teşkil etmiyordu. Ancak Kırıkkale’nin İl olması bunların kısmen bir şehir kimliği krizine girmelerine yol açmıştır. Düne kadar “Ankaralı” olanlar psikolojik sebeplerle birdenbire “Kırıkkaleli” olmakta zorlanmaktadır.

Sonradan fabrikaların etrafından başlayarak bir nüfus birikimini sağlayan ve Kırıkkale adıyla anılan bir yerleşim merkezinin oluşmasına yol açanlar, “Kırıkkaleli” olmak yerine geldikleri yere ait olmayı tercih etmişlerdir. Farklı sebepleri olsa da zamanla değişerek “Kırıkkaleli” olması beklenen kitlelerin bu yönde çok ciddi değişime uğradığı, var olan gelişmeye rağmen, söylenemez. Geçen zaman içinde Kırıkkale’de doğup büyüyen kişiler ise adeta, “hiçbir yerin yerlisi olmayanlar” safına katılmışlardır.

Kırıkkale il sınırları dışından gelenlerin hemşehri derneği kurmaları teorik olarak daha anlamlıdır ve hemşehrilerle kent ve kentli arasında tampon görevi yapmaları beklenir. İl dışından gelenlerle il içinden gelenlerin geliş amaçları aynı olsa da, ayrı hemşehri grupları oluşturmalarının nedenleri farklıdır. İl dışından gelenlerin kurdukları dernekler yeni gelenlerin kültürel entegrasyonuna katkı sağlarken, Kırıkkale dışından olsa da çok yakın çevreden geldikleri için sayıca da

---

²⁸⁷ DRUCKER, F.Peter : Gelecek İçin Yönetim, Çev. Fikret Üçcan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, İstanbul 1995, s.210

fazla olan hemşehri gruplarının dernekleri, il içinden gelenlerce kurulan derneklerin benzeri bir yaklaşımla ağırlıklı olarak siyasette etkili olmayı amaçlamaktadır.

Kırıkkale'ye ilk dönemlerde gelenlerin bütünleşeceği sağlıklı bir kent yapısının olmaması, kentleşmeyi ve kentsel bütünleşmeyi geciktirmiştir. Hemşehri dernekleri, kentsel bütünleşmenin sağlanabilmesi için aracı bir tampon mekanizma olması gerekirken, Kırıkkale'de tersine bir işlev görerek bütünleşmeyi engeller rol oynamaktadır.

Kırıkkale'nin il olmasıyla, "Kırıkkalelilik" bilincinin de gelişeceği, sosyal bütünleşmenin sağlanacağı beklentisi oluşmuş²⁸⁸ ve bu yönde çabalar artmıştır. Kısa sürede başarılı olması ihtimali zayıf olan bu çabaların uzun vade de sonuç vermesi beklenmelidir. Ancak, yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, halen çeşitli yörelerden gelenlerin sosyal bütünleşmesinin gerçekleştiği söylenemez.

STK'ların gelişimi önündeki en önemli engellerden biri olarak, hızlı nüfus artışı ve çarpık kentleşmenin yarattığı toplumsal ortam sebebiyle, kentlerde yerel sahiplenme kültürünün oluşumunun zorlaşması²⁸⁹ görülmektedir. Yerel sahiplenme kültürünün gelişmesi, kentsel bütünleşmenin sağlanması ve kentlilik bilincinin gelişmesi ile kente ait olma, yani "Kırıkkalelilik" bilinci de gelişecektir. Kentin bir kimliğe sahip olması ve bu kimliğin kentte yaşayanlarca benimsenmesi, kentin sorunlarının çözümünde de olumlu etki yapacaktır. Zira kent kimliğini benimseyen kişiler kente ve kentlilere karşı sorumluluk üstlenebilecektir.

Kentte yaşayan insanların kent kimliğine sahip çıkması, kente ve kentlilere karşı sorumluluk hissetmesi önemlidir. "İnsanlar kendi hareketlerinin başkaları üzerindeki etkilerini dikkate almak zorundadır. Hızlı nüfus artışı ve kentleşme sürecini yaşayan toplumlarda, hızlı değişme sonucu, sosyal ilişkiler ve değerler de hızla değişmektedir. Böyle toplumlarda, insanlar diğerlerinin olumlu bir sosyal davranışa uyacağından kuşku duymakta ve dar bir bakışla, kendi çıkarını ön plana almaktadır."²⁹⁰ Toplum aleyhine kişisel çıkarların öne çıkması ise gelişme ve değişmeyi önleyici etki yaratacaktır.

Vatandaşların merkezi veya yerel yönetim organlarının yöneticilerini/ personelinin, yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmelerine

²⁸⁸ ÇETİN, Ali : a.g.e, s.270

²⁸⁹ TOSUN, Gülgün E. : a.g.e, s.331

²⁹⁰ ÜNLÜ, Halil : Yerel Yönetim ve Çevre, IULA Yayını, İstanbul 1991, s.76

siyasi katılım adı verilmektedir. Hem geleneksel toplum yapısının izlerini taşıyan, hem de değişim, dönüşüm dönemlerine özgü bir yönü bulunan hemşehri dernekleri²⁹¹ siyasal katılımın artmasına da yardımcı olmaktadır. Kırıkkale’de bulunan hemşehri dernekleri de resmi veya gayri resmi yollarla siyasal sistemden taleplerde bulunmakta, siyasal yaşama daha yoğun biçimde katılmaktadırlar. Siyasal sistem ile temsil ettikleri kitle arasında iletişim kuran hemşehri dernekleri, hemşehrilerine daha fazla hizmet ve yetki alabilmek için siyasi karar merkezleri üzerinde baskı kurmaktadır. Diğer taraftan siyasi partiler de bu derneklerle iletişim kurarak, gerek aday belirlemede gerekse desteklerini alma konusunda yoğun gayret içine girmektedirler. Üyelerinin çıkarlarını, siyasi karar mekanizmalarını etkileyerek, gerçekleştirmek için gayret sarf eden hemşehri derneklerini birer baskı grubu kabul etmek gerekir. Bu açıdan Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri birer baskı grubu olarak, siyasal katılımı da etkilemektedir.

Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri , tüzüklerinde yazılı olmasa da, üye ve hemşehrilerinin siyasal çıkarlarını temin edebilmek için yoğun çaba içerisindedirler. Kırıkkale ili sınırları içerisinde gelenlerce kurulan hemşehri derneklerinin tamamına yakını ve hemşehri sayılarının fazlalığı avantajıyla Kırşehir’den gelenlerce kurulan **hemşehri derneklerinin, yardımlaşma/dayanışma amacı dışında esasen siyasal alanda etkili olma amacı taşıdıkları görülmektedir.**

Hemşehrilik dayanışmasının en önemli göstergesinin dernekler aracılığı ile olan dayanışma olmadığı²⁹² bilinmektedir. Yaptığımız araştırmada da Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin kendilerinin yansıttığı kadar güçlü olmadığı kanaatine ulaşmış olsak da bu dernekler Kırıkkale siyasi hayatının önemli birer aktör olarak görülmektedir. Bunun en önemli sebebi, siyasi karar vericilerin derneklere atfettikleri önemdir.

Kırıkkale kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri derneklerinin ilin sosyal ve kültürel hayatında az da olsa bir canlılık sağladığı görülmektedir. Bununla birlikte hemşehri derneklerinin temsil ettikleri yörelerden gelenlerin önemli sayılabilecek bir miktarını bile dernekleri etrafında toplayamadıkları/üye yapamadıkları görülmektedir. Dernek yöneticilerinin %40’a yakını üyelerin ilgisizliğinden yakınmaktadır. Lokal işletmeyen derneklerin üyelerce ziyaret sıklığı

---

²⁹¹ NARLI, Nilüfer : “ İşçi, Mühendis, Avukat Aynı Yerde”, www.bianet.org 06.03.2002

²⁹² TEKŞEN, Adnan : a.g.e, s.152

da ayda bir veya çok daha azdır. Hemşehri derneklerine üye olmayan Kırıkkaleliler ile siyasi hayatı yakından izleyen/izlemesi gereken kişilerle yaptığımız görüşmelerde de bu derneklerin gösterildiği kadar etkili olmadıkları açıkça ifade edilmiştir. **Bu sebeplerle hemşehri derneklerinin, hemşehrileri üzerinde, kendilerine atfedilen bir düzeyde etkili olmadıklarını söyleyebiliriz.**

Kırıkkale’ye göç edenler; geldikleri yörelerin kültürel özelliklerinin fazla olan benzerliklerini ön plana almak yerine, farklılıklarını öne çıkararak “öteki”lerle kaynaşmayı engelleyici tavır almışlardır. Halbuki “Kırıkkale halk kültürü özellikleri yönünden, Kırşehir, Çorum ve Ankara’nın, özellikle de Kırşehir’in özelliklerini taşımaktadır.”²⁹³ Bu sebeple Kırıkkale nüfusunu oluşturan kitle’nin büyük çoğunluğu benzer bir kültür yapısının mensubudurlar. Zira Kırıkkale’ye gelen kişilerin büyük bölümünü, Kırıkkale il sınırları içinden gelenler ile Ankara’nın yakın ilçeleri ve Kırşehir, Yozgat, Çorum gibi Kırıkkale ile benzer kültürel yapıyı paylaşan yörelerden gelen kişiler oluşturmaktadır. Bu açıdan sosyal ve kültürel entegrasyon anlamında çok büyük sorunların olmaması beklenmelidir. Ancak, başka unsurlar yanında, varlıklarını farklılaşarak devam ettirebilecek olan ve bu şekilde siyasal hayatta güçlü olabilmeyi amaçlayan hemşehri derneklerinin çabaları, kentsel bütünleşmeyi engelleyici rol oynamaktadır.

Hemşehri gruplaşması ve dernekleşmesinin, özellikle siyasette “bölgecilik” olarak var olması kentsel bütünleşmeyi geciktirmektedir. Hatta hemşehri derneklerinin siyaset alanında etkili bir figür olarak görünmesi, bir yandan temsil ettiği kitleyi “öteki” oluşturarak farklılaştırmasına, diğer yandan da “ötekiler”in aynı gerekçelerle farklılaşma çabası içine girmelerine yol açmaktadır. **Böylece hemşehri dernekleri kentsel bütünleşmeyi geciktirici unsur olmaktadır.**

Sanayileşmenin kentleşmeden önce gerçekleşmiş olmasına rağmen Kırıkkale’ye gelenler geleneksel yapılarını muhafaza etmişlerdir. “Köylüler şehre inmiş fakat köylülüklerini yaşamışlardır. Göçle gelenler kendi mahallelerinde, kahvelerinde, derneklerinde toplanarak, geldikleri köylere sık sık giderek geleneksel kültürlerinden kopmamışlardır. Başka illerden gelenlerde kendi kültürel dokularını sürdürmüşlerdir. Bu sebeplerle Kırıkkale’nin kendi kültürel kimliği oluşmamıştır.”²⁹⁴ Bir şehrin kalkınması ve gelişmesinde yapılan planlamalar kadar, o kentte yaşayan

²⁹³ TAN, Nail / TURHAN, Salih : Kırıkkale Halk Müziği, Cem Ofset, Ankara 2000, s.10

²⁹⁴ TAN, Nail / TURHAN, Salih : a.g.e, s.12

bireylerin yaşadığı bölgeye, şehre veya topluma aitlik duygusunu hissetmesi de önemlidir. Aidiyet duygusunun olmadığı veya zayıf olduğu yerlerde, kentsel ve toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi güç olacaktır. Bu nedenle bugün bir çok kentte, kalkınmanın gerçekleşmemesinin temel etmenleri arasında, kişilerde kentlilik bilincinin zayıflığı ve gelişmemiş olması da sayılmaktadır.²⁹⁵

Geleneksel yapıdan çağdaş kent yapısına geçişi kolaylaştırması beklenen hemşehri dernekleri, Kırıkkale’de bunun tam tersi bir işlev görmeye başlamıştır. Bu nedenle, ülkenin her yöresinden insanların geldiği, çok farklı kültürlerin bulunduğu bir yer olan Kırıkkale’de, bölge ve şehir gruplarının kurduğu derneklerin, bütünleşmeyi geciktirdiği ve Kırıkkalelilik duygusunun oluşmasına da engel olduğu²⁹⁶ dile getirilmektedir.

Özellikle Kırıkkale dışından gelenlerce kurulan “il” ve “bölge” derneklerinin var olan kültürel farklılıkları ile yazılı amaçları doğrultusunda faaliyet gösterdikleri yadsınamaz. Ancak hemşehri derneklerinin büyük çoğunluğunun esas ilgi duyduğu alan siyasal hayattır. Kırıkkale’nin siyasal hayatında etkili olma mücadelesi içinde olan hemşehri dernekleri güçlerini arttırmak ve devam ettirebilmek için öncelikle temsil ettikleri kitleyi etkileri altına almak durumundadırlar. Bunu sağlayabilmek için çağdaş bir sivil toplum örgütü gibi hareket etme yerine, geleneksel bağlar ön plana alınarak, diğer gruplardan farklılaşma gayreti içine girerek “bölgecilik” yapmaktadırlar. Farklılaşmanın ve bölgeciliğin doğal sonucu ise “Kırıkkalelilik Bilinci”nin gelişmesinin geciktirilmesidir. Sonuç olarak **Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri “Kırıkkalelilik” bilincinin gelişmesi önünde engel teşkil etmektedir.**

Hemşehri dernekleri genel anlamda kente göçün yoğun olduğu dönemlerde, aracı bir tampon kurum olarak, yeni göçmenlerin kente uyumunda olumlu etkisi görülen örgütlenmelerdir. Ancak Kırıkkale kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri dernekleri (özellikle Kırıkkale il sınırları içerisinde ve Kırşehir ilinden gelenlerce kurulanlar) esasen tampon mekanizma olarak kurulmamışlardır. Bu sebeple hemşehrilerin kente bütünleşmesi yerine ayrışarak varlıklarını devam ettirmeleri amacı doğrultusunda faaliyet göstermişlerdir. Zaten İl sınırları içerisinde kent merkezine gelen göçmenlerin uyum sağlaması gereken farklı bir sosyal -

²⁹⁵ TÜRKKAHRAMAN, Mimar : a.g.e, s.51

²⁹⁶ ATALAY, Beşir : “Kırıkkale ve Çevresinin Kültürel Dokusu”..... s.161; TURAL, Sadık : “Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?)”..... s.42

kültürel yapıda söz konusu değildir. Kırıkkale il sınırları içinden gelenlerce kurulan hemşehri dernekleri, yukarıda belirttiğimiz gibi, siyasette ve yerel yönetimde etkili olma amacı doğrultusunda kurulmuş ve hayatîyetlerini devam ettirmektedirler. İl dışından gelenlerce kurulan hemşehri dernekleri ise yardımlaşma/ dayanışma, geleneklerini ve mahalli kültürlerini koruma amaçlı kurulmuş ve bu amaca dönük faaliyetler yerine getirmiştir. Ancak bu derneklerin de hemşehrilerinin kentle uyumunu sağlamayı hedefledikleri ve bu yönde faaliyet yaptıkları söylenemez. Dolayısıyla hemşehri dernekleri Kırıkkale için olumlu etkilerinden çok olumsuz etkileri olan örgütler haline gelmiştir.

Hemşehri Derneklerinin olumsuz etkilerini olumluya çevirebilmek ve kentsel bütünleşmenin sağlanabilmesi için bazı faaliyetler yapılabilir. Bu çerçevede şunları söyleyebiliriz.

Kırıkkale kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri dernekleri örgütsel yapılarını yenileyerek kent için olumlu konuma getirilebilir. Bunun için öncelikle güçlü bir idari yapının oluşturulması suretiyle kurumsallaşma sağlanabilir. Güçlü idari yapının oluşması ve mali sorunların giderilmesi için, öncelikle üye ve hemşehrilerinin derneğe ilgisini çekecek faaliyetler yapılmalıdır. Ayrıca dernek faaliyetleri için sürekli gelir getiren kaynaklar yaratılmalıdır.

Hemşehri dernekleri sadece üyelerin irtibatını sağlayan bir örgüt olmaktan çıkarılarak hemşehrilerinin kendilerini “Kırıkkaleli” hissedebilmesi için faaliyetler gerçekleştirmelidir. Bu çerçevede Ankara ilinde faaliyet gösteren Kırıkkale Dernekleri Federasyonu benzeri bir üst kuruluş veya platform oluşturularak hemşehri derneklerinin ortak hareket etmeleri sağlanabilir. Oluşturulacak üst kuruluş veya platform öncelikle ve özellikle temsil ettikleri kitlelerin Kırıkkaleli kimliğini kazanmaları yönünde sosyal-kültürel faaliyetler yapmalıdır.

Her yıl Ankara’da kutlanan Kırıkkale’nin il oluşunun yıl dönümü etkinlikleri, yerel idarelerle işbirliği halinde ve bütün hemşehri derneklerinin katılımı ile Kırıkkale kent merkezinde yapılmalıdır. Bu suretle “Kırıkkalelilik Bilinci”nin gelişmesine katkı sağlanacaktır.

Hemşehri dernekleri güçlü idari yapı oluşturduktan sonra düzenli plan ve programlar yaparak faaliyet icra etmelidir.

Hemşehri dernekleri gerek kendi yöre kültürlerinin tanıtımı, gerekse Kırıkkale kenti ile bütünleşebilmek için daha fazla basılı yayın yapmalıdır. İnternet

benzeri teknolojik imkanlarda kullanılarak yapılacak yayınlarda “Kırıkkalelilik” vurgusu sürekli öne çıkarılmalıdır.

Hemşehri derneklerinin yerel yada merkezi iktidarı etkileme gayreti doğaldır. Ancak dernek sadece siyasal alanda etkinlik kazanabilme aracı olmamalıdır. Bu sebeple Kırıkkale kent merkezinde bulunan hemşehri dernekleri bir sivil toplum örgütü olarak siyasal otorite ile olan ilişkilerinde daha özenli olmalıdır. Hemşehri dernekleri siyaset alanının arka bahçesi olmamalıdır.

Hemşehri dernekleri yöre kültürlerini tanıtmaya ve/veya geleneklerini yaşatma amacını taşıyan faaliyetlerine diğer hemşehri gruplarının da katılımını sağlamak suretiyle bütünleşmeyi kolaylaştırmalıdır.

Kırıkkale’de yaşayan herkesin benimseyebileceği, ortak bir kent kimliğinin yaratılması için, yerel idareler öncülüğünde sivil toplum örgütlerin ve hemşehri derneklerinin de aktif katılımı ile yoğun bir kampanya başlatılabilir. Bu kampanya “Ben Kırıkkaleliyim” adı altında yürütülebilir. Hemşehri dernekleri hemşehrileri olan ve ilin önde gelen kişilerinin görüntüleri eşliğinde kendi isimlerini taşıyan afişler hazırlayarak, yayınlarında bu veya benzeri kampanyaları destekleyerek “Kırıkkalelilik Bilinci”nin gelişmesine katkı sağlayabilirler.

Kırıkkale’de yaşayan kişilerde “Kırıkkalelilik” bilincinin gelişmesi için, kentte sunulan kentsel hizmet ve imkanların artırılması gerekmektedir. Eğitim, sağlık, spor, sanat imkanlarının var ve ulaşılabilir olması, yeni istihdam imkanlarının sağlanması kentlilik bilincine katkı sağlayacaktır.

Bir kent olarak Kırıkkale’nin kendi özgün kimliğe kavuşması sağlanmalıdır. MKE ve Tüpraş dışında, yani devlete ait olmayan, bir sembolün var edilmesi kent kimliği oluşumuna katkı sağlar. Farklılıkların üzerinde bir kent kimliği oluşturulmalıdır.

Kentli birey olmak, başkalarına ve kente karşı sorumluluk duymakla başlayacağından, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kentli değer yargıları öğretilmelidir. Kentin çıkarlarının korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi, bireyin kendisini kente ait hissetmesi bu yolla mümkün olabilir. Ayrıca kişilerin birey veya çağdaş bir örgütlenme aracılığıyla yönetime katılabilme imkanının sağlanması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKIN, İlhan ; **Temel Hak ve Özgürlükler**, İstanbul 1971.
- ALKAN, A.Turan ; **Altıncı Şehir**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.
- ALKAN, Mehmet Ö. ; “Osmanlı’da Cemiyetler Çağı”, Tarih ve Toplum Dergisi, sayfa: 4-12, c.40, sayı:238 , Ekim 2003.
- ALTIN, Yakup ; **Bir Cumhuriyet Şehri KIRIKKALE**, Devran Matbacılık, Kırıkkale 2002.
- ALTIN, Yakup ; **21.Yüzyıla Doğru İlimiz KIRIKKALE**, Kırıkkale 1995.
- ASLIYÜCE, Erdoğan ; **Her Yönüyle Kırıkkale**, Kırıkkale Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği Yayını, 1973.
- ATAR, Yavuz ; “Demokratik Toplumda Sivil Toplumun Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Düalizmi.” Yeni Türkiye Dergisi, c.3 Sayı:18, Kasım-Aralık 1997.
- ATALAY, Beşir ; **Sanayileşme ve Sosyal Değişme (Kırıkkale Araştırması)**, DPT Yayını, Ankara 1983.
- ATALAY, Beşir ; “Kırıkkale ve Çevresinin Kültürel Dokusu”, 1995 Dünya Hoşgörü-Manas-Abay Yılı “VII. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri ve I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı Bildirileri”, Yesevi Yayıncılık, İstanbul 1996.
- ATO Raporu ; “AB Kapısında Sivil Toplum Dosyası”, <http://www.atonet.org.tr>. 20.10.2004
- AZAKLI, Sedat ; “Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye”, Yeni Türkiye Dergisi, c.3 Sayı:18, Kasım-Aralık 1997.
- BARTHOLD, Vasili V. ; **Orta Asya Türk Tarihi-Dersleri-**, Çağlar Yayınları, Ankara 2004.
- BAYBURTLUOĞLU, Ünal ; Siyasal Katılımın Sosyolojik Özellikleri-Kırıkkale Uygulaması-, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2004.
- BİLGİN, Nuri / GÖREGENLİ, Melek ; “ Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002.

ÇETİN, Ali ; Dünden Bu Güne Kırıkkale Kırıkkale İl Gazetesinin Kültürümüze Etkileri, (haz.Yakup ALTIN), Ankara 1997.

DİE 2000 ; Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2002.

DOĞAN, D.Mehmet ; Büyük Türkçe Sözlük, İz Yayıncılık, İstanbul 1995.

DOĞAN, İlyas ; **Sivil Toplum**, Alfa Yayınları, İstanbul 2002.

DRUCKER, F.Peter ; **Kapitalist Ötesi Toplum**, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1993.

DRUCKER, F.Peter ; **Gelecek İçin Yönetim**, Çev. Fikret Üçcan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, İstanbul 1995.

DRUCKER, F.Peter ; **Yeni Gerçekler**, Çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara 1994.

ERKUT, Gülden ; “Kentleşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu”, Türkiye’de Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı.

EROL, Demet/ SÖNMEZ, Nihan Özdemir/ VAROL,Çigdem ; “AB İle Bütünleşme Sürecinde Kırıkkale İçin Yeni Vizyon Arayışları”, 21.Yüz Yılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed. A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül; Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara-2003.

ERÜZ, A.Salih / AKSAKAL, Kahraman ; Türkçe Sözlük, Şamil Yayınevi, İstanbul 1984.

GÖRMEZ, Kemal ; **Kent ve Siyaset**, Gazi Kitapevi, Ankara 1997.

GÜÇLÜ, Sevinç (ÖZEN) ; **Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002.

GÜREL, Sümer ; “Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı”, 21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2001.

HALAT, Halil ; “Önde giden deli, arkada kalan aptal”, Mavi Dünya Gazetesi, 15.12.2004

HATEMİ, Hüseyin ; “ Sivil Toplum Örgütü Ne Demek Olsa Gerekir?”, Yeni Türkiye Dergisi, c.3 Sayı:18, Kasım-Aralık 1997.

İÇDUYGU, Mehmet / SİRKECİ, İbrahim / AYDINGÜN, İsmail ; “Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi hareketlerine Etkisi”, Konferans -Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998.

İÇDUYGU, Ahmet / ÜNALAN, Turgay ; “Türkiye’de İç Göç; Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”, Konferans Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı Verileri.

İSPİR, Eyüp G. ; **Şehirleşme ve Meseleleri**, Gazi Büro Yayınları, Ankara 1991.

KABOĞLU, İbrahim Özden ; **Çevre Hakkı**, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları.

KABAOĞLU, İbrahim Özden ; **Kolektif Özgürlükler**, İstanbul 1989.

KABAOĞLU, İbrahim Özden ; **Özgürlükler Hukuku**, İstanbul 1999.

KABAOĞLU, İbrahim Özden ; “Dernek, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü”, İnsan Hakları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

KALAYCIOĞLU, Ersin ; “Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset”, Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, der. E.Fuat Keyman / A.Yaşar Sarıbay, Vadi Yayınları, Ankara 1998.

KAPANİ, Münci ; **Kamu Hürriyetleri**, Ankara 1981.

KAYA, Erol ; **Kentleşme ve Kentlileşme**, İlke Yayıncılık, İstanbul 2004

KAYAR, Ayda ; “En Baskın Milliyetçilik Hemşehrilik” www.hurriyetim.com.tr. 28.02.2004

KELEŞ, Ruşen / YAVUZ , Fehmi ; **Yerel Yönetimler**,Turhan Kitapevi, Ankara 1989

KELEŞ, Ruşen ; **Kentleşme Politikası**, İmge Kitapevi, Ankara 1993.

KILINÇ, Mustafa / TAŞKIRAN, İlker / ULUKAVAK, Mehmet / AVANOĞLU, Eda ; “Yanlış Şehirleşme ve Kırıkkale Örneği”, 21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed. A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül; Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003..

KIRIKKALE 1999 ; T.C. Kırıkkale Valiliği Yayını, haz.Mesut Kırçalı / Yakup Altın, Çetin Ofset, Ankara 1999.

KIRIKKALE 2000 ; T.C.Kırıkkale Valiliği Yayını, (haz.Yakup Altın), Çetin Ofset, Ankara 2000.

KIRIKKALE 2004 ; **Cumhuriyet Şehri Kırıkkale**, (haz.Yakup Altın), Çetin Ofset, Ankara 2004.

KIRIKKALE VALİLİĞİ Dernekler İl Müdürlüğü Verileri.

Kırıkkale İl Gazetesi .

KURTOĞLU, Ayça ; **Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset, Keçiören Örneği**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

LAÇİNER, Ömer ; “Kentlerin Dönüşümü ve Yeni Kentlik Bilinci”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002.

Mavi Dünya Gazetesi.

NARI, Yaşar ; Bursa Kent Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri ve Bu Derneklerin Bursa'nın Sosyo-Politik Yapısına Katkıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.

NARLI, Nilüfer ; “ İşçi, Mühendis, Avukat Aynı Yerde”, www.bianet.org 06.03.2002

OKTAY, Cemil ; **Yükselen İstемler Karşısında Türk Siyasal Sistemi ve Kamu Bürokrasisi**, İ.Ü. SBF. Yayını, İstanbul 1983.

ORHAN, Tuncay / MADEN, Şehrinaz ; “Kırıkkale’de Yerel Yönetimin Gelişimi”, 21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed.A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül, Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003 .

ÖRSDEMİR, Vural / ERDOĞAN, Mehmet ; **Ekonomik Krizin Etkileri ve Kriz Yönetimi**, Ankara 2003.

ÖZCAN, Yusuf Ziya ; “İç Göçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar”, Konferans, Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998.

ÖZER, İnan ; **Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişim**, Ekin Kitapevi, Bursa 2004.

ÖZEROĞLU, H.Necdet ; “Dernekler ve Siyaset”, Türk İdare Dergisi, Aralık 1999.

ÖZTEKİN, Ali ; **Siyaset Bilimine Giriş**, Malatya 1993.

PARLA, Taha ; **Türkiye’de Anayasalar**, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları.

SANLI, Leyla ; **Toplumsal Hareketler Konuşuyor**, Alan Yayıncılık, İstanbul 2003.

SARIBAY, Ali Yaşar ; ”Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum”, Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, der. A.Yaşar Sarıbay / E.Fuat Keyman, Vadi Yayınları, Ankara 1998 .

SARIBAY, A.Yaşar ; “ Kent, Modernleşme İle Post Modernleşme Arasındaki Köprü”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed. Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi , İstanbul 2002.

SAYLAN, Türkan ; “Neresi Kent, Neresi Köy”, 21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2001.

SCHÜLER, Harald ; **Türkiye’de Sosyal Demokrasi Particilik-Hemşehrilik-Alevilik**, çev. Yılmaz Tonbul, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

SERİM, Bülent ; “Örgütlenme Özgürlüğü Depolitizasyon ve Engeller”, Amme İdaresi Dergisi, Mart 1984.

SUHER, Hande ; “Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları”, Türkiye’de Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı.

TAN, Nail / TURHAN, Salih ; **Kırıkkale Halk Müziği**, Cem Ofset, Ankara 2000.

TEKELİ, İlhan ; “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üstüne”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, ed.Ferzan Yıldırım, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul 2002.

TEKELİ, İlhan ; “Türkiye’de İç göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, Konferans, Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998.

TEKŞEN, Adnan ; **Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik**, DPT Yayını, Ankara 2003.

TOKSÖZ, Fikret ; “Dernekler”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c.2, İletişim Yayını, İstanbul 1971.

TOSUN, Gülgün E. ; **Devlet Sivil Toplum İlişkisi**, Alfa yayınları, İstanbul 2001.

TUNAYA, Tarık Zafer ; **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku** , İstanbul 1975.

TURAL, Sadık ; “Bir Kırıkkaleli’den Teşekkür”, Kırıkkale Halk Müziği, Nail Tan / Salih Turhan , Ankara 2000.

TURAL, Sadık ; “Orada Bir Şehir Var Uzakta (mı?)”, Kırıkkale Dergisi, sayı:1, Ocak 1995, s.40-45.

TURAN, İlter ; **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, İstanbul 1976.

TÜRKKAHRAMAN, Mimar ; “Kentlilik Bilinci, Kalkınma ve Kırıkkale”
21. Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu ed.A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül, Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003.

ULUSOY, Hasan ; “Kırıkkale’nin Kültürel Yapısı ve Folklorik Değerleri”,
21.Yüzyılın Başında Kırıkkale Sempozyumu, ed. A.Vural Örsdemir / Mehmet Erdoğan / Duran Bülbül, Çelik –İş Sendikası Yayını, Ankara 2003.

UYGUN, Oktay ; “İnsan Hakları Kavramı” İnsan Hakları, ed. Korkut Tankuter, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

ÜNALAN, Turgay ; “Türkiye’de İç Göçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, Konferans Türkiye’de İç Göç, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1998.

ÜNLÜ, Halil , **Yerel Yönetim ve Çevre**, IULA Yayını, İstanbul 1991 .

YAŞAMIŞ, Firuz Demir ; **Türkiye’de Devletin ve Demokrasinin Yeniden Yapılanması**, Doruk Matbaası, İstanbul 2001.

YAZICIOĞLU. Recep ; **Sıradışı Bir Vali - Söyleşiler ve Yorumlar**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2001.

YILDIRIM, İbrahim ; **Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

YILMAZ, Aytekin ; “Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye”, Yeni Türkiye Dergisi, c.3 sayı:18, Kasım-Aralık 97.

YÜCEKÖK, Ahmet ; “Türk Hukukunda Tüzel Kişilik”, Tanzimattan Günümüze İstanbul’da STK’lar, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1994.

YARIN Gazetesi.

EK-1

KIRIKKALE İL MERKEZİNDE BULUNAN HEMŞEHRİ DERNEKLERİ ANKET FORMU

- 1- Cinsiyetiniz. a- ( ) Erkek b- ( ) Kadın
- 2- Kaç yaşındasınız? Belirtiniz. ....
- 3- Kırıkkale'ye ne zaman geldiniz? Belirtiniz.....
- 4- Kırıkkale'ye nereden geldiniz?
a- ( ) İl..... b-( ) İlçe..... c-( ) Belde-Kasaba..... d- ( ) Köy.....
- 5- Mesleğiniz nedir?Belirtiniz .....
- 6- Eğitim durumunuz nedir?
a- ( ) İlköğretim b-( ) Lise c-( ) Üniversite d-( ) Lisansüstü
- 7- Doğum yeriniz neresi? Belirtiniz .....
- 8- Kendinizi nereli kabul ediyorsunuz?
a- ( ) Kırıkkale'li b- ( ) Doğduğum yerli c- ( ) Babamın doğduğu yerli
- 9- Kaç yıldır dernek yöneticiliği yapmaktasınız?
a-( ) 0-2 yıl b- ( ) 2-6 c- ( ) 6-10 d- ( ) 10 +
- 10- Kırıkkale'ye göç etme sebebiniz nedir?
a-( ) Ekonomik sebepler b-( ) Ailemin göç etmesi c-( ) Eğitim
d-( ) Akrabaların etkisi
- 11- Memleketinize geri dönüş yapmayı düşünüyor musunuz?
a-( ) Evet b-( ) Hayır
- 12- Ailenizden Kırıkkale'ye ilk gelen kim? Kaç yılında geldi?
a-( ) Dede b-( ) Baba c-( ) Kardeş d-( ) Kendim e-( ) Akrabalar
- 13-Memleketinize ne sıklıkta gidiyorsunuz?
a-( ) Her ay b-( ) Altı ayda bir c-( ) Yılda bir d-( ) 2-3 yılda bir e-( ) Gitmiyor
- 14- Kırıkkale'de mülkiyeti size ait gayrimenkulunuz var mı?
a-Ev ( ) Evet b-İşyeri ( ) Evet c- Arsa ( ) Evet d-Tarla-Bahçe ( ) Evet
( ) Hayır ( ) Hayır ( ) Hayır ( ) Hayır
- 15- Memleketinizde gayrimenkulunuz var mı?
a-Ev ( ) Evet b-İşyeri ( ) Evet c- Arsa ( ) Evet d-Tarla-Bahçe ( ) Evet
( ) Hayır ( ) Hayır ( ) Hayır ( ) Hayır

16- Hemşehri derneği dışında üyesi olduğunuz dernek, vakıf, sendika, v.b. var mı?
a-( ) Evet ..... Lütfen belirtiniz b-( ) Hayır

17- Kimleri hemşehriniz olarak görüyorsunuz?

a-( ) Kendi köyümden olanları b-( ) Kendi kasabamdan olanları
c-( ) Kendi İlçemden olanları d-( ) Kendi İlimden olanları
e-( ) Kendi bölgemden olanları f-( ) Kırıkkale’de yaşayanları

18- Size göre kimler Kırıkkalelidir?

a-( ) Kırıkkale de doğanlar. b-( ) Kırıkkale de yaşayanlar
c-( ) Kırıkkale nüfusuna kayıtlı olanlar d-( ) ...yıldır Kırıkkale’de yaşayanlar
e-( ) Kırıkkaleliyim diyebilenler

19- Size göre bu kent kime aittir?

a-( ) Devlete b-( ) Belediyeye c-( ) Burada doğanlara
d-( ) Burada yaşayanlara e-( ) Bize

20- Sizce Kırıkkale’nin en önemli özelliği nedir? (Kırıkkale deyince neyi hatırlıyorsunuz?).....

21- Sizce Kırıkkale’nin en önemli sorunu nedir?

a-( ) İşsizlik b-( ) Yoksulluk c-( ) Plansız yapılaşma d-( ) Altyapı
e-( ) Çevre kirliliği f-( ) Kırıkkalelilik bilincinin olmaması g-( ) Bilmiyorum

22- Derneğiniz kaç senedir faaliyette? ..... Nereden gelenleri temsil ediyor?

a-( ) .....köyü b-( ) .....kasabası c-( ) .....ilçesi
d-( ) .....ili e-( ) .....bölgesi

23- Derneğinizin kuruluş amacı nedir? .....

24- Üyeleriniz hangi sebeplerden dolayı derneğimize üye olmaktadır?

a-( ) İş bulmak b-( ) Memleket hasretini gidermek c-( ) Gelenekleri yaşatmak
d-( ) Yardımlaşma / dayanışma e-( ) Kendilerini daha güvende hissetmek

25- Üyelerinizin dernek merkez ve/veya iletişim merkezlerini ziyaret sıklığı nedir?

a-( ) Haftada bir b-( ) Ayda bir c-( ) Yılda bir
d-( ) Ara-sıra e-( ) Genel Kurullarda

26- Üyelerinizle buluşma mekanınız neresidir?

a-( ) Dernek Lokali b-( ) Dernek merkezi c-( ) Diğer .....

27- Derneğiniz kurulmadan önce hemşehrilerinizin buluşma mekanları var mıydı?

a-( ) Evet .....Lütfen belirtiniz b-( ) Hayır

28- Üyelerinizin çoğunlukla ikamet ettiği mahalle-semt var mı? Belirtiniz.

a-( ) Evet .....mahallesi/semti b-( ) Hayır

29- Dernekte gönüllü yada ücretli çalışan kaç kişi vardır?.....gönüllü/.... ücretli kişi

30- Dernek gelirleriniz nelerdir?

a-( ) Üye aidatları b-( ) Yardım ve bağışlar c-( ) Faaliyet gelirleri d-( ) .....

31-Derneğiniz gelirleriniz yeterli mi?

a-( ) Evet b-( ) Hayır

32- Derneğiniz aşağıdaki eklenti ve tesislerden hangilerine sahiptir?

a-( ) Yurt - Pansiyon b-( ) Huzurevi c-( ) Çocuk yuvası d-( ) Aş evi
e-( ) Lokal f-( ) Kütüphane-Kitaplık g-( ) Spor tesisi h-( ) Dersane-Kurs
i-( ) Sağlık tesisi i-( ) Okuma salonu j-( ) Misafirhane k-( ) Diğer.....

33- Derneğinizin süreli-süresiz yayını var mı? Varsa hangileri?

a-( ) TV İstasyonu b-( ) Radyo İstasyonu c-( ) Gazete d-( ) Dergi
e-( ) Kitap f-( ) Bülten g-( ) İnternet sayfası

34- Kırıkkale de yaşayan hemşehrilerinizin tahmini sayısı ne kadardır? .....

Üye sayınız kaç? ... Üyelerinizin kaç bayan? ..... Fahri üyeniz var mı? .....

35- Derneğiniz hemşehrilerinizin ne kadarını etkileme gücüne sahiptir? (Etkili iletişim kurma, sosyal -kültürel faaliyetlere katılım, siyasal kararlarını etkileme....vs. gibi)

a-( ) Tamamını b-( ) Üçte ikisini c-( ) Yarisını d-( ) Üçte birini e-( ) Üyeleri

36- Üyelerinizde geldiği yere (memleketlerine) geri dönüş yapma eğilimi var mı?

a-( ) Evet b-( ) Hayır

37- Üyelerinizde Kırıkkale'de gayrimenkul alma, yatırım yapma eğilimi var mı?

a-( ) Evet büyük çoğunluğu b-( ) Evet önemli bir kısmı
c-( ) Evet çok azı d-( ) Hayır

38- Üyelerinizde memleketinde gayrimenkul alma, yatırım yapma eğilimi var mı?

a-( ) Evet büyük çoğunluğu b-( ) Evet önemli bir kısmı
c-( ) Evet çok azı d-( ) Hayır

39- Üyeleriniz nüfus sayımlarına genellikle nerede katılmayı tercih ediyor?

a-( ) Memleketinde c-( ) Kırıkkale'de c-( ) Farketmez
Dernek olarak yönlendiriyor musunuz? a-( ) Evet b-( ) Hayır

40- İş birliği yaptığınız Sivil Toplum Kuruluşu (siyasi parti, dernek, vakıf, sendika...vs.) var mı? Varsa hangileri?

a-( ) Evet.....Lütfen belirtiniz b-( ) Hayır

41- Derneğinizin 2004 yılında gerçekleştirdiği en önemli üç faaliyet nedir?

a) ..... b) ..... c) .....

42-Derneğinizde folklor, müzik, tiyatro, resim, gezi v.b.faaliyetler yapılıyor mu?

a-( ) Evet .....Lütfen belirtiniz b-( ) Hayır

43- Düzenli olarak, belirli süreler için faaliyet programı hazırlıyor musunuz?

a-( )Evet

b-( )Hayır

44- Dernek olarak geldiğiniz yörede(memleketinizde) gerçekleştirdiğiniz bir faaliyet var mı? (sosyal-kültürel faaliyetler veya okul, camii, çeşme..vs.) Varsa nelerdir?

a-( )Evet.....Lütfen belirtiniz

b-( )Hayır

45- Derneğinizin Kırıkkale İl Merkezinde yaşayanlara yönelik bir faaliyeti var mı?

a-( )Evet.....Lütfen belirtiniz

b-( )Hayır

46- Dernek faaliyetleri sırasında ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

a-( )Mali yetersizlik

b-( )Bürokratik engeller

c-( )Üyelerin ilgisizliği

d-( )Yerel idarecilerin desteklememesi

e-( )Diğer.....

47- Derneğinizin sosyal faaliyetleri nelerdir?

a-( )Muhtaç üyelere yardım

b-( ) Öğrencilere burs verme

c-( )Sünnet şöleni

d-( ) Şenlik festival düzenleme

e-( ) Üyelere piknik-yemek

f-( ) Düğün-nişan, cenaze gibi törenlere katılımı sağlama

g-( )Diğer.....

48- Derneğinizin kültürel faaliyetleri nelerdir?

a-( ) Süreli-süresiz yayın (kitap, dergi, bülten, internet sayfası...vb.)

b-( )Yöre kültürünü tanıtıcı toplantılar.

c-( )Temsil edilen yöre gelenek-göreneklerini yaşatmak.

d-( )Diğer .....Lütfen belirtiniz

49- Siyasi partiler aday belirlerken, genel ve yerel seçimlerde, derneğinizin görüşlerini dikkate alırlar mı?

1.Genel seçimlerde a-( )Evet

b-( )Hayır

2.Yerel seçimlerde a-( )Evet

b-( )Hayır

50- Seçim dönemlerinde adaylar derneğinizi ziyaret ediyor mu?

1.Genel seçimlerde a-( )Evet sık sık

b-( )Evet ama nadiren

c-( )Hayır

2.Yerel seçimlerde a-( )Evet sık sık

b-( )Evet ama nadiren

c-( )Hayır

51- Üyeleriniz arasında olmasa da derneğinizin önerisiyle bağımsız veya parti adayı olarak Kırıkkale de mahalli seçimlerde aday olan hemşehriniz var mı? Varsa hangi görev için aday oldu?

a-( )Evet .....Lütfen belirtiniz

b-( )Hayır

52- Üyeleriniz arasında Kırıkkale'den seçilen milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi, il genel meclisi üyesi, muhtar gibi seçilmiş kişiler var mı? Varsa görevleri ve sayıları.

a-( )Evet.....Lütfen belirtiniz

b-( )Hayır

53- Üye yada hemşehrilerinizin seçimle gelinen bir göreve (belediye başkanı, belediye meclisi üyesi, il genel meclisi üyesi, oda ve sendika yönetimi...)aday olması/ göreve gelmesi sizce ne kadar önemli?

- a-( ) Çok önemli   b-( ) Önemli   c-( ) İyi olur
d-( ) Önemli değil   e-( ) Hiç önemli değil
f-( ) Dernek olarak bu konularla ilgilenmiyoruz

54- Üye ve/veya hemşehrilerinizin çoğunlukla yönetiminde yer aldığı sendika, oda, siyasi parti var mı? Varsa hangileri? .....

55- Üyelerinizin Kırıkkale'nin sosyal, kültürel ve siyasal hayatına yeterince adapte olduğunu düşünüyor musunuz? Değilse sizce sebebi nedir?
.....

56- Sizce Kırıkkale'ye farklı yörelerden gelen kişilerin / hemşehri gruplarının kurduğu hemşehri derneklerinin Kırıkkalelilik bilinci üzerinde ne gibi etkisi olmaktadır?

- a-( ) Kırıkkalelilik bilincini geliştirir
b-( ) Hemşehrilerin kentle ve bu kentliyle bütünleşmesine aracılık eder
c-( ) Hemşehrilerin kendi yöre kültürlerini korur
d-( ) Hemşehrilerinin farklılıklarının yaşatılmasını sağlar
e-( ) Kırıkkalelilik bincinin oluşmasına engel teşkil eder
f-( ) Olumlu yada olumsuz herhangi bir etkisi olduğunu düşünmüyorum

Anket yapılan derneğin adı:.....

Cevaplayan kişinin görevi :.....

Anketimize gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederim.

EK -2

KIRKKALE İL MERKEZİNDE BULUNAN HEMŞEHRİ DERNEKLERİ*

1. AŞAĞI MAHMUTLAR KASABASI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
2. BAHŞİLİ HAVALİSİ YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
3. BALIŞEYH İLÇESİ VE HAVALİSİ KÜLTÜR DAYANIŞMA YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
4. BAYRAMÖZÜ KÖYÜ VE HAVALİSİ KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ
5. BOZLAR EVCİ KÖYÜ KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
6. BÜYÜK YAĞLI KASABASI GÜZELLEŞTİRME VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
7. CERİTMÜMİNLİ KÖYÜ VE HAVALİSİ YARDIMLAŞMA DAYANIŞMA DERNEĞİ
8. ÇANKIRILILAR KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
9. ÇELEBİ VE HAVALİSİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
10. ÇORUMLULAR KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
11. DELİCE ÇERİKLİ YÖRESİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
12. DİKMEN KÖYÜ VE HAVALİSİ KÜLTÜR YARDIMLAŞMA GÜZELLEŞTİRME VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
13. HACI SELİMLİLER KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
14. HAYDARDEDE KÖYÜ MENSUPLARI DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ KIRIKKALE ŞUBESİ
15. HÜSEYİNBEY OBASI SOSYAL YARDIMLAŞMA VE KÜLTÜR DERNEĞİ
16. İZZETTİN KÖYÜ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
17. KAÇAK KÖYÜ KÜLTÜR YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
18. KALECİKLİLER KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
19. KARACALI KÖYÜ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
20. KARADENİZLİLER KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
21. KARGIN YENİCE KASABASI KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
22. KAVLAKLILAR KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ

23. KAVURGALI KÖYÜ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VE GÜZELLEŞTİRME DERNEĞİ
24. KESKİNLİLER KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
25. KILEVLİ KÖYÜ GÜZELLEŞTİRME VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
26. KIRŞEHİR VE İLÇELERİ DAYANIŞMA KÜLTÜR DERNEĞİ KIRIKKALE ŞUBESİ
27. KÖŞKER BELDESİ KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
28. KURŞUNKAYALILAR KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
29. MEHMETBEY OBASI KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
30. OLUNLU KÖYÜ VE YAYLALARI YARDIMLAŞMA KÜLTÜR DERNEĞİ
31. PAZARCIK KÖYÜ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
32. SALLAH OBALILAR KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
33. SULAKYURT VE ÇEVRESİ YARDIMLAŞMA VE DOĞAYI KORUMA DERNEĞİ
34. TATIK KÖYÜ VE HAVALİSİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DAYANIŞMA DERNEĞİ
35. YAŞİHAN VE HAVALİSİ YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
36. YOZGATLILAR KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
37. KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
38. KIRIKKALELİLER KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
39. KIRIKKÖYÜ TANITMA YAŞATMA VE SOSYAL YARDIMLAŞMA, KÜLTÜR DERNEĞİ
40. KARGIN KÖYÜ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
41. YAŞİHANLILAR KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DOĞAYI KORUMA DERNEĞİ
42. GÜRLER MAHALLESİ SAKİNLERİ YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
43. SANAYİ MAHALLESİNİ GÜZELLEŞTİRME VE KÜLTÜR DERNEĞİ
44. YUVA MAHALLESİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

---

* Hemşehri dernekleri listesindeki ilk 36 dernek araştırma kapsamına alınmış olup, son 8 dernek daha önce belirtilen gerekçelerle araştırmaya dahil edilmemiştir.